

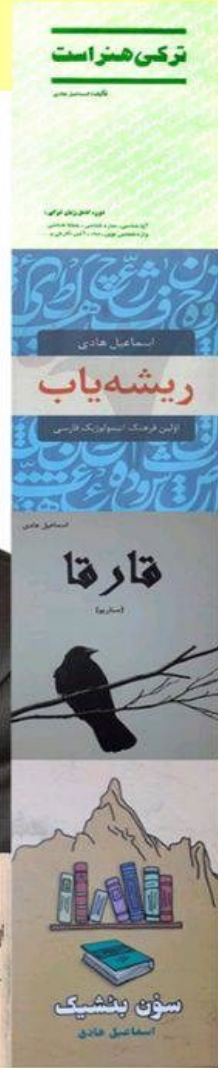
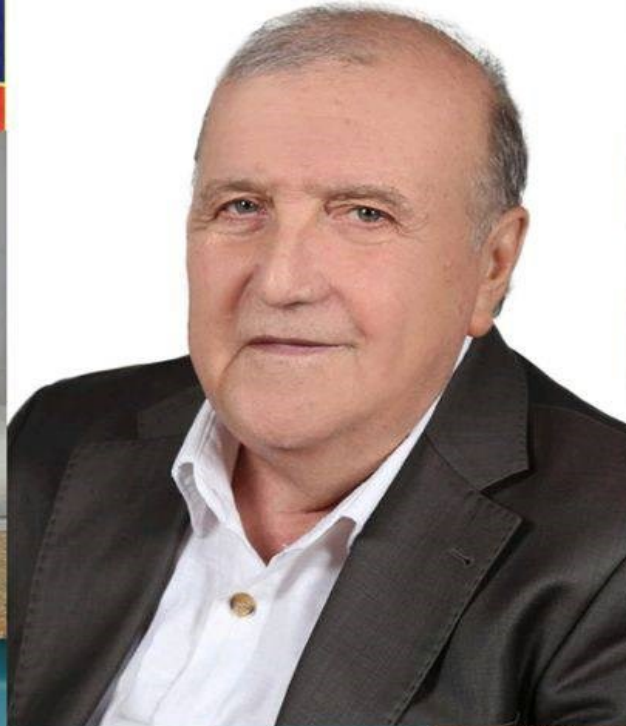
خدا آفرین

فرهنگی، اجتماعی، علمی

تورکجه - فارسی

آبان ۱۴۰۳ - شمارگان مسلسل ۲۳۰ - سال ۲۱ - قیمت ۲۳۰۰۰۰۰ تومن

یازیچی، ژورنالیست، ترجمه چی، دیلمچی عالمیم
اسماعیل ۶۷ ایملکینه حصراندیلیمیش

KHUDAFARIN

Cultural and scial mnthly magazin managing Directr
cncessiner and chief Editr:Dr.HOSSEIN
SHARGHIDAREHJAK(SOYTÜRK)

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi,İctimai,mədəni Dərgi

Təsisşçi və Baş Redaktor: Dr.HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

Say 230 –Ekim- kasım 2024, Tehran

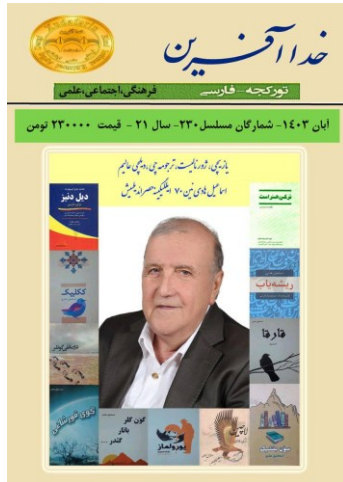
tiraj:1000

www.khudafarin.ir

Telegram: <https://t.me/xudafarindergisi>

khudafarin@yahoo.com

خداآفرین 230 xudafərin

ایچینده کیلر:

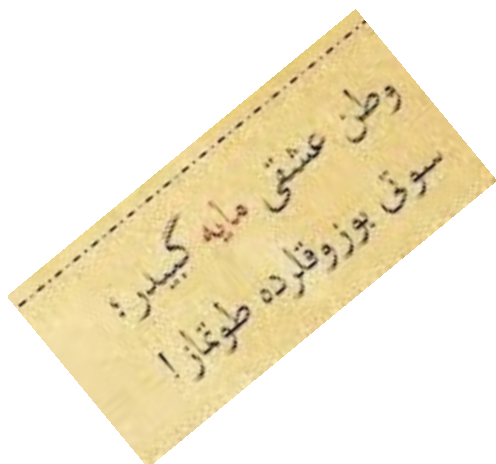
- ۲- سئوگی عقله زیاندیر...
۳- زبان تورکی ما هم مثل خودمان دارد از بین می رود!!!
4- GELİN SAÇLARINIZI KÖPRÜ EDİN
۷- ادبی - مدنی شخصیتلریمیز
۱۱- سس سیز قلم
۱۷- یاد ائت منی، شاعرانه یاد ائت!...
۲۰- یازمادیغین گون لری عؤموردن سایما! (اسماعیل هادی نین نثر یارادیجیلیغی)
۲۶- باجاریقلی بازیچی
۳۰- اسماعیل هادی نین نثر اثرلریندن اؤرنکلر
۵۴- سون بئشیک دنیا سنده نهرلر گؤردوم
۶۳- ایندی دئسک، احوالاتدی - ناغیلدی
فضولی شعیرینده کی بعضی مضمونلارین آسکتتیزم باخیمیندان فلسفی
۶۶- تحلیلی
۸۲- نبی خزری- ۱۰۰ خزری - کولیینی تخللوصونده ابدیلشدیرن گؤرکملی لیریگ
۸۹- حکایه لر آی تاجین آرزوسو
۹۲- ان حلال آدم
۹۳- وطنین «دلیلر»ی
۹۸- شعیریمیز - شاعیریمیز
۱۰۲- بیر گول دوشتو یورثغیمی
۱۰۴- نقش و نگارهای بی بدیل مسجد جامع مرند
۱۱۲- حکایه - اویکو دانیشان تابوتلار
۱۱۵- شعیریمیز - شاعیریمیز . اولوییه ابوالفضل قیزی
۱۱۶- آیگون بایراملی
۱۱۹- عیراق تورکمن ادبیاتی

سۆگی عقله زیاندير... SEVGİ ƏQLƏ ZİYANDIR...

مدیر مسؤل : دکتر حسین شرقی دره جک

SORUMLU MÜDÜR-BAŞ YAZAR:

DR.HÜSEYN ŞƏRQİDƏRƏCƏK

سۆگی سئون اوچون زهر
کیمی اولسا دا سئویلنه بال
دیر. سۆگی اصلینده بقانین
غایه سی دیر. اولومون و وار
اولوشون تملی دیر اونا گوره

کی اولو تانری بیزی اوز سئوگیسیندن
یاراتمیشدیر. یئر کوره سی و انگین فضانی بیزه
اوز سئوگیسیندن ارمغان ائتمیشدیر.

سئون پارچالانیر سئویلن ایسه بوتولشیر و یاشاییر.
اونا گوره ده سۆگی حیاتین تومورجوغودور.

سۆگی مختلیف فورماتلاردا اولور :

آنجاقتون بونلاردا بیر عاشیق و بیر
معشوق واردیر. معشوق سۆگی دئیلن
حسین قربانی یادا آلتی دیر. البته سۆگی
دوشونمه دن یارانان حیس دیر. و هیچ بیر

۱. مال و ثروت

۲. وطن سئوگیسی

۳. الله سئوگیسی (ایدئولوژی اینانم)

۴. گوزللیک سئوگیسی

۵. قادین یا ارکک سئوگیسی

۶. انولاد سئوگیسی

۷. اوزونه سۆگی و ...

زبان تورکی ما هم مثل خودمان دارد از بین می‌رود!...

مهندس حسن راشدی

دو هفته پیش آقای رشید دانشجویی فعال مدنی و از برنامه سازان و گزارشگران توانای صدا و سیمای تبریز که زحمات زیادی هم در انتخابات ریاست جمهوری کشیده و از دکتر پزشکیان حمایت کرد مصاحبه‌ای کوتاه پنج دقیقه ای با ریاست جمهوری به زبان تورکی آذربایجانی انجام داد و از نگرانیهای مردم آذربایجان و خواسته های آنها سخن به میان آورد که این مصاحبه پان ایرانیستها و ایرانشهریهایی را که ایران را مساوی فارس می پندارند سخت نگران کرده بر آن تاختند!

حتی آنها زبان تورکی آقای دانشجویی را که کمتر با کلمات فارسی آغشتگی داشت و مثل گفتگوی استاندارها، فرماندارها و دیگر مسئولین دولتی در آذربایجان نبود که ساختار جملات آنها فارسی و فقط فعل آن تورکی است، « زبان تورکی باکویی» نامیدند!

غافل از اینکه ما زبانی به نام زبان تورکی باکویی نداریم، زبان ما «تورکی آذربایجانی» است که هم در جمهوری آذربایجان در شمال ارس و هم در آذربایجان جنوب ارس رایج است، فقط بر اثر حاکمیت زبان روسی در زمان حکومت شوروی، بعضی کلمات روسی وارد زبان ترکی در جمهوری آذربایجان شده همانطوریکه بر اثر حاکمیت زبان فارسی به

اونگورو یادا سیفاریشله اولمور. عقلین گیزی قاتیندا و اوره یین سیرر پرده سینین آرخاسیندا فورمالاشیر. البته هیجان و نیاز حیسی بونا مداخلیل دیر.

شددتی و ضعفی سئویله نین نه درجه ده اوزونو سئودیرمه ییندن آسیلی دیر.

میثال اوچون لیلی و مجنون و بیر چوخ رئال سئوگیلری آد چکمک اولار. آنجاق ائله سئوگیلر وار کی ؛ اولار ژنتیک کدلارلا اینسانین یارادیلش مایه سینده احتیوا اولونور. بسیط سئوگی ایله یئر دن گویه قدر فرقلی دیر. میثال اوچون وطن ؛ یورد و میللت سئوگیسی بو ماهیت دن دیر. سئون سئوگیسی اوچون اولومو گوزه آلیر.

سئویلن ایسه دوغوشون شفقلرینین ترنمی اولار. سئومک اولایی غریبه حیسلردن و آنی دن اولور. سئوگینین اولوشوموندا ذکا رل اوینامیر. عقل کورالیر گوز ایسه کور اولور. اصلینده سئوگی اولومون (olumun) اولومدن (ölümddən) دوغوشدور.

نئجه کی انسانین روحو بدنیندن آیریلاندا اونا ان گوزل سرخوشلوق ال وئریر سئومک ده عینی بو سرخوشلوغون اوزودور. لاکن اولمه دن باش وئریر. بین دیریدی قلب ایسه باشقا عالم ده سیر ائدیر. وطن اوچون شهید اولان اینسان دا بو حیسلری وطنی اوچون یاشاییر. اونا گوره اونودولمور. اصیل سئوگی فاتحلیک دیر اونودولماز. آنجاق سئوگینی بیلمه ین ساختا فاتح لر قیسا زماندا اونودولارلار.

نه موتلو سئونلره...

نوار» و غیره را که برای فهمیدن معنای آنها نیز نیاز به فرهنگ لغات دیگری هست، بخورد مردم دهد؟! از طرف دیگر، به استانهای اصفهان، یزد، کرمان، مشهد از دریای عمان آب تصفیه شده برای صنعت، کشاورزی و غیره، میکشند و حتی برای کشتیرانی و سبز کردن کویرها طرح اتصال خزر به دریای عمان دارند اما ما شاهد خشک شدن دریاچه اورمیه هستیم تا طوفان نمک این دریاچه، مناطق سرسبز و مزارع کشاورزی آذربایجان را به بیابان خشک تبدیل کند!

آنها کنسانتره معدن «مس سونگون» آذربایجان را با طی فاصله هزار و پانصد کیلومتری به کرمان می برند اما در خود آذربایجان کارخانه تبدیل کنسانتره به مس ایجاد نمی کنند و دردهای دیگر!....

اکنون هم با حکم آقای علیرضا کاظمی وزیر آموزش و پرورش، خانم رضوان حکیم زاده معاون آموزشی ابتدایی این وزارتخانه شده که در وزارت سید محمد بطحایی گلپایگانی در دوره ریاست جمهوری حسن روحانی هم، ایشان با همین سمت، پروژه نژادپرستانه «بسندهای زبان فارسی» را در راستای آسیمیله کردن فرزندان خانواده های غیر فارس به اجرا گذاشت!

در طرح «بسندهای زبان فارسی» حتی توضیح و تفهیم متن کتاب برای دانش آموزان به زبان مادری، خطر به حساب آمده است!

یعنی هدف اصلی از تحصیل، بیشتر، آسیمیله و فارسیزه کردن غیر فارس زبانان در نظر گرفته شده است تا آموزش علم و تکنولوژی به فرزندان غیر فارس ایران!

رهبر انقلاب آیت الله خامنه ای هم در دیدار در جمع علما و فضایی حوزه علمیه قم در تاریخ ۱۵ مهر ۱۳۷۹ میگوید، اگر بخواهند ملتی را از بین ببرند اول زبان آن ملت را از بین می برند:

«یک ملت زبان خود را که از دست داد، یعنی از گذشته خود، تاریخ خود، از سنتهای گرانقدر خود منقطع و جدا میشود!» ۱۶ شهریور ۱۴۰۳

قایناق: @yekansasi98

عنوان زبان رسمی و تنها زبان تحصیل در سرتاسر ایران، کلمات فارسی وارد زبان ترکی ما شده است. اگر کلمات بیگانه روسی از زبان ترکی شمال و واژه های فارسی از زبان ترکی جنوب حذف شود، هیچ فرق و فاصله ای از هم نداریم و هر دو زبان و حتی لهجه یکی است.

رشید دانشجویی هم درد گشونده جامعه امروز آذربایجان را به صورت صاف و صادقانه با رئیس جمهور در میان گذاشت. ایشان از معطل ماندن اصل ۱۵ قانون اساسی که ۴۵ سال است اجرای آنرا پشت گوش انداخته اند و زبان ترکی ما دارد از بین می رود صحبت به میان آورد!

در طرف دیگر هم می بینیم، فرهنگستان زبان فارسی با دهها میلیارد تومان بودجه در سال از جیب همه مردم ایران از جمله سی و پنج میلیون ترک برای واژه سازی جدید خرج میکند و نگران هم هست که مبدا زبان فارسی تضعیف شود؟!

زبان فارسی که در همه مراحل زندگی غیر فارس زبانان ایران از خانه و مدرسه و دانشگاه گرفته تا تابلو مغازه ها و حتی نوشته سنگ قبرها نفوذ کرده است چه مشکلی دارد که فرهنگستان با خرج اینهمه بودجه به واژه سازی نو نیاز داشته باشد و به هر واژه نوساز فارسی هم بیش از سی میلیون تومان خرج کند تا بجای کلمه جا افتاده و ۱۴۰۰ ساله «خلیج» کلمه «شخاب» بسازد و واژه هایی ناهنجار و نتراشیده ای چون، «بیخ دسته، برگ کژفشار، برون پوسه، بسامد کشند، خویش یار، آسمان آریخت، آج

Dr. Hüseyin ŞERGİDERECEK SOYTÜRK

GELİN SAÇLARINIZI KÖPRÜ EDİN

Gelin saçlarınızı köprü edin
Gelin ey sevgili cananlar...
Ey Azerbaycan'ın aşk doğuran anaları
Işık saçan güzel kızları
Gelin saçlarınızı köprü edin...
Köprü edin birleşelim
Köprü edin ki
Aramızda olan fasilesiz fasileler
kaldırılsın...
Eğer olmuyorsa, sevginden bir şafak
yarat
Yarat ki gözlerimde şimşekler çaksın...
Yağmur istemiyorum ben
Yağmur istemiyorum, güneş daha hızlı
yaksın
Yaksın ki, aramızda ki suların hepsini
kurutsun...
Özgürlük susuzluğundan, böyle girdi
aramıza su
Nehirler, çağlayanlar aktı şehirlerimizi
ikiye bölen
Bunların kurumasını isterim
Bakalım, aramızdaki su kurduğu
zaman
Ayrılığın adını ne koyacaksınız...
Su mu böldü bizi?
Susuzluk mu birleştirecek bizi?
Off zavallı halkım açlığının,
tokluğunun
Çocuğunun, eşinin nasıl yaşayacağını
peşinde...
Özgürlük süzülüyor yaş gibi
yanaklarına
Biliyorsun, senin benim gibi dünyada
ne kadar halk var...
Belki de yok...
Bu siteme hayır
Bu kapitalizmin sitemine hayır
Bu ideolojinin sitemine hayır

İçimizde biriktirdiğimiz top gibi
 Özgürlük bombasını patlatalım
 Sevgiyi bütün bireysel fertlere
 yayalım...
 Oysa ne kadar uzak ki mesafe
 dediğimiz
 Ama seni görmek için bir adım
 atlayamıyorum
 Xudaferin köprüsünden...
 Ne kadar ürkekmişiz, ne kadar da
 korkak
 Seni görmek için, İstanbul'a, Dubai'ye,
 Tahran'a uçuyorum
 Boş ver nasıl geldiğimi, zamanını
 düşün
 O bir adım senden beni ayıran, sadece
 bir adım...
 Kurusun diye Araz, dualarımda hep
 söyledim
 Gece gündüz yalvardım Allah'ıma
 Bir kulun istediği ne ise onu diledim
 Ama o bir adımı atamıyoruz...
 Neden saçlarınızı köprü
 yapmıyorsunuz?
 Ey analar, ey babalar
 Köprü yapın saçlarınızı
 Hepiniz bir köprü yapsanız, kim onu
 karşısına alabilir ki
 Siz köprüyü yapın,
 Biz kanımızı verimiz, toprağını sularız,
 Gül çiçekler açar, laleler açar dağlar,
 şelaleler dolar,,,
 Yeter ki sevgilim saçını köprü yap
 Beni kendine al, beni içine al yurdum
 Beni hep sen gör
 Çok üzülüyorum seni göremediğime
 Can canansız olur mu hiç?
 Ey sarayım, ey dünyam örüklerinden
 köprü yap
 Ecelim neredesin?
 Neredesin? Nebi'lerin, Köroğlu'ların,
 Babek'lerin ölmeye hazır
 Bizim kanımız aksın Araz boyu,,,
 Köprü yap, köprü yap saçlarından
 O tay, bu tay için zaman çok gecikti
 Hasret çok birikti içimizde

Gün be gün yine uzaklaşıyoruz
 birbirimizden
 Duyuyor musun ey canan ?
 Siteme karşı ben sinemi ,
 Sen saçlarını tel tel aç ülkenin her
 yanına
 Vur müjgân okunu gönlümden geçir
 Vatan için ölmek ne şeref
 Beni yanına al sevgilim
 Beni sensiz bırakma sevgilim
 bırakma
 içindeki gazap bu nefret kin
 Türklüğüme verilen tepki boğuyor beni
 Al beni içine, al ruhumu yanına
 Al beni, al ki ela gözlerinden bak bir
 daha
 Gözlerimde çakan şimşeklere...
 Seni seviyorum inan
 Ben inanıyorum kurtaracak sevgi bizi
 Doğuralım sevgiyi, boğalım nefreti
 Her gün doğalım sevgiyle...
 Sevgisiz bayrak da yücelmiyor
 Sevgisiz vatan da vatan olmuyor
 Bizden can, sizden Yar-ı Mihriban
 Bir umut bekler vatan...
 Bir adım dahi geçemeyen halk
 konuşmuyor,
 İçinde ki millet sevdasını
 Toprak için sevgimizi sepeleyelim,
 ekelim, bitirelim...
 Beni al içine sevgilim
 Saçlarını köprü yap
 Kurşun gibi ezsin düşmanımın kafasını
 Gözlerinden çıkan şafak...
 Al yanına beni, gel yanıma bağrıma gir
 Koy uzak dursun bizden yabancı
 sevgiler
 Sen yüreğime gir...
 Çok uzaklaştık çok
 Uzaklaştıkça da çok özledim o özel
 özünü ,
 O özel sevgini çokook
Güle güle kal sevgilim...

ادبی - مدنی شخصیتلریمیز

ƏDƏBİ- MƏDƏNİ ŞƏXSİYYƏTLƏRİMİZ İSMAYİL HADİ 1957

عصریمیزین باجاریقلى يازارلارینین اؤن سیراسیندا دایانانلاردان اولدو . اؤتن قیرخ ایلدە نشر اولان اثرلری همیشه چوخ اوخونان کیتابلاردان اولوبدور.

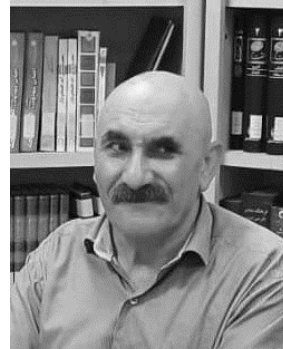
اسماعیل هادی ۱۳۳۶-نجی گونش ایلینین آبان آییندا قاراداغین دیزمار محالیندا یئرلشن مزره کندینده بیر روحانی عایله سینده ایشیقلى دونیایا گؤز آچیدبر. مرحوم آتاسی عباسقو و باباسی مللا فتحعلی یاشادیقلاری بؤلگه ده خالقین سایغیلارینا لاییق گؤرونن روحانی لردن اولموشدور. او، ایلك تحصیلینی رحمتلیک باباسی، «آخوند موللا فتحعلی» و باشقا کند مکتهدارلارینین یانیندا اوخوموش و تحصیلینین دوامینی تبریز شهرینین دین- بیلیم اوجاقلاری (حوزه علمیه) و یوکسک اؤخول (دبیرستان)لاریندا اوخوموشدور. او تحصیلینی دوام ائتدیرمک اوچون «قوم شهری (قم)» دین- بیلیم اوجاقلاریندا (سطح/ خارج فقه) ... اوخوموش و تهران دانشگاهیندا حقوق فاکولته سینى بیتیرمیشدیر. اسماعیل هادی گنج ایکن تبریزده معلیم ایشله میس و حقوق ليسانسینی آلاندا سونرا قضاوت مسندینده عدالتلی قاضی لردن بیرى اولموشدور. ایندی ۲۵ ایلدن آرتیق دیر کی، تهراندا وکالت ایشی ایله مشغولدور.

ادبیات عالمینه واراندا بى عؤمرونون بو گونونه ده ک تام دیققت و سایغیله چالیشمیشدیر. ایستر رومان و حئکایه لريله، ایستر سه ده لوغتشوناسلیق و ائتمولوژی تدقیققریله ادبیاتیمیزین کشیکچیلریندن اولوبدور.

باجاریقلى بیر قلم صاحیبی کیمی سامباللی مطبوعاطیمیزین تحریرییه عضولریندن اولوبدور. « اسماعیل هادی» تهران شهرینه کؤچندن سونر تانینمیش عالیم دوکتور جواد هئیت ین نشر ائتدیگی

ادبی چلنگ (۴)

صدیار وظیفه ائل اوغلو

اسماعیل هادی

شاعیر، یازیچی، ژورنالیست، ترجمه چی ،دیلهچی عالیم « اسماعیل هادی» ایله ایلك گؤروشوموز اوستاد «یحیی شیدا»نین رهبرلیگیله تبریزین، تربیت کتابخاناسیندا یارانان «آذربایجان شاعیرلر و یازیچیلار جمعیتی»نده اولوبدور. جمعیهته قوشولان تاش- توشلاریمیزین جیدی سیمالاریندان بیرى ایدی. او ادبی درنکده عرب ادبیاتیندان ذؤوق آلابیلدیگیمیز ادبی قطعه لر و شاعرانه نشرلر ترجمه ائدیپ شعیر آخشاملاریندا اوخویاردی. هردن بیرده اؤز غزللریندن اوتانقاجلیقلا اوخویاردی. ادبی درنکده ادیب لرین و اوستادلارین ماراغینی قازانان گنج عضولردن ایدی. « اسماعیل هادی» ائله او چاغلاردان برى اؤز یازیلاریندا توپلومدا اوز وئرن عیبجریکلرین و حاقسزلیقلارین علئیهینه اید. تنقیدچی بیر بازار کیمی ،گئت- گئده ساتیرا یازماغا قول قویدو. تنزلیکله اؤزونه مخصوص بیر سبک ایله گئنیش اوخوجولارینین طرفیندن سئویله-سئویله اوخوندو. « اسماعیل هادی» یازیلاریندا آذربایجان اینسانینین دوشونجه و داورانیشینی ، مدنیت و فولکلورونو گؤسترمدکه

سیناریولار:

۱- بالاش

۲- قارقا....

د. گولدورو (طنز):

ح. چئویرمه لر:

۱- راهی به سوی کعبه (مصطفی محمود)

۲- طنین کین (احسان عبدالقدوس)

بورادا یئری گلمیشکن ایستردیم کی، ۱۳۸۵-نجی
گونش ایلی «اسماعیل هادی» حاققیندا یازیب
،اوستاد بهزاد بهزادی نین نشر ائدیگی مشهور «آذری
و ائل دیلی و ادبیاتی» فصلنامه سینده چاپ
ائتدیردیگیم مقاله می بیر داها سایغیلی
اوخوجولاریمیزین نظرینه چاتدیرمیش اولام . اوستاد
یازاریمیزین «اسماعیل هادی» حاققیندا یازمیشدیم:

" هر بیر اینسان بیر بؤیوک سیرردیر. بیر جومله یه
سیغیشماز، خصوصیه بیر یازیچی «اسماعیل
هادی» نی ده طبیعی کی خولاصه ائتمک هئچ
اولماز. آما او اؤزونو بیر جومله ده بئله خولاصه ائدیر."
نوح عصریندن یئنی دونیا یا آتیلیمیش بیر کند
اوشاغی " او «مرزه» ده دونیا یا گؤز آچارکن ،صابیر
دئمیشکن " نئجه کی سالمیش حضرت-ی نوح اؤیله
جه دیر! نوح دؤوروندن یاشاردی، نه یول، نه برق، نه
سو، نه حتتا رادیو، قرامفون! سونرا دنیا دگیشدی
اسماعیل هادی شهره دوشدو و.... آما دنیا یوز کره
دیشسه ده اسماعیل هادی اوچون بیر زاد دگیشمز
قالمیش و قالاجاق: ائله - اوبایا باغلیلیق، خالق
دیلینه، ادبیاتینا وورغونلوق!... اونون دؤوقو ایله یاشار، او
دؤوقو یاشاتماق، خالقا دادیزماق ایستر.

آذربایجانیمیزین تانینمیش یازیچی، تدقیقاتچی و
دیلچی عالیمی اسماعیل هادی ۱۳۳۶-نجی گونش
ایلی قاراداغین دیزمار ماحالینین "مرزه" کندینده
آنadan اولور رحمتلیک باباسی موللا فتحعلی چوخ
ساوادلی ، خوشنویس بیر عالیم ایدی. موللا فتحعلی
یوخسول اولسایدی دا، نوه سینی تربیت ائتمه ده
جیددی فعالیت گؤستریر. هئچ نه یی اسیرگه میر.

«وارلیق» ژورنالینین یازارلار هیئتینین دایمی
عضولریندن اولوبدور. ائله جه ده ۱۳۸۱-جی ایلدن
اوستاد بهزاد بهزادی نین رهبرلیگیله یایملانان
فولکلوریک « ائل دیلی و ادبیاتی» آدلی سئریال
نشرین تحریرییه عضولریندن اولوب و سونرا اوستاد
بهزاد بهزادینین مسئولیتیه ۱۳۸۳-جی ایلدن نشره
باشلایان «آذری و ائل دیلی و ادبیاتی» فصلنامه
سینده ده دایمی تحریرییه عضو اولراق همکارلیغینی
دوام ائتدیرمیشدی. « اسماعیل هادی» ۱۳۸۷ گونش
ایلینین پاییز فصلیندن باشلایراق زنجان شهرینده
نشر اولان آیلیق بایرام مجله سینین ضمیمه سی
کیمی نشر ائتدیگیم اوچ آیلیق «ئل ادبیاتی» آدلی
فولکلوریک مجله ده تحریرییه میزین دایمی
همکارلاریندان اولراق فولکلور و ادبیاتیمیزین
قایغیسیندا اولانلاردان اولدو. اوستاد یازاریمیزین بو
گونه ده چاپ اولونموش کیتابلارینا دیققت ائده ک:

الف. فقه- حقوق:

۱- منابع حقوق در اسلام

۲- دورنمای حقوقی ازدواج موقت

۳- فقه، حقوق و جامعه.

ب. دیلچیلیک:

۱- ترکی هنر است (گرامر)

۲- دیل دنیز (لغتنامه جامع اتیمولوژی زبان ترکی)

۳- حاشیه بر زبانشناسی (نشر انترنتی)

۴- ریشه یاب (اولین فرهنگ اتیمولوژیک فارسی)

ج. ادبیات:

دومانلی گونلر (اؤز گئچمیشی)

رومانلار:

۱- لاچین

۲- گؤی قورشاغی

۳- گون گلر باتار گندر

۴- ککلیک

۵- سون بئشیک

۶- یورولماز

۷- یازدیم گؤیره

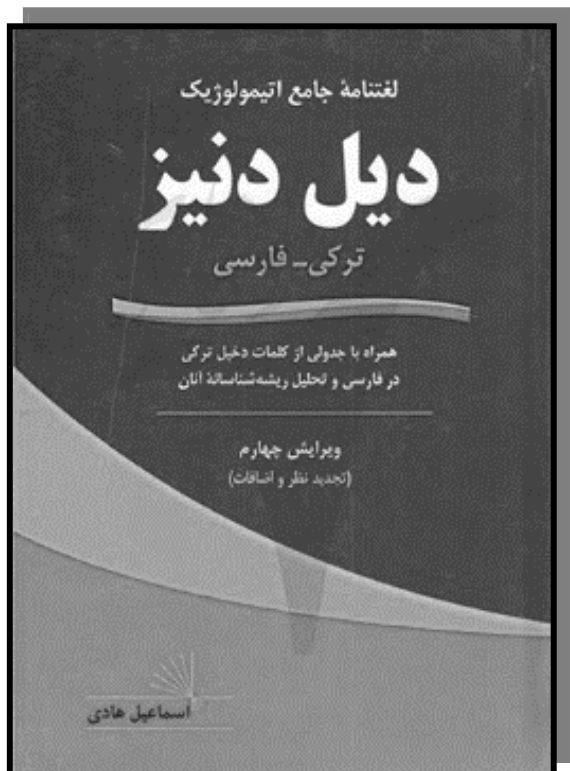
واخت قلمی یثره قویمایب، یارادیجیلیغا داوام ائتدیلر. اسماعیل هادی ایسه همان ایللرده «حباب» مجموعه سینی نشره بوراخدی. سونرالار: «ترکی هنر است»، «لاچین»، «دومانلی گونلر»، «گۆی قورشاغی»، فرهنگ نوین ترکی» کیمی سامباللی اثرلرین مؤالیفی اولدو. اسماعیل هادی «کند اوشاغی» امضاسی ایله ایلک دفعه وارلیق ژورنالیندا ساتیریک نثر اثرلری یازیب چاپا یئتیریدی. سونرالار ایسه یول، ائل دیلی و ادبیاتی، آذری و ... نشریه لرین قلمداشلاریندان اولوب داوام ائدی. اونون ساتیرالاریندا اؤزونه مخصوص بیر شیوه ایله راستلاشیریق. دوم-دورو ائل - اوبا دیلینی ادبی قالیبه سالیب خالق دیلینه دایانمیش بیر آخارلی نثر اوسلوبوندا یاراتماقدا، او بیر اوستاد یازیچی دیر. مؤمور بویو خالق ایله بیرگه یاشایان و اؤز خالقیندان آرالانمایان یازیچی، ائله خالق وارلیقیندان فایدالانیب، خالق حیاتیندان تاثیرلر آلیب، اونو ایسته دیگی فورمادا خالقا قایتارماقدا هم باجاریقلی همده سئویلن ادبی شخصیتلردن اولوبدور. اسماعیل هادینین ساتیریک و جیددی قلمی عینی درجه ده کسکین و تاثیر ائدیجی دیر. او اوزون ایللرین موطالیه و تدقیقلریندن اله ائتدیکلری تجروبه لرینی اؤز قلم اثرلرینده حیاطا کئچیریر. خالقی دوشونور و اونون ایسته دیی بدیعی شیوه لری باجاریب و اوخوجونو اؤزو ایله ایسته دیی نقطه یه گؤتوروب چیخاریب. موختلف ژانرلاردا قلم چالان اسماعیل هادی، حقوق، طنز، شعر و دیلچیلیک باره سینده دیرلی کیتاب و مقاله لرین مؤالیفی اولموشدور. اونون ان سون حاضرلانمیش چاپ ایجازه سی آلابیلیمه دیی اثری «حاشیه ای بر زبان شناسی» دیر کی، فارس دیلی نین تاریخی، کؤک تانیتمی ساحه سینده و اونون آیری- آیری دیلرله کؤک باخیمیندان علاقه سی حاققیندا دیر. بو باخیمدان خصوصیه روس دیلینین و قرامترینین فارسجادا ایزلری و تاثیری علمی شکیده آراشدیریلیمیشدیر. اثرین ائلکترونیک یاییمی، انترنئت وسیله اولموشدور. تاسفله هله

اسماعیل هادی ایلک تحصیلینی ائله باباسینین کئنده یاراتدیغی موللا مکتب خاناسیندا باشلاپیر. اورادا گولوستان، قرآن و آیری- آیری درسلیکلری اوخویوب اؤیره نیر. سونرالار ایسه تبریز شهرینده دوام ائدیر. او گوندوزلری موللا مکتبینه، گئجه لری ایسه تبریزین یوکسک مدرسه (دبریستان) لاریندا رسمی تحصیل آلیر. اینگیلیسجه نی ایسه اینگیلتره نین تبریزده یارانان " بریتانیانین مدنیت اوجاغی " ادلی مدرسه سینده اؤیره نیر. دین حؤوضه لرینده " سطح " ه قدر تبریزده اوخویور. عالی دین تحصیلاتینی " قم " شهرینده دوام ائدیر. سونرالار تهران دانشگاهیندا حقوق فاکتوله سینه گلیر، ۱۳۶۳-نجی ائله تهران دادراسیندا قاضی اولور. ۱۳۷۱-نجی ایلده عدلییه دن آیریلیب وکالت پئشه سینه اؤز قویور و ایندی ده همن پئشه ده چالیشیر.

۱۲۵ ایل قاباق (۱۳۵۹) تبریزده یارانان «آذربایجان شاعیرلر و یازیچیلار جمعیتی» نده ایلک درنه گوردوگوم «اسماعیل هادی» حاققیندا قیسادا اولسا دیرلی آذری نشریه سینین اوخوجولاریله فیکریمیزی بؤلوشدورمک ایسته بیرم.

دئمک بیر قرینه نین دؤرددن بیر حیهه سینی عئینی ادبی اجتماعیاتدا یاشادیغیمیز قلم دوستوم « اسماعیل هادی» یارادیجیلیغینا گؤره قلمه آلینان بو یازی آز حجمیه اونون چئشیدلی ادبی حیاتی و یارادیجیلیغی باره ده آنجاق اؤته ری قیسا بیر گیریش دئمکدیر. هادی سس سیز چالیشماغی اؤزونه هدف آلدیغی اوچون، حتتا چاغریلان کونفورانسلا و سئمینارلارا آزاراق گئتدی. گئتدیگده ده عهدده سینه قویولان ایشی تام باجاریقلا یئرینه یئتیردی. واختی ایله اینقیلابین ایلک گونلرینده تبریزده یارانمیش «آذربایجان شاعیرلر و یازیچیلار جمعیتی» نین صادق عضوو کیمی او ایللرده گنجلیک ایللرینین سیناغیندان باجاریقلا چیخدی. بعضی داریسقال فیکرلرین داغیلماسینا سبب اولدوغو او جمعیتین عوضولریندن بیر چوخو پئشه کار اولماسالاردا، هئچ

اوغورلو، قلبی نورلو اوسون. (قایناق: فصلنامه بین المللی آذری . شماره: ۱۲. صفحه: ۸)"
 یاشادیغیمیز ائلین آبان آییندا ثمره لی عؤمرونون ۶۷-نجی باهارینی آرخادا قویوب، اختیار چاغلارینا آدیملایان اوغورلو یازاریمیز «اسماعیل هادی» نین آرخادا قالان ایلیرینه تانیس اوخوجولارین بیرسی کیمی دئییه بیلرم کی، یوز یاشا ای بؤیوک عالیم! ای گؤزل اینسان، وار اول کی آذربایجان ادبیاتینین چاغداش مرحله سینده اؤز میلیلی بورجونو شرفله اؤده ینلردن اولدون و گله جک نسیلره پای وئردیگین ساتیریک و جیددی یازیلارینلا، دیلچیلیک ساحه سینده علمی تدقیقیرینه یاشادیغیمیز ایلیرین ادبی اوغورلاریندا هله ده سامباللی و داواملی آدیملارینلا میلیلی روحوموزو جیلاناندیریرسان. عؤمورون اوزون ، اوغورلارین بول اولسون.
 تبریز - ۱۴۰۳-مهر- ائل اوغلو

ده کاغاذ یاییمی اوچون ایجازه وئریلمه میش. آرزولاییریق کی گله جکده یازیچیمیزین اثری بیر گون ایشیق اوزو گؤرمکله اؤلکه میزین علمی - تحقیقی ایشلرینه بیر ینیلیک قازانیلمیش اولسون.
 اؤتن اون ایلیکلردن بری بیر چوخ اوخوجو قروپونون ماراغینی قازانا بیلیب، حتتا اونون دایره سینی گئت- گئده گئنیشلندیره بیلن نثر یازارلاریمیزین قاباقچیلاریندان اولان اسماعیل هادی ساتیرا یؤنلو یازانلاردان اولسادا حیاتدا چوخ جیددی آدم دیر. او، ساتیرا یولوندا گونوموزون جلیل محمد قوزاده سی اولسادا اؤزو اوچون سبک- سایاق یاراتدی. نه ایسه بو یوموشاق گؤرونوشلو آدم ، یارادیجیلیق عالمینده هئچ دینج دورماییب، رسمی فورمالاری به ینمه دن کیمسه نی یانسیلاییب، اؤزونه اؤزل بیر یول یاراتمیش ، جیغیر آچمیشدیر.

یقین کی گلجکده اونون اثرلری داها دریندن اللشدیریلیب ،داها دیققتله تدقیق اولوناجاق و اوخوجولارین چئشیدلی باخیشلاری بو یولدا بیزه دوزگون بلدچی اولاجاق. آذربایجانیمیزین قوچاقلیق و مدنیت اوجاقلاریندان اولان قاراداغین دیزمار- اوزومدول آیریمیندا یئرله شن «مزره» کندینده دونیا یا گلیب اورادا بو یا-باشا چاتان اسماعیل هادی نین سیناریست اولماسی دا ماراقلی دیر. او اینقیلابدان سونرا ایکراندا اولان «بالاش» فیلمین سیناریسینی یازدی . حتتا بیر نئچه سانیه ده فیلمین ایلك باشلانیشیندا آماتور کیمی صحنه ده گؤروندو. (فیلمی رمضان فر، اسماعیل عمرانلی و ... اوینامیشدی.)

۲۵ ایلدن آرتیق دیر کی، اسماعیل هادی بعضن جیددی و بعضن ده ساتیرا یؤنلو مقاله لر یازیر، ائتیمولوژی ایله مشغولدور. ائل دیلی و ادبیاتی و آذری نشریه سینین ایلك ساینندان بری ثابت همکاری دیر. خالقیمیزین مدنی ایره لیه ییشینه و اونون ادبیاتینا جان یاندیرماقلا، ائلیمیزین قوللوقوندا اولان بو عالیمین حاققیندا داها گئنیس دانیشاجاغیمیزی باشقا بیر گئنیس زامانا بوراخیریق. الی قلم لی ، یولو

عالیم و بیلیجیمیز جناب اسماعیل هادی نی هانسی عبارتله و افادهلر و سؤز ترکیبلیری ایله تقدیم ائتسک حقی ادا اولار؟ دوغرو دور آدام سؤز آز گتیریر و ایشین چتینلیگیندن حیرتده قالیر. بو اوزدن بیز جناب هادینی جامع علوم معقول و منقول . یا هر هانسی عبارتله تقدیم ائتسک اونا یارانشاندیر لیکن حقیقتین هامیسی دئییلدیر. اونا گۆره کی اونون دیلیمیز، مدنیتیمیز و خلقیمیز بارده نه درجهده قایغی کئش، اورک یاندران عؤمرونو حصر ائدن و وطن پرورلیگی وارلیغی ایله یوغرولان بیر انسان اولدوغونو تام گۆستره بیلمه یه جک. بلکهده جناب هادی ایله اوزون مدت و دریندن علاقه ده اولان کس مندن باشقا ایکینجی آدام اولماسین. اوزون مدت عرضینده من جناب هادی ایله بیرگه یاشامیش و اونو اؤیره نن بلکه بیرینجی آدام. بئله اولدوغوم حالی نظره آلارکن بو سؤزون حقیقتینه دوزگون و ارماق اولار. بونا باخمایاراق بونو وورغولایبیرام کی جناب هادیدن دانیشارکن دیلیم توتولور و نئجه دئیرلر نطقوم توتولور غنچه یی خندانینی گۆرچک. بو آز زماندا و مقاله بیچیمینده ندن یازمالی یام کی مؤوضوعونون حقی دوغروسون. اونا گۆره جناب هادی نین گۆردویوم و قتلردن اونونلا اولان خاطرهلریمه سؤیکه نرک تاثراتیمی بورادا یازماغی مقصده اویغون گۆردوم.

۱۳۵۷-۱۳۵۹ جو ایللر منیم اوچون چوخ خاطرهلر ایللر اولوب. اسلام انقلابی یئنیجه غلبه چالمیش و من انقلابین برکتیندن فارس دیلینی آز-چوخ اؤیرنمیشدیم. آخی ایستر ابتدایی و ایستر راهنمایی مرحله سینده تحصیلیمیزین فارس دیلینده اولماسینا باخمایاراق من ده آذربایجانین آیری مدرسه اوشاقلاری کیمی عملی-باشلی فارس دیلینی بیلمیردیم. درس لریمی طوطی واری ازبرله ییر و بیر تهر کۆچومو سودان چیخاریردیم. ۱۳۵۷-جی ایلده راهنمایی مرحله سی نین اوچونجو ایلینده یعنی دوققوزونجو کلاسدا اوخویوردوم. او ایل آبان آییندان اعتصابلار باشلادیغیندان معلیم لر کلاس لارا گلمیردیلر.

سس سیز قلم

میرزه رسول اسماعیل زاده دوزال

عموما علم اهلی آراسیندا قایدا بئله دیر کی، بؤیوک عالیملری تقدیم ائتمک ایسته ینده حقی ادا اولسون دئییه "جامع علوم منقول و معقول" عبارتلی ایله تقدیم ائدرلر. جامع علوم معقول و منقول عبارتلی یعنی بوتون هومانیتار علملردن اگاه اولان و نظر صاحبی اولان عالیمه دئییلیر. بعضا بو عبارت بعضی عالیملرین علملری نین گئنیشلیگینی و درنلیگینی و هم ده هر طرفلی اولماسینی گۆسترتمکده یئترلی دئییلدیر. هر هانسی علمی درجه و علمی عنوانلا آدلاندیرساق اونا یاراشان اسماعیل هادی اؤلکه میزین و خصوصیه تورک دنیاسی نین او کیمی عالیملریندن دیر. عنعنوی قایدادا فارس و عرب دیلی، ادبیات، معانی-بیان، منطق، فقه، اصول، علم اللغه، کلام، عقاید، اخلاق و فلسفه علملرینی اؤیره نیب مدرن مئتد و سبکده علوم جدیده، ترجمه، حقوق، کریمینالوژی، دیلچلیک-ائتیمولوژی و کینوفیلمه عاید بیلیکلری منیمسه ییب اؤیره نن و لازیملی و فایدالی اثرلر یاراداراق بوشلوقلاری دولدوران محترم، قایغی کئش و متواضع

بیز اساسلانديريرديق. هر حالدا بيرينجي دفعه اولراق بيزيم ائوه راديو گلدی. من هر گون راديودان خبرلری اؤيرنمەلى و ائوده كيلره ترجمه ائتمەليديم. البته ائويميزه كند اهاليسی ده گليردی. راديونون خبرلری فارس ديلينده ياييليردی. لندن شهريندن بي بي سي، مسكودان شوروی راديوسو و كلن-دان آلمان راديوسو خبرلری فارس ديلينده ياييليردیلار. هامی بي بي سي نين راديوسونان خبرلری اؤيرنمک ايسته ييردی. بير ده شوروی راديوسو اهميتلى ايدي. معين ساعاتدا مخصوص سيگنال چالاندان سونرا « اينجا مسكو است » جمله سی ايله باشلاير و كوراوغلو اوپئراسيندان حيصه لر قويوب خبر فضا سینا مخصوص هاوا وئريليردی. اما من هر نه قدر قولاق آسیرديمسا بير شئی باشا دوشموردوم. آتام و قارداشيم دا كى بير كلمه فارس بيلميرديلر و ائله بيليرديلر كى ۸ ايل درس اوخوياندان سونرا يقين كى من فارس ديلينی بيلميرم. داها بيلميرديلر كى منيم ده او يازيقلار كيمي فارس ديلينی بيلميرم. من آخى نه راديو، نه تلویزيون و نه ده بير فارس آدام گورميشديم. هر حالدا سينيق سالخاق دا اولسا دقتله قولاق وئريب بير تهر قوراشداریب خبرلری يالاندان-دوغوردان ترجمه ائديرديم. خبرلری داها چوخ مسكو راديوسونان قولاق آسماق ايسترديم. اونا گوره كى مسكو راديوسو سؤزلری داها آيدین و شفاف دئيردی. اوزون مدت فارس ديلينده اولان خبرلره مجبوراً قولاق آسراق آز- چوخ فارس ديلينی اؤيرنديم و آزادان چوخدان باش چيخارتدیم. آتام گيل چوخ ايسته ييرديلر كى خبرلره قولاق وئريب هانسی راديونون نه خبرلری يایماسینی اونلارا توركجه دانیشيم. خبرلر قورتارانان سونرا آتام راديونو باغلايب كنارا قویاردی. اما گوندوزلر خصوصيله آخشام چاغی باكى راديوسونان ماراقلی موسیقی برنامه لری يایمیلانيردی. «دانیشير باكى» و بعضا ده «قاواريت باكو» دئيه باكى راديوسو ايشه باشلايردی. بيزه او قدر صميمی، دوغما، مهربان و ايستمەلى ايدي كى ساعاتلارلا باكى راديوسونا قولاق

من معلم لريميزين كلاس لارا كلمه لری نين سببيني او قدر ده بيلميرديم. سونرالار اؤيرنديم كى معلم لر اعتصاب ائديرلر ميش و بونولا شاهين رژيمينه اعتراض لاريني بيلديرلر ميش. بو اعتصابلار داواملی اولدوغونان مدرسە لر تعطيل اولدو و او زامان مردين يالدير محله سيندن آشاغيدا اولان مدرسە راهنمایي سعیدی نين مدیری بيزی ييغيب دانیشدی و سؤيله دی كى، معلم لریز قارار گليب لر كى كلاس لارا گلمه سينلر. بونا گوره سيزلر ده داها مدرسە يه گلمه يه بيلرسيز. بو اوزدن مدرسە لر تعطيل اولدو و من مردن شهريندن كنديميزه قايتدیم. كنديميزه قايداركن مردن شهرينده تظاهراتلار دان ييغديغيم امام خميني رحمت الله عليه ن عكس لرینی كنده آپارميشديم. همن تشكيللری كنده ياشايان قارداشيمين واسيطه سيله پلاكار ت شكلينه ساليب تظاهرات يولا سالماغا حاضيرلاشدیق. بيز نهايت كى تظاهراتی كنده يولا سالدیق و جماعاتی بو تظاهراتلاردا شركت ائتمگه هوسلنديرديك. كند جماعاتی اولكه ده نه باش وئردیگینی بيزدن اؤيرنمک ايسته ييردی. اونا گوره كى كنديميزه فارس ديلينی عملی-باشلی بيلن يوخ ايدي. او زامان من و قارداشيم بو تظاهراتلار ين ماهيتینی چوخ بيلميرديك. ساده جه بيليرديك كى شاه پيس آدامدير و مملكتدن گئتمه ليدير و بيز تظاهرات ائتمكله شاهی ائشيكه تئز سالا بيليريك. اخبار و باش وئرلردن خبريميز اولسون دئيه قوم شهرينده دینی تحصيل آلان و ساواكدان يايينسين دئيه مستعار آد قويوب اوزون مدت توتولما قورخوسونان كنده گلمه ييب ديدرگين دوشن ملا قارداشيم بير راديو آلميشدی. البته او وقتى ايله كنديميزه منبره گئديب راديونو حرام اولماسینی بيلديريب و : « هر كسين ائوينده راديو وارسا اورا شيطان ييغناغيدير » دئيميشدی. اونا گوره اونون راديو آلب و ائوه گتيرمه سی غيری- عادی گورسنيردی و اهالی اونو قينايردی كى بس حرام اولان راديو ايندی نجور اولدو كى جور اولدو، حلال اولدو. اما بونو

دبیرستانیندا بیرینجی یئری توتمودوم. بونا باخمایاراق ملا قارداشیم گلیب پروندمی آلماق ایسته‌دی کی قوم شهرینده درسیمی داوام ائتدیریم. هم ده دینی علملر حوزه‌سینده دینی تحصیل آلیم. دبیرستانین مدیری ملا قارداشیمی چکیب قیراغا منیم اوزومه باخیب ملا قارداشیمایا بیر سۆزو تاکیدله دئدی. او دئدی کی بیز بوجور شاگیردین بوردان گئتمه‌سینی ایسته‌مزدیک. ایندی کی اصرار ائتدیرسیز کی قوم شهرینده آپاریب یازدیرماق ایسته‌ییرسیز، راضیلاشیرام. لاکین بیر خواهشیم وار. بوجور زیرنگ شاگیردی ملا درسینه قویمایین، قویون اوشاق اؤز درسینی اوخوسون قورتارسین. قارداشیم او مدیری آرخایین ائتدی. من ده درسیمی اوندان آلدیم. درس آلدیم کی هر شراییطده اؤز درسیمین (مدرسه درسینی) محکم اوستونده اولوب و بوراخماییم. بئله-جه ۱۳۶۰-جی ایل قوم شهرینه کؤچدوم. کامکار یا صدوق آدیندا اولان دبیرستاندا یازدیریلدیم. هم ده آیت الله العظمی حجت کوه‌کمری‌نین تشبثو ایله تیکیلیب تورک طلبه‌لرینه وقف ائدیلمیش اسلام دونیاسی‌نین نادر مدرسه_ لریندن اولان حجتیه مدرسه‌سینده مسکونلاشدیم. آذربایجانلی و تورک طلبه‌لری عموماً حجتیه مدرسه‌سینده کی حجره و منزلرده قالیردیلار. من ده قارداشیمین حجره‌سینده قارداشیم ایله بیرلیکده قالیردیم. قوم شهری چوخ داریخمالی‌ایدی. هئچ بیر هم ولایتلی یوخ‌ایدی. حقیقتاً غریب بیر دیار‌ایدی. درس هوسی بو داریخماغیمی یاسالاییردی. ناهاردان قاباق دولتی دبیرستانا گئدیردیم ناهاردان سونرا قارداشیمدان جامع المقدمات کتابینی باشلامیشدیم اوخوماغا. طلبه‌لرین اطلاعات عمومی ساوادلاری یوخ درجه‌سینده‌ایدی. اونلارین دئمک اولار هئچ بیر نه ریاضیات، نه آمار، نه جغرافیا، نه تاریخ، نه ادبیات و نه دیل بیلیم‌یردی. بیلنلر ده چوخ آز و عومودان گیزله‌دیردیلر. آخی بعضیلری حوزه علمیه‌ده معاصر تحصیل آلمایا پیس بیلیردیلر. محدود بیر جمعین

آساییدیق دا دویمازدیق. من هر گون رادیونو اؤزومله گؤتوروب باکی رادیوسونا قولاق آساردیم. رادیو بتیر ایله ایشله‌ییردی و بتیرین قورتارماسیندان واهمه ائتمزدیم. اونا گؤره کی آتام گیل خبرلره گؤره هرچور اولسایدی رادیو اوچون بتیری تامین ائتمه‌لی‌ایدیلر. او رادیو یونگول اولدوغوندان اؤزومله هر یئره داشییا بیلیردیم. داغدا-باغدا آخشام چاغلار داوار اوتارارکن باکی رادیوسوندا یایملانان: کنسرتیمیزه باشلاییریق، آراز نغمه‌لری و آراز استانسیاسیندان یایملانان دیگر برنامه‌لر چوخ ماراقلی‌ایدی. بو موسیقی و موغام برنامه‌لرینده اسلام رضایتو، عارف بابایتو، عسگر قلی یئو، آقابالا ممدوف، صابر میرزه‌یئو، زینب خانلارووا، ربابه مرادووا، سارا خانیم، شوکت علی‌اکبرووا کیمی خواننده‌لرین سسلری نوستالژیک بیر احوال روحیه یارادیردی. بو برنامه‌لرده بیر نیسگیلیک، صمیمیلیک، محبت، آغری، اورک سیزینتیسسی، یانقیلیق حیس اولونوردو. «کوچه‌لره سو سپمیشم، آی داغلار سیزده گؤزوم وار، آرپا چایی آشدی داشدی» کیمی اوخوماقلار بوتون سلولاریم، دامارلاریماجان ایشله‌ییردی. ماراقلیدیر کی بعضا آتام زمی‌نین مرسینده مورگه‌له‌ین واخت باکیدان یایملانان ماهنیلاری آچیردیم. آتامدان قورخوردوم کی او چوخ مؤمن شخص اولدوغوندان اوستومه آجیقلا نسین. آما ماهنینی ائشیدن آتام ماهنی قورتارانان سونرا اؤزده میزیدایاردی و: «بو نه قدر یانقیلی اوخویور» دئییه مناسبتینی بیلدیردی و سونرا اوتای حقیقنده منه حکایت‌لر سؤیلردی. اوتایین مسلمانلارینی و حقیقی مسلمان اولدوقلارینی سؤیلردی.

هر حالدا انقلاب غلبه‌چالیدی و بیز کئندن مرند قایدیب درس‌لری باشلادیق. سونکو ایل نظری مرحله‌سینده درسیمی داوام ائتدیردیم. او ایل هم معلم‌لریمیز درس‌لری تورکجه شرح ائتدیردیلر، هم ده من فارس دیلینی آز-چوخ اؤیرندگیمدن چوخ یاخشی اوخویا بیلیردیم. مرندین علیزاده آدینا اولان

لازمدير. بو ائنادا بير نئچه ايل اول قارداشيملا دوستلوغو اولان طلبه و سؤزون اصل معناسيندا بير شخصيت قوم شهرينه پيدا اولدو. اونو قارداشيم تبريزدن قوم شهرينه دعوت ائديب گتيرميشدى. او دا بيزه قوشولدو و تزه يولداشيميزين اولماسيندان منده سئوينج حسي ياراندى. بير خيردا ائوده اوچوموز قاليرديق. او ايلک گوندن فرقلي بير انسان، شخصيت و فرقلي بير ملا، روحانى و طلبه نظره گليردى. بيزيم مطبخ مدنيتيز و شخصى ياشاييميزدان انسانلارلا نئجه داورانمالي و مناسبت بسله ييميزه كيمي تاثيرى آلتينا آلدى. او منيم فيكريمده، اوره گيمده، قلبيمده تنز و درين يئر سالدى. خوش اخلاقي، ابهتلى سيماسى، شيرين بيانى، گؤزل مناسبتلىرى، درين فكري، هر طرفلى علمى، هنر و موسيقى ساحه سينده بيلگىلى اولماسى و هر نهدن اؤنملى متحجر اولماماسى و محترم بير شخصيت كيمي داورانيشى منى واله ائتدى. سانكى ايللر بويو آختاردىغيمى اؤز ائويميزده تاپميشديم. او اؤز آياغىلى بيزه گلتميشدى. حيات او قدر منيم اوچون فرقلي اولدو كى، بلکه دئسم تزه دن آنادان اولدوغوم كيمي اولدوم، يانيلماميشام. بو شخص، بو عاليم، بو طلبه همن اسماعيل هادى ايدى. بلى اسماعيل هادى. او قوم شهرينه گلنده فقه، اصول، عرب ادبياتى ايله ياناشى انگليس و عرب ديلىنى ده اوخوموش و متخصص ايدى. بير نئچه كتاب دا عرب ديلىندن فارس ديلىنه ترجمه ائتميشدى. بئله بير هر طرفلى علمه مالک اولان، آچيق فكير اولوب بير طلبه اولاراق موسيقى، هنر، كينو، ساتيرادان سؤز آچيب اثر يارادان ملا منيم كيمي باغلى شريعت محيطينده ياشايان طلبه لرده تعجب حسي دوغوروردو. بونلارلا ياناشى و هر نهدن اؤنملى بيرينجى دفعه اولاراق اونون توركجه يازيلاريني گؤردوكده داها ماراقلانديم. دومانلى گونلر ادلى اؤز ترجمه ي حاليني عكس ائنديرن توركجه يازديغى كتابى منده ديلىمىز اوچون بؤيوك مارق ياراتدى. او زماندان بيلديم كه دئمك

ايچينده نه تاريخ بيليرديلر و نه ده سياست. عئيني حالدا اؤزلرينى هاميدان عاغىللى، ساوادلى و عقیده لريني كامل و درست حساب ائديرديلر. تکه-توک طلبه وار ايدى كى معاصير تحصيل آليب آز-چوخ سياستدن، تاريخدن باشى چيخيردى. بير چوخلارى كنددن دوروب گليب جيزما-قره اؤرگشيب گئديب مرثيه دئمك ايله مشغول اولماق ايسته ييردى. منيم قارداشيم كيمي ده بير آز دسته ده وار ايدى كى فقه، اصول، عرب ادبياتى، عقايد درس لريني اوخوياراق جنبى مطالعه لرى ده تاريخ اسلام، فلسفه و علوم تربيتى حقينده وار ايدى. بو كيمي طلبه لر مطهرى نين، دكتر شريعتى نين، علامه طباطبايى نين و واعظ فلسفى نين اثر لريني اوخويوب مطالعه ائدرک اؤزلرينى دوزگون بير عاليم كيمي تربيه ائتميشديلر. بو اورك سيخان، گئريده قالان و باغلى بير محيطده ياشاييب نفس آماق منيم اوچون اولدوقجا بوغوجو و چوخ چتين ايدى. بير ايل ياريم من حجتيه مدرسه سينده قالدیم و تأسفله خلق مسلمان حادثه سيندن سونرا آيت الله محمد حجت كوه كمرى نين اليندن بو مدرسه آليندى و آذربايجان طلبه لرى عموما اورادان اخراج ائيدى و آفريقا طلبه لريني اورادا يئرلشديرديلر. باخمايلاق كى آيت الله حجت كوه كمرى بو مدرسنى آذربايجان طلبه لرينه وقف ائتميشدى. آما بو وقفه باخان اولمادى. من مدرسه دن چيخديم. قومون سيخينتيللى محيطى بير آز دا آغيرلاشدى. اورادا فارس-تورك مساله سى نين نه قدر درين اولدوغونو و حتى بو مساله آيت الله لار آراسيندا دا يئر سالدیغىنى قششنگ باشا دوشدوم.

انقلاب اسلامى نين غلبه سى نتيجه سينده تورك ديلى عائله لر قوم شهرينه چوخالميشدى و داها حضرت معصومين حرمينه گئدن زامان بير چوخ تورك جمعيتلرينى گؤرمك اولاردى. بو جهتن منيم داريخماغيم بير تهر يونگول لئشه ده آما ايكي يول آيريجيندا قالميشديم. هانسى يولو توتوب گئتمك

در سینی ایفا انده بیلیردی. بیر حالدا کی حتی بعضی آیت الله‌لار دا معاصر عرب دیلینی لازیمی شکیلده بیلیم‌یردیلر. اسماعیل هادی‌نین بو باجاریغی استادلار یانیندا تئز پارلادی. اونا گۆره آیت الله فاضل لنکرانی‌نین دقتینی جلب ائتدی و اونون حکمی ایله هادی قوم شهرینی ترک ائدی و عدلیه ده حاکیم‌لیک‌له مشغول اولماق مجبوریتینده قالدی. هادی تهراندا عدلیه‌ده قاضی کیمی مشغول اولسا دا آما قوم شهریندن علاقه‌لرینی اوزمه‌دی. هم ده عدلیه‌ده مشغول اولدوغو زامان تهران دانشگاهیندا حقوق رشته‌سینده کنکوردان قبول اولوب حقوق علملرینی اوخوماغا باشلادی. عئینی حالدا انقلاب اسلامی‌نین غلبه‌سی نتیجه‌سینده آزادلیق اله ائدن تورک یازیچیلاری‌نین واسیطه‌سیله نشر اولونان وارلیق ژورنالی‌نین یازیچیلارینا قوشولدو. همین ایللردن، اسماعیل هادی، فقه، اصول، حقوق علمی ایله یاناشی آذربایجان دیلی و ادبیاتی، دیلچیلیک و کینو فیلم و سناریو یازما ایله ده مشغول اولدو و تورک دیلی و ادبیاتیندا و دیلچیلیک ساحه‌سینده اؤز علم و فیکیرلرینی مئیدانا قویدوقدا اؤلکه‌میزده ارتباطات علمی‌نین آتاسی لقبینی آلان پروفیسور حمید نطقی و اؤلکه‌ده بیرینجی دفعه اولاراق آچیق قلب جراحیه-سینی باشلایان بؤیوک جراح و تورکولوژیست و اسلامشناس پروفیسور دوکتور جواد هیات کیمی بؤیوک شخصیت‌لری اؤزونه جلب و جذب ائتدی. بو اوزدن اونا وارلیق ژورنالیندا اؤزونه مخصوص یئر آچیلدی و دیلیمیزین علمی شکیلده دریندن اؤیرنمه‌سی خصوصوندا اؤز دست خطینی گؤسترنگه باشلادی. اسماعیل هادی تهراندا اولارکن کیهان فرهنگیده بیرینجی دفعه اولاراق آذربایجان مرثیه ادبیاتینی آشکار ائدی و آذربایجان نوحه و مرثیه‌سینی بیر ادبیات کیمی تقدیم ائتدی. او اوزدن بیر مدت مرثیه خوانلیق ائدی و آذربایجان مرثیه ادبیاتی‌نین خصوصیتینی و اهمیتینی هر طرفلی و هر کسندن داها یاخشی بیلیردی. مرثیه شاعیرلری و

بیزیم آنادیلینده ده یازیب اوخوماق اولارمیش. بو اوزدن هادی منیم اوچون بیر مشعل، بیر اولگو، نمونه-وی شخصیت، معلم و اؤیره‌دیجی اولدو. اونون ایزینی توتوب گئتدیگی یولو سئچیب اونو ایزله‌دیم. یوللار آیریچیندا حیرته قالدیغیم آندا سئچه‌جگیم سولو تاپدیم و هادی‌نین قول قویدوغی ساحه‌لره من ده باش چکدیم. درسی نئجه اوخوماغی اوندان اؤیرندیم. او گلدیگی ایلك گوندن باشلادی درسه و قارداشیملا بیرگه خارج فقه و اصول درس‌لرینده شرکت ائتدی. درسه ائله گیریشمیشدی کی سانکی حیاتین لذتی آنجاق درس ایمیش. مختلف استادلارین درس‌لرینده شرکت ائدیردی. یادیمدا قالان اساس آیت الله العظمی فاضل لنکرانی‌نین درسینده شرکت ائدیردی. فاضل لنکرانی‌نین اصول علمینده درسی قوم شهرینده چوخ مشهور ایدی. اصلینده قوم دینی علملر حوزه‌سینده آیت الله پایانی، آیت الله اعتمادی، آیت الله فاضل لنکرانی، آیت الله سید یوسف مدنی، آیت الله کوه-کمری کیمی استادلار فقه و اصول ساحه‌سینده مکاسب و رسائل، کفایه الاصول کتابلارینی تدریس ائدیردیلر.

آیت الله نجفی مرعشی، آیت الله گلپایگانی کیمی عالیملرین درس خارجلری ده اهمیتلی ایدی. بو عالیملر، اکثریتی‌نین تورک اولمالارینا باخماپاراق درس‌لرینی فارس و یا عرب دیلینده ارایه ائدیردیلر. اونلاردان آنجاق شیخ عبدالکریم اؤز درسینی (لمعتین) تورکجه دئیردی. سونرالار آیت الله پایانی و وجدانی فخر ده تورکجه درس دئمگه باشلادیلار و حال حاضریدا تورکجه درس‌لری‌نین لنتلری موجوددور. اسماعیل هادی بئله بیر محیطه داخل اولوب چوخ تئز وقتده اؤز علمینی و علمی باجاریغینی و قدرتی‌نی گؤستره بیلدی. اونون ذهن و ذکاسینی و هوشونو بوتون طلبه‌لری تصدیق ائدیردی. عالیملر و استادلار اونون معاودلردن (عراقدان قاییدان روحانیلر) اولدوغونو گمان ائدیردیلر. اونا گۆره کی اسماعیل هادی عرب دیلینی چوخ گؤزل شکیلده بیلیر و عرب لهجه ایله

مرثیه خوان و نوحه خوانان را یا خیندان تانیش ایدی. اونلارین یارادیجیلیقلارینی دریندن آراشدیریدی. هادی خارق العاده و بیر معجزه کیمی اولان مرثیه ادبیاتینی و مرثیه موغاماتینی علم و ادبیات عالمینه علمی شکیلده تقدیم ائدیدی. کیهاندا اولارکن یول ژورنالی نین دا باجاریقلی یازچیسی کیمی دیلیمیزه خدمت ائتمگه باشلادی. بو ایللرده وطن پرورلیک حسی دوغوران بالاش ادلی کینو فیلمین سناریو مؤلفی اولدو. هادی اؤز قدرتینی هنر و سینما ساحه سینده ده یوخلادی. دیلیمیزین، مدنیتیمیزین و خلقیمیزین دردلرینی دریندن باشا دوشن عالیم توپلادیغی علم و باجاریغینی بو دردلرین درمانیندا ایشلده بیلدی. ژورنالیست و سناریست اولوب مرثیه ادبیاتی، ساتیریک ادبیاتی و دیلچیلیک ساحه سینده دیرلی یازیلا و مقاله لری ایله یاناشی بیر عرب دیلی متخصصی و اسلام شناس عالیم کیمی بیرینجی دفعه اولاراق نهج البلاغین ترجمه سینه باشلادی و ایلك ترجمنی وارلیق ژورنالیندا نشر ائتدیدی. ترجمین داها گؤزل، سلیس، روان و دقیق اولماسینا گؤره وارلیق ژورنالی نین باش رئاكتورلاری طرفیندن ژورنالدا بو علمی-دینی اثر اوچون صحیفه آیریپ هر بیر نمره ده اونون نهج البلاغه دن ترجمه لر یازسی نشر ائدیلیدی. دئمک اولار کی هادی نین تاثیر ی دیلیمیز و ادبیاتیمیزین احیا اولونماسیندا اولدوقجا بؤیوک دور. او دینمزدن، های سالمادان، سسسیز بو علمی و آکادمیک تحقیق لری و آراشدیرمالاری گنج-گوندوز بیلمه دن یئرینه یئتیریدی. لغت شناسلیق ساحه سینده ائله بیر نهنگ و بؤیوک ایشه ال اتمیشدیر کی ایلر بویو اونون تاثیر ی دیلیمیزین تاریخینده قالارقی اولاجاق. بو ساحه ده یعنی دیلیمیزین ائتمولوژی ساحه سینده اوزون ایلر زحمت چکندن سونرا «دیل دنیز» اثرینی مئیدانا قویموشدور کی بو اثر بیر آکادئمیانین ایشی قدر دیرلیدیر. هادی نین شخصیتی، تواضعکارلیغی، علمی یارادیجیلیغی و اثرلری نین رنگارنگ لیگی و درینلیگی

اسماعیل هادی:

یاد ائت منی، شاعرانه یاد ائت!....

صدیار به یله تانیشلیق قیرخ ایلی آشمیش اولسون. اونون آری - دورو شعر دیلیندن داد آلمیشام. بیر بیت شعرى ده (دونیا سنده نه لر گۆردوم؟! گۆزوم بؤیود، بؤیودو!) «سؤن بئشیک» حکایه مین بزى اولموش، آلتینا یازیلیمیش، ایشیق ساچمیش... شیرین سؤزلو شاعر تک شعرله دئییل دیل - ادبیاتلا ساحه سینده آت سگریدیرکن، گئچمیشه ده گۆز آتیب، تۇپراق آلتینا گئتمیش، اونودولموش لاری دا گون اوزونه چیخاریب گۆز قاباغینا گتیرمگه قول قویموش ایندی، بئله ساحه لرده چالیشان یازار منی آرامیش، دئییر:

- آی فیلانکس... سن اوچون بیر چالیشمامیز اولاجاق، اؤزون حاقدایر زادلار یاز، حاضرلا... عجب؟! گون هایاندان چیخمیش؟! بلکه بنده ده سال لار آلتینداکی لار زومره سیندن اولموشام کی صدیار بهی.... بئله یاد ائتمیش؟!... نهسه، ال لری آغریماسین، لطف قیلیمش. أما هر ندن ده یازسام، اؤزومدن یازماغا حالیم یوخ. بیر مختصر شرح حال گؤنده ریرم.... یانیجا دا، قیساجیق بیر خاطره... انشالله قبول اولسون و چالیشمالار یئنی نسیل اوچون بیر جیغیر اولسون.

اسماعیل هادی. یای ۱۴۰۳

بؤیوک شخصیت لری ایله تانیش اولماسی و بوشخصیت لری قدرینی بیلیب زحمتلرینه دهیر وئرمک اوچون بو کیمی شخصیت لر باره ده کنگره لر تشکیل اولونماسی، آدینی یاشاتمالی، هئیکل لری تۆکمه لی بیک.

حئیفلر اولسون هله خلقیمیز اؤزونو تاپا بیلمه ییب، هله جمعیتیمیز اؤز عالییم و قهرمان اوغوللاری ایله دریندن تانیش دئییل. هله وطنیمیزده وطن اوغروندا چالیشانلارا قیمت وئرمک، قدیر بیلیمک امکانی یوخدور. گون او گون اولسون کی خلقیمیز، مسئوللاریمیز، قاباقدایر گئندلریمیز بیراز اؤز لرینه گل سین و وقت اؤتمه دن لازیم اولان تدبیر لری یئرینه یئتیر سینلر. بو آغیرلامالار، قدیر بیلیم لری و تدبیر لری اصلینده علمه، بیلگییه، مدنیه و خلقه دهیر وئرمک دیر. یوخسا بیزیم اسماعیل هادی کیمی عالیملریمیز، منت سیز هئچ نه اوممادان ساده جه ملی و دینی وظیفه لرینه عمل ائتمک اوزوندن چالیشیب یارادیب یارادیرلار. بو تدبیر لری یازیلاریمیزدان داها چوخ گله جک نسلیمیزه فایدالی اولاجاق.

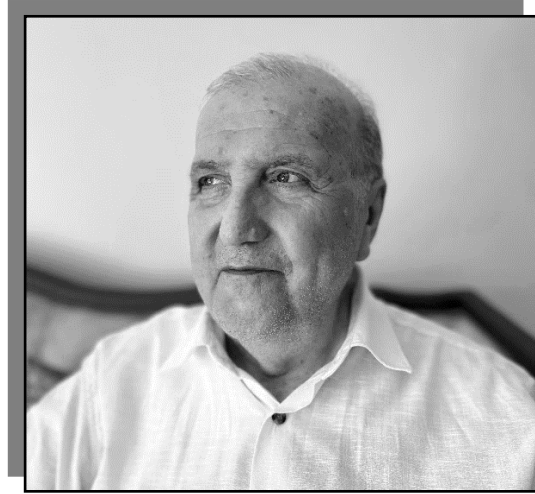
من اؤز نؤبده بؤیوک شاعیریمیز، دراکه لی آغ ساققالیمیز جناب ائل اوغونون جناب هادی نین حقه ده اختصاص وئردیگی اؤزل نؤمرنی دیرلندیریر و بو ایشی چوخ لازیم و گر کلی حساب ائدیر جناب ائل اوغون ائلیمیزین، دیلیمیزین و شخصیت لریمیزین قایغیسینا قالدیغینا گۆره درین تشکورو مو بیلدیریرم.

جامعه‌دن گلیر، جامعه آداما یؤن وئرییر: آلفیشی ایله، قارقیشی ایله!... بونو بیر اوشاق دا بیلیر، قزارا اوشاق هامیدان یاخشی بیلیر. بئله‌لیکله بعضا بیر «باراک الله» بیر حیات دگیشیر!

او بؤیوکلوکده قاراداغ... باشندان - باشا بیر مدرسه یوخ ایدی. ساواد دئدیگین «عم جزء» قران کریم و سؤنرا بو گون درده دیر- دیمز، بیلیم، اسگی کتابی فارسجا یا عاید گلستان، تاریخ معجم، نصاب الصبیان کیمی زادلار کی میرزه‌لر اؤیره‌در، یاری صاوابینا، یاری کبابینا! (پول، تاخیل، نوخود، مرجیمک، توخلو، توپوق... نه گلدیسه، تاری وئرسین برکت!). اکین - بیچین، خیرمان قوتاردی. قیش گلیر، ایش - گوج آزالیر، بعضی لر «ساوادسیز آدام کور قوشدور، قارداش!» دئییب، اوشاغی مکتبه گؤندرمک هوسینه دوشورلردی... البته بو قادین خایلاغینی توتماز! آرواد نه، کتاب نه؟! حمد - سوره‌سینی اؤیرندی بسی دیر. قالانی: اوشاق بله، یو، آریت، تندیر، خمیر، آغادان گلن چووال - چووال امیر ... دئمکله باشا گلمز، یازیق قادین یاشار گون گؤرمز! ... اما ارککلر اوچون بودو باشلادی میرزه اوروچون مکتبخاناسی: «ممت خدای را عز و جل که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت. هر نفسی که فرو می‌رود ممت حیات است و چون بر می‌آید مفرح ذات...». بو مین بیر زحمتله قازانیلان «ساواد» درده دیر انشالله، کی اوراسینی تاری بیلیر، هئچ اولماسا پوز وئرمگه دیر. ماشالله آدام میرزه دیر، خوتونون اوست جیبینه قلم تاخمیش! وارسا تعزیه مجلسی، سوپارا (سی پاره/ قران اوخوما مجلسی) سالینمیش، دعوتلی دیر یوخاری باشدا اگلشمیش. یاسینی اوجادان اوخور: یاسین و القران الحکیم... رحم الله من قرأ الفاتحه... سالیندی سوفره، گلدی

اسماعیل هادی: آی بارک الله سنه!....

آلفیش، قورشالاما، تشویق - آدینی نه قویورسان قوی!... بیر اوشاق روحیه‌سینه نه‌لر یاپار؟! ایچریسنده نه توفان لار قوپاریر؟ هارالارا گؤتورور؟! گله‌جگینه نه جیغیر آچیر?! ...

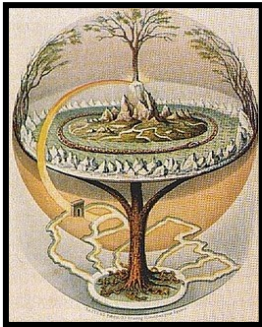
حیاتدا هر بیر آددیم آتدیقدا گوج - حرکت ایچریدن گلیرسه ده، اراده - تصمیم دیشاریدان دیر! کیم دئییر انسان «آزاد» دیر، تصمیم‌لرینی اؤزو توتور، قرارینی اؤزو وئیر... هانکی اؤزو؟! بلکه دلی لر اوچون بئله بیر زاد ممکن اولوسون. اما عاغیلی - باشلی انسان، سالار - چیخار، «یوز اولچر، بیر بیچر!» ... سؤنودا جامعه نه دئرسه، او! مثلا سکسن یاشیندا بیر آغ ساقل کیشی. آروادی، اوشاغی، نوه - نتیجه، کؤتوجه... بیر قیز خایلاغی ایله ائوله‌نیرسه، نه قانون پوزولور، نه دونیا داغیلیر، نه کیمسه «قویمارام» دئییه بیلیر. آدام راضی، گولبادام راضی، نه دئییه بیلیر قاضی؟!... اما بؤیله بیر آتیلیم بلکه بیر دلیدن باش وئره بیلیر، او زامان داها «انسانلیق»-دان چیخمیش دئییلیر. دئمک انسانلیق هر آزادلیغا هن دئمیر. گوج انساندان گلیرسه ده تصمیم

- ساغ اؤل، سن ماشالله بو ياشدا ميرزه سن ده. بللی، موللا فاتالی نوهسی بئله اولمالی ده. يئرینده دئمیشلر «اوت کؤک اوسته بئتر». ماشالله، آفرین...

و او ياغلی سسی، مردانه لحن ایله بئله بیر تحسین ياغديرير کی اسماییل يئرده ایکن، اولدوزلارا قاناد آچیب، هاوالانیر ...

بئله لیکله... گربه - گؤبه کدن باشلايير ديل، ديلچیلیک ماجراسی، بالاجا ميرزه نین کلمه لرله اوغراشماسی ... کی هله ده داوام ائدير، ائنده جک. نجه دئرلر: «سوت ایله گلیب، سوموگ ایله گئدر!». هویک کی داها نه شیخ علی رحمتلیک وار کی قولتوغا قاریز قویسون، «احسن - آفرین» ياغديرسين، نه بو ایشه اورکدن ياناشان بیری. قارا جاماعات دؤرت نالا چؤرک دالیجا، ديل نه دیر، ديلچیلیک نه دیر؟. جیب دولو ایسه دونیا گؤزل، سؤز گئچرلی، ديل کسرلی، کئف يئرینده. یوخسا سؤز هاوا، ديل قیسا، حیات غم - غصه!... اوخوموش لارا گلدیکده، ديل پوز وئرمه وسیله سی. بئش - اون تزه کلمه (غلط - دوز، اونمی یوخ، کیم دیر قوردا لایان؟!) ... گتیر، گهوه له، خرجه... گؤرسونلر سن تحصیلات آدامیسان...

بئله نه دئمیشلر؟: «ماتاهیم ماتاه اولونجا، بازاریم بازار اولسون»... ديلچیلیک بیر ماتاهسا دا، بو گون بازار کاساد ... گئنه ده اسماییل مئیدان بوراخان دئیل. شیخ علی آغا روحون شاد. رحمت الله، «آی بارک الله سنه»، یول گؤستردین منه!

پیلو، گولودو قارین. ميرزه لر یان - یانا دوزولموش. چوخودا اورتا یاش، چال باش. تکجه صفین سون اوجونداکی بیر اوشاقدان ساوایی! بونه؟ بورادا اوشاق خایلاغی؟ بو کیم؟!... ان باشدا اگلشمیش، رحمتلیک «شیخ علی ربانی» اونا اوز چئویریر، بونو سؤروشور:

- اوغلان، موللا فاتالی نوهسی سن سن؟!... آی باراک الله سنه!...

«مزره» کندی نین آخوندو، موللا فتحعلی، ساواد باخیمیندان اؤنده گلر. قُصورسوز. أما گؤرونوش، دوروشوق، ديل - دانیشیق، سس، بیان، ائلداریق مئیدانی پهلوانی بوگون قوناق گلیمیش، قونشو کند موللاسی شیخ علی آغا ربانی!

موللا فتحعلی بالاجا نوهسینی هوشلو- باشلی گؤروب، اونو تعلیم وئرمگه جان و ديلدن چالیشمیش، هئج ندن اسیرگه مییش: از دیرمه، ديله توتما، محبت، ديل - دوداق... اولمادی، هده - حربه - زوربا، قولاق بورما... بللی سو همیشه آلچاقدان آشماز. هردن ده زور ایشلتمک گره کیر کی «اولماسا زوپا، داشیماز سوپا!». الغرض موللا عمی «یاری هنک، یاری دگه نک!» نوهنی نین تعلیم - تربیه سینه جان آتمیش ایدی. نوه نین شهرتی قونشو کنده ده داشلانمیش ایدی کی شیخ علی آغانین دا قولاغینا چاتمیش. چاغیریر:

- گل گؤروم... گل یانما، گل، گل... سنین آدین نه؟

- اسماییل

- آی بارک الله اسماعیل، ذبیح الله آدی. باخ گؤروم اسماعیل: «گؤبه لک» فارسجا نه اولور؟! اسماعیل بیر آز اوتانارجاسی اداسی ایله دئیر:

- قارچ!..

- دوغردور، احسن، بارک الله... «گربه» یانی نه?... - بیلیرم دای... پیشیک.

دایاناجاغام. افسوسلار اولسون کی یازارین «حباب»، «لاچین»، «بالاش» اثرلرینی اده ائده بیلمه‌دیم اوچون یالنیز یئددی نثر (دومانلی گونلر، گوئی قورشاعی، قارغا، گون گلر باتار گندر، ککلیک، سون بئشیک و یورولماز) اثرلری اوزره باخیش‌لاریمی یازاچاغام. تاسف ائدیجی مقام اودورکی بو قدر محصولدار بیر یازاریمیزین اثرلری حاقدا بیر آیین بارماقلاری قدر ده (ائل اوغلو جنابلارینین آذری درگیسینین ۱۲. جی سایندا کیچیک بیر یازینی استئنا ائده‌رک) دیرلندیرمه تپا بیلمه‌دیم. بوتون بونلارا باخما یارق او یورولمادان یازیب‌دیر. بونون سببلرینی اؤزو ده «یورولماز» اثرینین هم مقدمه‌سینده، هم ده ایلک حکایه‌سینده آچیقلاپیر. سؤز یازیچینی محصولدارلیغیندان دوشموشسه ائله اونون سون اثریندن (یورولماز) باشلاماق ایستردیم:

یورولماز (۱۴۰۱: ناشیر آذرتوران-نباتی):

بو اثرین ایلک حکایه‌سینین اساس سوژئتلری، یازیچینی شخصی گئچک حیاتینی عکس ائدیر. «دومانلی گونلر» (۱۳۶۴) اثرینده اؤز کئچمیشینی یازمیش یازارین اثرینه اساسلاناراق بورادا باش اوبراز یازارین کئچدیگی حیات یولونو کئچیر: فهله‌لیک، معلم‌لیک، قضاوت، وکالت و یازارلیق. بوراداکی ملاعمی ایسه اونون بؤیوک آتاسی ملافتحلی اؤزودور. ملافتحلی بو حکایه‌ده اولدوغو کیمی یازارین ایلک معلمیدیر. (باخ: دومانلی گونلر). اثرین اؤن‌سؤزونده یازدیگی کیمی بو حکایه‌ده ده یازیچی یازماغا اؤنم وئریر. بورادا باش اوبراز هم وکیل، هم ده یازیچیدیر. اثرین آدی «یورولماز» دا، یازیچینی دورمادان یازماسینی عکس ائدیر. «اؤزوندن باشقا اوخویان اولماسا دا یازاجاق» (صص ۱۲ و ۱۳)، «سو یورولماز آخماقدان ... آخانماسا ... دورور قالیر. قوخور، ساسیر، قورور، اوچار گندر، ایتر گندر، باتار گندر...» (ص ۳۱). بو همان مرحله‌دیر کی یازیچی اؤنجه‌کی اثری «گون گلر باتار گندر» اثرینده گؤستمیشدیر. بو اثردن سونرا یازیچی حیس ائدیر کی یورولوبدور. اونا

یازمادیغین گون لری عؤموردن سایما!

(اسماعیل هادی نین نثر

یارادیلغی) ۱

همت شهبازی

اسماعیل هادی نین آدی ایله ایلک دفعه «وارلیق» (۱۳۷۵: ۱۰۰-۱ سای) درگیسینده «کاشغری ایله بیرلیکده مین ایلدن بری تورک سؤزلری» آدلی دیرلی آراشدیرماسی ایله تانیس اولدوم. او زامانلار من ده ایندیلیکده آنا دیلمیزده اولان کلمه‌لرین تاریخ بویو سس‌دیشیم‌لری ایله ماراقلاندیغیم اوچون بو یولدا حتتا اوچ اثری (اورخون-یئنی سئی کیتابه‌لری، دیوان لغات‌الترک و کیتاب ده‌قورقود) اساس گؤتوره‌رک بیر سیرا تدقیقی ایش‌لره ده باشلامیشدیم. البته بو یولدا عبدالازل دمیرچی‌زادنین «آذربایجان ادبی دیلی نین تاریخی» (بو اثرین یاریدان چوخو دکتور جواد هیئت-ین «سیری در تاریخ زبان و لهجه‌های ترکی» اثرینه داخل اولوبدور) اثری ده تأثیرسیز دئییلدی. یئری گلمیشکن دئمه لییم کی حؤرمتلی اسماعیل هادی، هله اده ائدیپ اوخویا بیلمه‌دیم «دیل دنیز» اثرینی ده، ظنیمجه یوخاریدا آدینی چکدیم آراشدیرمانین داوامی اولاراق یازمیشدیر. بورادا اونون دیلچیلیک اوزره آپاردیغی تدقیقات اوزره یوخ (ذاتا بونا علمی صلاحیتیم ده یوخدور)، یازدیغی نثر اثرلری اوزره

• <https://ishiq.net-1>

يازىچى نىن بو ياشا قدر سورديوو گرگين، چتىن و زنگين گونلرى سورديوو اوچون گنج ياشيندا يازدىغى دا عادت اوزره يازيلان اؤزكئچميش يازيلاردان سئچير بو اثرى. بونون باشقا اؤنملى جهتى ايسه توركجميزده يازيلماسيندادير. عادتا آذربايجان آيدين لارى (دكتر فرزانه، دكتر هيئت و... فارس ديلينده يازدىقلاريني نظره آلين) اؤزكئچميش لرينى فارس ديلينده يازميشلار.

دئدييم كيمي او بو اثرده اؤز كئچميشيني خاطيره كيمي يوخ، تحكيهوى بير نثر اثرى كيمي يازميشدير. مثلا يازىچى ايلك باشلانغيجدا، دوغوم گونونو عادى خاطيره كيمي روايت ائتمه سين دئيه اوخوجونو اؤنجه آذربايجانا عايد اولان ايكي عنعننين روايتى ايله مسئله يه حاضيرلاير: كندلرده ماملارين (قابله) رولو، قادين سانجى چكركن كيشى نين او اطرافا دولانماسى عنعنه لرينى.

«آده قاش بالاخانيمي چاغير!» (ص ۱۷) قادينين سانجى چكديى آندا اونو دوغوما حاضيرلايان ماملارين اؤزل وظيفه لرى وار ايدى. يازىچى بونلارى شيرين بير روايتله بيزه دئير. بونلاردان علاوه اثرده يئر آلان معلومات لار، زوراكيليقلا اثره داخيل اولمور. علاوه ايضاحات وئرمكدن ده چكينيير. مثلا يوخاريدا دئدييم «آده قاش...» عبارتينه ايضاحات وئرمير. بو سؤزله نه يى نظره آلدغي نى اوخوجويا اؤتورور. اوخوجو بوجومله ايله بالاخانيم نه كيمي خاركتتره صاحيب اولدوغونو بيلير. يعنى اثر تحكيهوى زولاقدان كنارا چيخمير. چونكى بئله اولمادىغى حالدا اثر، گئرچك بير رئپورتاژا چئوريلردى. عيني حالدا گئرچك ليكلرله ده دولودور. ملا مکتبخانالارينا گئدركن اونون تدريس مئتودلارى ايله هم اوخوجونو تانيش ائدير، هم ده اونو يئترينجه تنقيد ائتمكله يول گؤستيرير.

گؤى قورشاغى (۱۳۸۰: ناشير اختر):

اثرده بير رومان (گؤى قورشاغى) و بير حكايه (كؤنز تاريوئردى) واردير. رومانين ايلك بؤلومو ايله ايكنجى

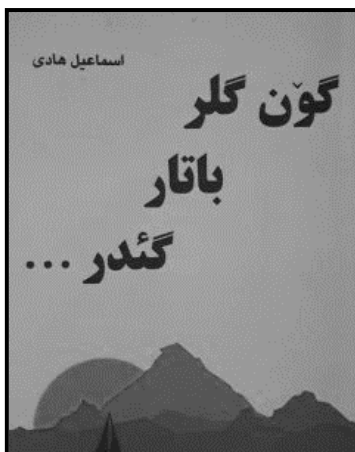
گؤره «سون بئشيك» اثرى ايله سونونجولوغا دوشونور. آنجاق اؤزونون قارشيسينا قويدوغو بؤيوك آماج يادينا دوشور «يازمادىغين گونلرى عؤموردن سايمما» (ص ۵). بونا گؤره «يورولماز» اثرى ايله دورمادان يازيب يارادان، يورولماق بيلمه ين يازىچى كيمي آياقدا دوردوغونو بير داها ثبوت ائدير. بو اثرله او، اؤز يارادىجىلىغى حاقدا عمومى معلومات وئيرير. بونون باشقا آنلامى اودوركى يازيلان اثرلريميزه دير وئريلمه ين بير توپلومدا يازىچى اؤزو، اؤزونو ديرلنديرمه يه مجبور قالير. بو بيزيم دوغما اثرلريميزى اوخومادان دير وئرمه ييميزدن ايره لى گلير. آغيز دولوسو دونيا يازارلاريندان دانيشماغيميزى اؤزوموزه بؤيوك ساواد قايناغى سانيريق. شوبهه سيز بو اثرلر ديرلى اثرلردير. آنجاق بونلارا قويدوغوموز واخت، وئرديميز ديرين مينده بيريني اؤز دوغمالاريميزا صرف ائتمه ييميزسه اودوزماق آنلاميندا دئيلدير. يازارين باشقا اثرلرينه اؤتري باخيش:

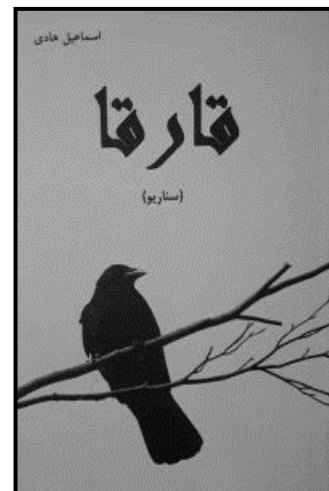
دومانلى گونلر (۱۳۶۴): ناشير: على كمالى-اسمعيلى (هادى):

دومانلى گونلر اثرى، تحكيهوى بيچيمينده يازارين اؤز كئچميشيني عكس ائدير. يازىچى بو اثرى هله گنج يعنى ۲۷ ياشيندا يازير. عادتا يازارلار اؤزكئچميشيني، عؤمورلرين يئتكين واختيندا يازيرلار. آنجاق

ایزله بیرلر. کاراکترلرین آدلاری فرقلی اولسا دا، اونلارین آراسیندا اولایلاشان حادثه لر عینیدیر. تکجه فرق اوندادیرکی «قارقا» سنناریسی نین سونو «گۆی قورشاغی» رومانین نین سونو ایله مقایسه ده داها ایناندیریجی و داها تحکیه وی قورولوشدا اولدوغونو گۆروروک. قارقا اثری نین سونوندا، گۆی قورشاغیندا اولان ناغیللارداکی اسرارانگیز معجزه لری گۆرموروک. حادثه لر اؤزونون رئال آخاری ایله بیتیشیر. «گۆی قورشاغی» رومانى ماجراچى ژانریندادیر. «قارقا» سنناریسینده ایسه، اسپئسیفیک کیفیتلر (فضا پردازی) اثری آچیق حادثه لردن قورویور. «گۆی قورشاغی» رومانیندا اوبرازلار حدیدیندن آرتیق کیچیلیرلر. دئمک اولار بو کیچیلتمه اثری «ناتورالیزمه» یؤنلدر. حدیدیندن آرتیق کیچیلن اوبرازلار، بیردن-بیره رومانیتیزمه قاپیلاراق حیاتلاریندا معجزه لر باش وئریر. «قارقا» سنناریسینده ایسه، دوغوساللیق یوخدور. حیات اؤز رئاللیغی ایله اوبرازلارین حیاتیندا اؤزونو گۆستریر. «ارباب» اؤزونون یاشادیغی حیاتی سؤیله یهرک دولایی اولاراق باش اوبرازی دا اویادیر. اونو دوغوساللیغا قاپیلاراق اوره یینده یاشادیغی سئوگینی قوروماغا آیلدیر. گون گلر باتار گئدر... (۱۳۹۶: ناشیر اختر)

بؤلومو نه قدر رئال حیاتا سیغیشان حادثه لرله ایره لی گئده رک ایناندیریجیلیغی یوکسک سوییه ده دیرسه اوچونجو بؤلوم بیر او قدر دوغوسال و ایناندیریجی اولمایان حادثه لرله دولودور. آجیلار و مصیبتلر ایچینده اولان باش اوبرازین حیاتیندا بیردن-بیره ناغیللاردا گۆرونن معجزه لر باش وئریر بو بؤلومده. اعدام جزاسیناجاق گئدن اوبراز براءت قازانیر. پولو، ائوی، ایشی، حیاتا اومیدی اولمایان کیمسه بیردن-بیره بونلارین هامیسینی الده ائدیر. بو، بلکه ده حیاتین استشنا حاللاریندا اولاسی بیر ایشدیر؛ آنجاق بئله حیاتین عمومیلییی یوخدور. بوتون بونلارا باخمایاراق یازیچی دولغون و معنالی ایفاده و جومله لرله هم نثرین آخارلی اولماسینا، هم ده اثرین مضمون دولغونلوقونا جهد ائده رک بو یولدا اوغورلو اولور. قارقا (۱۳۹۵: ناشیر اختر)

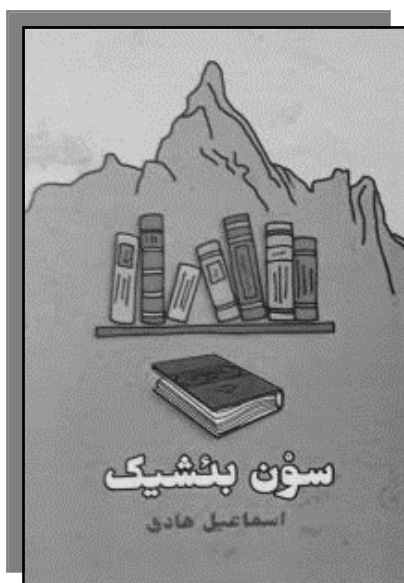
قارقا بیر سنناریدیر. صحنه لری ایکی یئرده: قاراداغ ماحالی نین «کئله دیر» داغی دؤشونده و تهراندا ایش یئری اولان ماشین تعمیرگاهی و دانشگاهدا پلانلاشیر. بو سنناریده اولان حادثه لرین چوخو یازیچی نین «گۆی قورشاغی» رومانیندا دا باش وئریر. بو ایکی اثرده اولان اولایلار آزجا فرقلی اولاراق عینی تئمی

اولماسىنى «گۆى قورشاغى» اثرىندە «كۆنز تاريوتىدى» حكاىەسىندە دە گۆروروك.

ككلىك (۱۳۹۷: ناشىر نىباتى)

ايكى بۆلۈمدىن تشكىل تاپان بو اثر يازارين باشقا اثرلىرىندە اولدوغو كىمى، كند-شهر محىطىندە اولايلاشىر. كند دولانىشىغى نىن چتىن لىينە دۆزە بىلمەين انسانلار، شهرلرە آخىناراق اورادا دا ياخشى گون گۆرمورلر. اثرده حياتىن چتىن لىكلرى ايله يانشى، اونو شىرىن لىشدىرن دوستلوقلار، انسانى دىرلر موتوى دە اوخوجويا اۆتورولور.

سون بئشىك (۱۳۹۸: ناشىر آذرتوران-نىباتى)

يازيچى بو اثرده دە يئنه اۆز حيات تجروبهسىنى يازىر. نئچه اثر يازىب ياراتدىقدان سونرا، «سون بئشىك» اثرى ايله اۆز يارادىجىلىغىنا سون قويماق ايسته يىر. بو اثرده او هم «دومانلى گونلر» دە اولان اۆز كئچمىشىنى تكررلايىر، هم دە اوندان سونرا ياشادىغى معلم لىك، قضاوت، وكالت دؤورونو يازىر. بونلارن هامىسى ايسه تحكىهوى اوسلوب، تحكىهوى دىل ايله حياتا كئچىر. بعضى ايفاده و اوسلوب فرقليك لىرىنى استئنا ائدر ك بو اثرن اىلك و ايكىنجى بۆلۈمدە كى حادثه لر، «دومانلى گونلر» اثرىندە اولان حادثه لر دىر. اوچونجو بۆلۈم ايسه، يازارين او كىتابدان سونرا كى حياتىنى

كىتاب اوچ حكاىەدن تشكىل تاپىر. ايكىنجى حكاىە يازارين حيات تجروبهسىندىن قايناقلاراق گنج بىر قاضى نىن ايش يئرندە سوردويو، گۆردويو و تجروبه ائتدىيى حادثه لردن صحبت گئدىر؛ سئوگى ايله محكمه ايشينه گلن قاضى نىن سئوگىسى گئت- گئده سؤنۈكمه يه باشلايىر. وجدانلى و عدالتلى قاضى اولماق سئوگىسى ايله ياشايان قاضى، عدالتىن اجراسىندا چتىن لىكلرلر راستلاشىر. قانونون قورو ماده لرى ايله حياتىن گئچك لىكلرى اويومادىغى حالدا قاضى نىن وجدانى دا ازيلىر. وجدانلى اولدوغو حالدا عدالتى پوزماق، عدالتلى اولماق ايسته دييى حالدا ايسه، وجدانىنى قاتلايىب قىراغا قويماق مجبوريتىندە اولدوغونو گۆرن قاضى اۆزونو بو ايشدن آزاد ائتمك فيكرينه دوشور. بلكه دە بونون باشقا آدى وظيفه دن بويون قاچىرماقدىر. آنجاق پاخلا ساتماغى دا بو ايشه اوستون بىلمه سى، اونون وجدانى نىن عدالته غالب گلمه سىندىن خبر وئرىر. حكاىنىن دىققت چكىچى مقاملارندىن بىرى دە، يازىچى نىن حقوق قايدالارنا ياخشىجا بلد اولماسىدىر. عمومىلىكده اسماعىل هادى نىن بوتون اثرلىرىندە حقوقى ياناشمالاردا، محكمه اوصوللارنا نه قدر بلد اولدوغونو دا آيدىنلادىر. قوندارما دىللرلرلرلر متهمى سوچلامىر. اۆرنك اوچون بىر شكابتىن حقوقى ياخود جزايى اولماسى اوزرىندە قاضى ايله شاكى نىن وكىلى نىن مباحثه سى اساسىندا بو پروسس لر تفرعاتى ايله آچىقلانىر. چك وعده لىدىر. دئمك عرىضه حقوقى اولمالىدىر. يولونو چاش گلن شاكى نىن شكابتى باغلاناجاقدىر. وكىلىن دە محكمه پروسس سىنه گۆستردىيى يانىلدىجى جهدلر يئرسىزدىر. بو اينجه پروسس سى يالنىز محكمه پروسس سىنه بلد اولان كىمسە سئزه بىلر. بلد اولمايان يازىچى ايسه، متهم اولان كىمسنى چاغىرراق درحال قرار صادر ائدىب (اگر بو مسئله ده قرار صادر ائتمه پروسس سىنى دە بىلسه) دوستاغا يوللاياجاقدىر. يئرى گلمىشكن يازىچى نىن محكمه پروسس سىنه بلد

اولموردو، یا بئله اولوردو، كئشكه بو جوملنن قورولوشونو بئله يازيردى يازيچى!» و... آنجاق اسماعيل هادى نين اثرلرني اوخوياركن اوخوجودا بو دويغو و دوشونجه لرني سس لنمه سي يوخدور. كلمه لر يئرلى يئرلنن، جومله لر ايسه هر بير اوخوجونون كؤنلنجه قوللانيلان ساغلام و بديعى بير ديلله دير.

«موللا عمى باشينداكى دورگنى بير يانا آتيب، تنيكة تنبكي قابيني قولتوق جيبيندن چيخاير، توتونو مجله واراغيندان دوغرانميش بالاجا كاغيدا توكه رك آريق اوزون بارماقلارى ايله ائشيب، بير سيغارا باغلادى، عتاب موشلوكونه تاخدى. پيلتهلى چاخماغى بئش-اون چاخراق سيغاراسيني آنجاق بير تهر آليشديردي» (يورولماز، ص ۷)

اثل ديلينه داينيقلى دئيم و سؤز احتياطلاريندان استفاده ائتديكده بو ديلين نه قدر زنگين اولدوغونو دا ثبوت ائدير يازيچى. بو ديل، يورولمادان بير دوزومه دانيشير. اؤزو ده کوتله ديلينه، اثل خزينه سينه سؤيكنه رك شعر ساياغى و ساغلام بير ديل قورولوشو ايله.

«به ييش چولسوزون بيرى. يئددى ديبيرماندا بير پونزا اونو يوخ، لولئين داميندا آدان وئير. قابلامادا پيشير قاپاغيندا يي!... آما نه قارين شوخوق گؤتورور، نه حيات «يوخدو!» قانير، پوف ايله پيلوو اولمور، ياغ دويو ايستر. آداخلى دا اولسا، قورو-قورو قوربانين اولوم، اولماز... (ككليك، ص ۸۱). بونو بيز اونون گنجليك چاغلاريندا يازديغى ايلك اثريندن سون اثرينه قدر بلاستنا گؤروروك. يازارين ديل قابليتينه آلچاق-هوندورلوك يوخدور. گنجليك چاغيندا يازديغى ايلك اثريندن توتموش سون اثرينه دك بونو عيني سوييه ده قورويوب ساخلاميشدير. (يوخاريدا سون اثرى «يورولماز» اثريندن گتيردييم نمونه يه باخا بيلرسيز) ايكينجى نمونه نى ايسه ايلك اثرى «دومانلى گونلر» اثريندن

يعنى مئاليق، قضاوت، وكالت و يازارلىق دؤورونو عكس ائدير. بو سون بؤلوم، «گون گلر باتار گئدر» اثرينه ده گلميشدير. يازارين اوره يينجه اولمايان باش اوبرازين اوغلو، اونون زامانى ايله فرقلىنن بير حيات آرخاسينجادير. او كيتابلارينى اونا وئيرير بلكه آغا مهندس اوغلو اونو اوخوسون. نتيجه ايسه يازيچيني مأيوس ائدير. بونو گؤرن يازيچى اؤزو اوچون سواللار وئير: اوخوجوسو اولمايان كيتابلارين يازيلماسى نين نه فايده سي وار؟ جاوايى بللدير: ياراديجيليغا سون قويماق. بونا گؤره ده، يازيچى اثرى نين آدينى «سون بئشيك» قويور. آخى اثرلر بير يازارين اوشاقلارى كيميدير. اونون ايلك و سون بئشيكى اولور. آنجاق يازيچى «يورولماز» اثرى ايله اؤزونو روحلانديرير. يئنين ياراديجيليغا هوس لنير. بو هوسيني يازيچى بئله ايشيقلانديرير:

«يئنى يازماغا باشلاديغى رومانى آچير. آي ماشالله يازاجاق ها. نه كاغيد قيتليغى وار، نه موللا عمى قورخوسو... ايسته ديبين قدر ياز، سامان دا سنين سامانلىق دا... آما حايف، آي حايف... آت وار مئيدان يوخ! آمك قوى، ياز-يارات... كيمه؟!... دئمك اول باشدان چاشميش، يولو آزميش، يان گئتميش! خلق جيبي هاييندا، صباح ائته دن آخشاماجاق دؤردمه چاپير. چال-چاپ، وور-يئخ، آرادان چيخ... «مالى قاتدين حاراما، كشكولو دولدور قالاما»، دونيامالى، شور سو، ايچديكجه سوسارسان، دويدو يوخ، دوردو يوخ... خلق بئله ايكن، او - ماشالله!- گوجو وئرميش قلمه، كلنى قارپيز دا ايشلتميش. اسكى قافا!... آليجى يوخسا ماته درده ديمز، بازارا گلمز، گلسه ده الدهه قالير، آكن ده پئشمان، توكن ده، آچان دا پئشمان، بوكن ده» (صص ۱۱-۲).

اسماعيل هادى نين اثرلرنيه عمومى باخيش بعضى اثرلرى اوخوياركن اوخوجو كلمه و جومله لر حاقد اؤز-اؤزونه دوشونوركي: «كئشكه بو كلمه بورادا

گوندهلیک یاشانتیلاریمیزدا واردیر. سادهجه بیز اونلاری استفاده ائتمیریک. یا دا ان راحت یولو یعنی باشقا دیلردن گلن سۆزلری استفاده ائتمکده گۆروروک.

اسماعیل هادی نین حتتا دیالوقلاری دا بئله بایاغی و یونگول آنلاملی دئییل. بایاغی دانیشیقلاری چاتدیрмаق اوچون ائل آراسیندا اولان درین معنالی دئییم و ایفاده لردن فایدالانیر:

-...سن گده اوغلو دئییلسن. آتان رحمتلیک بیز ماحالین خانی ایدی. قورد یوواسی سوموکسوز اولماز، پوللاری هاردا گیزلتمیشسن اونو دئی! -سن گۆرن آغاجلار کوزکلیگه کسیددی بالا!.. اینک اؤلدو، گوودوش دؤندو. ایندی من کربم بیللی خانزاده یوخ، قاپیچی کرمی یم.

-هایانا دؤنسه، اوت کؤک اوسته بیتر. سن همشه کی خانزاده سن. بوجاقدان دا گئتسه، اوجاقدان گئتمز. هله... (قارقا، ص ۹-۴۸)

یازیچی نین ان بؤیوک ایرادی، اثرلرده تکرارلانان عینی سوژئت، حادثه و ایفاده لردیر. ایلک اثرینده یازدیغی اؤزکچمیش، دئمک اولارکی اونون سونرا یازدیغی بوتون اثرلرینده خصوصیه «گۆی قورشاغی» اثرینده؛ و بو اثرینده اولان سوژئت، حادثه لر و بیز چوخ یئرلرده ایفاده اوسلوبلاری، دیالوقلار و تحکیه لی دانیشیقلاری، اونون سونرا یازیلان بوتون اثرلرینده تکرارلانیر. بو، منجه یازارین ان بؤیوک ایرادیدیر. بیرینجی اونا گۆره کی هر اوخوجو، اونون اثرلرینی اوخودوقدا بو نتیجه یه گلیرکی یازیچی گئرچک حیاتیندان ایره لی گلن اونون حیاتیندا بیز سیرا تأثیر ائدیجی حادثه لری اونودا بیلمه دییی اوچون اؤزو ایله یاناشی اوخوجونو دا اثرلرینده اؤز دؤورونه فیرلاییر. یازیچی نین بوتون اثرلرینده، اوبرازلار کئندن کؤچه رک شهرده (او دا هر زمان تبریزین آینالی (ائینالی) اته یینده کاسیب و گئجه قوندو محله سینده) یئرلشدیریر. یئرلشدیردییی حالدا دا کیچیکدن بؤیویه

وئیریم:

«بو شنلیک منیم اوچون بیز یاسا بنزه ییردی. آیری زاددان دا ایشی سئچمه سیدیم آنجاق احد ذلله یین سازلادیغی قیسقانچ (گیره، منگنه)، بیلووا چکدییی قیلوولادیغی سوولانمیش اولگوجوندن آنلاییردیم کی دئیسه سن قیریم قولایدی!... بیز ماھنا ایله ائودن چیخیب آکیلدیم... کوچه ده چرچی نین سرگیسینه دؤشه دییی شئیلره گۆز دولاندیریب... باشیم تاماشایا قاریشمیشدی کی بیز زورلو ال بیله گیمدن توتدو... موسئیب اوغلو سولئیمان ایدی!... آدام بالاسی تک، دینمز-سؤیلمز یانيجا یولا دوشدوم گئدک ائوه... ائوده منیم چیغیر باغیریم بره بیتیرمه دی «کیروه» اللریمی محکم توتدو ذلله یین قاباغیندا من قوجاغیندا قیشقیرارکن صندل اوسته اوتوردو... دللک کیشی ده ایشینده اوستایدی!... بیز زاد تاپیب قیسقانجا گئچیتدی!.. جانیم آجیشیب نه کی گوجوم واریدی باغیردیم... دللک ایشین قورتارمیشدی... مسلمانلیق دامغاسی منه ده وورولدو!.. (دومانلی گونلر، ص ۴۶-۷).

بئله بیز دیلین ایفاده فورماسینی بوندان اؤنجه مرحوم یازاریمیز «الف نورانی» نین دا دیلینده گۆرموشدوم. بورادا دیل ساغلاملیغی ایله یاناشی دیل واسیطه سی ایله گئرچک لیک لرین یارانماسینی دا گۆروروک. سانکی دیل، گئرچک لیک لری یارادیر. ایفادنی اوبرازلشدیریر. بو دیل واسیطه سی ایله یازیچی اولوسوموزون وارلیق تملینی محکم لندیریر. اونون دیلینی ایچیمیزده ایچ ائدرکن، بیزه دیرلری آشیلادیغی یولدا نه قدر اذیت چکدیینی حیس ائدیریک. بو دیلی اوخویارکن، نه قدر درین آنلاملی، هر شئی اؤز یئرینده آدلانیران بیز دیل مدنیتینه صاحب اولدوغوموزو دویوروق. سانکی دیلیمیزده پاسلانمیش کلمه لرین پاخیرینی آچیر.

سۆز احتیاطلاریمیزی ایشیقلا ندیریر. بو سۆز احتیاطلاریندان استفاده ائتدیکده ایسه، اوخوجویا زوراکی یا قوندارما کلمه لر گتیرمیر. اونلار بیزیم

باجاریقلی یازیچی

نورالله پور شریف

کئچمیش دورولرده کند محیطینده بوتون صنعتلر موروثی اولوردو. آتا نه ایش ایله مشغول اولوردوسا اولادی دا اونو داوام ائتدیریدی. بو یازیلما میش قانونندان چوخ آزلا ری قیراغا چیخیردی. یعنی آتا دولگرلیک ائله بیردیسه اوغلودا دولگر اولمالیدی. دئمک صنعت و صنعتکارلیق بو یولوا یله داوام ائله بیردی. بو مؤوضوع علم ساحه سینده ده مستثنا دئییلدی. یعنی عالیمین اوغلودا عالیم اولمالیدی. حاققیندا یازی یازماق استه دیگیم اوستاد اسماعیل هادی جنابلاری دا اوسته اشاره ائتدیگیم سببه گوره اؤز آتا - بابا یولونو داوام ائتدیریدیر.

اوستاد اسماعیل هادی اؤز دئدیگینه گوره ایلك درس لرینی رحمتلیک باباسی ملا فتحعلیدن آلیب. ملا فتحعلی قاراداغا مزره کندینده (عبداله بی مزرعه سی) اوز دورونون تانینمیش عالیملریندن بیر ی اولوب. او رحمته گئندن سونرا، اوستاد اسماعیل هادی نین درس لرینی اوز آتاسی رحمتلیک ملا عباسقولو ایله داوام ائدیب. او بیر آزدا بو یویوب، بو یا - باشا چاتندان سونرا علم یولوندا داها قاباغا گئتمک اوچون شهره گلمیه مجبور اولور. او زمانلار کند محیطینده علم و

فرش کرخانالاریندا، ارباب و اوستانین شاللاغی و یامان-یوغوزلاری آلتیندا حیات سوردوک لرینی گؤستریر. بونا گوره اونون اثرلرینده عمومیلکده سوؤئت و حادثه لر دیشمه دن قالیر. اونلار ثابتدیر. سوؤئت و حادثه چئشیدلیینی گوره بیلیم ریک. اولدوقجا غیردینامیک سوؤئت لره شاهد اولوروق. بو سوؤئت لر، بلاستثنا بوتون اثرلرینده واردیر. تکرارلانان بو سوؤئت لر، اوخوجونو بئز دیریر. اونو بو تکرارلانانلاری اوخوماغا ماراقلی ائدن گوج، یالنیز یازیچی نین آخارلی دیلی، شیرین تحکیه اولوبو، بعضا ده ساتیریک موقع لر یاراتماسی اولور. دیل امکانلاری، یازیچی نین شرح و یوزوملارینا، اونون دیل واسیطه سی ایله موضوعلار اوزرینده مانئور وئرمه سینه ده امکان یارادیر. البته بو شرح لر ده تکرارلانیر. تکرار اولونان شرح لر، تفرعاتلاری ایله بوتون اثرلرده واردیر. بو شرح لرین خوشا گلن حالی اوندادیر کی اونلار اؤیود وئریجی خارا کتئر داشیمیر. یعنی بورادا دا یازیچی نین دیل قابلیت لری اؤز باجاریق و هنرینی گؤستریر. او، حادثنی دور دوروغو یئردن اؤزونون شرح لرینه باشلاییر. بو شرح لر ایسه، حادثه لر قدر اوخوجونون ماراغینی چکیر.

موغان - ۱/۱۲/۱۴۰۱

اوزونو فیلیم عالمینده ده سیناییب دفعه لرله سئوه- سئوه باخدیغیمیز بالاش فیلمینین سیناریوسونو یازیب و بیر نئچه سیناریودا یازمیشدی لار کی معین سبیلره گۆره اجرا اولونمادی.

آقای هادی بو مدته اویرتمگه چالیشدیغی کیمی اوزوده اویرنیردی دونیانین بیر نئچه دیلینی آرتیق مکمل اویرنمیشدی و بودا اونو دیلچیلیگه ده آرتیق سوق وئریردی و نهایت دیل دنیز کتابینی یازماغا باشلادی ایش چوخ آغیر بیر ایش اولدوغونا باخما یاراق تصمیمینده جدی دایاندی، ایشین آغیرلیقدا اوندان عبارتیدیر کی ایندی کیمی تورک دیلینده بئله بیر ایش چوخ آز گۆرولموشدو. ایستر اوتای آذربایجاندا و ایستر بوتایدا او بو کتابا چوخ وخت آیریردی زحمتی نهایت کی بار وئردی بیر نئچه ایل عرضینده کتابی قورتاریب انتشارات احراردا چاپ ائتدیردی و سونرالردا نئچه دفعه اصلاحلا آخیرینجی سینی انتشارات اخترله چیخارتدی.

سون زامانلار آذربایجان ادبیاتیندا یازیچیلار شعره اوستونلوک وئردیگی وخت او داها چوخ رومان یازماقلا مشغول اولوردو و گۆزل باشا دوشوردو کی هر بیر دیلین قاباغا گئتمسینده و گئیشلمسینده نثرین بویوک نقشی وار اونون رومانلاریندا دیل چوخ ساده و آخارلیدیر هر کسین باشا دوشدو یو قدر راحت یازماغا چالیشیر او یازدیغی رومانلاردا کند محیطینه داها چوخ اوستونلوک وئریر بودا اونون اوشاخلیق دوورونده کنده یاشادیغیندان ایرلی گلیر. اؤزو شهرده یاشاسادا کونول قوشو هله ده اورالرادیر. اوخوجونو یورماسین دییه یازیلاریندا چوخ ساتیریک مثلر ایشلیدیر.

درسدن صحبت گئندنده هامی حوضوی درسی فکیرلشیردی. دولتی درس یعنی مدرن مدرسه یوخ ائیدی. ائله بونا گۆرده آتاسی اونو تبریزده علم اوجاگی اولان حسن پادشادا حوضوی درسینه یازدیریر. او بورادا فلسفه، اصول وس... علمری اوجملدن عرب دیلینی اؤیره نیر.

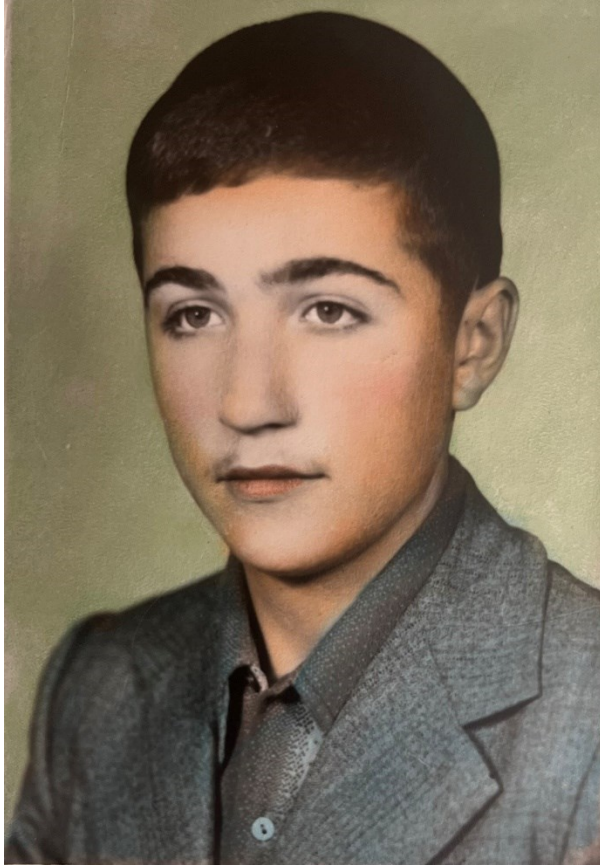
اوزونون دئدیگینه گۆره، اورداکی درس لر اونو قانع ائده بیلیر و او تصمیم توتور حوضه دن قیراق دولتی مدرن مدرسه تحصیلنه ادامه وئرسین.

و ائله ده ائله ییر. او دیپلومونو آلاندا سونرا حقوق ریشته سیندن دانشگاه قبول اولور همان واختیداندا اوخوماقلا بیرگه یازماغادا باشلاییر. اوندا اولان استعداد و وطن سئوگیسی اونو تورکوجه یازماغا هوسلندیریر. اسلام انقلابیندان سونرا یارانان آزادلیقی بیر فرصت بیلیر او دورون مجله و روزنامه لرینده او جمله دن یول و وارلیق مجله سینین داییمی یازارلاریندان بیرینه چئوریلیر. آنا دیلینده تحصیل آلمادیغینا باخمی یاراق گۆزل تورکو منلر یازیب یارادیردی و اوزوندن سوراکی لارا بیر اورنک اولوردو او بو یولدا تکجه یازماق یوخ، اویرتمگه جان آتیردی.

اونون بیرینجی کتابی دومانلی گونلر آدیندا اولوب اورادا اؤزونون اوشاقلیق دؤورونو مزه کندینده نئجه یاشادیغیندان سوز آچیر.

او بو باشلانیشدان سونرا چوخ کتابلار یازیب او جمله دن «تورکی هنر است»، او واختیلا تورکی یازماق ایسته ینلر نئجه یازماقدا، چوخ چتینلیکلر چکیردیلر اوستاد اسماعیل هادی بونو باشا دوشه رک بو کتابی تورک دیلینین نئجه یازیلیب اوخونماسینا اختیصاص وئردی.

او تکجه کتاب یازماقدا یوخ ادبیاتین او بیر یولوملرینده ده اؤزونو سیناییبیردی. او یاخشی یازار اولماقلا برابر گۆزل ترجمه لریده واردی.

اسماعیل هادی یعنی یئتمه لیک ایلرینده

اسماعیل هادی تحصیل ایلرینده

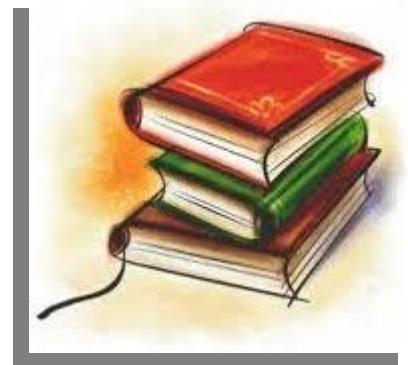
یوخاریدا صادالادیغیمیز کتابلاردان سونرا دا بیر نچه جلد رومانینین آدینی بورادا چکمک ایستردیم.

لاچین و گوئی قورشاغی بو ایکی رومان قابقلار آیری آیری ناشرلر طرفیندن چاپ اولوب، ککلیک، سون بئشیک، یورولماز، اکدیم گویره بو کتابلاردا آذرتورانان نشریاتیندان چیخیلار و تأسفله (حاشیه بر زبان شناسی) کتابینا ارشاد تبریزدن مجویز آلا بیلمدیک.

آقای هادی تکجه تورک دیلینده یوخ فارس دیلینده ده چوخ کتابلاری و یازیلاری وار او تحصیلینی حقوق رشته سینده آلدیغینا گوره چوخلو حقوقی کتابلاردا ایشله ییب.

و نهایت اونون آخیر کتابلاریندان چوخ علمی و دیرلی بیر کتاب (ریشه یابی در زبان فارسی)دی بئله بیر کتابی فارسلا اوزلری معین سببلر اوزوندن چوخ آز ایشله ییلر بو کتابدا فارس لغتلرینین ریشلرینی آراشدیریدیر و هاردان گلدیگینی معلوم ائلتدیریب بو کتابین بیرینجی چاپی آذرتوران نشریاتیندان یاییلیب و ایکیجی چاپلاریدا انشالله مولف طرفیندن تکمیلشدن سونرا چاپ اولوناجاق.

سونوندا اوستاد اسماعیل هادی جنابلارینا جان ساغلیغی اوزون عؤمور آرزولاییرام پور شریف - تبریز. مهر ۱۴۰۳

اسماعیل هادی و دوکتور جواد هئیت

اسماعیل هادی ۱۳۶۵ نجی ایل «قاراداغ» دا

رمضانی فر، خاکچیان، اسماعیل هادی، صادقی
«بالاش فیلمینین چکیلش گونلرینده مزره کندینده

اسماعیل هادی ایش یئرینده

اسماعیل هادی (ساغدان آیاق اوسته بیرینجی)
«وارلیق» مجله سینین تحریریه عضولریله بیرلیکده

ھوسىندە ايميشم!... آخى كيم قۇجالديغينا اينانماق
ايستر كى من دە ايستەيم؟!

اسماعيل ھادى نىن نثر اثرلر يىدىن اۇرنكلر:

ايندى دئسك، احوالاتدى - ناغىلدى....

بولوتلارلا قاووشموش ياشىل دۇنلو «كئلدەدير»
داغى، اوجا بۇى بىر ايگيد كىمى، وقارلا قاراداغىن تام
گۇبەيىندە، ارسبار- ديزمار آيرىمىندا باش
قالدىرمىشكن، بىر بۇلگەدن ايكي تابلو ياراتمىش. گون
چىخان: اوزومدول، گون باتان: ديزمار- ارسبار.
اوزومدول دوزنگاه، داشسىز- چانقىلسىز وئرىملى ات
توپراغى، انگين تارلالاريله بىر تاخيل انبارى. آدىنى
آرازلا بورجلو، آرازلا ياناشى اوزانان ارسبار ايسه، قايللى
داغلارلى، ياشىل ياماجلارلى، سىزلان چاى-
چشمەلرلى، آخار درەلرلى ايله باغ- باغات اۆلكەسى.
مئشەلرلى يوردو بزر، دادلى، تورلو مئىوہلرلى
دادلاندىرير آغىزلارلى ... و آرادا كئلدەدير. هر ايكي
گۇزل دىيارين گۇرتجىسى، يۇلداشى، آغ ساقالى! نە
داغ كى سورولر اوتلاغى، چوبانلار جۇولانگاھى، ترە
تۇپلان قىز- گلينلر اۇيلاغى... ياشىل سىنەسىندە
قبا قايلانلار يان- يانا، انگى - كورگى، دۇرد بىر يانيندان
گۇز ياشى تك دوم - دورو آخان گۇزل گۇزەلرلى، باللى
بولاقلارلى: يان بولاق، يالقيز آجاق، چىمن بولاقى،
امير قولو چشمەسى، چندوستا، آغ چشمە ... و آياغى
آلتدان سارى كپير داشدان فيشقيران «سارى چشمە
گۇزۇ». آغ گونلرين جارچىسى «قارا سو»، سووارير
گۇزللر گۇزلى بىزىم «مزره»- نى. مزره بىر بالاجا
كند، بوتون كندلر كىمى. اكين، تارلا، مال، داوار ...
آما وار بىر اۇزلىگى. بورا آلالە وئردن برى شعر-
ادبيات دىيارى. بورادا اوشاق شاعر دۇغولور آنادان.
بورادا قارا جاماعاتين دىلى دە آرى - دورو، شاعرانە،
سۇزو ماھرانە دير. موللاسى - ميرزەسى بىر يانا،
مدرسە - مکتب گۇرمەمىش ساوادسىز جاماعاتى بىلە
شىرىن دىللى، خوش بىان. آتالارين سۇزلرى تام
ياراشىق، طنزە بولاشىق. آنالارين سىنەسى دستان
دۇلو، ادبيات دفترى. نە قلم - دفتري گۇرمەمىش، آخار

يازديم گۇيرە....

چىسكىنلى بىر ياز گونو، اكىنچى خئش- آمرازى
ساهمانلاندى. بۇيوندوروغو اۇكوزلرين بۇيونا قۇيوب،
جوتو قۇشودو. بئلىنە باغلايدىغى دستارخان تۇخوم
دۇلو، آدىملايارق زمىيە سىپ، اۇخودو:
- «آللە، محمد، على / آديوا قۇربان ياعلى!... اكدىم
گۇيرە/ لعنت... سره!» (بوراسىنى هئچ دئمەيك!!)
دۇلاندى زامان، گئچدى بىر آى، تۇرندى حركتدن
بركت: زمى بى گۇيردى كى گل گۇر!...

منىم ايشىم حقوق... آما بئله گتيردى كى دىل،
دىلچىلىكلە اوغراشام. (سن سايدىق لارنى ساي، گۇر
فلك نە ساير!). بو گون، گنج نىسلىدە «خلق دىلى ايله
ادبى فورمادا» نثر يازان، آز- چوخ، قلم صاحى
وارىمىز. اۇنجهلر بو وادىدە ايشلر ايلكىن، آخساق،
دوشوك، عىبەجر دورومدا ايكن، بىر جىغىر آچماغى
دوشونوب، بىلكلرى چىرمالادىم، بىر نچە رومان-
فيلان كى بلکہ بو يۇلدا قلم- قدم آتماغا باشلايانلارا
بىر ايشىق توتسون:
- «جارلاھا، جارلا: / بو تۇخوم، بو تارلا / بو دۇلانماج، بو
دوز / بو يۇل - يۇلاق، بو ايز... يازديم گۇيرە!»

اۇلدو، اۇلمادى، گۇيردى- گۇيرمەدى؟... بىلمم. من
چاليشماغىمى چاليشدىم، قالانى قالىب آلالاھا،
بگەنىلمەسنىە ... الينىزدە كى دفتري دە بو سلسلەدن
بىرى. آجاق سانكى قۇجالىقدا جاوانلىق ھاواسى باشدا
ايمىش كى، بو اثر بىر آز گولدورو (طنز) گۇرونومو ايله
اۇرتايا چىخدى ... دئمك «يۇل» مجلەسىندە «كند
اوشاغى» آدى ايله قلم سگريتديگىم گونلر ھاواسىندا،

مچیدده چیراق لار سؤندولورموش، عذارلار پاپاگی قیراغا قوئوب، حرارتله باش لارا وورماقدا ایکن کنندین ظارافاتجیل، شوخ آدمی رحمتلیک باهادر الی یاشاریب، ایکی صف آرخادان اوزانیب، المورادین باشینا شاراپ - شاراپ شاپالاق ائندیرر! دئ: بیر، دئ: ایکی ... الموراد رحمتلیک باغیریر: قارداش اؤز باشینا، اؤز باشینا وور!!... البته بونون گوناھی بلکه ده نه الموراددا ایمیش، نه باهادرادا... بورادا بلکه تام مقصر ناجاققولو (نجف قولو) کیشی، کنندین دللگی اولسون کی المورادین باشینی اولجوکله ییب قارپیزا دؤنده رمیش، ائله شومال کی جان وئریر شاپالاغا!

ناجاققولو کیشی یانیندا داشیدییی تاختا جعبه سیله تام بیر «وزارت بهداشت» قونوموندا: اوشاق کسمک، دیش چکمک، سینیغا باخماق، گؤبک چکمک، یارا دئشمک... کیمی طبابتدن توتدو، توی مجلسی اداره ائتمک کیمی ایش لرله اوغراشیر، باش قیرخماق بلکه ان سؤن ایشی اولسون. داها چوخ آلمان پاییمی ماشینلا ایشلر، باشی ماشینلار ساده قیرخار. تئل - داراق باشارماز، بیلمز. یعنی بئله زادلار یئرلی - دیلی یوخ ایدی کی باشارسین دا. پاپاق هر باشدا، بؤرک کیشیلیک نشانی، پاپاقسیز باش تاپیلماز، پاپاقلی باشدا دا تئل - مثل هاردا ایدی؟! قالیر بیر ده بئلدن بوکولمه اولگوج، داها چوخ یاشا دؤلموش لار اوچون. باشی یاخشی بیر ایسلات، اووکالا. ال لر ده کی ماشالله قوورا، ایکی دؤنه اوودون، تامام... اولگوجو ده گوزلجه چک قاییشا، قیلولا. سییر گل سین ناجاققولو عمی، یاری چیرک، یاری توك... قورخما سیلرسن قارا دؤشلوگه بللنمز. سییر گل سین. «باش قیرخما حاقی» ایلی یاریم باتمان بوغدا، بوندان یاخشی اولماز. آدمین باشی یارالاندی دا غم یوخ، کند آدمی جانی برک. باس پامبقدان، قوروت قانی. گوناھی دا سال اؤز بونونا، قینا:

- اشی، بئش ديقه دوزدور، ده! باشیوی اوینادیسان، یارالادیق ده، الله کسین!...

طبعیلی ساوادسیز شاعرلر، ناغیلچی لار، سؤز اوستالاری ... گلیب گنتمیش بورادان.

مزره هله ده گؤزل دیر، گؤزل ده قالاجاق... اما گنچمیشده، من اوشاق ایکن، داها گؤزل ایدی، بزک - دوزکسیز، ال دگمه میش، گؤزلیگی تاریخه بیر آی یوزلو قیز کیمی. نه ماشین یولو، نه لوله سویو، نه برق، نه تیل فون ... تام ال دگمه میش بیر گؤزل. حیات اؤزو ایله باشلار، اؤزو ایله بیتدی. هر نه اؤزونده عمله گلیردی. دیشاریدان گلن تکجه قازما، بئل، اوراق، درگز، شوشه چیراق ... کیمی بارماق سایه قدر بیر زادلار. ماشین آدی قولاغمیزا دگمیشدی، اما گورمه میشدیک... تاکی بیر گون قاباغینجا ایکی الی قازمالی آدم یول هامارلایاق گلدی چاییمیزا هندیل ایله ایشله یین ایکی قابیلی بیر جیب. ایچینده اوچ آغووش، تمیز گئیینمیش، شهر آدمی، «آغا مهندس» لر کی آردیجا تاپیلا، گله بولدیزیر، قیرادئل... شوفا یول، ماشین. تکجه کند اوشاق لاری مات قالمامیشدی بو دمیر دبعیرلاجا. ماشین گورمه میش مال - حیوان، آت - قاتیر دا بونلادان اولکر، ایت لر هجوما گنچیب، ماشینی قاووب، یارالماق ایستردیلر!... ایندیکی کیمی اعتناسیز دئییل دیرلر، بو یاد زادلارا!

هله بونلارلا یاناشی، بلکه بونلاردان اؤنجه گلمیش ایدی قوه چیراغی، ردیول ... فانیسا بنزر دئییل یاتسی باتری ایله ایشله یین قوه چیراغی. نه یئل اونو سؤندوره بیلیر، نه یاغیش... یاندیرساندا ایشغی آیاغین دیبی قدر دئییل، اوزاق لارا گئدر، ها گئدر!... الموراد (علی مراد) کیشینی نین قارلی گنجه لده یاییلیب، گنده جک آدان سسی گنئدیگی قدر!... الموراد آذانی دا دئییب گنچمه یک ها. گوده رک، دولو بدن بو رحمتلیک کیشیده، سس تام ایستریو فونیک، یاییلار بوتون داغا- داشا. خلق اونو «شئخ» آدلاندیرمیشلار. دائما باشی اولجوکله دیدن سئیریتدیردیگی اوچون (بونو بیر نوع «سنت» سانار) اتلی قیسیق بوونو ایله جلب نظر ائیلر. محرّم آبی «شام غریبان» گنجه سی،

قۇملىس، جىك ايسالواى (چين كىمىست) چك اسلاواكى، گيرمان، ياپون... كىمىسەن قولاغينا دىگەمىش زادلار. بللى دىئىل يۇنچايا قاتارلار، سامانا!

بئله گىتسەيدى، ردىول دىرادىر - دىرادىردان باشقا بىر زاد دىئىل ايدى، گىنە رحمت قىرامافونا كى ھردن بىر «صفه» (دىسك) تاپىپ، ماھنى دىنلەمك اولاردى... ائله بىل ايردىول دا بونو باشا دوشوب، خلقه ياناشمانى دوشونموش كى بالا - بالا تىرىز رادىوسو اورتايا چىخىپ، اشىقدان، زىرنا- بالاباندان زاددان سىلىندىر ايدى. پىسدىن - ياخشىدان، بو ھله بى زادان بنزەبىر ايدى. نه دىمىشلىر: «شۇرا كىندە ائشك تاپدىن، قالدى ائركك دىشىسى!» ھردن دە بىر مثالا تۇركجە اجتماعى وئرىلىش لىر، نه كۆكدە تارى بىلىر. دىل نه فارسجا، نه تۇركجە، آلاھ يارادان لارا دخلى اولمايان قوراما- قۇندارما بىر زاد. بئله دىك، تىرىز رادىوسو ياراتمىش، داھا دۇغروسو، ياراتمايا چالىشىدىغى بىر دىل كى ظن لىرىنچە فارسجايا گىچمك اوچون بىر كۆپرو اولاجاقدىر. ھر حالدا نىتىجە چوخ گولونچ گۆزوكور، حىرت يارادىردى. رادىونون اوز تعبىرى ايله دىسك «آدام شاخ چىخادىردى!!» «چىخارماق!» (اوزدن اىراق!) چىركىن ايش اىكن «شاخ چىخارماق» كى، آللە گۆسترمەسىن!!

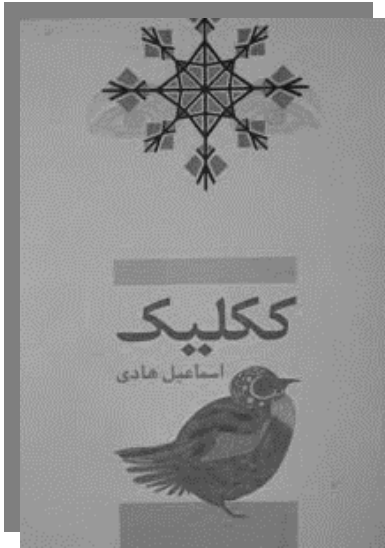
نه ايسە، كىند نوح دئورىندىن مودىرن دۇنيايا آتىلماقدا ايدى. دىشىم حىياتىن ابدى يۇلداشى دىر. بو اىكىزلىر بىرگە دۇغولموش، بىرگە ياشارلار... انسان حىياتى دائما دىگىشمكده اولموش. آما گىچمىشده بو نورمال بىر سورعتلە سورموش. دده اكىنچى، بالا دا، نوه دە... وسايط: خىش - آمراز، قازما - كۆلونگ، اوراق - بىلۇو. سۇنرا نىچە ایل لىر اىچىندە بىر بالاچا دىگىشىم: اوراق درگز اولموش، بىلۇو زومباتا، آغاج قاشىق، آلومىنىوم، ساخسى كاسا، مىس و... آما اىندى گىجە ياتدىن سحر دوردوقدا گۆرورسن چىرگوو يىرىنە تىراختور، آت - قاتىر يىرىنە كامىون، اوتوبوس و... بو سورعتلى درىن چىپ - چئوپىر، حىياتىن پوتون يۇن لىرىندە باش وئرن اىلدىرىم چاخىشى سورعتلى تىغىرات، البتە فكر،

نەسە، باش اولدو پامبىق زمىسى!... الموراد كىشى نىن يىرىنە اولسايدىم، باشى قىللى - قىللى بوراخىب، ناجاققولو عمىيە تسلیم ائتمىدیم! ھله الموراد بو سھوى ياپدىسە، ناجاققولو كىشى نىيە انصافى قىراغا قۇيۇپ، المورادىن باشىندا شۇخوم - پىرىم وورور، پامبىق اكىر!؟

و ردىول... اولجە نرمان كىشى گىتىمىش، پارچادان بىر دۇن تىكىمىشلىر اونا، ائوین يوخارى باشىنداكى تاجخادا تخت قورموش، اوتورموش. اوشاقالار تۇپلانىپ، خاھىش تىمنا اولونسا بلکہ نرمان كىشى دىنلەندىرە. دىمىشلىر: «لالىن دىلین نەسى بىلر». آما نرمان كىشى اونون نەسى دىئىل، اىيەسى، باش تاپماز دىلیندن. ھله سپاھ دانش، مدرسەدن خىر بوخ، اولار سۇرا گلەجك لىر، كىندە تك ساوادلى موللا عمى. اونون گولۇستان - نصاب الصبىان فارسجاسى تىھران رادىوسون يادىغى مۇدرن فارس دىلىنى آنلاماغا نه قدر يارار، تارى بىلىر، بلە دە ھىچ ياراما. آنچاق ياراسا دا موللا عمى رادىوللا آراسى دوزەلن دىئىل، جىن ايله بىم الله كىمى دىرلىر، ياخىنا قۇيماز بو شىطان جىبەسىنى. قالار حۇكمالى (حكىم على) كى سىرنازلىقدا بىش - اون كىمە فارسى اۇيرنمىش. حوكمالى ھر گون ناھارى نرمانا قۇناق، اۇيرندىيى سىنىق - سالخاق، آغىز فارسجاسى يقىن رادىونون دىدىك لىرىنى آنلاياجاغىنا قدر دىئىل، آنچاق او اوزونو سىندىرىپ، اوزونە تۇز قۇندارماز، ايشىنى بىر تىھر ياسالايىر «نفتدن دانىشىر!» دىيىر. نفتىن معناسىنى دا بىلن آز، چونكو كىندە دە اونا «لامپا ياغى» دىرلىر. لاپما ياغى نىن ردىولا نه دخلى؟! بونو حوكمالى دا بىلمىر. آما كىندىن سياست آدمى «أعمد» (آغا محمد) بىلىر: «ىنگلىسىن ايشى دىر... قۇملىس (كومىنىست) لىرىن ال - آياغىن يىغىشىدىرماق اىستەبىرلىر، نفتە بارماق اوزادىرلار». اده، بو أعمد دە يامان تحفە دىر، ا. بىش - اون گون دىمىقرات لارلا اوتوروب - دوروب، لاپ چىرچىل اولموش. يىرىن آلتىندان دا، خىر وئرىر اوستوندىن دە. دانىشىدىغى جىن

عزیز كئلدەدیر!، سۆز بورا یا گلیب چاتمیشكن، شەریار سۆزۈ ایله آچدیغیمیز بو صۇحبتی، فضولی كلامی ایله بیتیرك: «... نردە (ھاردا) اۇلسام ای پری، فیکریم سنین یانیندادیر!».

عمییه بیر اۇپوش!

- یوخ!... آقای دادیار، بو آدام گرک آسیلا، ناموس اوغروسو، كۆپك اوغلو!...

جاوان گلین خایلاغی دورمادان دئییر، دئیینیر... مسلسل کیمی سۆز یاغدییر:

- اوتانماز آدام، ددهم یاشدا. ساقال آغاریب، عاغیل آغارمایب!...

شهر رئی، شهرین اتهیی، گله نکسل بیر اورتام. ملت، قادین- ناموس کیمی قاورام لارا داھا حساس. جاوان دادیار اۇزوده بنزر بیر اورتامدان گلمه، اودا بئله موضوعلاردا درینه گئدن... دئمک، متهم یازیغینکی قالدی تاریا!... متهم کیم؟ ساقالی آغارتمیش بیر بنا. حیطة کاشی دۆشه میه چاغریلمیش... گلین خانیمین دئدیینه گۆره، خانیم اونا قلیان آلتی گۆتورور... بنا دیشلری آغاردییر، اونا «منه بیر اۇپوش وئر می سن؟!» دئییر... و قیامت قوپور... های- کوی، یامان - یوووز، قیامت... و نهایت کلانتری، دادسرا، دۇسیا. آما متهم یئرلی - دیلی دانیر، آند - قسم:

باخیش، دۇنیا گۆروشو ساحه سینده ده دئییشیم لر گتیره جک ... تا گله چاتا بو گۆنکو سایبریک دۇورانا، هر نه بیردن بیره آلت - اوست اۇلا.

قاراداغ، اوزومدولو، دیزماری، ارسباری، حسنووو، ... مزره سی، كئلدەدیری، مئشه لری، یایلاق لاری، بولاق لاری، اۇولاق لاری و... یئر یوزو ثروتی ایله گۆزله ال دگمه میش دۇورانینی یاشارکن، زامان دئییشیر، دۇران دئییشیر، بالا- بالا یئر یوزو یوخ، یئر آلتی ثروتینه گۆز دوشور. میس قایناغی، قیزیل یاتاغی... سۆك، تۆك، دئش، ائش، قاز، داغیت، قوپار، آپار... مئشه گئتدی، داغ داغیلدی، یاماچ یاریلدی، چای بولاندى، سو کیرلندی ... اۇلسون، اۇلدو کی اۇلدو. قاز اۇلسون، قازان دۇلسون، قورد نه بیلیر قاتیر باھادیر، امیر بازاری یانسن منه بیر دسمال چیخسین.

داھا كئلدەدیره چیخماغیم گلیمیر، نه یاخشی کی قۇجالدیم دا چیخنامایاجم. قارشیداکی گۆنئیده داغ سۆكوب، معدن آریان ماشین لارین سسی، تاخ - تاخ، چاخ - چاخ... داغیدیر او گۆزل «اۇتاشم» گۆنئیین، ایزاوان قوزئیین و منیم عصب لیریمی ...

اوزاقدایم كئلدەدیردن، اوندان چوخ نیگران، بلکه اودا بیزدن؟! «آما بیزدن ساری سن آرخیاین اۇل شانلی كئلدەدیر...»، یاغمورلو، بۇرانلی كئلدەدیر... گلديك- گلمه دیک بیزمله سن، یانیمیزداسان، جانیمیزداسان. هر صاباح دۇنیا یوخودان اۇیاناندا، گۆنش قیزیل ساچ لارینی دارایاندا... خاطریمیزده سن جانلانیر، دیریلیر، دیرچه لیرسن. بیزیمله سن. روزگار بیزی سندن آیردی. اتگیندن قۇپدوق دیدرگین قوش لارا دۇندوک. گلیب «البورز» اتگینه قۇندوق. اودا سنین کیمی، سئویملی، اورک اۇخشیان، قۇناق سئور، سخالی، صفالی... آما منیم اوچون تکجه سنی خاطرلادان بیر منظره. «ئوه ریست»-ه گئتسه ایدیم ده بۇیله اولوردو. گۆزومده او، ایچیمده سن! اونا باخار، سنی دوشونر! ...

بىلدىرىلدىكىدىن سۇنرا، اۇن گۈن ايچىنىدە اعتراض اولونا بىلىر

تامام... اما نه تامامى؟! ايندى گل ياخانى شاكى يىندن قۇرتار:

- سىز هارانين موسلمانيسىز؟! بو ناموس دوشمانينا يۇل هامارلاماق دىر... بئلسه ايدىم اۇزوم گۇزىنو اوياردىم، دئدىك وئرك قانونا، بودا قانون!

«آى باجى، دليل يوخ، دلايل يوخ، نئيله مك؟... بىزىم كى علم غيب يوخوموز»... كىمى جاوابلار، خانىمىن بئىننه گىرمز. هر گۈن صباح قاپىنى كسىب، بوراخان دئىل. جانىم ايش - گۈجوموز وار. اعتراض دا يازمىشسان گۈزله گۈرك، جاواب نه گلير ده... اولمور، خانىم هر گۈن قاپىدا ... آخىردا بىر گۈن داديار اونو چاغىرىر:

- گل اگلش گۇرۇم، خانىم... اولدن باشلاياق: نه باش وئرمىش، بو آدم سنه نه دئمىش؟

- من اونا ناشتاولىق گۇتوردوم... منه «قىز سن نه گۇزلسن، عمىيه بىر اۇپوش وئرسن؟» دئدى

- سن؟... سن نه دئدىن؟

- دئدىم ائشك كىشى اوتان، من سىن قىزىن يئرىندەيم، كۇپك. ايت اۇغلو، ايت... خىلاصه، آغزىما نه گلدىسه... حقى ايدى. هله آز دئمىشم.

- هه، بئله... لاپ اۇز سۇزونو توتاق. گۇناه سنده دىر ده، بالا. او بىر كلمه «منه بىر اۇپوش وئرسن؟» دئمىش، سن ده «يوخ!» دئيه ايدىن قوتارىب، گئده ايدى. بى سۇال، بى جاواب ... اوزاتماغا گلمز كى.

بوندان سارى بىر آدمى زىنداناساق؟!

... گلين جىغازين گۇزلىرى بۇيودو... اما چاره ده قالمامىشدىر!!

عشقە دوشن يار....

- آدم رسما مزاحم دىر، آغاي داديار. ائلچى گۇندرمك؟. اولسون، بىر- ايكي، اوچ- دۇرت... نئچه دۇنه يوخ دئيهك، ال چك ده! قاپىمىزى داباندان ائلهدى، بى بسدى دئمەيىر...

- آغا والله، باشدان باشا افترا، بوتون قارا ياخما. من اليم امه يى ايله چۇرك يئىن آدم، بودو اليمين قابارلارى... هئچ منه بئله زاد ياراشار؟...هامى منى تانيير. مين بىر بئلهسى ائولرده ايشلهمىشم...

سۇروشون، مندن عۇمرومده بئله بىر خطا باش وئرمەمىش... بونلار هامىسى منىم موزدومو كسمك اوچون بىر حيله دىر

قاضى بىر جاهل ايكي عالم آراسىندا... اوغلانسان گل احكام كس!... باخسان هر ايكسىنى حاخلاماق اولار.

اما گرچك بىردن چوخ دئىل، بىرى حاقل، بىرى حاقسىز. بىزده ده «علم غيب» يوخ. قالار دليل، دلايل. يا دليل وار، يا يوخ. يوخسا... حدس - گوماندا

دايانىب، احكام كسمك اولماز. «ان الظن لا يغنى من الحق شئيا»... و دستور يازىلدى. بىر آزدا آشىرى:

«كلانتى، پرونده قايىدىر، متهم آزاد دىر. شكائت حاقدقا قاپى- قونشو، گۇرن- بىلن وارسا آراشدىرىن،

سۇروشون، يئتىشىن راپور گۇندىرىن. هابئله طرفلرىن كىملىگى، اخلاقيات باغلىلىق لارى حاقدقا دا

آراشدىرىب، معلومات بىلدىرىن»

اولدو... بىر هفته سۇنرا دۇسىيا گئنه ميز اوسته... هيچ بىر دليل، شاهد - فىلان يوخ. بنا عمى نىن يانيندا

ايكى كوچه دن آينما ايشچى وار ايمىش اونلاردا گئتمىشلىر. خبر- اتر يوخ... آغا داديار الهدى، الك-

فلك ائلهدى... جانىم، بئش - اۇن تومن گۈن موزدو نه دىر كى اوندان اۇترو بىر خانىم بئله بىر اوتانمازلىق

چىخارسىن... او بىر ياندان دا ساچى ساقالى آغارمىش الى قابار بىر بئندان بئله سوچ؟... عاغىلا سىغممايىر.

گۇتور- قو، سۇك- قوش، آرا- آراشدىر ... آياغى بىر يئره چىخمادى. گرچكى الله بىلىر. بىز دلايله گۇره

احكام كسمهلى ايك... دليل يوخسا، متهم سوچسوز دئمك دىر و... بودو آلىندى يازىلدى قرار:

«شاكيه خانىم ... شكائتى «حرام ايشه گىرىشمه، قادين سانشما آدينا»، بهى ياش اللى، ايش بئايا

قارشى، دليلسىزلىك يوزوندن اثبات اولمايغىنا گۇره، تعقيبسىزلىك قرارى آلىنىر. قرار رسمىجه

يېقى... جاوابى آلدین، تامام. ھن، ھن. یوخ، یوخ!...اضافهسى مزاحمت دیر... أما هر جرم اوچون اراده، قصد اولمالي، بئر سوچ ايشلهمه اردهسى گرک دیر. آدام ائولنمک قصد ائتمیش، ساتاشماق کی یوخ!... و فارسجا بئر شعر یادینا دوشور: «به کدام مذهب است این، به کدام ملت است این/ که کشند عاشقی را که تو عاشقم چرابی؟! (عراقی)». گونول فرمان دینله مزا!... آدام توتغون، الینده دئیل کی. سوچ

ايشلهمه قصدی یوخ!... مزاحم دئیل، عاشق! أما بودا وار: قصد ایچ اراده، گورونمز، گوزه گلمز. نشان وئریله بیلیر، بئر زاد دئیل، عملده تظاهر ائتمه لی دیر... هر جرمدہ «بئله قصدیم یوخ ایدی، گلدی اولدو» دئمک اولار. آنجاق اولچو، رسم- رسوم، متعارف خلق دیر. «عرف» گوزوندن گورمک گرک. ... نه باشیزی آغریدیم. قاضی قالدی اوڈ ایله سو آراسیندا... و نهایت گنج وورغونا بئر فرصت داها تانییب، دوسیانى باغلاماق قرارینا گلدی:

«کلانتری، پرونده قایدیر. اوغلانین ایسته دیگی قیزی دا چاغیرین. اونلارا بئر آرادا گن - بول دانیشما فرصتی وئریلسین... جاواب نسه، او. قیز طرفیدن یوخ دئیلیدگی حالدا داها ائلچی، ایستمه، اولورسا مزاحمت سانیلیر، پرونده متهم ایله بئرلیکده گوندیریلین»
بئله!... نئیه مک کی عشق دردسرسیز اولماز، بودا بیری!

داس بازیرس!....

- الیم اتگیوه آغای دادیار، منی دولاندر بالالارین باشینا... (البته آغای دادیار هله ائولنمهییب، بالاسی دا اول! ... نسه!)... بوکی اولماز. گونده بئر شئی ائودن گئدیر. بئر گون قابلاما- بوشقاب، بئرگون پالتوو- باشماق، کیلیم - فرش، آياق آلتی، ایندی ده تئلوژیون ... بئله گئتسه قورو دامدا قالاریق، یانی قالمیشیق والللاه....

قیز آتاسی آجیشاراق، دئییر، دئیینیر و گنج سوچلو، وورغون اوغلان، «لفظ قلم» دانیشاراق چوخ ادبله شکایتی رد ائدیر:

- جناب دادیار، نه مزاحمی؟!... آلاهی آرادا گورون، من مزاحم دئییلیم، ایستکلی یم. بونلار چوخ محترم بئر عایله دیرلر. درین حرمتیم وار، باغیشلایارسیز، قیزلازینی دا سئویرم. بوکی عاییب دئیل. اونونلا ائولنمک ایسته ییرم... بئله ده

بئر آرجا دادیارا یاخینلاشیب، اوتانارجاسینا دوداق قاچیریر، آلچاق سسله دئییر:

- جناب دادیار، باغیشلارسیز ها، نه دئیشلر: «قیز ائوی، ناز ائوی» اونلار یوخ دا دئسلر، من بو محترم عایله درین حرمتیم وار. گئری دؤنن دئییلیم... ائلچی لر یورولورسا اوزوم. یاناشارام، دانیشارام. ماهنالاری نه؟! عییبیم وار دئسینلر، بیلیم. دوزلیدیم، سیلیم. بوشو- بوشونا نییه بئر جوانین قلبینی قیرسینلار؟! آله، دین، ایمان...

کند اورتامیندان گلمه دادیار، بئر زامان قولاغینا دیمیش بئر بایاتی یادینا دوشور:

یئری یئری نیشان یار/ عشقه دوشن یار

ائلچی لری قیریلیب/ اوزو ائلچی دوشن یار!

- بعلی جناب دادیار ... من ده بئر جوانام، قلبیم وار، ایسته ییم وار، نییه سببسیز «یوخ» دئسینلر؟! جاواب آلما منیم حاقیم، جاواب آلینجا، گندیب قاپیلاریندا یاتارام!...

بئله آشری بئر داورانیش، لفظ قلم دانیشما، اوتوروش، دوروش ترزی... دادیاری شُبّه لندیردی: «آدام بئر آز انورمال دیر، اولمایا؟!...» پرونده نی کلانترییه قایتاریر، یازیر:

«سوچلو طب قانونی - یه گونده ریلیب، روحسال خسته لیک آچیسیندان معاینه یه آلینسن، نتیجه بیلدیریلین»

اولدو دا... و نتیجه ده بیلدیریلدی: آدام ساغلام، روح خسته لیگی یوخ! بئله لیکله، شکایت یئرینده گورونور. «ائلچیه یه زوال یوخ» دؤغرو، أما ائلچی ده بئر-

آداما آجیقلاير:

- یوخ، ... تیلویزیون ائوه قایتمالی دیر. قایتارمالیسان... دانیشما، یوخسا قرار، زندان!... امیر دمیری کسیر... سؤزلر ائله آغیردان گلیر کی آدام بیز سؤز دئمیه جسارتی اولمور، بۇغازی قوروموش قالیر!... دیلی دولشاراق دئییر:

- اولسون ده. قانون نه دئرسه ...

دوسیا کلانترييه دؤنور. اوستونده دستور:

«تیلویزون قاییتسا آدام مرخص، پرونده استحضاری گؤندریلیر، یوخسا طرفلره برابر گلین» و گلدی ده. اوچ گون سؤنرا، طرفلره برابر. ندن؟! یازدیقلارینا گؤره تیلویزیون کی قاییتمیش ... ندینی خانیم آنلاتدی:

- یوخ آقاي دادیار، بو تیلویزیون، او تیلویزیون دئییل. بیزیم اؤز تیلویزیونوموز اولمالی دیر. ... کیشی اونون سؤزونو کسیر:

- خانیم دهن رحمتده... گوردون کی اوچ گون دیرندیم، جان آتدیم، اولمادی. آلان قایتارمیر. نئيله ییم؟! من ده اونا تای بیر تیلویزیون آلدیم کی قال یاتسین.

سؤز اوزانسادا آغای دادیار قیسا کسیدی:

- خانیم سن ده ماقابی دارییا قویما... او اولماییب، بو اولسون. تیلویزیون، تیلویزیوندور ده، بیر آز فرقلی اولسادا قیامت دئییل کی... آما خانیم ایکی آیاغی بی باشماغا دیره میس کی... اؤز تیلویزیونوموز، والسلام.

دادیار بو سفر بیر آز او بیر یانا دئیینلمه لی اولور:

- خانیم آدام اؤز مالینی ساتمیش، جرم دئییل کی، بیز نفقه بابیندان دئدیک. اونا دا بیر تیلویزیون بس دیر، نه اولور اولسون. تامام...

ایندییه جک دادیارین دانلاغی آلتدا سیخیلمیش آدام، آقاي دادیارین بو کلامیندان جرأت آلاق اچیلیشیر، سسینی یوکسلدیپ «داس مشدی» لهجه سیله دئییر:

- بلی خانیم، بیز اؤز مالیمیزی ساتمیشیق، جرم - جنایت اولماییب کی تیلویزیون آلماسایدیم دا

اورتا یاشلی خاتین خانیم گؤز یاش لارینی سیخاراق بئله دئییر. آما اری ده دفاعسیز دئییل:

- آغا، مال منیم، ائو منیم، اختیار منیم... بیر گون آلام، بیر گون ده لازم اولسا ساتارام. بونون هاراسی خطادیر؟! کیمه نه؟!

بو تام بیر قانونی دفاع. «اییه لیک حاقی» قانوندا محترم. مال صاحبی حاقلی آما... بو عادی بیر آخیمدا، بورادا نجه؟! خانیمین دئیینه گؤره آدام «باغیملی» (معتاد). بونا رسما دلیل یوخ. آما «اوضاع احوال» خانیمین ادعاسینی نین دؤغرو اولدوغونو گؤستیر... الی دالی دوشوب، گؤنده ائودن بیر زاد چالیر، ساتیر. آما گئنه ده «اییه لیک حاقی» حاکم. مال منیم، اراده منیم. آدامین دفاعسی قانونا اوغون. آما بس ائو- عایله نجه اولمالی دیر؟! بئله گئتسه آدام ائوی قیرانا چکیب، ساتار. ائو قالار قارا یئر، قورو یئر: بیر حصیر، بیر ممد نصیر! بس قانون بورایا نجه باخیر؟ «مال منیم، سؤز منیم» دؤغرو. آما او مالدا باشقالاری نین دا حاقی وار. اوشاق لار اوندان استفاده آپاریرلار. اونلارین «استفاده حاقی» وار. بو حاقی دا قانون تانیمیش... هارادان؟ «نفقه» (ائو خرجی) بابتیندن. بیزیم بو متهم، ائو آتاسی. ائوی دولاندیرماق اونون عهدده سینه دیر، ائوه ده تیلویزیون لازم...

هه... دئمک، بیر بالاجا یول تاپمیش ایدی. بونا سئویندی. ... بعضا بیر مظلوم ارباب رجوع (باش ووران) یالواراندا «یوخ... اولماز. قانون یول وئرمیر!» دئییب، آرتیریدی:

- قارداشیم، سن ایگنه گئچر قدر یول گؤستر، من اورادان دوهنی سوووم. قانون یول وئرمیرسه ده، اولماز، تامام.

و - حمد اولسون - ایندی بیر بالاجا یول تاپمیش ایدی کی اورادان دوهنی سووا!... ائو اشیالاری آدامین مالی، سؤز یوخ. آما ساتما، آپارما حاقی یوخ. چونکو عائله یه لازم دیر. نفقه دن سایلییر! هر ائوه بیر تیلویزیون گرک دیر. آتا گؤتوروب ساتانماز، بیرینی آلسین، سؤنرا!...

... دفاع گلیږ. آدام الینی قالین بیغلارینا چکەرک،
«داش مشدی» لهجه سیله دئییر:

- بلی آغای دادبار، بیز دلی دئییلیک کی زنان
خایلاغینا، اودا ائو آدامینا، اؤز آروادامیزا دوردوغو
یئرده ال آچاق. ایپه- ساپا گلیمیر. الله قویسا بیز
کیشی ایک، گرک ائوده سؤزوموز گنچه... اما قولاق
آسان کیم؟! توئوغو گنچه دن فیریزردن چیخار، دؤنو
آچیلسین، فیریزردن بیز باشا قابلامایا، یوخ!... کیمه
دئییرسن؟! اته آز ساری کۆک تۆک. اولماز، ننه دن ائله
گۆرموش. منیم خالاسیندان خوشوم گلیمیر، سؤز
بازین بیری، جانیم گنت - گلی کس... کیمدی سؤزه
باخان؟! ددهن ائوینه گنچیرسن منه دی، سؤزا...
کیمدی سؤزه باخان؟!... خلاصه. دئسک، بیز کتاب
اولور، باش آغریسی....

- یو، سن دی، من قولاق آسیرام...
- آخشام گلدیک ائوه، یۇرقون - آرقین. شرکته مین
بیز ایشیم... خانیم یوخ، شام یوخ. هارادا؟! گنچیب،
ددهسی گیلده. هم ده منه دئمهمیش. منیم ده
جین لریم چیخدی تپه مه ... ایش دیر ده، گلیر،
چیخیر قاباغا. الله شیطانا لعنت ائله سین!...

دادبار اونون سؤزونو کسیر:
- البته بلکه بونون شیطانا چوخ دخلی اولماسین! اما
گننه ده الله شیطانا لعنت ائله سین کی هله ایش
آیری یئره چکمه مییش، یوخسا داها بتر اولایلیردی.
مثلا بئله دئییک کی ترسی اولایدی، سن خانیم
دئمهدن، اوندان اذن آلمادان، الله ائله مه سین، آتان
ائوینه گنتسه ایدین، بللی دیر خانیم گوززوو اوپار، قان
دوشر ایدی!....

و بیز بالاجا دؤداغی قاچاراق آرتیریر:
- اصلا، سن ددهن ائوینه گنتمه گه خانیمدان اذن
آلیرسان، یوخسا یوخ؟!...
آدام بو سوآلدان برک هویوخموش گوزرونورا!... دیلی
دولاشمیشکن دئییر:

آلمامیش ایدییم. انتھاسی «داش بازپرس!» بویوردو.
من دئدییم اولسون ...

منظور «داش بازپرس» دن همن آغای دادباردی
کی پرونده نی باغلا ییر:
«متهم حُسن نیت گؤستریب، سوچ قصدی اورتادا
یوخ، جرم باش وئرمه مییش، قرار: تعقیب سیزلیک!»

داش: تورکجه «داداش» سؤزونون قیسادیلیمیشی.
فارسجادا: قارداش < قاقاش... آنلامیندا چوخ یاخین و
صمیمی آداما ایشله نیر. داشی چطوری: آی قاقاش
نئجه سن؟!... داش مشدی: لوتو، لات. داش بازپرس:
قاضی قاقاش / ساوجی قاقاش!...

آل، بودا سنه ضمانت!...

جانانیم گؤز یاش لارینی سیخیر:
- باخین آغای دادبار، بوتون بدنیم گؤم - گوی ...
سیزده منیم قارداشیم، بو قولوم، بو بونوم، بو...
- یاخشی، یاخشی، یاخشی... خانیم. ددهن رحمتده،
گورستمک ایسته مز. «پزشک قانونی» یازیب، بیلیرم.
اگلش، بیز آز ساکن اول
- آخی اول دؤنه دئییل کی. بو ایکینجی دؤنه دیر...
ایکی آی قاقاش دا بوردا ایدیق، او پرونده هله آچیق
دیر...

خانیمین گؤز یاش لاری اونو حاقلی گورسه دیرسه ده،
مسئله بلکه ده بو ساده لیکده اولمایا. البته گؤز یاشی
خانیم لارین سیلاحی! یئرینده اولای بیلر، یئرسیز
بوشونا دا. بدن نین گؤم- گوی اولماسی اونون حاقلی
اولماسینا عیانی بیز دلیل. «ار- آرواد مسله سی یورقان
آلتدا حل اولار!» دئمیشلر... اولمادی بیز آز چتین،
گننه ده دؤرد دووار آراسیندا قالیر ... بونون ائودن
دیشاریبا داشماسی، اودا محکمه یه، نادر حاللاردا
اولور... دئمک بودا باشقا بیز دلیل کی خانیم حاقلی.
اما «گوناه اولنده دیر!» سؤزو ده بوشونا
دئییلیمه مییش... گورک خانیمدان نه خطا باش
وئرمیش کی اری اونا ال آچمیش!...

چوخ بهانه: تانيمرام، مدارکينه گرک باخिला، ملائتی
احراز اولمالی دیر... اولمایاجاق! بی قالیر شاکي
(خانیم)دان رضایت آلما... اودا بیزیم بو
«داداش»دان اولاسی گورونمور، بویون اگمگ، اودا
ائو آدمینا؟! استغفرالله! زیندانا یاتماق داها هاسات!..
آدام هه وورنوخور، چابالاییر، ... اولماییر! دادیارا
دؤنوب، سؤن آسینی یئر وورور: چاللامیش
بیغلاریندان بیر - ایکی توك غیظیله چکیب قویور
میز اوسته:

- جناب دادیار، بویور بو ضمانت!... منی بوراق، شنبه
دادسرا آچمادان بوردایام!..

دادیار زورلا اؤزونو ساخلایب، دوداق قاقچیرمادان
دئییر:

- لاپ دا قانونی ضمانت دیر، سؤز یوخ!... اما گئنه ده:
یا رضایت، یا زیندان، والسلام!..

قار آلتیندا چیمن آدام ...

گئجه یاریسیندا جوما مچیدین گئنیش حییه طی بوئش
بیر قبرستان کیمی سس سیز - سمیرسیز. یالینیز
بیرجه لامپ گؤیگینده جانسیزدان ایشیلدار، اما
چوخدا قارانیق دئیل. چونکو قیشین تام اورتارسی
ایکن، قار مین ال ایله تۆکور، یئر قاردان آغ - آپباق
قالین بیر دؤشک سریلیمیش، حییه طی ایشیق دیر دئمک
اولار. بو بیر آز، اورک آچیحی، تۇختاقلیق وئیرسه ده،
اونوتاماق کی بو یئنی یئتمه، کیچک یاشلی
طلبه نین حجره سی حییه طین دیب بوجاغیندا،
حاووضخانا - تووالتر ایسه حییه طین شرق یانی، اوبیر
اوجوندا، تبریزین بازاریله قاووشوق. آرادا بیر کت یول
وار، دئمک!.. هله گلدین چاتدین دا، حاووضخانا
گئنیش، دؤلانباچ، آلا قارانیق. بورادا تام
سس سیزلیکده بوشونا آخان سو شیریلتیسی، قوشا-
قوشا دوزولموش قاپیسیز، دؤرد دووار، قارانیق
ماواللارین اولکودوجو دوروشوغو... کئندن گلمه بیر
یئنی یئتمه اوچون قورخو قاپناغی دئمک دیر.
خصوصیله کی قافا خییالاتدان دؤلولا!.. آناسی نین اونا

- اذن؟ نه اذنی؟! مومکوندور خبر وئرم، اما اذن نه
دیر؟! من ساچلی - ساقاللی کیشی، خانیمدان اجازه
آلمالییام؟!..

- بس، خانیم نییه سندن اجازه آلسین، چون ساچلی
وار، ساقالی یوخ؟!..

- آغای دادیار، سیز نییه بئله بویورورسوز؟! بللی دیر،
آرواد دئمیشلر، کیشی دئمیشلر ...

سؤز، بیر آز شوخلوق، بیر آز جدی، اوزانیر. اما نه
دئمیشلر: « یاری هنک، یاری دینک»! تام «هنک»
(شوخلوق) ایله اولمایاجاق. بیر آز دا دینک گرک دیر
کی «شریعت شاللاق ایستر»... یوخسا، ساده بیر قرار
تأمین، گؤندر محکمه یه ... نه اولور؟!... آغیر جنایت
باش وئرمه میس کی. بیر ار- آرواد تۇقوشماسی، ائو
مسله سی. یوخاری باشی مالی جریمه (دییه)... متهم
گون اورتادان سونرا آدام اولموش، پول ایچینده اوزور،
«دییه» وئرمک اونا مجازات یوخ، تفریح ساییلیر. وئر،
دؤنر، آروادین یوخ ساقالینا گولر!.. یوخ، جدی
یاناشماق گرک!

- بویورون، ائشیکده اولون...

دئییر و او «مخصوص» تصمیم لریندن بیر ذهنینده
دؤلایشیر. قانون چرچووه سینده چوخ آچیق بیر یول
اولماسا دا چالیشیب، بیر یول تاپمالی دیر. نه
دئمیشلر: «چوبانین مئیلی اولسا تکه دن سود ساغار!»
...

پرونده نی آخیر وقتا ساخلایب، «قرار تأمین» کسیر،
- کفیل - ضامن، یوخسا دوسداقسان، بویور زیندان!..
صباح دا کی جمعه، تعطیل، قالدی شنبه یه!.. اگر من
سفره چیخماسام... نه غمی؟! زیندانین یاغلی
شورباسیندان موفته سینیه یئیه رسن. بی دویونجا دا
یات، دینجل. ائشیکده باشین چوخ شولوق، ایندی بیر
یات. بلکه انشالله اؤزونه گلدین، بوندا سورا خانیم ال
قاوامادان بی دوشوندون. یوز اولچوب، بیر بیچدین!

آرامیزدا قالسین، آغای دادیار آدامی، آدام
ائله مه سینیی قافاسینا قویموش... دادسرا قاپانیر،
ایندی کفیل هارادان، ضامن هارادان؟! گلسه ده نه

اۋدو پاتلاسىن. اينجه وارا، بىر ادام سسى اونو راحاتلادى:

- قورخما بالا، منم!...

سس وئرهنى تانىدى: ميرزه الاحمد!... طلبه ليك ياشىنى ساموش بىرىسى، ساقالى چاللاشماقدا، اما گنه ده مدرسهنى ترك ائتمه ميش، هله ده، سوباي دير، بورادا يشار. هم ساوادلى، هم ساغلام. البته بورادا ساواد عربجه نين «صرف و نحو» دئمك دير. نحو كتابلار ازبرى: مغنى، جامى، سيوطى، سینه دفتر، تام ازبرى. اما نه فايدا كى حددن آرتيق غليظ! بىر كلمه «حروف جر» دن سۇروش، دۇرد ساعات سنى هرله در، آياغى دا بىر يئره چيخماز. قاتار، قارىشديرار، آغيز آچار، بحثه جومار، آدمى سۇروشدوغونا پئشمان ائدر. جومدوغو تك «صرف و نحو» دئيل. اوروج - ناماز، غسل و طهارت ده اؤيله! افراط و وسواس هر نده ... خصوصيله طهارات و عباداتده. بىر دستماز، مين بىر ناز، ساعاتلار جا سوره جك، باشا گلن دئيل. - ائله بيل ساغ طرفيم ياخشى يويولمادى. آى قارداش ددهن رحمتده سن ده بى باخ گۇر، اماندى قشنگ سو ديميش اولسون ها!!

دستماز بىر بئله ناز، گۇر ايش قوسلا چكسه، نه اولار! قوسلودان دئدك... ميرزه الاحمد بئله اينانيردى كى قوسل عارض اولدو گر ك يوبانديرمادان يئرینه گتيريله، يوبانديرماسى حرامدير.

دئمك بئله... گئريسىنى آنلاماق، آسان! يازيق كيشيه قوسل عارض اولموش، يوبانديرناماز. گئجه يارىسى دا حماملار تعطيل، قالار حيه طده كى حاووض. ايندى ده، شوكر اولسون، حيه طدن آياغ كسيلميش، گنت - گل يوخ. ياعلى!... قالخ. قار- ساختا دا كى بيزيم الاحمد قاباغى آلانماز! ايستى - سۇبوق اونا فرقى يوخ، بدن پولاد كيمى. ايسراغى گون حيه طده كى قوجمان اريك كۇتوگون كسمكده هامى يورغون دوشركن، او: - آى بالا، گۇروم او بالتانى!...

دئيب، گيردى مئيدانا. بىر او قدر چكمه دى كى آغبر كۇتوك تمكينه گلدى. بالتا آلتدا تيكه - پارچا، آغبر

دندىكلرى، حكايله لر، ناغيللاردا باشدان باشا جين - شاياطين شيللاق آتار:

- بيزدن يئى لر، هر يئرده واردىلار. داها چوخ قارائليق بور- بوجاقلاردا، سو آخان يئرلرده...

حاووضخانا دئمه، تام جين ياتاغى، بوندان باشقا دووار ديبينده ياتان آرائليق اداملارى، اگری - اوغر، دار ديبيندن قوتولان، ننهسى نين امجگىنى كسن و... گئجه يارىسى ايشه مك توتدو، يازيق اولدون. حاووضخانا گيريشينده ساغا- سۇلا آدديملاكى بلكه انشالله بىرى تاپيلا، گله، گيره، سن ده اونون آرديجا... يوخسا ساغ گئريب، جينلى- دووالى دۇنرسن!

بئله قارما- قارىشق فكرلر باشيندا ايكن قورخو جانا ياتميش، الده آفتافا، دۇوار ديبنده قيسىلا- قيسىلا، يارى سۇيوقدان، يارى قورخودان، ديشى - ديشينه ديهرك حاووضخانايى سارى يۇنلدى. ايستردى بىر دوعا - فيلان اۇخويا، اجنه لرى قاوا. اما قورخودان ذهنى ائله دۇنموش ابدى كى آدى بيله ياديندان چيخميشدى. قورخو دۇلو گۇزلرى بىر ادام آختاريردى كى اونون كيمى الده آفتافا حاووضخانايى يولوندا اول... اما بو سۇيوقدا هانكى ادام ديشارى چيخار؟! تبريزين دلى قيشى، «تو!» دئرسن، گۇيده دۇنور، نئجه دئرلر «ايتى وورورسان قالاقدان چيخمير»، ايندى بىرىسى ديشارى چيخا؟! حتا دائما حيه طده جۇولان وئرن پيشيكلردن بيله خبر يوخ. عجب پيس وقتا ايشه مك ياخالادى، شانس ايچووا قادم!... نه شانسى؟! عاغيل يوخ. آخشام دوزلو شوربا... سۇنرا ايچ ككليك اوتو، ياربيز چاييندان، قارداغان گل ميش سۇبوق ديمه يه داوا ... ايندى گل ايشه قال!.. نه سه، آياق گۇتورمه لى دير، دۇرا بيلمز، ايشه مك قاوورور... حيه طين اورتاسينداكى حاووضا چانديقدا خاپدان آغبر بىر شاپيلى سسى، سانكى بۇبوك بىر حئيوان حاووضا آتيلميش، اۇيناقلار!... حيه طده ايت - فيلان، اودا بو آغبرليقدا، بو گورولتو ده؟! ... اساسا ايت سويا جومان حئيوان دئيل، قالار گاميش. اودا شهرده اولماز!... بس نه؟! يقين جين - شاياطين دير! قورخودان آز قالدى

آپ - آیدین گۆسترن بیر گۆزگو کیمی ائله بیر آد
 آدامین اوستونه قۇبارلار کی حئیرتدن آغیز آچیق
 قالی. بیر کلمه ده بیر کتاب، بیر تابلودا گۆز اوخشیبان
 بیر دونیا... آدامین کیشیلیگینه تام اویغون بیر آد:
 نعره جاواد، قیز مهدی، ایت عسگر، دوغوز
 (فیریلداقچی) ممد، قیسا تومان باغی (ایشدن قاچان/
 الدن چیخدی داها توتماق اولماز) یاپلاق زری، بیبر
 کولو احمد، مال باش زینال، آرا قاریشدران تئلی،
 سۆز گزدرین لئیل، ...

و میر قارقا... یاشلی، آریقدان بیر، اما هله ده جانی
 سولو، قیوراق، بیر آز دا شیرین، گولوب، گولدورن. آرا
 قیزیشدیران. سئید می دیر، دئیل، نه بیلیمک؟! آنجاق
 یقین کی باشینداکی قارادان بیر ساریق، اگری -
 بوروق جیلار دوروشوغو، قاراشین سیماسی نین خاص
 گورونوشو... سبب اولموش کی خلق اونو میر قارقا
 چاغیرسینلار. ائله بیل، ائوی، داها دوغروسو
 «داخماسی»، راستا کوچه ده بیر بوچاقدا. سوبای، یادا
 سوبای آدام کیمی، تک باشینا یاشار. راستا کۆچه
 بازارا یاخینکن هرگون اونو بازاردا گورمک اولار.
 بیرینه، یا بیرى اونا ساتاشار، سۆز، میرت، ... هر دن ده
 بیر «قره پول»، تومن، ایکى تومن... گئندی آغانین
 جیبیشدانینا. بیر، ایکى، اوچ، بئش، اون بئش، یوز ...
 داما گؤل اولو! ناھارا کیمی جیب دولموش...
 آزدان - چوخدان، آنجاق زحمتسیز، هاوادان گلمه
 پول، الله وئرسین برکت. ناھارادا توكان لارین بیرینده
 ده قارینی اوتاریر. جیب دولو، صرفه ساکت، کئف
 ساز. ساغ الی درین جیبینده تۇپلانان قره پول لاری
 الله مکن داد آلیر. دونیادا پول الله مکن کیف
 وئریجی داها نه؟! «انسانی انسان ائیله یین پارادیر/
 پاراسیز انسانین اوزو قارادیر!». حیوانا پالان - چول،
 انسانا پارا- پول... بهبه! «یئمه میسسن قاز اتی/
 بیلیمیرسن نه دیر لذتی!». پارا- پول، هر درده چارا پول،
 خصوصیله «قارا پول»! جیبده کی آغیرلیغی،
 جینگیلیتیسینده باشقا لذت، باشقا بیر داد!، میر قارقا
 اوچون جان آلیجی بیر زاد. موفته گلمیشسه ده خرج

تیکه سی بیر الجه! الاحمد بالتاسی قارا داشی بیچر،
 گئچر، گمیرر، هاندا قالسین قورو کۆتوک...

نهسه، گئجه دن ده چوخ گئچمیش، صباح آذانی دا
 یاخین، گلیر، چاتار صبح نامازی واختی. حی علی
 الصلواہ! گلدی ناماز زامانی، اونوت حامامی - فیلانی،
 چیخار تومانی. تپیل گۆله، هابئله! ... گامیش منه
 چاتماز، آدام قوسل بونوندا یاتماز... بوزلو حاووضدا
 جنابت، قربتا الی الله...

الاحمدین ایشی، هئچ اولماسا اؤز حسابینا گۆره، دوز.
 اما یئنی یئتمه اولغانین گۆزلری حئیرتدن بؤیودو.
 بئله سی زاد میرزه الاحمددن بیله گۆزله نیلمز بیر
 داورانیش. اولمایا خییالاتا جوموموش؟! اما یوخ، بو
 الاحمدین اؤزو ایدی، همشه کی شهشکه لری ایله:

- آی بالا یاخشی اولدو گلدین. «ارتماسی» قوسل
 چتین دیر. گرک بوتون بدن بیر یئرده سویا باتا...
 یاخشی باخ من جومورام. گور بوتون بدن باتیر، یا
 یوخ؟! آماندی دقت!... گئتدیم، یا الله!!...

- اما بیر دغه ها. تامام... منی ایشه مک قیسنامیش،
 چوخ دورانمارام.

بو خیالدا تۇرنمیش دئیل، تام گرچکدن آلینمیش،
 گۆزله گورونموش بیر حکایه... انسان غریبه بیر وارلیق
 دیر. ات- قانداق باشقا، بلکه اوندان چوخ «دوشونجه،
 ذهنیت»-دن تۇرنمیش. مولانا یئرینده دئمیش دیر
 کی: «ای برادر تو همه اندیشه ای/ مابقی برگ و
 ریشه ای!». انسان دوشوندوگونو گرچک سانیر، اونا
 اینانیر، دوغرو اولور اولسون، یانلیش اولور، اولسون.
 اساسا دوغرو- یانلیش اولچولرینی ده بشر قویموش.
 الاحمده گۆره دوشوندوک لری یۆزده - یوز دوغرو،
 شوبهه ائتمک حرام، گوناہ ... بئله دیر کی وار.

باشقا بیر قارقا...

میر قارقا... چاغیریرلار اونو. آدامین آدی یقین کی بو
 اولماسین. اما تبریز دیدیگین ذوق - هنر. سۆز
 اوستاسیندان دولو. ظاهر- باطنینی، ایچینی - دئیشینی

تۇپلاھا - تۇپلا... باشا گلن دئىيل، اونو دا، بونو دا، او بىرىنى دە ... قالا بىر- بىر اوستونه «ملک اقليمی بگيرد پادشاه/ همچنان در بند اقليم دگر!». نه ياپاقسان؟! ياش دارالميش، باش آغارميش، داغ باشيندا بىر گون، باش گۇرا تىتر، قارين تۇخ، گۇز آج! اوشاقلىق ايل لرى، ائله جه ده گنجلىک اوللرى مچيد - منبر دىيى كسب، بئله اورتام لار دا گنت - گلده ايكن، خصوصيله ياس مجليس لرينده اولوم حاقدا دئيلن موعظه لردن حئيرتده ايديم. آخوند مچيد دولوسو انسانلار، آيه - حديث كى انسان ابدى دئيل، اوله جك:

- بودو الله تبارك و تعالى قران كريمده بويورور: كل نفس ذائقة الموت. بوتون يارانميشلار، اولمه لى ديرلر. انسان ابدى دئيل. بو شعر ده حضرت على (ع) عليه السلامدان نقل اولموش: «يا من بدنياه اشتغل/ قد غره طول الامل/ الموت تأتى بغتتا/ والقبر صندوق العمل». يعنى: اولوم خبر وئرمز، گلير!...

- دئين اول، جناب واعظ «انسان اوله جك» سۇزو اثبات ايستر؟! بىر بئله آيه - حديث ايستر؟! بونو هر بىر اوشاق بيلير، گۇرور ده. اۇزونو نيه يۇرورسان؟! گۇنده گۇزومز ايله گۇروروك بىرى گنتدى. دۇنن دىرىسى، بو گون اولو بىرىسى...

سۇنرا گۇردوم آى داد، سهو ائديرميشم. بىر گرچكى گۇرمك باشقا، اونا اينانماق باشقا! يازيق واعظ بيزه «انسان اوله جك» گرچگىنى اثبات ائتمك ايسته مير كى، بيزى بونا اينانديرماق ايسته مير. بيز دۇننن دىرىسى، بو گونون اولوسو گرچگىنى گۇروروك، بونو هر بىر اوشاق گۇرور، بيلير. اما بونا اينانمادان دونيانى دۇرد اللى قوجاقلاركن تۇپلاھا - تۇپلا!... آرى كىمى اينده گتيرسين، آياغيندا. قاز گتير، قاشى گتير، چك گتير، داشى گتير، تۇپلا، ساخلا، باسير... قارقا كىمى، قارىشقا كىمى. يوخ جانيم اونلار بىر شئى دئيللر، اودو قارقا بىر چگيرگه تاپدى، قاپدى بو گون بسدى، تارى شوکور، واراغانى بوکور!... اما انسان، اشرف مخلوقات: قارين تۇخ، گۇز آج!... قارقا دئيل، مير

ائديب هدر وئرمه يه گلمز. پولون اۇز دادى وار، بو داد اونولا آلاچاق زادين داديندان داھا چوخ اوره يه ياتان. هله بىرده تۇپلانيب اوست - اوسته قۇبولورسا، دۇغرودان باشقا لذت، باشقا بىر داد!... بلكه ده آداما آد قۇيمانين بىر سببى ده بو؟! چونكو ذخيره ائتمك انسان خويو- خيصلتى دير، تكه - توك باشقا جانلى لاردا گۇرونور، اونلاردان بىرى قارقا! آزاراق حئيوان لاردا گۇرونن بئله دال يانا مال قۇيماق، ذخيره چىلىك خيصلتى - يا داھا دۇغروسو- مرضى! انسانلاردا كى ايله يئرله گۇگ آراسى فرقلى دير. مثلاً ذخيره چى قافلان آجالسا بىر او توتار، توتدوغو گون دۇبونجا تىخار! دويدو، قالانىنى ساخلار، باسيران، گيزلر، تامام. هاميسى بىرجه چىك او، بىر گونلوك شكار، اودا آجالاند، آجالديغى گون. اما انسان!!!... هيچ آجالماميش، قارنى اوستونه آج گۇتورمه ميش، تۇخ قارين، چالار- چاپار، باسار- كسر. قارين تۇخسا دا گۇز آج!... بىر حيوان قارين دۇيورماق اوچون، قۇوار، توتار، بوغار... يازيقدا گوناھ يوخ، آجىندان اولمه لى دئيل كى! قارين دويدو، تامام. اما انسان هئچ آجالمادان باشقا مقصدلرله اولدورر، هم ده نه بىر- ايكى، اوچ!...

هنگ يا گرچك، دئرلر آغ دريلى متمدن! انسان لارين يولو گئرى قالميش قارالار ديارى آفريقا دوشركن، اورانى يوموشالديب، ايبه - ساپا گتيرمك اوچون اولو سيلاح لارلا، الى يالين (يوخارى باشى سونگو- چوماق) يئرلى لردن گونده بىر آز قيرميشلار. بىر گون بىر نئچه آدامجيل (آدمخوار) بئله سى بىر ساواش نتيجه سى جنازه دولو بىر چۇلدن گئچركن حئيرته دالير: بو نه؟! بىر بئله جنازه نه؟! نه چون اولدورولموشلر، ندن دوزه توكولوب قالميش؟!... و دئر:

- بى دئين اول: آى اده، يئمه يه جيين قدر اولدور ده... سن كى يئمه يه جكسن نيه اولدورورسن!؟

بعلى، اۇزونو «اشرف مخلوقات!» سانان بشر، ائله بىر قيرغين سالار، جان آلار كى ان وحشى آدامجيل بيله حئيران قالار!

- اشى، سن دە انگىنى بۇشا قۇيما... ئالە يئىھرم كى
 آج پىلوو يئىن كىمى. مال، مال دىر، آغى - بۇزۇ
 بوخ!... او قىدىم ايدى، حلال - حرام، پاك - ناپاك...
 ايندى ھرنە بۇغازدان گىچسە حلال دىر!!
 - نە دئىيم والله؟!... بودا بىر سۇزدور. « بىر سۇزدور،
 سۇزە بنزرا/ يالان دىر، دوزە بنزرا»!
 گولوشورلر... مىرقارقا روھون شاد، اۋلومون دە شادلىق
 گتىردى!

چرچى گلىب خرمنە...

خرمن / خىرمان كىندىن قىراقدا حاصل دۇيمك اوچون
 آلا- قۇلاي ھامارلانمىش بىر مئيدانچا. ھر ئوين اۋز
 خىرمانى ... بئلە ايدى كى ياخين گىچمىشە كىمى
 كىند ياشامى تارلادان باشلار، خرمندە باشا چاتىر
 ايدى. خرمن اكينچلىك حياتى، كىند اقتصادياتى نىن
 ان ذروھسى ايدى. چالېش، اك - تۇك، در- يىغ،
 داشى، گتىر. الله قۇيسا بىر ايلين زحمتىنى گۇتور...
 البتە - كرمىنە قوربان - تارى كى بىندەسىنە وئرمگە
 پاخىل دئىيل. تارى وئرىسە، قۇبورسا، تارى قولولارى
 نئجە؟!.

ياخينلارا قدر آل - وئر پولدان چوخ، دگىش -
 دۇكوش (مبادلە) يۇلو ايلە ايدى. بوغدا وئر اوزوم آل،
 يومورتا وئر قىند آل، اىگدە وئر ساقىز آل ... ايل بۇيو
 آلپان ماتا، گۇرولن خدمت عوضى، ھامىسى دا
 خىرمان اوستو اۋدەنەجك دىر. اكين تارلادان خىرمانا
 داشىندى، دۇيولدى، ساورولدى... پاي ايستەينلر، قارقا -
 قوزقون كىمى گلرلر. اول باشدا خان/ ارباب... بودو
 مۇباشرى الدە دج، آتيلدى قۇندو دۇيولموش خىرمانا!
 گۇزوندن قىل يايىنماز، پايىنى آلىب، گۇتورمە يىنجە
 كىمسە دۇيولموش حاصىلا بارماق وورناماز، حتى آلتى
 آى يايى - يازى امك قۇيوب حاصل يىتىر خىرمان
 صاحىبى، الى قابار اكينچى بىلە! ... او گىجەنى
 خىرماندا سامان آراسىندا ياتىب، يىل اسمەيى
 گۇدموش، گىجە يارىسى يىل گلر، باشلا ساوور، قاش

قارقا! بو قارقا باشقا بىر قارقا!... اما چوخدان دىر گۇزە
 دگمىر مير قارقا! ... ھارالاردا؟ بوخ بو آرالاردا ... نە
 دئمىشلر: «دادان ايلە قودورانين تارىسى اۋلماز». او
 مۇفتە يئمە يە دادانمىش، ترك عادت قىلماز يقين.
 آرادا- برە دە قارىن اۋتاران، ھارا گۇنشسە قورودونو
 اورادا سرن... ايندى چتىن قىچى ائودە قاتلايىب،
 اۋتورا، جىبىندىن يئە. «تۇيوغا دئدىلر گوندە بىر
 باتمان بوغدا وئرەرىك، ائشىنمە. دئدى: تۇكولموشلرېم
 اۋرئىمىشلر!» ... بس ھاردا قارىن اۋتارماغا آلىشقىن
 مير قارقا؟! ھەلىك ائشىدىب، بىلن بوخ!

و بىر گون تىرىزدە چىخان يىرلى بىر گوندەلىك يازىر:
 - ...آلدىغىمىز معلوماتا گۇرە شھرىمىزدە مير قارقا
 آدى ايلە مشھور فىلانكس وفات ائتمىش. حادثە نئچە
 گون اۋنچە باش وئرمىشسە دە مرحوم تك ياشادىغى
 اوچون، گىت - گلسىز اىكن، اۋلوموندن كىمسە نىن
 خبرى اۋلمامىش. آنجاق جسد فساده باشلاركن قۇخو
 آلان قۇنشولار حادثەدن خبردار اۋلوموشلار. دئىيلنلرە
 گۇرە مرحوم اسكى بىر عائلە نىن سۇنا قالمىشى اىكن
 آتادان قالما كۇھنە بىر دام- داشدا ياشارمىش.
 مأمورلار طرفىندىن آپارىلان آختارىشدا قىدىم ائوين
 تىدىرىندە بۇللو مقداردا قارا پول تاپىلىب، اىكى تلىسە
 دۇلدورازاق بلدىيە گۇتورموشلر... انقلابدان سونرا، شاه
 دئورىنە عايد پول اعتباردان دوشموشكن بو پوللار
 تىكجە «فلز» سانىلير.

كىم ايسە گۇلور، دئىير:

- بالام، مير قارقا اصىل سئىد ايمىش، ا. پوللارى
 قارقىمىش كى بىرىنە قسمت اۋلماسىن!

او بىرى دئىير:

- دئمىشلر «مال يىمىزىن مالينى بىر دايىسى قۇچاق
 يئىر». مير قارقا كىمى لرىن مالينى «كېگە قاتسان ايت
 يىمىز، آرپايا قاتسان آت».

- اشى، بونە سۇزدور؟!... بئلە بىر زاد منىم اليمە
 دۇشە... ئالە يئىھرم كى...

او بىرى اونون سۇزونو كسىر:

- ... ايت بالاسىنى يئىن كىمى!...

انل آرا خرمن اوستونه هردن بير يالان وعدهلرده اؤلا بيليردى.

- آخوند عمى ددهن رحمتده، منيم ددهمه بير رحمت اوخوت. خيرمان اوستو سنه بير باتمان مرجى...

بۇش سۇزدو گلدى گئتىدى. نه جيبيده سندن، نه الده چۇماق... بو حاق باتدى، گئتىدى. فارسجادا «وعده سر خرمن» (يالان وعده) تعبيري بورادان گلميش.

چالدى بير مجليسيده آشيق، چالدى نه چالدى... خانين برک خوشونا گلدى، هيچانا گليب دئدى:

- ياشا آشيق، اللر وار. ياخشى چالدين. انشالله خرمن اوستو گل، سنه اؤن باتمان بوغدا

قيش گئچدى، ياي - ياز، پاييز... خيرمان اوستو آشيق گلدى. خان خبرسيزجه سينه، سۇروشودو:

- خوش گلميشسن آشيق. نه عجب بورالردان!؟

- بوغدا بويورموشدوز!....

- بوغدا؟! ... نه بوغداسى؟! هه... او سۇز! آى جانيم

سن چالدين من خوش اولدوم. من ده بي سۇز دئديم، سن خوش اولاسان... بونون بوغدا - بوغداسى هارادا!؟

بعلى، خان سۇز دئميش. سۇز هاوادير، گلر، گندر. اما

سئيد حاقى، مير مهدي نين جدى حاقى دير. بۇش سۇز دئيل، آلينير. مير مهدي ننه سى نين كبينيندن

گئچر، جدى حاقيندان گئچمز: قارقيش، لعنت و دگه نك، آلاجاق ان ياخشيسيندان. نه وئرسن وئر،

بركت «داريا دا قابيم وار» دئين لردن ده دئيل.

ايستر، بۇل دا ايستر، ان ياخشيسيندان دا ايستر،

چاودارسيز، قاراجاسيز، سايتال بوغدا!... اولاد

پئيغمبرى كى اله ساريماق اولماز، اودا مير مهدي

كىمى بيريسينى، سۇكر ادامين دريسندن چيخارار. يا

جدا!... بودو گلدى زۇغال زۇپا...

نه باشيزى آغريديم، حاصل گۇتورمه ماجراسى بير تهر

باشا چاتير. اكينچيه قالير: سامان، كۇرك، شانا، ول،

تاхта - تاباق ... و بير ايكي چووال تاخيل كى، آرينا،

يويولا، دارتيا، دؤلا كنديه. ايل زومارى. و ال گيردى

- گۇز تۇز- سامان اۇرتويو آلتدا ايتميش. گون چيخاندا سامان بير يانا بوغدا بير يانا ...

ارباب قارينى قاشيا - قاشيا آيلير سحرين شيرين يوخوسوندا، او كى خيرمان تۇز- دومان، سامانا گيرن

دئيل، ال - اوزه سو وورور كى سحرين سرينينده قليان آلتيدا بال - قايماغى دۇشله سين. اما مباحرى

ايش باشيندا. بودو گلدى الده مالايا بنزر تاختادان بير قليب، آدى «دج/ دژ». آلتى مۇهور ناخيشلى، باسدى

تئغا، دجله دى تاخيل تئغى، تامام. اوندا- بيرى ارباب حاقى، اول باشدا گۇتورلمه لى دير، كاش گۇتوره ايدى.

دجله دى گئتىدى. دجى كى پۇزماق اولماز، بو آغير سوچ، اربابين حاقينا تجاوز. دئمك: شاللاق - چوبوق،

باش - قولاق... وورارلار آدام تۇلۇغا دۇنر. چاره يوخ، يۇرقون - آرقين اۇتور اسنه گۇزله گۇزون وار اولسون

كى مباشر هاچان دۇنه، ارباب حاقى آيرىلا...

ارباب حاقى آيريلدى دا ايش بيتمه دى، هله تزه جه باشلاير. الى تۇربالى گلن لر وار: كدخدا، قۇرۇقجو،

باش قيرخان، دۇلو باغلايان، چۇبان، ناخيرچى، قوزو اۇتاران، ديلنجى، ات ساتان، قبير قازان و ... سئيد

مهدي: ياجدا!!! تئپينى تانيدغييز، بۇينو چيگيننده، يوموشاق سئيدلردن، دئيل. ماشالله اوجا بوى، دۇلو

بدن، تام بير پهلوان. باشدا قارا ساريق، چيگينده قالين عبا، بئله ساللاق قارنينا چتئنيكله دۇلاشميش

ياشيل شال. الده زوغالدان قيرمىزى چليك، يعنى عمللى - باشلى بير زۇپا! يانيندا خورجونلو بير ماچا

قاتير، بير خۇدك. سئيد حاقى آلماغا گلميش، قۇچو سيد مهدي... الله رحم الله يه تئز منظور حاصل اؤلا،

آغا راضى گئده. يوخسا پيغمبر بالاسينى ناراضى سالماق آلاها خوش گئتمز. البته ايش اورايا گليب،

چاتاجاق كيمى گۇرونمور. مير مهدي آغا اۇزو ماشالله قدر- قدرت بير ايگيت، اؤن آداما حريف. سيسقا بير

اكنچينى اونون قاباغيندا دورا بيلمز، باغليق كيمى ائشر... ياجدا!... بودو گلدى زۇغال دگه نك. آراچى دا

يوخ. كيم دينين دانيب، پيغمبر بالاسى قاباغيندا دوراجاق!؟

تاپشیراردیق بیر دامجی بئزین گتیرردیلر. قارنی دا خان قارنیدان بتر، دویماق بیلیمیر!

آما دمیر چاخاماغا دئیینمک اونون آجیغینی سوندوره بیلیمه میشدی کی اوزونو شاییردی ساییلان نوه سینه توتوب، باغیردی:

– اده قودوق، سن نییه مال کیمی باخیرسان؟! ایشینی گور ده!... تؤوله ایت گونونده، مال – قارا آج. قوتار، دوراق... یاز گوروم: «تا مرد سخن نگفته باشد/ عیب و هنرش نهفته باشد»... نامرد، یوخ. تا مرد... کارسان یوخسا!؟

و دمیر اوجلو قلم مورکب اممک اوچون بالاجا شوشه، «قوپویا»-یا جومدو. ائله بیل قوپویانین دیبینه کی پامیقدا دا قلمین اوجوندا کی چاتلاغا ایلیشمیش کی کاغذ اوسته گزرکن خط ترسینه دوشدو. بو ایسه یازینی کورلادی ... و ها بودو گلدی پییسره بیر شاپالاق:

– کور کورچوک!... خط یازیرسان، شوخوم مالاییرسان؟!... کاغذین واراغی نچجه دیر، بیلیرسن!؟

البته کی بیلردی: ایکی یومورتا!... یومورتا دا وار ایدی، آما تک کاغذ دئیل ایدی کی قند- چایدان توتدو خورما، سوغان، ایگنه – ساپ، شوشه، سانجاق ... هر نه یه یومورتا. خصوصیه چیراق شوشه سی کی گون آشیری بیری آتیر. پول آدلی دا بیر زاد یوخ، مش اهر باقال دا یومورتاسیز وئرمز. یازیقدا دا گونا یوخ. آت – قاتیرلا شهردن کنده چیراق شوشه سی یوکو داشیماق، ایگنه ایله گور ائشمک کیمی بیر زادا!... تووق لار البته تلاشدا، آما یئتمر. کاغذسا ان سون ضرورت. کلمه لر دیب- دیبه گیرمه لی کی مصرف ان آز حدده دوشسون...

شاپالاق بلکه شاییردی باشا سالایدی، آما دمیر اوجلو قلمه تاثیر قویمایمش ایدی، تزه دن کاغذ اوسته گزرکن خطا تکرارلاندی... بو دونه شاییردین قولاغی موللا عمی نین بارماقلاری قیسقاجینا گنچدی، قولاق برکدن بورولدوقدا شاییردین ناله سی گویه قالخدی:

قارینا: گورن ایلی باشا ووراجاق می؟! اوراسینی تار ی بیلیر.

خیرمان بو شالیر. آما ایشی بیتیمیر. بوندان سوئرادا باشقا مقصدلر اوچون ایشله نیر: جاوانلارین او یون، ورزش مییدانی، گولش، اوچ یاستیق، آرادان خیر، قووالاشما، پئل دسته (چلیک – چوماق)، آشیق آتما: وور سالقا (ساقا) ایله چیخار آشیغی جیز یقدان، آلچی – تووغان... هابله ها. هر دن ده – الله گورستمه سین!- طایفا داواسی، بلگه – دگه نک. کند چاخناشدی، قاریشدی. وور – ییخ، آردان چیخ... جهالتین ائوی بر باد کی آجی قاتیر شیرین حیاته...

آما دائما بئله دئیل، دادلی حادثه لرده باش وئیر. بودو چرچی یوکو خیرماندا آچمیش. آلی – گولو گئیینمیش قیز- گلین لر اونو جووغلامیش. الله برکت وئرسین خاتین خایلاغینا!... قاش – قاباقدان اوزاق، قابالیق، بوینوز گؤستمکدن ائراق... دئ، گول، شادلیق، شنلیک، اوجوزدان – باهادان آل شیرین شئی لر: ساقیز، دوگمه، زانقور- زونقور، تئل داراغی، سانجاق، اوزوک، بیلرزیک... «آلماغا گلین، گوزل آلماغا گلین!» ... اورتام اویله گوزل کی خاطره سینه بیر سئوملی ماهنی بیله قوشولموش:

«چرچی گلیب خرمنه/ بالام نای، گولوم نای، سکینه دایی قیزی نای – نای!...»

سو یورولماز آخماقدان...

موللا عمی باشیندا کی دورگه نی بیر یانا آتیب، تنیکه تنبکی قابینی قولتوق جیبیندن چیخاریب، توتونو مجله واراغیندان دوغرنامش بالاجا کاغیدا تۆکه رک آریق اوزون بارماقلاری ایله ائشیب، بیر سیغارا باغلادی، عتاب موشلوکونه تاخدی. پیلته لی چاخماغی بئش – اون چاخراق سیغاراسینی آنجاق بیر تهر آلیشیدیرا بیلدی:

– اشی، بو زهرمار دا روشوه ایسته ییر. بئزین دولدورماسان یانماق بیلیمه ییر. شهره گئدن اولسایدی

گوجونه، ياتا بيلدى، ائشنه - ائشنه، قیوریللا- قیوریللا...
 بللیدی، آدمی قارا باسار دا!
 نهسه اوزونو بر تهر توپارلاب، میزی آرخاسینا گئچدی،
 لب تابینی آچدی. مۆکل کانادادان مدارک «ایمیل»
 اندیب گۆندهرجک ایدی. بو چوخ گرک ایدی. صاباح
 محکمه وار، الی دۆلو گئتمه لی دیر.. اما نهسه، هله
 گلمه ییب، صاندىق بۆش..

- اشی، بو آدم دا باشی سوپوق. بیر ائله تآکید،
 تاپشیریق هله ده سس - صادا یوخ. ایتیمین دالی
 قیچنا کی گۆندرمه مش!... ایش صاحبی، ایش نین
 قئیدینه قالماییب، من نندن قالمیم؟!... یاسلی اؤوندو،
 یاسا گئدن آوونمادی!؟

قاپادیر. باشقا بیر صایفا آچیر. کندن باجی نوهسی
 سلام یازمیش و کندن بیر قیاسجاق فیلیم: آی داد!...
 کند آلت- اوست گۆرونور. موللا عمی نین ائوندن اثر
 یوخ، داش- پالچیق دامین یئرینه کرپیچدن ایکی قات
 بیر بینا گۆرونور... نه کوچه لر، دارلار همان دیر، نه
 خیرمان، دگیرمان... نه خیرمانی؟ اساسا کنده اؤکوز،
 آت- قاتیر قالمیش کی خیرمان دا اؤلا؟! تیراختور،
 وانئت، خیرمان دؤین، برق، موتور، لاستیک، دیمیر....

گۆزلی یاشاریر:

- یلان دونیا!... سولئیمانندان - نوحدان قالان دونیا،
 آرزولاری ائدرسن تالان دونیا!....

صایفانی بوکور، یئنی یازماغا باشلادیغی رومانی آچیر.
 آی ماشالله یازاجاق ها... نه کاغید قیئیلیغی وار، نه
 مۆللا عمی قورخوسو... ائسته دیین قدر یاز، سامان دا
 سنین سامانلیق دا. اما حاییف، آی حاییف... آت وار
 مئیدان یوخ! امک قوی، یاز- یارات... کیمه؟ اوخوجو
 هارادا؟! ایندی کتاب اوخویان کیم؟!... نندن یازسین،
 نییه یازسین؟! بۆشلوقدا باغیرماقدان نه چیخار؟!...
 دئمک اول باشندان چاشمیش، یولو آزمیش، یان
 گئتمیش! خلق جیبی هاییندا ایکن، صاباح اثرته دن
 آخشاماجاق دؤردمه چاپیر. چال - چاپ، آل - قاپ،
 وور- ییخ، آرادان چیخ... «مالی قاندىن حاراما،
 کشکولو دۆلدور قالاما»، دونیا مالی، شور سو،

- آی... بابا، ائی!... غلط ائله دم. باغیشلا! سنی
 قران!... وای قولاغیم! ائی!!... آی...
 اؤز عالمنده «وای وای... وای قولاغیم!...». باغیریرکن-
 اینجه وارا- بؤیورونده یاتمش قادینی دادینا چاندى.
 اونو دورتمه له ییب، سیلکه لدی:
 - آ کشی، آ کشی!... اویان!... نه سايقلاییرسان؟!...
 اویان!...

درین بیر نفس آلاق یوخودان اؤباندی:

- هه... هه... ندی؟!... نه اولوب؟!... هه؟!... یوخو؟ یوخو
 گۆرورموشم؟!... بی باردق سو، ددن رحمتده!...

بارداغی قانتاریر... اؤزونه گلیر. یوخوسو داها قچمیش،
 یاتاق اؤتاغیندان آیریلیر. ال - اوزونو یویور. ایش
 اؤتاغنا دؤنور. دار بیر قفسدن قچمیش کیمی دیر.
 عجا اللی ایلیک خاطرله بؤیله جه آردینجا گلیرلر.
 شانسا دا باخ کی، او دا ان آجی لاریندان، داماق
 یاخانلاریندان. اوشاقلیق دؤورو کنده گئچمیشکن
 البته گۆزل خاطرله ده اولموش. یاشیل یاماجلاردا
 مال یایدیغی گونلر، یولداشلاری ایله آرادان خیر
 اوینادیغی، بیرلیکده توپوز قانقالی، مورچالق، یئملیک،
 شویشال، گۆبه لک... توپلادیغی گونلر، عاباسعالی نین
 یئر آلمالیغیندان یئر آلماسی چالیب کۆزه قویلاماسی
 گونلر... سایماقلا باشا گلمز. کند حیات نین اؤز دادی،
 اؤز دوزو وار ایدی. مثلا قوروقچونو یوزدوروب،
 گیزلیجه بیر مرس اوتارماق، مال دویورماق بیر ذیره
 فتح ائتمک کیمی بیر زاد، اؤز نئشه سی، اؤز لذتی!
 چۆرک وئریب، قاتیرلا یئمیش داشییانندان بیر بۆرک
 دۆلوسو اریک آلیب، بایرام ائله مک و... بس نییه بونلار
 یوخوسونا گلمز، یالنیز آجی لاری آخیشیر؟!... شانس
 ایچینه زهر قاتیم. «خالخا گلر آلا گۆز قلم قاش، بیزه
 گلر دابانی جیریق، آرخاسی یاش!»... نهسه، بلکه
 آخشام یئدگی کوفته دن اولسون. یازیق آرواد دئدی ها
 «کیشی، آغیر اولور، چوخ یئمه». اما اونون هله ده
 جاوانلق هاواسی باشیندا. یئدی شور کوفته دن،
 خیرتلگه کیمی تیخدی. اوستوندن ده بیر کاسا سو...
 دی گل تیخناشما... ایچدیگی ککلیک اؤتو عاراغی

يئتىرميش. نه دئميشلر؟ «آشيق زامانا چالار/ انسان اوينار، زامانا چالار...». زامانا ترس ائشه نه تگجه زحمت، اوزو قاراليق، پئشمانلىق قالار!... الدن نه گليز كى؟! كنده دؤنه بيليرمى؟ ايشى- گوجو، اروادى- اوشاغى... بونا اذن وئر مى؟!... توتاليم، هر نه يه گؤز يومدو، دؤندو. كند همن كند مى دير؟! اكين - بيچين آدمى دير؟. خئش - امرازى مى وار؟! ات - قاتير، مال - قارا، اؤكوز، جؤنگه - دانا... داها كند اؤزو ده شهر كيمى بير زاد، شهردن كيچيتيلميش بير كارىكاتور... دب- ديبلكه ده دگيشميش، هر ندن بتر نفوس آرتيمى!. قيزيلجا- چيچك، قيزديرما، گؤى اؤسگورك، قفيل سانجى، ستلجم... مين بير درد- آزار، زهرمار... بودو گلدى، آلدى- گؤتوردو، سيلدى- سوپوردو... نه داوا، نه درمان، نه صابين، نه آسپيرين، نه پئنسيلن، د.د.ت... يۇن گلدى، آزار گلدى، عزرايله بازار گلدى... اينجه وارا، موللا عمى برک چاليشيردى: دووا، پيتيك، گؤز نظر، آيت الكرسى، قل اعوذ، ياسين... بؤل- بؤل، قات - قات، اما صالوات سوپوق قاباغى ساخلايمير، بير- اوجاق عزرايله حاخلايمير. امامزادا وار، شفا يوخ، عؤمور وار وفا يوخ. اؤلوم - قيرقين قارا بولوت كيمى يوردو سارميش. قبرىستان بولاق باشى كيمى باساريق. اوشاق دير كى اؤلور، آچماميش سؤلور. گونده دؤردو- بئشى. آجى دير، آجى، چوخ آجى... اما نفوس تنظيملمك دئدين، بودور: علاجى!. بير ائركك - بير ديشى، سلام -依ليك، گؤردولر ايشى. اون - اون بئش بالا- بولا- چوجوق، هاميسى دا تومانچاق، بؤينو يولوق... آى هاوار، آى دادا! هارداسان گل قيزيلجا. ائو پاتلادى، دام چاتلادى، اماندى گل، حاليميز ياماندى گل ... اما يوخ، قاپينى قوروجو كسميش: واكسن، پئنسيلن!. دؤشه داوادان، دؤخدور ائوين اوادان. سانج ايگنه دن سانجىلانميشلارين يانچاغينا... اؤسگوردو قالدى، آسفيردى قالدى. آريق - اهناز، ائو دؤلوسو آياق يالين، باش آچيق، دانقاز، آج - يالاواج... بؤيودو ده: قاپيش - قاپيش، بير تيكه چؤرك اوچون مين بير ماياللاق، نه قارين دؤيور، نه گؤز، نه

ايچديكجه سوسارسان، دؤيدو يوخ، دوردو يوخ ... خلق بئله ايكن، او - ماشالله!- گوجو وئرمش قلمه، كلهنى قاريز دا ايشلتمش. اسكى قافا!. آخى اؤزو گنج ايكن اوخوماقدان دؤيمازدى. اوخوماق كى نه دئمك؟! : امردى، ايچردى، سؤكردى، آچاردى ... اما ايندى؟! هانى او اسكى ائرلر؟! بير داها يارانمير. ندن يارانسين؟ نئجه يارانسين كى؟! آيجى يوخسا ماتاه درده ديمز، بازارا گلمز، گلسه ده الدهه قالير، اكن ده پئشمان، توكن ده، آچان دا پئشمان، بوكن ده. «كئى بورد» چيخاندان كاغيذ كؤچموش، وراق بوكولموش. قلم، قلم اولموش، قؤيولموش قيرغا، آتيلميش ايرغا. تگجه قارين لار «فست فود» چو اولماميش، بئيين لرده اؤيله!. قاچا- قاچدا، ات اوستو، تئلقيرام يازى لار... تلهسيك آتيشدير، گت. رومان دئورى دئوريلميش، او وراق چئوريلميش ... اما نئيله مك؟... زهرمار بير عادت!. تويوغا دئدير: «گونده بر باتمان بوغدا وئرهريك، ائشينمه!» دئدى: «تؤكولموش لريم، اؤيرنميش!». دئمك، يازاجاق، اؤزوندن باشقا اوخويان اولماسا دا. چونكو اونون اوچون يازماق، ياشاماق دير، نفس آلماق دير.

بئش- اون سطر قارالادى... اما گؤزلرى آخينير، يوخو اونو زورلايير. ائله جه موبلا دا يانيب اؤتورموشكن بير بالاجا هوشلانير. اما گؤزو قيزار- قيزماز، ائو آدمى نين سسى چؤرتونو پوزور:

- آكيشى قالخ، يوبانارسان تيرافك باشلار آرواد حاقلى... تيرافيك دئمه، كور دويون، باشلاسا آچيلديسى يوخ، ايش قالدى آلاها!. آى الله، هارادا قالدى او كنده كى دينج گونلر؟! كؤپك هوروشو، سئرچهلر جو كولتوسو ايله آييلار. چاريق لارى چك آياغا، سوپانى پالانلا. خورجون، دستارخان، اوستوندن ده قيچى آشير بئلينه، باشلا تيرنگه نى، سور گديگه سارى، غمدن - قوصه دن، ايراق. تيرافكدن، توستودن آرى ... سحرين سرين يئلى ياناق لاريني اؤخشار... شهر: زهر!. اما نئيله مك؟! «ايب قيريلمير، جان چيخمير». ايش بئله گتيرميش، زامان بئله

داها اونون ایشی دئییل، آغیرلاشمیش، امکلیگه آیریلمالی دیر، وقتی گلمیش، گئچمیش بیله. آما ائوه قاپانما دردی اونو چوخ اوزور. کس خانیمین یانین، صوبدن آخشاماجاق جرنگ - جرنگ... باش - بئیین قالماز. بو اوزگه نین مولکونه گیرمک کیمی بیر زاد دیر! نه دئمیشلر: «ایکی قوچ باشی بیر قازاندا قاینمازا!» (دو پادشهی در اقلیمی ننگجدا!). ائو خانیمین امپراتورلوغو، بایراگی سانجمیش، تامام. قوناق اولا بیلرسن، آما یئرله شنمزسن، یوک - یایی آچدین اوزاندین، یاندین بیلیمیش اول!... نه سه، بونو ایکی ایل سوئرا یاخیشیجا باشا دوشه جک. هله لیک اونو سینسیدن ایشدن آیریلما دردی دیر. اوزونو تانیاندان بری ایشله میش... مال یایماقدان، نؤرسه لیکدن توتدو... فهله لیک، موعیلمیک، قضاوت، وکالت... ایشیزلیک اونو ییخاجاق، آما چاره نه دیر؟!... گنج - تئز بیر گون بو گرچک قاباغینا چیخاقدیر. یاشام اوز آخاریندا دیر، آشاما- آشاما، هر گون بیر تهر یاشاما... ایندی ده بو آشاما دا... بودو دوروب گئینمگه بیله حؤوصله سی چکمیر، اوزونو زورا باسراق دورور. بیر باردق سو، یاریم باردق سوت، داوا درمانی اونوتمالی، خصوصیه «آنتی کلت» واجب دیر. دوختور اوبارمیش: آتمازسان قان لاختالانما، سکتة احتمالی چوخ یوکسک، الفاتجه!

- جهنمه - گورا!... قورد ایله قیامته فالاجاق ایق؟! دؤنیانی توتوب قالان دئییلیک کی. گلن گئتمه لی دیر... «کل من علیها فان!»...

بو دوغرو. آما یاریم سکتة، یورغان - دؤشک. اوشودوم اوستوموچک، آلتیما قاب گتیر!... یوخ الله گورستمه سین... اوزونو قوروماق گرک. داوا - درمانی آتیر، یوکو چاتیر... آی الله، بیر زاد قالمایا ایدی. زهرمار بیر - ایکی دئییل کی... آی نه گؤزل گون لر ایدی بیر ال آغاجی، بیر دستارخان گوتور، دوش یولا. دی گل ایندی: موبایل، ان باشد! قالدی، سن قالدین. هر نه ایتدی باتدی... سوئرا: ائو آچاری، ماشین آچاری، گؤزلوک، یئیه جک داوالار، بانکا کارتلاری، ائو

چئوره قالدی، نه دره، تپه، دوز. قازدی، داغیتدی، سؤکدو. داغدا جئیرانی ووردو. مئشه ده اصلانی، گؤیده دورنانی، دنیزده ناقانی. ییخدی، یاخدی... بوتون مخلوقات ایکی آیقلی الینده اسیر، الینه دوشه نی کسیر. چاتانا چاتیر، چاتامایانا بیر داش آتیر. تۆرمه سی دؤنیانی آلیب آغزینا، بو انسان دئییلن قورخونج بیرتیجی نین. آشیر، داشیر. هامییا ساتاشیر، بوتون یارانمیشلار ایله ساواشیر. وور، ییخ. توت، سئخ. الده توپ - توپک، بئله قاتار، باس - کس، قاج - قوو، قیر، قوتار... آدی دا آدم بالاسی: بشر! دیل قانان، دین - ایمان، قاید - قانون، پوز - افاده کی: منم اشرف مخلوقات! کتاب - ساواد، قافا، بئیین، پالتار - گئیین، اوتول، اوچاق... بئله جه، هامیدان اوستون، هامیدان یئیین. دورمادان یئر - گویه «وحشت» ساچماقدا، بونولا بیله، باشقالاری «وحشی» تانیر، اوزونو رحمت کانی سانیر. وورماقدان، ییخماقدان نه دورور، دایانیر، نه اوسانیر... بیر تولکو، بیر کورکو. یئری، یاتاگی، یورغانی، دؤنو، بؤرکو... آیدان - ایلدن بیر تاووق، اوردک، ککلیک، قارین دؤیدو، الله شوکور... آما بشر، اولاد آدم! نه گؤزو دؤیور، نه قارنی. قفله - قاتیر، ائو- ائشیک، ماشین - عمارت، پالتار - گئیم، آلیم یئیم، چالیم یئیم... پاهوو! دئمکله بیتمز. طبیعتة مئیدان اوخور، خسته لیک لره بیله «گالابا!» دئییر. یئر قانع دئییل، گویه بارماق اوزادیر، افلاکه قاناد آچیر... دنیا ایکی آیقلیدان نه چکیر، بیر الله بیلیر! - نه یالان سؤیله مک کی اوزونو گورمک گؤنول آچماییر، هئج. اورک بولاندیریر، خصوصیه تیرافیکده! تهران ایستی - توستو، تیرافیک، باسا- باس، چاغیر- باغیر، قاش - قاباق، چیمخیر - قیشقیر... بیر شهر، بیر بئله نفوس؟! بشر دؤنیانین دادی - دوزو ایسه ده حددینده اولمالی دیر، یوخسا بؤیله جه شورو چیخار، دادی قاجار!

نه سه، قالخیر... قالخمالی دیر. چونکو یوبانیر، بیر یانداندان سودوک یاخالامیش... قوجالیغی الله کسین!، دردی آز ایدی، پوروستات دا تاپیلدی. ایشه چیخماق

ایچری سۆزولور، یاواشجاندان چانتاسینی آلیر، دؤنور. میدباخدا «توستتر» ده قیزدیردیغی چؤرکدن بالاجا بیر دورمچ تۆتور.

- های!... کند ائولری بوجاغینداکی قارا ارسین اوسته قاووردوغو ال- چؤرکلری، آراسی کوپه پنیری دؤلؤ بللرلر!...

نهسه، بیر - ایکی تیکه تلهسیک آتیشدیریر - بؤش وئر جانیم، قاز اؤلسون، قازان دؤلسون!... و چیخیر... انشالله، هر نه تامام دیر، بیر زاد قالمامیش.

آنجا ائودن آیریلیر. سالوندا دوگمه یه باسیر: - دی گل، گؤرک، آسانسور افندی، سن ده نازا قویما!... اما گلمه دی... دئییه سن گئنه آخساییر... اؤلسون، اوز آشاغا دیر، پیللرلدن یئر، اما آخشاما دوزلمزسه نئجه؟ آخساق قلبی بئشینجی قاتا پیلله ایله چیخماغا مساعده ائتمز... آرواد دوز دئییر گرک امکلیلیگه آیریللا. اما نه تهر؟! اساسا امکلیلیکله «جین ایله بسم الله» کیمی دیر، آدیندان بیله اورکورا! ... هه بیرده بو وار: ایشله مه سن، دیشله مزسن. گلیر باخیمیندان دا حاضرلیغی یوخ... قارین کی تازی تانیماز، «من اولوم! سن اوله سن» بیلمز!

پیللرلی احتیاطلا انیر: بیر - ایکی، بیزیمکی اوچ - دؤرت، قاپینی اؤرت... یاواش - یاواش، بالا- بالا... تت ایله گئدک باباگیله... «گئچدی زمان قدیم، الله قولو!...». آشاغیدا قاپیچی ایکی قات سلاملا بیر:

- گون آیدین آغا وکیل... گئنه ماشالله اثرته لی دورموشسان.

- ساغ اول، بیز ده بئله اؤیرنمیشیک داینا: گون ایله چیخ، گون ایله بات.

- آخی، ماشالله، سیز گوندن ده اثرته لی چیخیرسیز.

- هه... منیمکی سئرچه لر ایله دیر، سئرچه لرله جوککولده شنده قالخ...

- بورادا کی سئرچه جوککولدشمیر، آغا وکیل...

- بعلی، اما قاراداغا جوککولدشیر... سسی منیم قولاغیمدا!...

آدامی نین وئردیگی آلیناجاق لار لیسته سی، و... ال چانتاسی، دؤسیا - مدارک دؤلؤ. اما سوؤخا هارادا قالمیش؟!... بیر تیکه چؤرک اؤلوب، یوخ اؤلموش؟! آی الله، هارادا؟! گئچ قالدی... هه، یادینا دوشور: قیزین اوتاغیندا قالمیش اؤلسون. دون آخشام قیزینا بیر زاد گؤستردی... اورادا قالمیش اؤلسون گرک، اما قیز دا یاتیب، اویاتماق اولماز. قاپیسینی آرالماق، ایلان یوواسینا بارماق اوزاتماق کیمی بیر زاد!... گئچدی او زمان کی گئجه یاریسی شیرین یوخونون ایچینده دده سی رحمتلیک دومسوک لرایدی:

- اده، دور!... فانیسی گؤتور گئدک، یونجا سووارماغا... یاری آییق، یاری یوخولو، قوزو- قوزو، گؤزلری اووا- اووا دوشوردو یولا...

ایندی هر بیر اوشاق، بیر سولطان... او دا ان مسئولیت سیزیندن. آلسین، قوپارسین، آپارسین. امیر، فرماییش، بویوروق، دستور... اما الی آغدان قارایا وورماز، یارالی بارماغا ایشه مز. یایینی اللمک اولماز، دیندیردین پئشمان اولارسان. نئجه دئمیشلر: «قازان وئر نور جاهان یئسین، دیندیرنده ده یامان دئسین».

آی زهر اولاسان دونیا! نه یامان آلت اوست اؤلدون! اسکی لرده آتانین بیر معناسی وار ایدی: ائوین دیرگی، بوتون ایپلر الینده، امیری دمیری کسر، سؤزو داشدان گئچر. بو گونسه دده دئدیگین: دده لیکدن بیر کاریکاتور. دیش لری تام دوشوموش بیر آسلان. یوخاری باشی، بیر بانکو ماتیک (عابر بانک). انشالله کی دوز ایشله یه!... تام بئله اولسایدی دا بیر تهر آلیشیر، باریشیردی... گونون دده لری بؤیله، بونونلا باریشا بیلیرلر، باریشمالی دیرلار. اما او بو فرقه دن دئییل. گئچمیشی ایله گونو آراسیندا سیخیشیب، قالمیش! نه اوندان اوزاقلاشا بیلیر، نه بونا تام یاخینلاشا بیلیر! دون دده، گون بانکوماتیک!... یاری اوندان، یاری بوندان. قارا اوندان، ساری بوندان... قاریشیر گور نه چیخارا!..

اوشونه - اوشونه قاپینی آراییر. اینجه وارا، قیزجیغاز درین یوخودا... «الله سنه توکل!» دئییه، ایلان کیمی

يازيلىب، اوخوماسى چوخ چتين اولماسين گرگ....
لطفلا ائشيكده اولون. من صورت جلسه ائله ميشم.
كانونا دا گوندره جم.

اوغلانسان، دى گل سوس!... قوجاليجا لعنت. جاوان
اولسايدى، سوسوب اودا بيليردى. اما بو ياشدا، او دا
اوغلو بويدا بير قاضيدن؟!... اولاسى دئييل ايدى!
سسيني يوغونلاديب دئيير:

- بعلى جناب قاضى، من بورانين حوسينقولو حمامى
اولماديغيني ياخشى بيليرم. چونكو سيز دانشگاها
تره جه گيرنده، من او ميزين آرخاسيندا ايديم. اون
ايل ديرده كى سيز اورايا يامانيب اوتورموشكن من
بوياندا محكمه - محكمه دولانيرام، ساقالى بورالاردا
آغارتميشام. اما سيز ده بيلينكى آى كوره سينده
دئييل، تهراندا ياشاييريق. بو شهرين تيرافيك آدلى
دا بير هيولاسى وار كى اصلا بيلمك اولماز نه سالار،
نه چيخار.... اون دقيقه گوزله سه ايديز، عدالت
تره زيسى آييلمز ايدى.... گوزلمه ميشسيز ده، اولسون،
صورت جلسه به آرتير «وكيل ايندى گيردى، دفاعيه
حاضر».

- آقا دنديم، ايشيكده اولون....

- گوزل آغام، بوراسى سيزين خصوصى اوتاغيز دئييل،
محكمه دير. سن جنابا اورادا ايلشمه اذن وئرن قانون،
منه ده بورادا اولوب دفاع اذنى وئرميش. قرارديسه
ائشيكده اولاق، برابر اولمالى اييق، بويور بيرليكده
چيخاق!...

خلاصه، نه باش آغريسى وئرك كى سؤز اوزاندى،
ايش سويوقلوعا چكدى، «دوروشمايى قاريشديرماق»
آدينا قانون ميزين آرخاسندا كينا امير اذنى وئرميش:
مأمور گل!...

و بودو گلدى: بويور قولو، المأمور معذور ... اما نه
مأمورو؟! نه آميرى؟ كيمي ياخالاياجاق؟ بورادا
تروريسست مى وار، جنایت مى وار؟!... نه «دوروشمايى
قاريشديرماسى»؟ من دفاع مقاميندا سؤز دئمه حاقيم
يوخ؟ اورتادا قانون وار. ريبس محكمه خان دئييل كى
هر نه بويوردو، اولسون!...

- آى داد!... سيزده ماشالله تهراندا اكلشيب، قاراداغا
ياشاييرسيز ها ...

- يو!... من قاراداغا ياشاميرام، قاراداغ منده ياشايير!...
دئيير، گولوشورلر.... تاپشيري:

- «مودوره دئ، بو آسانسورچويا بير زنگ ائله سين،
آماندى قالاريق...»

دئييب، آرالانير... ريموت كونترول باسير.. قاراجا
ماشينى نين قاپيلارى آچيلير، فيشقالياراق. بو
فيشقالاماسى خوشونا گئدير

- سن اولمه، لاپ داچاميزا چكميش ... اودا منى
گورجك كيشنه يردى!

و فرمان آرخاسينا گئچير، دوڭاغى آلتدا زمزمه له يير:

- مينديم قيير آئين بئلينه، دره - تپه دوز گرگ!...
هئى، هئى، هئى، هئى.....

اشى، پوخ يئدى قوجاليق!... بير گون گله جك ايدى
ده، بوغازا چاتى سالماغا گلمز. ياز گنچدى، ياي
گنچدى، گوز گلدى، قوجاليق منيمله اوز به اوز
گلدى... ايستر گول، ايستر دوڭاق بوز، گلدى!...

اؤزونه جومموش ايكن هنده وئرن خبرسيز سورور.
ايريجدا بير آز گنج دبريلميش اولسون كى آرخادان
سيقتال سسى قولاغيني جيرماقلايير، گوزگودن باخير
آرخاداكى شوفئر ال - قولونو اولچهرك باغيرير:
- د... جون بكن ديگه، پير لكتنى!...

گونلو ايستر آدامين جاوابى وئره، پايينى چكه قابينا...
اما واز گنچير. «اشى، بوئشلا... آدام تاكسيجى،

يورغون، اعصاب يوخ... خلقده دوزوم قالماميش!»...
يوللانير. اما چوخ تئز باشا دوشور كى اعصابى گرگين

تكجه تاكسيجى دئييل، چوخلارى رسما زنجيرلمه لى
دلى!... باخ، آياغى محكمه يه چاتار چاتماز ايكينجى

دؤنه اونو ايلان سانجدى!... بير آز يوبانميش ايدى،
البته خوش دگيلدى. اما اولور ده، تهران تيرافيك،

حتما دادگاه بير آز گوزلر، ده. اما يوخ، ائله دئييلدى.
هله قايدا ايكن رئيس اونو، آتسه توتدو:

- آقاي وكيل، بورا محكمه دير، حوسينقولو حمامى
دئييل. اليده نكى واراغايا بير باخ. ساعات سكييز

دوشور: آی داد!... گیررکن قاپیداکی گۆزتچیه وئرمیش، چيخاندا اونوتوموش آلا!... دؤنمهلی دیر، أما جان یوخ. یای فصلی، گؤنش آدامین بیینی قاینادیر، اودا تهرانین بو کیرلی، بؤغوجو هاواسیندا... آرواد یازیق دوز دئییر، داها اونون ایشله مک دؤورو ساووشوب، ایستر- ایستهمز امکلی اؤلمالیدیر. ایستهمک نه دیر؟! دنیا ایستک اوزره دئییل، داها چوخ مجبوریت اوسته فیئلانیر. حیات چای کیمی، انسان اوزهرینده بیر سامان چؤپو... ایپ قیریلیمیر، جان چيخیمیر.

دؤنور، موبایلی آلیر... قان تر ایچینده، نفس چيگین لریندن چيخماقدا... دووار کؤلگه سینه سیغینیب، بیر بالاجا نفس دیر، یؤلانیب. خانیمین یازدیغی لیسته جیبینده: ات، یاغ، دویو، آما، اریک، موز... اوف!، باشا چاتان دئییل. هامیسی دا قان باهاسینا!... او گنج ایکن بو لیسته نین پولونا بیر دست دام - داش آلماق اولاردی، ایندی بیر آپارتومان پولونا بیر کیلو آما، اوغلانسان گل حیاتداکی چالا- چوخورو دؤلدور!... نه سه، هیچ اولماسا بوگون بو بابتدن خیالی راحت دیر: یورقونودوم، گندنمه دیم، آلمانم دیم، انشالله صباح... هه، ایندی ایش لر بئله دیر، گولوم: انشالله صباح!... هئی گونو گونو سات!

اؤلکه باشچیسى اولسایدی گونونو بؤیله جه سووا بیلیر: انشالله صباح... آلاهیین نه چوخ صباحی... یاخاسیندان دا یاپیشان یوخ. ماشالله، زورلو، گوجلو، آسلان اورکلی، الی توفکلی... أما او دؤرت باشچیسى دئییل، ائو باشچیسى (آدی باشجی، یوخسا مواجیبسز بیر نؤکر!)... ایشی بئله یوروده بیلمز. بو گون باشدان ائله دین، ایش بیتمه دی. بورادا «صباح» صباح دیر، بیر آز دا اوستونه گلیر، ایکی قات اؤده مهلی اولورسان!... بورادا گونو گونو ساتماق اولماز! ایشی صباحا سالماق، گۆیه توپورمک کیمی بیر زاد. چونکو قارشینداکی آسلان کیمی جانلی - قانلی خانیم، یالانچینی چيخدیغی یئر کیمی قووار، بورنونو اووار. بورادا سییریلدی، قورتولدو، یوخ. کلک ایشله مز.

القصة ... بو آتیشما دا بیر تهر سونا چاتیر، های - کوی یاتیر. آلا- قولاى آرا سایخییر... محاکمه یولا دوشور، أما کیمده دوروشما - دفاع حالی قالمیش؟! - من مدافعاتی یازیلی وئره جم. ایکی گونو جک لایحه م گلیر، هله لیک سوزوم یوخ.

دئییر و چيخیر... بیر آیری دؤسیانی دا باشقا بیر شعبه دن گئدب سوراجاقدی، أما نه جان قالمیش، نه حال - حؤوصله. باشینا سالما دگمیش کیمی دیر. سان کی دگیرمان بؤغازینا دوشوب، چيخیمیش!... لعنت شیطانا، سحرى ایت اوزونه دوردوق ها ... بو نه تهر یاشام؟! گونو دیرشمه - آتیشما ایله باشلا! چوره کچیدن توندو، باقالا، قصابا، اداره یه... هارایا گیردین: آتیش، دئییش، دوروش، توتوش، چکیش، برکیش... کیمسه نین یایینی الهه مک اولمور، هله قالسین کی آیاغین یاندی چکیل دالی دئیه سن. سحر دن آخشاما نیغ- نیغ!... آدم دلی اولماسا شانس گتیرمیش!... بو نه تهر دولانیشیق؟! کینه دن آجیق دان دولو، داوا داغارجیغی، دئما آتیشمایا حاضر- یارق. «آلتیندا بوز آت، چيگنینده توفک، الدهه تاتاری!»... هانسی بیلگین «انما الحیاه، عقیده و جهاد» دئمیسه ده، گؤزل دئمیش. أما اونو ایلکین جامعه اوچون دئمیش. ایندی داها الله قووسا، بشریت گلیشمیش بیر آشامایا گلیب چاتمیش، ووروش - دوروش دؤورونو باشدان آتمیش. نه اولار عقیده - جاهاد یئرینه، اوتور - دانیش، آنلایش گؤستر. بئش گونده راحت دولان، راحت اوتور، راحت یات. نه داوا، نه آتیش، نه توتوش، نه سؤیوش، ده دؤیوش. تارى بیزی بؤغوشماغا یاراتمامیش کی... ندى سحر دن آخشاما بو چکیش برکیش، گؤزلیم؟! بیز انسانیق، انسان!

... عدلیه دن دئشاری چيخیر، درین بیر نفس آلیر، قورخونج بیر یوخودان آیلیمیش، قاراچوخادان قورتولموش کیمی دیر... ماشینینا ساری یؤنه لیر، پارک یئر اؤلمادیغینا گوره اوزاقدا ساخلامیش... بیر تهر گلیر چاتیر، آچارا باسیر، قاپیلار آچیلیر، أما مینمیر. چونکو آچار فیشقلا دیقدا موبایلی یادینا

آغیرلیغی یوخ، دئی گلسین. جانی چیخیب ائولنمیه ایدی. اوستونه آغاچ گۆتورن می وار ایدی؟! آدینی قویموشسان کیشی، دی بویورا!...

ایندی گل گۆرک بیرى وارکی الله عاغلینى آلمیش اولما، ائوله نیرم دئییه؟!... ائولندی ده. کبین کاغیدینا آتدیغی امضاء قورومامیش، محکمه قاپیسینی چالیب: «آی اۆلدم، قوتارین!» دئمیه؟! بونلار گۆزو اونونده. هر گون محکمه ده بئله آجی صحنه لر گۆرمکده دیر

چانتانی قاپیچیا بوراخیر

- بورادا قالسین، سؤرا گلیب آلام...

پیلله لره یۆنه لیر...

بیر - ایکی بیزیمکی / اوچ - دۆرت، قاپینی اؤرت / بئش آلتی، ساماوار آلتی / یئددی سگگیز، فرنگیز / دۆقوز اون، قییمیزی دؤن!...

سایارق بلکه بیتیردیک انشالله. هله نه یاخشی کی اساس ساغلیق سؤرونو یوخ، قوجالیقدان باشقا! یازیق رحمتلیک آناسی!... نه پیس یئر ده یادینا دؤشدو، ایگیرمی ایل اؤتوراق، ایکی سون ایل تام یاتالاق، ال - یاقدان دوشموش. الین آپاریب اوزونو قاشیماق امکانی دا یوخ. الله اکبر صبره - دؤزومه، اما دؤزوم دریاسی ایکن بیله صبری تۆکنمیش ایدی.

صباح لاری یاریم یوخودا ایکن آنانین هرگون ناماز اوسته تانریا یالواریشلارینی دینلهمک اونو یارالایردی:

- آی یئری گویو یاران، تارى! سن قادر - مهربانسان... منی نه یه ساخلامیشسان؟ منی باغیشلا ایلاهی...

باغیشلا: قوتار... او مرحومه نین دیلی نین ازبری اولموش ایدی. هرندنن بیر ساده - صمیمی سؤرغو اورتایا آتاردی:

- آی بالا، والله، من بیلیم آخی بیزی نه یه بو دونیایا گتیرمیشلر؟! سن اوخوموشسان، بیلرسن...

بونون جاوابی نه ساوادسیز، دین-ایمان یوکو آنا بیلیردی، نه اوخوموش، بیر زمانلار فلسفه ایله اوغراشمیش وکیل افندی... بو تکجه بو ایکی ننه -

بونلار دؤغرو، اما آدامین دا آلاهی وار، خانیم آنلایشلی، اونون احوالیندان خبردار، بو گونو بیر تهر سووا بیلیر: انشالله صباح...

ائوه دؤنور... قاپیچی اونو سالاملاییر، سالامی خوش، اما خبری ناخوش:

- آسانسورچو گلدی، باخدی، دئدی: نه سی سینمیش، قالدی صباحا، انشالله صباح!...

آی الله بو صباحی کسین!... ایندی بیر بئله پیلله نی نجه قالخسین؟! هم ده الینده دؤسیا دؤلو، آغیر بیر چانتا کی «آتین آریغینا قویروغودا بیر یوکدورا!»... آخی زامان، زامان دئییل کی. قدیم ائوه ده نوه اولوردو، فییر- فییریلدار: آ... بالامدی، گل آل بونو. آ قادن منه، گۆزل بالام. هه، آسلان بالاسی، گل گؤروم!...

ایندی ائوله نن وار کی نوه ده اولسون! قیزلار ائوده تورشامیش، اولغانلار سوبایکن باشی آغارتیمیش. هره بیر قالین ساقال... نه بیلیم؟ بلکه ده باشدان تۆکولموش تۆکلری بیر تهر جبران ائتمک اوچون! باش بؤش، جیب بؤش، ساقال دؤلو ایگیتلر! ایش یوخ، گۆچ یوخ، گلیر یوخ، چیخار چوخ... نجه ائولنمک اولور؟! ائو وارکی ائولنمک ده اولسون؟! یاتاق اولسون، داماق اولسون، اوشاق اولسون؟!... اسکی - بلک دؤورو گئچدی، الله رحمت ائله سین. دده نین کؤهنه کؤینه بییدن بیر- ایکی اسکی، بله گول بالانی موفته سینه، غم یوخ، ایکیز دؤغسان دا سوفته سینه!... رحمتلیگین بالاسی، نه قویوب نه آختاریرسران؟! ایندی ملت جورابینی الی ایله یومور، کیمدی اسکی یویان؟! اسکی دؤورو اسکیده قالدی، گولوم. اوشاقدان بیر چیش: گئتدی بئش مین. تییرغا دوشسه، وار- یوخدان چیخار، باتمیش اولورسان، بیلیمیش اول... هله بو لاپ آزی، اوجوزلو یانی. ایندی گل، ائو- ائشیک، دام - داش، یورت - یووا، ماشین، فرش، موبل، یاتاق، پال - پالتار، اگین - باش... بانکا سویماق ایستر. ماشالله، قناعت ده کی یوخ، خصوصیه آرواد خایلاغیندا، ندن اولسون؟ بویورماغین کی بیر

اۆلوم دور تک چاراسی»
 آخی او گون لرده قوجالار ائوی آدلی بیر زاد یوخ ایدی،
 اۆلسا ایدی ده کی او آنانی بؤیله یئرلره بوراخان دئییل
 ایدی. آناسی جانیندان بیر پارچا ایدی. آدم جانینی
 باشقاسینا تاپشیرار می هئچ؟!... نه بیلیم؟. ایندی
 ماشالله ملت راحت! هر نه یه بیر آسان یول، هر نه
 پیشمیش، حاضر، یئ گئتسین، ایشلت. آت ... نه
 آتاسی - نه آناسی؟ نه قاریسی، نه قوجاسی؟! انسان لار
 دا ال دسمالی کیمی بیر زاد، «ایشلت، آت»! ... دده
 کی «یول اوستو بانکا» ... ایشلرسه، قالا بیلیر،
 ایشله مزسه بیر تپیک. و بیر داها دؤنوب باخمادان
 آرخادا بوراخیب آیریلماق!... چوخ لطف قیلسان، آپار،
 تاپشیر قوجالار ائوینه، هردن ده بیر «آتا بای بای، آنا
 سلام!»... یادا جانی چیخسین اؤز یورد - یوواسیندا
 قالسین. هردن ده بیر باش وورلور، اودا اؤیله کی یازیق
 قوجا «یاخشییام، سن گلمه!» ... دئسین! بو طرز باش
 وورمانین بیر گئچمیشی ده وار. اوشاق ایکن
 چاغیراندا اؤیله بیر «بعلی» گلیردی کی آدم
 چاغیردیغینا پئشمان قالیردی!... القسه، دانلاماغا،
 اوتانماغا دا گلیمیر. چونکو بو داها یاقین بیر عادت،
 عمومیلشمیش، دب اۆلموش!... بوگون داها وارمی
 بیر کی قوجاسیله گئجه گئچیره، یاتاغی یانیندا
 مۆرگوله یه؟!.....

- وا؟!... قیز سن ده بو عتیقه بئینینه، ماشالله لاپ
 موزه یه قویولمالیسان ها!... قوجالار ائوینی نه اوچون
 تیکمیشلر، بس؟! هانکی دؤورده یاشاییرسان؟!
 دؤغرودان دا، هانکی دؤورده یاشاییریق؟!... آدم
 اؤزده بیلیمیر. دؤنوشوم - دیشیم حیاتین ابدی
 یولداسی اۆلموش. بونلار ایکیز دیرلر. بیرگه
 دؤغموشلار... یاشام دائما دیشیمده دیر. وسایط -
 آلات حیات اوچون گره کن زادلاردان توتدو، اونون
 اؤزه رینه قورولموش نه وارسا: دب - دبیلقه، توره،
 عادت!... ایلك گوندن بئله اۆلموش، بئله ده اولاجاق
 دیر. آما گئچمیشده بو دیشیم اؤیوشوم ایله برابر
 گلیردی. چونکو دیشیم اؤیغون بیر سرعتله اۆلور،

بالانین سؤرغوسو دئییل ایدی. بونو جاواب تاپمادان،
 هر گلیب گندن سؤرموش. بیر یه ده مرحوم «مولانا»:
 روزها فکر من این است و همه شب سخنم
 که چرا غافل از احوال دل خویشتم
 از کجا آمده ام؟ و بهر چه بود
 به کجا می روم آخر نمایی وطنم....

مولانا کیمی لری بورادا هویوق قالمیشسا، یازیق وکیل
 افندی، درده دایاق، قادایا قانشار، حیاتدان بئزمیش
 آنایا نئجه بیر قانیدیرجی جاواب وئره بیلیردی
 کی؟!... اؤزونو عاجزله مییش گؤرورکن، چاره نی
 موضوعونو دیشیدیرمک ده گؤرور:

- آی آنا، قادان آلیم، سن ده ماشالله گونده بیر زادا
 فیکیر وئیرسن ها!... بیزه نه هارادان گلیب هارایا
 گئتمک؟. باشینی سال آشاغا، عؤمرونو سوؤ، گونونو
 گئچیر... گتیرن اؤزو بیلیر نه یه گتیریب. هارایا
 گؤتورور. مالی اوتاران یاتاغی بیلر!... سن اؤز ایشینه
 باخ!
 - هانکی ایش؟ هانکی گوج؟... ال - آیق قالمیش؟!...
 - آنا جان گئلیک؟ اودا سندن؟!... سنه یاراشار!
 آنانی قوجاقلاماق اوچون اونا یانشیر و آنانین چوخ
 تکرارلادی ماهینینی اؤزلا اؤخویور:
 - ... سو یورولماز آخماقدان، آی بولبول لر!...
 آنانین گؤزلری دؤلور:

- آخسا، آخا بیلسه یورولماز. آما آخانمازسا؟! دورور،
 قالیر. قوخور، ساسیر، قورور، اوچار گندر، ایتر گندر،
 باتار گندر... سو یورولدو، دئمک!
 آنانی اؤخشاییر، بئل - بوخونو آوور... و سوسموش
 قالیر. آنا یاواشجادان ایچینده دئییر:
 - اؤلسون، بودا بیر چاره... وقتی گلدی، ایت، بات،
 گئت... بو تک چاره...

بو سون جمله لر وکیل به یین شعرینه ده یانسیمیش،
 آنانین باشقا بیر سؤزونو یادینا سالیر:

سؤزون اۆلدو، اورک یاراسی
 دئدین: ائی گؤزوم آغ - قاراسی
 «اؤیله بیر درده دوشموشم

- سورونه، دیرشه - دیرشه... ها ماشالله، بودو چاتدین
ها! بو سون پیلله... باس زنگه. چالدى. بودا ائو آدمى -
ساغ اولسون - بىر آز استادان دا اولسا، آنجاق آچدى
قاپىنى:

- وا... داش باشىما كىشى، لاپ نفسدن دوشموشسن...
گوروردون آسانسور يوخ، گئتمه يه ايدىن، دايانا...
بعلى، «گئتمه يه ايدىن!»، خانىم بويورا بىلىر. بووش
سوزدور، خرجى يوخ، مخرجى يوخ... دئ گئتىسن!
اما او مسئوليت آلتىندا. قالا بىلسه ايدى، قالاردى...
خانيمىن بويوروق لارى بونونلا دا بيتيمىر:

- آكىشى، سنى الله تپيل حماما. ترله ميشسن، جوم -
جولاق سوسان. ايىن آدمى بوغور!
آى دادا! ... گئنه باشلادى! بو «ابى وئيرىسن!» ده تزه
بىر باش آغرىسى!... جاوان ايكن سحردين آخشاما دورد
نالا قاچ ها قاچ، قان تر ايچينده چايا گيرميش كيمى
ائوه دونوردو ... اما خانىم گولر اوزله قارشىلاردى.

- آى قىز، قووى بىر گيرىم حماما، گليم...
- بوшла جانىم، اوتور. بىر چاي ايچ، اوزونه گلير،
گئدرسن ده ... كىشى دئديىن بو: چاليشار، تر توكر،
قوخوسو اولور...

حتى هردن ده عشوه ايله بىر دوداق قاچىريب، سوز
ده آتاردى:

- حماما گئتمه يىن بى سببى گرک اولالا!... بووشو-
بووشونا حمام، نه اولسون؟! آدم كى سو قوشو دئيبيل ...
و او گون لرحمام اوچون «سبب و اسباب» اورتادا
ايكن، ارادا قوخو- موخو صحبتى يوخ ايدى. گلدى
ياتاق - يوخو، گئتىدى قوخو!... ايندى سه، سبب و
اسباب گئتميش، قوخو حكايه سى باشلاميش! البته
قادىن حسياتى، يئرینده، دوغرو. اسكىدن ده خانىم
سوغان - سارىمساق، تورپ - كلم ايینه حساس
ايدى. اما يوخارى باشى بىر شوخلوق، بىر
گولومسه ييشله گئچيب گئدردى:

- آى آرواد، ائو ده بىر زاد يوخ. هاوا يئللىك دير،
همدان سارىمساق زمى لریندن گلير!...

زامانلا آياقلاشىردى. داها چوخ، نسیلدن نسیله
اکینجی، آتا - بالا بىر- بىرىندن كوپويالانميش. ايش
بىر، گوج بىر، يول بىر، يوللوات بىر، دب بىر عادت بىر،
ياشام بىر، حيات بىر: اؤكوز، اينك، آت - قاتير، قووين
- قوزو، اكين - بيچين، اك، توك. گتير- گوتور،
گئچين... ديشيم توبساغا يئرىشى ايله ايدى. چيراق
بزير ياغى ايله يانيردى، لامپا گلدى. اولگوج ريشتراش
اولدو، چاريق قوندارا، اوراق درگز. و ... اما ايندى
ديشيم ايلديريم سرعتينده. اؤغلانسان گل آياقلاش!
ال تئلفونو، كامپيوتر... سايريك عالم كى داها
دونيانى آت اوست ائتميش، بئيينلرده فيرتانالار
ياراتميش... گنج نسل بىر گئجه ده بىر قرن فاصله
آچير، سن ياشاديغىن دونيادان اؤيله بىر اوزاقلاشير
كى نور سُرعتينه ال تاپسان، اونا دا چاتا بىلىرسن.

گنج نسیل، اونا چاتماق، فيلان...هله ليك اوياندا
قالسين، ايندى پیلله دیرماشیر کی ائوینه چاتسين،
چاتا بىلسه انشالله... نه قىچ - قول سوزونه باخیر، نه
آجيشميش بو وفاسيز سینه دادينا دورور، نه
سيخينتيا دوشموش بو يورقون اورک. هاميسى دا
حاقلى! نه قدر قوللوق گؤسترسينلر؟! دميردن
اولسايديلار نئچه ايل ايشلتمك اولوردو؟! قوردو ايله
قيامته قالماياچاق كى.

نه سه، بئيينى قازان كيمى قايناركن پیلله لردن
يوخارى سورونور... بللى، بيتيرمه لى دير. دار يولاقدا
عمللى - باشلى هاوادا يوخ، نفسى چيگنلريندن
چيخير... بوراداجا قلبى توتوب، دايانسا نئجه !?
عزراييل قاپى چاليب گيرمز كى. اجل هر آن گله
بىلىر، خصوصيله يوخارى ياشلاردا. شهر يار دئمشكن
: قوجا عزرائيل مالى / كوهنه نى سيمسار آلى...

گنج آدم اوچون پیلله: قولله!... يئرى، هايدى!
ائره لى... قولله يه چاتدين، اما بيتمه دى. تزه، بو بىر
باشلانقيچ، بىر ايلك آديم، باشقا ظفره دوغرو اتيليم
داشى، بىر آداماج... اما بىر ياشلى اوچون قولله بلکه
يولون سونو!... او يوزدن، تلمسه يه گلمز! ياواش -
ياواش، قاماس - قاماس، بالا- بالا، آستا - آستا، سورونه

سون بئشیک

دونيآ سنده نه لر گوردوم،

بؤيودو... بؤيودو!!...

(ائل اوغلو)

بو بئر خاطرآت دفتري دئييل، بئر رومان. خيال
آخاريندا يازيلميش، گرچكلرله اورتوشورسه ده.
۱. هادي - ۱۳۹۸ - تهران / ياز

«كئندهدير» داغي اته بي كنده ساري اوزانان يول
ائيش اولدوغونا گوره، آخشاماجاق خالوار چكميش
يورغون اولاقلار آرخالارينداكي آغير آرپا خالواريني
داشيماقدا چتينليك چكمه ييب، بئر- بئريني پلله ييب،
اوينغا گلّميش، ياريشيرديلار. بللي كي آنا اولاقلار
بئله اويناقلاركن شيلتاق سوپالار يئرلرينده دوراسي
دئييلدiler. اونلار دا آخشاماجاق بول خاملاردا
اوتلاييب، قارينلاريني دوپورموش دانا- جؤنگه يه
قارشيب، دره ياخاسي آشاعي گئدن ائيشدن
سوئجوقلا ياراق آخيشيب، اويناغا باشلا ديقدا،
ناخيرين قوپارديني بو توزه- دومان آخشام اوستو
گونش باتديقدان سوئرا اسمه يه باشلايان جان
اوخشاييجي سرين كولكله ياشيل ياماجلارا ياييليردي.
قودورغان ناخير بئله چاخناشيديقدا آرا قارشيب،
مسب ايتميش، ايت اييه سيني تانيماز اولموشدو ...
ايندي اوغلانسان گل بو ميزه لكلميش مالي
يئغيشديرا! آما مال اوتاران اوشاقلار دا ايشلرينده اوستا
ايدiler. هره سي بئر ياندان تپييب، مالي قاتلاييب
توپارلاماغا جان اتيرديلار. هاميسي، تك بئر يندن
ساوايي: موللا نوه سي اسماييل، ويا داها چوخ كنده
قيسا آديلا تانينان «ايسي بالا!». او اوشاقلاردان آيري،
آرخادا گلن كرگه نين يورغون بؤيوكلري ايله
آياقلاشير، آستاجا سورونودو.

آما ايندي ايش سوئوقلوقا چكير. هاوادان بولوت
گئچدي، خانيم بئر زادان (نه اولورسا، اولسون!)
اينجيك دوشدو: گئجه يوخوسو خوش دئييلدي سه،
خالجان خوش خبرلر وئرمه ميشسه، قونشودا كي
خانيم تزه موبل آلميشسا، قيزا ائلچي يوخسا...
قيستاسي، ايشلر قايداسيندا دئييل ايسه، يازيق كيشي
هدفده دير، قوخوم - قوخوم قوخويور، دئمك! هه،
آند - آيه، قسم كي والله - بالله بورادا قوخو- موخو يوخ،
او سنين بئنينده، حسباتيندا ... يوخ، وار كي وار.
- سن ائله بئله سن ده، هر نه يه اعتناسيز، من بوردا
بؤغولورام، سنه هاوا خوش!...
خانيم ائله جه ده دئيير، دئينير:

- آخي بي من دئييه نه باخيرسان؟! ... دئديم كيشي
آسانسور يوخ گئتمه. ديليمده توك بيتدي دئمكدن
كي سن داها ياشلانميسان، ايشي بوراخ... جان
آغزيندان چيخينجا ايشله يه چكسن؟! بئر گونده بئر
يئرده قلبين توتار، دوشر، دئغيرلانير، قاليرسان...
الفاتحه، گئتدين!...

قادين خابلاغي هر نه ده يورولسا دا دانيشماقدا كي
اصلا يورولماز. دئر- دئر، وئر- وئر، خاراب راديو!..
ائله جه دورمادان دئيير، دئينير. ماشالله، انگ
اوتاماتيک آفتمات!... آما كيشي نين قولاق آسماغا بيله
اينجاري قالماميش. اوزونو بئر تهر موبل اوسته اولو
سالير. ال اشاره سي ايله آروادا پئجره ني آچ دئيير.
گؤزلري آخينيركن درين بئر نفس آير، فكه دالير:
خانيم انكي بوئش، دئينگن اول بيلر، آما حاقل ديير دا.
زماني گلّميش، تامام. ايشدن آيريلمالي دير... و
آناسي نين اوخودوغو «سو يورولماز آخماقدان»
ماهنيسي ني ذهينده آلت - اوست ائدير:
- سو يورولدو آخماقدان... آي بولبول لر!!!!

آغارمیش، باشسا قار یاغمیش. وفاسیز دیشلرین چوخو یوردو ترک ائدیب گئتمیشلر، آما او سؤیلر پهلوان دلیلی یان- یوره داغیلیب، تک قالدیغینا سبخیلمادان، یاس توتمايیب، دوشگون دوشمه میس دیر کی هئچ... زامان گئچدی کجه داها دا گوجلە نیب، داها دا سؤلر، آخار، جۇشار، قۇشار، یۇرولماز لاشمیش!

او ناغیلارینی ال- قول اؤلچمکله یاناشی، ائله شیرین آخارلی بیر دیل، بئله بیر اوستالیقلا سؤیلر کی مجلسینده اگلشنلر، یۇرولماز، زامان گئچدینی دویماز، سؤزه- صحبتە دویماز. ساوادسیز، الی قلمسیز ایکن (یازا بیلسه ایدی، نه اۇلار ایمیش؟! چکیجی، دادلی- دوزلو، جان اوخشایجی ناغیللاری هئچ بیر قاینقدان آیینما میس ایدی. هامیسینی اۇزو قۇشار، اۇزو یارادار ایدی. بو ناغیللار حیاتیندا کی گوندە لیک ساده سئناقلاردان دۇغولور، گلیر دیلر.

کندده نه ساواد، نه کتاب، نه یازی- پوزو ... ایردیول (رادیو) آیاغی کنده آچیلیمیش، آزاراق، تکه- بیر ائوده الوان دۇنا بورونوب، ویا بوغچایا بوکولوب، یوخاری تاغچادا اگلشمیش. قولاغینی بورسان فارسجا، یادا عئیبه جر تور کجه سی ایله دانیشار، سؤلر. آما تکجه اوزونه! بازار یوخ. دیلیندن کیم باش تاپیر کی قولاق یاتیرانی دا اۇلسون؟! مئیدان هله ده ابدولوسئن عمی نین دیر. او باشدان ساودیغی گوندە لیک ساده سئناقلاریندان ائله بیر شیرین دستانلار قۇشار کی دادینا دویمولماز، ائشیدنی یۇرولماز، مجلسی واله قویار:

- جانیم سنه دئسین ... جاوانلیقدا، گونلردن بیر گون گونئیدن خالواری چاتیب، «ألچالی» دان گلیرم. «زئیلی داش»-ا چاتاندا یول دارالیر، یارغان. خالوار داشا ایلیشدی، ائشک برک بودوردی. آز قالا یارغاندان اوچا. «یا حضرت عاتاس!» دئییب، یوگوردوم ائشه یی قویروقلا یام. من ائشه یه چاتما میس، یولون آلت یاخاسیندا کی یئمیشان کولو آلتدان بی ککلیک ائله پاتلادی کی ائله بیل بئرنوو آچیلدی ... نه...؟! الله سنی اینان دیر سین، ککلیک دئمە، قاز. یئییب گونئیین

ایسی بالا، یادا آناسی نین آدینا سؤز یاراشدیریب، دئدیگی «ایسی بالا، پیسلرین پیسی بالا!»، ندنسه، ائله همن بو اوشاقلیق گونلریندن بیله، بیر آز «ئلدن آلهی» گورونور، تای- توشلاری، یاشیتلاریندان چوخ بویوکلرله اوتوروب دوروردو. حتا یاشلی آغ ساقال قۇجالاری داها اوستون توتوب، اونلارا یاناشیر، اونلارلا اوتورور- دورور، قایناشیردی... بورادا دا اونون ان ایده آل آدامی «ابدولوسئن» (عبدالحسین) کیشی ایدی.

گونونو مال اوتارماق، اکینجیلیکده سووموش ابدولوسئن عمی یوخسول کن دین ان یوخسول آدامی ایدی. هر نه دن اۇنجه تۆکونتو آیین- باشی، جولومبور گئیینیشی بونو آپ- آیدین گؤستریردی. باشیندا کی بیر زامان قارا ایمیش!... دیمدی کی پاپاق، او آغارمیش تپه ده ایللرینی سووموشکن داها بوم- بوم بۇزار میس، رنگی قاجمیش ایدی. یازیق پاپاق ائله بی اپریمیش کی دیمدی ایچینده کی تاواراق سوسوز آدام دلی کی می دیشاری دوشموش ایدی. یاماقلی آرخالیغی آلتدا کی سولغون رنگلی کؤینه یی نین دویمه لری قاری دیشلری کی می تۆکولموش، یاخاسینی داها دویمه دئیل، سانجاقلا بیر تهر آلا- قۇلای اوج- اوجا گتیر میس ایدی. ائله کی گرنش دیکده گؤبه یی گورونوردو. حیاتی کی واری- یوخو، وور- توت، بیر قارا دام، ایکی قوتور گئچی، بیر یانی سوپالی قانجیق اولاق، بیر آریق اؤکوز، بیر آز قیویر- زیور، تاختا تهنه، ساخسی کوزه، قارا چایدان، میس بایدا، پاخیر قازان، آغاج چؤمجه- قاشیق، ییرتیق پالاز، میتیل یورغان ... والسلام، ایلی گؤتور اوزنو یو، قوتاردی گئتدی.

آما بو اونون مادّی واری ایدی. معنوی ثروتی باشقا ایدی، آشیق دئمیشکن: «یوکله سن بیر فیل چکه بیلمز»!... او کن دین ناغیل اوستاسی، «هومتر»-ی ایدی!

نه میرزه ایدی نه موللا، نه اوزان- آشیق. آما سینه دفتر، سؤز- سوو دوو، دیل بالا بولاشیق. ناغیللاری دادلی شیرین، باشدان آیاغا یاراشیق. ساچ یون کی می

هه بئله!... ابدولوسئى انگى يۇروب ناغىل سۇيله سىن،
اسمايىل دا وجودو يۇروب مالى قاتلاسىن... (ايكى
زحمت كى بى ارادا اولمازا!). البته ابدولوسئى حاقدا
«انگ يۇرماق» سۇزونو بىز اوز اولچوموزه گوره
ياراشدردىق. يوخسا اونون انگى يۇرولانلاردان دئىيل
ايدى ... بۇزلاماق، سۇيله مك، ناغىل، اونون اوچون بىر
هوس، بىر نفس ايدى. هئچ بولاق قايناماقدان يۇرولار؟
سو اخماقدان دورار مى؟! قولاق آسانى اولسا يئىدى
گون يئىدى گئجه آشار، داشار، جۇشار، قۇشار، سۇلر،
دئيه ر... يۇرولماز، توكنمز.

هاييف كى كنده «لامپا ياغى» (نفت) قىتلىغى وار، بىر
از ايشى چتىنه سالىر. اولاقلا گتيرىلن بو زهرمار ائو
باشى، داش چاتلاسا، ايلده بىر پوتلوق، اودا ايكى
تويوق قارشىليغىندا، باهايا باخير... بو يوزدن:

- آى بالا... چىراغىن آياغىنى چوخ قووزامايىن اماندى،
ميرائىن خۇدونو آلىن. ال- آياق ائله يىن شامى تىز
يئىن، ياتاق...

... كىمى سۇزلر، آنالارن تكررلايدىغى تاپشيريقلارنى،
دىل ازبرلرى ايدى.

بو يوزدن ابدولوسئى كىشى آخشام (خصوصيله قىش
آخشاملارنى) هانسى ائوه آياق اگسه ايدى، ائو
ايه سى نىن ال قارنىنا گىرر، قاش قاباغى دوشردى:

- آشى، آيىمىز چىخدى ده، بو ائوى يىخىلمامىش
گئنه گلدى!... هله- هله ده گئده سى دئىيل كى.
اوباشداناجاق يانشاياجاق. وى چىراغا، يازىق ياغا!...

دئمك، بو ايدى يۇخسول تۇپلومون هومئرينه وئردى
دئر! ... آرتىق دا اول بىلمز ايدى. يئرندە دئمىشلر كى
«صالوات گوجه باغلى دئر!». بلكه ده بو سبىدن ايدى
كى ائله موللا نوه سى اسمايىلن آرزولاريندان بىرى ده
بىر گون الى قلم توتارسا، قدرى بىلنمه مىش
ابدولوسئى عمى نىن ناغىللارنى تۇپلايىب، دفتره
يىغماق ايدى. آخى موللابا سايه سىندە يوز ائولى
كندە بارماق سايى قدر يازى- پوزو بىلنلردن بىرى ده
اسمايىل ايدى: كندىن ان آز ياشلى ساوادلىسى!
دئمك اوزوندىن يوخارى ياشداكىلار را اوتوروب-

حال اوتو، بول اكينىندن، دولوب ياغا، دئمه گورمه ديم،
لاپ كوروشئنه درىزى!... ايمده آج، بى سالبأ
باغلاديم... اييه سىز توتمادى. دئديم: «سن اوله سن،
ائله ده دئىيل، يا سنه وئرن الله، يا منه!... گويده
آختايرديم، يئرده ايمه دوشموسن. ننه مين
كبينىندن گئچرم، سندن گئچمهرم». ائشه يى ائشه يه
قويدوم، خالوارى خالوارا... كهلى دره يوخارى
دوشله ديم، ا... ايزىنى الدن قويمورام. دوشدوم داليجا،
قارا با قارا، او گئتىدى من گئتىدىم، او گئتىدى من
گئتىدىم ... ها بوردا، ها اوردا... تا «ايزوان» قوزئىنه
كىمى...

آخشام اوستو قجده مال يياركن چارقىلارنى
چىخارىب، سىلكىب، جانى دىنجتديكن سورا،
تئبكى قوتوسونو قوتوق جىبىندن چىخارىب بىر
سىغار ائشىب، سول دىرسه يىنه سۇيكنهرك، پاپرىزى
درىندن سۇموروب، باخىشىنى قارشىداكى داغا
توشلاركن بۇزلايان ابدولوسئى عمى نىن بئله يارى
شىشىرمه- يالان، يارى دۇغرو- گرچك، سۇيله دىي بو
ككلىك قۇولاما ماجراسى بىر اوتوروما البته كى باشا
چاتاسى دئىيل دىر. بعضا گونلر چكر، تا... ككلىك
ايزوان قوزايندا ساپان داشى ايله يئره گلسىن،
صباحى گون تئدىر اوسته دمىر ارسىنه مينمىش
چۇلمه يه گىرسىن! ... آرتىرير:

- ساغ اولسون، آرواد دا سوروندورمه دى. ائله همىن
گون كهلىي پۇشله دى، يولدو، آرىتدى، باسدى قارا
چۇلمه يه، قويدو تئدىره ... بىر آز دا گوى سۇغان، تره ووز.
الله سنى ايناندىرس، بوندان بى شۇرنا چىخدى كى
عطرى يئدى قاپى اوبانا قۇنشويا چاتار. دئديم: آرواد
اماندى، قاپ- باجانى باغلا، قاپى- قۇنشو اومار، گلن
خايلاغى، ايكى جانلى، يئرىكله ين- زاد اولور، گوناها
باتارىق. په اتانان! ... كهلىك سنده نه داد اولورموش،
ات دئىيل كىمىيا، بال- قايماق. آدام دئىير
بارماقلارىمى دا يئىيم! من دئىيرم سن ده
ائشىدىسن، سۇزدو ده، گلير- گئدىر ... دئدى:
«يئمه مىسن قاز اتى، نه بىلىرسن نه دى لذتى!».

ایسترد، هم یوموروق! موللابا ائله دوشونوردو. چونکو ائله گۆرموش، ائله یاشامیش ایدی. نه دئمیشلر: «آشیق گۆردویونو چاغیرار!»..

موللابا اؤزو درین ساوادلی، آدلیم آخوند ایکن بونو سونو، سونلارینا دا ارث قویوب گئتمک ایستردی. اؤلاددان بول ایدی، ماشالا ائو دولوسو. اما هئویک کی هامیسی باشی لئچکلی، بیر بؤلوک قیز خایلاغی، یعنی: «آستارخان بغزی، نه انه یارار، نه بویا!». گومانی تکجه یئدییلر اوسته تاپمیش بیرجیک اوغلونا گلیردی... اودا ارکؤون بویوموش، هوالی، ایپه-سایا گلمز. هر نه ده اوستا، درس اوخوماقدا آستا... ماشالله الیندن جانلی-جینلی قورتولماز، اؤد پارچاسی. اما درسده آخساق! بللی، درس اوخوماق دقت ایسترد، حؤوصله ایسترد، زامان ایسترد... اودا بیرجیک بالا، هر نه یی حاضر گۆرموش، ایسته دینی آغزیندان چیخان کیمی آلمیش، ارکؤوندن گۆزله نیلمز. خاللووو، عجله، فی الفور... چالسین چاپسین، آلسین، چاپسین، وورسون قوپارسین، گؤتورسون آپارسین، اؤزونه تای بیر-ایکیسی ایله پیشیرسین، آشیرسین... درس هارا، او هارا؟!... اثرمنی کندی، حامام قیبلاسی؟ سؤیودن صندل؟!... البته اولماز، اولما بیلیمز.

نه سه موللا افندی نین ایسته یی قورساغیندا، آرزوسو گؤزوندن قالمیش. ایندی داها ساچی-ساقالی آغارمیشکن اوچاغی نین کور اولماغینا اینانیردی: -بیزیم اوغلان دا بئله دیر داینا، نئیه مک؟. دیشمک اولماز کی. هر دهه بیر خصلت اولور، تاری بئش بارماغین بئشینیه ده بیر یاراتمامیش کی. بودا بئله دیر ده....

کی... ووردو ائوین گلینی سئید قیزی، نوه نی دؤغدو: ایسی بالا، پیسلرین پیسی بالا!... آئی سنی تانیما یانا لعنت تاری!... گلین بویلو ایکن موللابا بیر او قدر ده شاد دئییل ایدی. اوره یینده سالار، چیخار، بد فیکیرلر ائدردی:

-اشی، منده او شانسی هاردا ایدی؟! گئنه ده بی ساری تئل قیز، داها بیر باشی لئچکلی... آستانامیزدا

دورمانین بیر سببی ده بو... مثلا بیر رحمته گئنده نه مجلس قورولور «سوپارا» (سی پاره/اوتوز جوز قران) سالینیر. یوخاری باشدا بیغلی ساقالی میرزهلر یان-یانا دوزولور. بورادا تک اوشاق اسماییل کی ساوادی گوجونه «میرزه» لقبی ده قازانمیش. ساواد دئدیین ده: قران، چرکه، گولوستان، «تاریخ معجم»-دن بیر آز... تامام. اما ائله بو قدر ساواد دا اونون آدینی دیلله، شؤهرتینی ماحالا سالمیش. خُصوصیله ده کی قوئشو کند، «گال» موللاسی شئیخ علی آغا اونو سئنا دیقدا سونرا آدینی کند-کند یایمیش ایدی:

- ماشاء الله، الله ساخلا سین... علامه دیر، ا!... هانسی علامه؟!... نه علامه سی؟

عربعلی اوغلو ممدعلی گیلده سوپارا وار ایدی. شئیخ علی آغانین گوزو کورپه میرزه، اسماییلا دوشدو. اونا بیر سینس سالیب، یانینا چاغیردی:

- بورا گل گوروم، آئی اوغلان. موللا فاتالی (فتح علی) نوه سی دئییرلر، سنسن؟!... آئی بارک الله، ماشاء الله... دئی گوروم گوربه (گربه) یانی نه؟... پیشیک...

- آفرین، احسن، یاشا!... «گؤبه لک» فارسجا نه اولور؟... قارچ...

- بارک الله، ماشاء الله... احسن...

شئیخ علی آغا او گور، یاغلی، مردانا سسی ایله ائله بارک الله، ماشاء الله یاغدیریر ایدی کی ائله بیل کورپه میرزه آتوم یارمیش، بیلیم دریلاریندان اوزهرک گلمیش! نه سه بئله بو یوان قورشاما، قول-قانات وئرمه، اسماییلی گؤیلره قالدیریر، ایچینده شنلیک توره دیردی کی جانینا جان باسیب، اوخوماغا جان آتسین... تکجه ده قورشاملار دئییل، ایشین او بیر یانی دا وار ایدی: درس-مشق یئرینده دئییلدی سه، قولاق موللابانین قیسقاجینا گچر ایدی! چونکو موللا افندییه گوره: «اولماسا چوبوق، داشیماز قودوق!». عزیزیم عزیز دیر، تربیه سی اوندان عزیز... تربیه ده بیر تک یوموشاقلیقلا اولماز. هم قویروق

يازىق اسماييل پيس يترده سئوگى قيسقاجينا توش گلميش، محبت دوزاغينا دوشموش ايدى!

هله درس- مشق ايشين هاميسى دئيبيل ايدى، بالاجا چيييننده مين بير يوگ داشييردى، درس اوخوماق اونلاردان بيريسى، بلکه ده ان آسانى ايدى. سحر اثرته لى ماللارى اوتارماغا دورار. آياقدا چاريق، بئله دستارخان (بير تیکه پنی، اوچ ال چوره یی). قاباقدا ايکى اوکوز، بير خكى سوپا... دیرن داغا، سور قچله. گون ياغلاندى دؤن کرگه يه، قاچ اوزاقداكى بولاغا، سهنگى دولدور، دابانى اوسته دؤن ... (نه دؤنمه سی کى ياريم ساعات دیکلمه اوز يوخارى يول!). چاتدين دا اوتورما، خالوار حاضیر... سور کنده، آچ خیرماندا. آماندى يوبانما ها، تئز قايت، قاتي ق تۇرباسى دا ياددان چيخماسين بيچينچيلر آج:

- يول اوسته ديريمن چاييندا يۇنجاليجا دا بى باخ، آرخ ييخميش اولور. وريانى ديش، گل. هه ... ياخشى اولدو ياديما دوشدو، کولا گچچى دؤن داشدان دوشوب، قيچى سينيپ، باغلاميشيق کاغدا (کؤمده) دیر، اونا دا بير قولتوق يئم گؤتور، آشاغيداکى کلک ديبیدن يولا بيلرسن... بالامسان يوبانما، گوروم نئجه اوغلانسان ها ... اده ارينمه! سنين تايلارين داغى داغ اوسته قۇيور...

کند ييرينده ياش باشا گلر، ايش باشا گلمز! دان يئرى سؤکولندن قاش قارالينجا، داغدا داشدا، سۇرادا پيه، کؤمده. پورسوق کيمي ائشين، دورما. چابالا- چاليش... گئنه ده هئچ بير يئره چاتمازسان، بوشونا جان آتيرسان بو قيسير دؤنرگه ده. نه ايشدن آرتير، نه ديشدن. چورک آتلى سن پيادا، ايت گونونده کله پزليک. همشه اليم خمير، قارنيم آج... آنا دستارخانا ايکى يوان ال چوره يى قۇيونجا اللرى اسمهجه توتور:

- آى قارنين دليسين قارين قولو! ائوى ييخيلميش باراما قوردودو، دۇيماق بيلميرکى! دئيه سن باهاليقدان چيخميش! آى سنى گوروم آج اؤله سن! ...

نه وار، بيلميرم. بيزه اوغلان قسمت اولمور دايئا. من يازيق سؤنسوزام، سؤنسوز دا قالاجام.

آما بو دؤنه شانس اونونلا ياور ايدى. بير پاييز آخشامى زاهى ايله اوغراشان، کندين قابيله سى «بالاخانيم»، قونشو ائوينده وورنوخوب تالواسادا ايکن انتظار چکن موللايا دووارداکی باجادان خوش خبرى وئردى:

- موشتولوغومو وئرين، اوغلاندى ... «بئله بالالاردان آى ننه، تۇک باجالاردان آى ننه!».

موللابابانين گؤزلى ايشيقلانير. تارى کرمينه شوکورا! قيژ دولوسو عائله ده نهايت بير اوغلان اوشاغى! ... انشاللا هوشلو- باشلى دا چيخار. اولماسا دا، هايانا دؤنسه، ارکک قيسىمى دیر. بو اوزو تک باشينا بير نعمت ساييلير. باشى لئچکلیدن کى اولاد اولمازا! نه دئميشلر؟ «اوغلون اولدو آدين قوی نظرعلى / خئيرى ده اولماسا نه ض رهلى!». قيژسا باشدان آياغا ضرر دئمک دیر! هم ده، ياخشى- پيس، هر حالدا اوزگه مالى دیر، قيژدان آداما سون چيخماز.

ائله نوه تزه آياق توتوب، يئريديگى گوندىن، ياشلى موللانين سؤنوکمکده اولان گؤزلىرينده تزه بير اومود ايشيغى دوغماغا باشلايير:

- ماشالله، ساياق اوشاق دیر. هوشلو- باشلى دیر. «ايشيقلى جوجه يومورتا دا بللى ائلر»...

اؤز آراميزدا قالسين، دؤغروسو، بو آتنه جوجه ائله ده سن دئين ايشيقلى، پارلاق، گؤز قاماشديريچى گورونموردو! ... آما نهسه موللابابا چوخ اومودلو ايدى. بلکه ده بئله اولدوغوندىن چوخ، بئله اولماسيني ايسته ديبى اوچون؟! يعنى گرچکدن چوخ، آرزوسونو گوروردو!... نهسه موللابابا اوچون بو بير رۇيا ايسه ده دادلى، نئشه لى ايدى. بئله رۇيا ايله خوش ايکن نوهين تربيه سینه جان آتار، ليندىن گلنى اسيرگه مز، حتا بونون اوچون زور ايشلتمک، زورا باسماغا دا حاضر ايدى. معلوم، اينه کؤند دوشمووش ايکن، يئرینده بير وارث، کتابلارينا بير صاحب تاپميش ايکن، بئله بير فيرستى الدن وئيرير مى ايدى هئچ؟! ... دئمک

معلم دیر ده. مکتبی یئددیدن یئتمیش هامیا آچیق. قلم توتماق اؤیره دیر، بلگه- ديه نك آت سگریدن، چوماق حؤكوم سورن كنده ... هله بیتمه دی. یاخشی الی سولو درزی دیر ده. گؤزل اؤلچر، گؤزل بیچر، گؤزل تیکر (ماشینلا کی یوخ، ایینه ساپلا!). دوزمه کؤک، نارین خییاطا، بزک سیرما، قاییق، آشریما ... آشچیلیقدا دا الی وار. دادلی قاوورما، تندیر آشی، جور به جور شوربا، سوتلاج، بولماچ، خاشیل، اریشته پیلاو (ائله بیر یول، بایرام و...!)، اؤز- گؤز (خوروش) ... هایدی سانا گلکین کی ساناماقلا قوتارماز. کندين خانیملاری بیله داردا قالدیقا اونا گلیب اؤیره نیرلر، پيشمیش پيشيرمه يوللارینی.

اما بیر بیله هونرله گئنه ده یئددی دیرماندا بیر پونزا اونو یوخ، لولئین دامیندا آدان وئیریر... «الله اوغلونو ساخلا سین/ آتان رحمتده/ سنه ایکی دریز یونجا بوجوم/ انشاللا خیرمان اوستوا» ... اولدو امک حاقی! یاز بوزا، قوی گون قاباغینا بوتون!... گئنه ده تهنه بوش، ال بوش، ائو بوش، بیر حصیر، بیر ممد نصیر، یئل وورور یئنگه لر اسیر... بیر بالاجا توکان قویموشدو، اونو دا هردن بیر کیسیر، ان سون قوشو کندن بیر یسی... کی دوواری یاریب، مالی آپاریب سامانلیقدا قویلا دیغینا گوره آدینا سوز قوشولموش: «آی ساری سامانلیق/ قاچای ددهن گتدی تومانلیق».

یوخسول کند هومئینی ائله ساخلایا بیلیر، موللا سیننی دا بئله!... شهریار یئرسیز دئمه میس کی «یوخدان بیرزاد چیخماز، بئهیشتی ده وار آلی!». نهسه، باجاریق یوکو موللا کنده باجاریغیندان خئییر گؤرمزکن یان- یوره یه چیخیر. باشدا دورگه، آیینده اوزون اتك، چیینده هئیه... گزیر، دولانیر، آراز قیراغی، «پیر بولاغی» سندان توتدو «اوزومدول» ماحالی، «پیرساقا» یا یلاغینا کیمی، کند- کند، اؤبا- اؤبا... اوشاق اوخوتما- معلملیک، موللالیق- مرثیه خانلیق... بیر تیکه چؤرک اوچون مین بیر تلاش. گئنه ده یئر یاش، کفن یاش! آخی چؤرک خلقده دئییل کی، او اؤکوز آلتدا بیزوو آختاریر! بیر تیکه

آیینده پالتار ییرتیق- یاماق. شالوارا چؤرکدن ساوایی هر نه یامانمیش! کؤینکسه دده نین کؤهنه سیندن، موللابا اؤزو تیکمیش. ائوده ییرتیق یاماق البته خانیم ایشی ساییلیر. اما موللانین خانیمی حیاتدا دئییل، بیر زامان اوتوراق، سونرا یاتالاق ... گئتمیش! کؤینک بیر گون آغ ایسه ده، ایندی قودورغان بیرهلرین سپهله دیکلری یوزوندن چیله بولبول رنگده!... باشقا تهر ده اولای بیلیمز. چونکو ساغلیق یوخ، ساغلاملیق یوخ. صابین- مابین آدلی بیر شئی یوخ. تمیزله ییجی دندیین بولاغین سویو، داغین چوغانی ... ملتین یاریسینی قیزیلجا قیرمیش، یاریسینی دا چیچک وورموش. کئچل، چوپور... جیر یغیندان جین اورکر.

موللابا درین ساوادلی، بیلیم، باشاریق- هونر یوکو. تکجه موللالیق- مرثیه خانلیق، اونولا دا یاناشی اکینچیلیک دئییل، هر ایشده الی سولو: یاخیشی خوش خط یازار، گؤزل قلم صاحبی. کندين «تبت اسناد» ادراه سی! آل- وئردن توتدو، ائولنمه، آیریلما، بوشانما، بؤلگو- بؤلوش، صلح- باریش، بؤرجلانما، بؤرج وئرمه، اسناد، تعهدات، قرارداد، توتاناق... هامیسی شرع- قانونا او یغون، گؤزلجه قلمه آلینمیش، اونون هئیه سینده تۇپلانمیش، ضبط و ربط اولموش. هم ده «قاضی تحکیم» (سئچمه یارغیچ). باشی سینان، تایاسی یانان، زمیسی اوتاریلان، مالی باتان، آتی ایتن، ایتی قاپان ... شاکی- سوچلو (متهم) قاپیسینی چالارلار، اودا شریعتده او یغون قضاوت قیلار، احکام کسر... سانجیلانان، باشی آغرییان، یوخوسو ترسه دوشن، جین چارپان، آغزی آیلن، قیزی ائوده قالان، اری چؤله سالان، نیشانلیسی پئشمان اولان، قویونو چؤله قالان ... هامیسی اونا گلیر. ملتدن اونا باش وورو، اوندان دا: یازی، پیتیک، گؤز نظر، جوشن کبیر، نوزلا، شیرینلیک (محبت دوواسی)، قورد آغزی باغلاما (چؤله قالان قویونو یئمه سین!، دئییه). دولو باغلاما (کؤوشه نین دورد بوجاغینا دووا قویلانیر کی دولو دؤیمه سین!)...

- كاسينا گنده جيغ ايديم. اورودا بازار يېخشى اولور. اما دنديم مزريه دؤنوم، موللا عميني ده بي گورخ ... دئيرلر نۇخوشلەميش، الله يامانليق وئرمەسین ... البته بوراسى بيرآز تعارف ده اولاي بيلر!... ارسبار داغليق، اكينه چوخ اويغون دئيل. مئشه، باغ- باغات يئرى، مئيوه انبارى. ايچرى سارى گلرسن «اوزومدول» ماحالى دوزنگه، چؤلگه، اكينه ياتغين ... موللا افندى نين كندى «مزره» ايسه، آراز قيراغيندان تبريزه قدر اوزانيب گندن «اوردوباد» جاداسى اوسته، ارسباردان اوزومدوله اچيلان بير قاپى. گلن يئميشچى ده «يول ياخين اولسون!» دئيه، يوكو بورادا اچار، باغيرار، چاغيرار:

- آى اوزوم آلان، آى اوزوم آلان!... گل ها! ايكيلى بيرلى ائله ديم ها!... (ايكى باتمان بوغدايا بير باتمان اوزوم). يېخشى اوزومدو گل گئديرم ها ...
- آى نار آلان ... نار آلان، گئتدیم ها... گل، بارابار ائله ديم ها...

بو يول اوسته اولمانين ترس يانى دا وار. مئيوه بلکه بورادا «اره جان» «ديزه» «كاسين» دان اوجوز اولسون، اما گوردويونوز كيمي بوغدا قارشيسيندا ساتيلير (پول كى يوخ!). بوغدانى دا يئره- يئميشه، اوزومه- گيله يه وئردين، اودوزدون، چوره يى چوله آتدين، دئمك. اوزوم يئمه سن اولمزسن، اما چورك گئتسه، اولوم گلير. بو يوزدن كندليلر يئميشچيه دوه نالبنده باخان كيمي باخيرلار! حتا سورتوشمه لر، تۇقوشمالار دا اولور.

مثلا اوگون، گون اورتا چاغى، آتا خيرماندا هشن سالماق اوچون حاضيرليق گورمك ايستركن وله باخيب، داشلاريني يوخلاماقدا ايدى كى يوخاريدان بير يئميشچى قاتيرى نين گلدينى گوردو. قاتيرچيدان سؤروشودو:

- قوناق خوش گوردوك. عاييب اولماسين، هاراليسان؟
- ساغ اول، «اوولو» لويام.
- هه ... چوخ دا گوزل. يوكون نه دى، هارا بنله انشالله؟...

چورك وارسا دا «خانليق» دا دير. ليجين، ايزاوان، عليار... (خانلارين ياشادىغي كندلر). موللا افندى بونو باشا دوشمه يه جك قدر عاوام دئيل. اما اونون قارا جاماعاتا آليشيق روحياتى خان- بگ زومره سيله باريشان، قاريشان دئيل ايدى. بير ده كى بو ابه نى شئوخ على آغا چوخدان توتوموش، اونا قالماميش ايدى. بللى دير، هره نين بير هونرده الى اولور. تارى هر زادى بيرينه وئرمه ميش. اشرافين ديليني بيليب، اوسماقلاماق دا هر اوغول ايشى دئيل. انجاق بيزيم باجاريق يوكو موللا هر نه ده اوستا اولسايدى دا بو ايشده آستا ايدى.

ساواددان گوجلور، وار- دؤولتدن گوجسوز موللابانين تك ضعيف يانى يوخسوللوق دئيل، ساغليقدان دا دالى ايدى. دائما اهناز، سانجى. كندده دؤخدور، داوا- درمان يوخ اونون نندن عذاب چكديى بللى اولاي، درمان تاپيلا. انجاق نظره گلير قورساق يادا اؤد تۇرباسيندا موشگولو اولسون كى آغير سانجيلارى توتار، اونو قاديى قويدى... بودو خبر گلدى كى موللا عمى سانجيلانيب ديزمان چايندا يونجاليغى باشيندا اوزانيق قالميش ...

خسته لى موللانين روحياتيني دا ديشيردى. گئت- گنده داها آجى، دوزومسوز، حؤوصله دن دار اولموشدو. بللى كى بونون شپه سى هاميدان چوخ سئوگيلى شاگيردى اسماييلا تۇخونوردو. قلمى ايرى توتدون، قولاق بورولدو گئتدى. قوپويانى جالادين شاپالاق گلدى. ياهالدين كلمه نى غلط اوخودون قاپاز. اليفى گيليف دئدين، دورتمه ...

- كورسان؟.. هوشون - باشين هارادا، سمه قودوق؟...
دائما اهناز موللابا بوگونلر داها دا اهنازلاميش، يورغان دؤشكده دير، خبر ماحالا ياييلميش، ائله كى آراز قيراغى، «موسن» كندينده كى دؤستو يئميشچى بشير خبردار اولوب، آغ قاتيرينا ايكي سبد اوزوم چاتميش، آراسينا دا موللايا عميه مخصوص بير درنه ... اونون يولوخماسينا گلميش، آرازبار لهجه سى ايله دئير:

دۇرد گنجەلىك آى بديرلنميشكن، قلبيله نمكده دير، نارينجى ايشيغىنى ناريندان داغا- داشا ساچير. كرگه ده كيلردن بابا اوغلو سينه نى آريديب، ياغلى سسينى باشينا آتير:

- آ بئله... يايدا يالاغيم دير/ قيشدا اوولاغيم/ يازدا سئيرانگاھيم، بو داغلار منيم.../ آلا گۆز!... بو داغلار منيم ...

آليقيشلار اوچالير:

- ياشا، ساغ اول، اولمه يه سن، آغزين وار ...
كرگه بو سفر آغير باشلى، داغين قورشاغى بو بو چكليميش دولاييا دوزولوب، گندير... دؤنگه باشينا چاتيدىدا، دالينى قارشيداكى داغا داياييب، اته يينى سس سيز آخان چايا تاپشيرميش كندين پالچيق ائولرى پنجره لر يندن سايريشان جانسيز ايشارانتيلارى گۆزوكور... بويورون: بودا «مزره»!...

ديرسكن آشاغى ائن تۇزلو يۇلاقدان آخنيب، كنده انيرلر. بير باشا خيّرمانا سوروب، خالوارى آچيرلار. دريزلر خيّرمان قيّراغى اوزونو ديكلنميش تايايا دوزولمه لى ديرلر. البته بو ايش بيرآز آغير اولاجاق، چونكو بيچى نين آخير گونلرى دير. تاييا قالاقلاميش، شانايلا دريز قالديريپ، تاييا باشيندا كينا چاتيزماق قۇل- قووات ايستر. بللى كى بو اوشاق ياشداكى اسماييلين ايندن گلمز. آتا ايله بيچينچى نين ايشى دير. آما بو گون آتا يوخ. موللابانين حالى آليزكن او ائوده قالميش كى يانيندا اولسون. دريزلر آرادا قالير. اولسون، ائله بيل صاباحى گون خيّرمان دؤيمه وار، هشن ساليناجاق، آچيلمالى ديرلار.

نه سه، خالوارى آچير. سيجيمى دسته له يير. داها آرادا خالوار سؤكّمه قۇرخوسو يوخكن اولاق- قاتيرين آغيزلارينداكى تۇربانى آليپ، كندين اورتاسينداكى ائولرينه سورور، انير ... آما ائو سوسقون، پۇزغون، غم هاواسى اسير. موللابا ياتاغيندا دوشگون نفسله سيز يلدايير، سيز يلتيلارى قويونون ديبيندن گلن كيمي دير... بلكه بابانين باشنيا قۇمارالاشميش بؤيوكلر بونون نه آنلاما گلديينى بيلسينلر. آما او بئله

- آرمود گتيرميشم. بورودا آچنجيغم

بو جاوابدان آتائين قاش- قاباغى دوشدو:

- اولماز آشاسان اوزومدوله؟! ... گلن ده قاتيرينى بورايا سورور...

- اولر. آما اوزق اولور، گرک تئز دؤنم، اولودا ايشلريم تۇكولوب، غالتر. سن نييه راحتسيز اولترسن؟.

- قارداش آخى بيز سۇيولدوق، چاپيلديق، داغيلديق...
خاطا ائله مه شيك كى كنديميز يۇل اوسته ...

- غردش نه دانيشترسن؟! ... سن آما دؤينه، سنه زورتن ساتان وار؟! آزاد مملكت ...

- سن دامما چيخيپ، «آى آرميد آلان!» چاغيريسان، منيم قۇدوغوم دا آسلانير كى دده آل. ايندى من گرک ائوين زومارين ييغام وئرم سنه... يانى، قيشدا اهل عيالىم آجيندان اولسون!...

سۇز اوزانير، چكمه ياخام جيريلدى ... آتا يايايا ال ائله ييب، يئميشچييه يومولور... مشه سولثيمان آرايا گيرمه سه ايدى. بلكه قان دوشه ايدى...

بئله دادسيز سورتوشمه لر هرگون باش وئره بيلير. يوخسوللوغون اوزو قارا اولسون، آدامين باشنيا نه لر آچير!...

نه ايسه، عزيز دۇس بشير، آله قوناغى ايكن، يوكو «مزره» ده آچير. اسماييل دا بو فيرستى الدن قويمايير كى «بير آياق دا خالوار چاتساق، غينمت دير» دئيه، بوگون اونون قاتيرينى دا گتيرميش... ايندى مال- قارا سونجوغا قالخيپ، اۇيناقلاركن:

- اولاغيميز، جهنم ... قاتير امانات دير، پلر، بى زاد اولار، خاجالاتچيلىق اولار...

دئيه، بؤيوكلردن آيريليب، يوگورور، قاتيرى ده مّرله يير، توتور. اوشاقلار دا مال- قارانى قاتلايير، آرا بيرآز سايبخيشير. كرگه سايبخينجاسينا دره يه انيب، داش ديبده قاينايان سرين بولاقدان ايچيب، تۇز باسمىش ال- اوزه سو وورب، يۇرغونلوق آتيب، يۇلا دوشور، كنده سارى آخيشيرلار. داهى گنجه اولموش. ماوى گؤيون ياخاسينا تزه جه تاخيلميش اۇن

باشا گلمز. «مردن اؤلوسو» سۆزو يئرسيز ديللره دوشمه ميش دير كي. يازيق كاسب!... سات وار- يوخو، وئر يئسين قارين قولو جاماعات، قويمو مرحوم خار اولار، سنه الله كريم دير... اما نه الله كريمي كي هله بو تئزليگه بو قارا سويولماز، بو يارا ساغالماز، بو چوخور دولماز... اولومدن بتر، طولوم! اولن اولدو، جاني قوتاردى. قالان دا اولومجول اولاجاق. آج جاماعات گوزونو احسانا تيكميش. تاغار ييرتيلسين، يوغورت جالانسين، يالاقلارا شنليك اولسون ... بازار يانسين

منه بي دسمال چيخسين، آتين اولومو ايتيه بايرام! نهسه، گنجير بير تهر بو ياس حكاياه سي، ياخا باغلانير. حيات كي دوراسي دئييل، دوام اندير، گندير. ياشايش چاي كيمي آخير، دم بهدم تزه له نير. اسكي گندير، يئني گلير ... موللابا داها يوخ. يئريني كيم دولدوراجاق؟! بللي كي: اسماييل!

دئمك اسماييلين طالعي اوزوندن چوخ، اؤنجه كيلردن آسيلى. اونون آدى دا بوندان مۇستثننا دئييل. رحمتليك موللا اسماييل «عليار» كندينده آدليم، خوش صدا آخوند، آتائين دايسى ايميش. جاوان ياشيندا حياتا گوز يومور. بو مصيبت آتايا آغير گلير. «آي الله!... بير اولغوم اولسون، آدينى اسماييل قويوم. موللا اسماييل دايمي يئريني دولدورسون» دئيير.

بئله ليكله اؤنجه آدى گلير سونرا اوزو، بيزيم بو تحفه نين: آتا اومودو، بابا وارثي، اسماييل بهي. انشالله داغي داغ اوسته قوياجاق، قئل ياراجاق، ماحالين باشيني عرشه قالديراجاق، ائوه- ائله باشي اوجاليق گتيره جك... يعنى: درين بير عالم اولاجاق. پارلاق، آدليم، خوش صدا...

ايستك، ديلك، آرزو- گورزو بئله... اما انسان دئديين: سامان چؤبو يئل اينده! نه دئميشلر؟ «سن سايديقلاريني ساي، گور فلک نه ساير». صاباح اولسون، خئير اولسون! زمانه چانتاسيندا نهر ساخلاميش، نهر گؤستره جك، گلن گون نه باش وئرير، وئرته جك، يارين نه اولور، اولاجاق؟ ... بير تك تانري بيلر، والسلام. گئريسي بوش اومود، خيال گومان، توز- دومان!

زادلاري آنلاياجاق ياشدا دئييل. هم ده آخشاماجاق چالايلايب، يورولدوغونا گوره چوخ بئله زادلاري دوشونمك اوچون اينجاري دا قالماميش، يوخو اونو قاتلاشديرير. بير قولاي شوربا- چورك بله- بويورد ائله ييب، تنديرين قيلاغيندا چول كيمي دوشور، يوخسولون باختي كيمي ياتير. اما بو چوخ چكمير. گئجه ياريسي ائوده قوپان شوون سسينه ديسكينيير، آييلير... آي دادا! ... موللا بابا بيزي قويوب گتتميش!

خسته قاسم نه دئميش؟ «بو دونيا فاني دير، فاني/ بو دونيادا قالان هاني؟! داوود اولغو سولئيماني تاختيدان سالان دونيا!...». نوح قدر عومرون اولسا، سولئيمان قدر وارين، سلطنتين، سونوندا- وئيسل دئميشكن- «صادق يارين قارا تۇپراق دير». «انسان گندر، اوندان بير آد قالي/ ياخشي ياماندان آغيزدا بير داد قالي». انسان تكجه قويوب گتديي اثر قدر، ياشايا بيلير. «كيشي اولر اثرى قالير، ائشك اولر سمرى!». ...

موللا فاتالي دونيايا گوز يوموب، گتتميش. دونيانين هم- غمييندن قوتارميش، اونو قاديير قويان سانجيلاري باشا چاتميش، داها راحاتلاميش. او بيزدن آيريلميش. اما بورادا دير دا! بورادا وار، بورادا ياشار، ياشاياجاق ... اثرلري ايله: تعليم وئريب، قويوب گتديي شاگيردلريه، خوش قلمله يازيب گئريده بوراخميش قباله- سندرله، ذهينلرده بوراخديغي ايزلر، شيرين خاطرهلرله ... مچيده- منبرده، تۇيدا- ياسدا، آراندا- يايلاقدا، ائله- اوبادا، آراز قيلاغى، موسن، قارا دره، پيربولاغى ... اوزومدول، پيرساقا، شاه بولاغى ... هر يترده ايزي قالميش، صحتي- سوزو قالميش.

موللابانين اولوم خبري ماحالا ياييلدى. آدى- سانلي كيشي... ملت يان- يوره كندلردن آخين ائتدى. بو ايشلر كاسب دؤولتلي بيلمز. اوچ گون اوچ گئجه، ائو دول- بوشال ... دانا، اويچ، تۇخلو، شيشك ... كسيلدى، قازان آسيلدى. حالوا، شوربا، پيلاو، خئيرات، احسان... هله گتدى، گنده جك بو ياس دب- دبيقه سي، جوما آخشاملاري، قيخ، عزيز گونلر، تا... قارا بايرام، ايل باشي ... باشا گلن دئييل! قاراداغا توي باشا گلر، ياس

طبعیلى ساوادسىز شاعرلر، ناغیلچىلار، سۆز
اوستالارى ... گلیب گئتمیش بورادان.

مزره هله ده گۆزل دیر، گۆزل ده قالاچاق... أما
گئچمیشده، من اوشاق ایکن، داها گۆزل ایدی، برك -
دوزکسیز، ال دگمه‌میش، گۆزلیگی تاریدان گلمه بیر
آی یوزلو قیز کیمی. نه ماشین یول، نه لوله سویو، نه
برق، نه تیلفون ... تام ال دگمه‌میش بیر گۆزل. حیات
اؤزو ایله باشلار، اؤزو ایله بیتردی. هر نه اؤزونده عمله
گلیردی. دیشاریدان گلن تکجه قازما، بئل، اوراق،
درگز، شوشه چیراق ... کیمی بارماق سایى قدر بیر
زادلار. ماشین آدی قولاغیمیزا دگمیشدی، أما
گۆرمه‌میشدیک... تاکی بیر گون قاباغینجا ایکی الی
قازمالی آدم یول هامارلایاق گلدی چاییمیزا هندیل
ایله ایشله‌ین ایکی قاپیلی بیر جیب. ایچینده اوچ
آغووش، تمیز گئیینمیش، شهر آدمی، «آغا
مهندس» لر کی آردیجا تاپیلا، گله بولدییزیر، قیرادل...
شؤسا یول، ماشین. تکجه کند اوشاقلاری مات
قالمامیشدی بو دمیر دېغیرلاجا. ماشین گۆرمه‌میش
مال - حیوان، آت - قاتیر دا بونلادان اولکر، ایتلر
هجوما گئچیب، ماشینی قاووب، یارالماق
ایستردیلر!... ایندیکی کیمی اعتناسیز دئییل دیرلر، بو
یاد زادلارا!

هله بونلارلا یاناشی، بلکه بونلاردان اؤنجه گلمیش
ایدی قوه چیراغی، ردیول ... فانیسا بنزر دئییل یاتسی
باتری ایله ایشله‌ین قوه چیراغی. نه یئل اونو سؤندوره
بیلیر، نه یاغیش... یاندرساندا ایشغی آیاغین دیبی
قدر دئییل، اوزاقلارا گئدر، ها گئدر!... الموراد (علی
مراد) کیشینی نین قارلی گئجه‌لرده یاییلیب،
گنده‌جک آذان سسی گئتدیگی قدر!... الموراد آذانی
دا دئییب گئچمه‌یک ها. گوده‌رک، دؤلو بدن بو
رحمتلیک کیشیده، سس تام ایستریو فونیک، یاییلار
بوتون داغا- داشا. خلق اونو «شئخ» آدلاندیرمیشلار.
دائما باشی اولجوكله دیدن سئیریتدیردیگی اوچون
(بونو بیر نوع «سنت» سانار) اتلی قیسیق بویونو ایله
جلب نظر ائیلر. محرم آیی «شام غریبان» گئجه‌سی،
مچیدده چیراقلار سؤندولورموش، عذارلار پاپاغی قیراغا

ایندی دؤسک،

احوالاتدی - ناغیلدی...

بولوتلارلا قاووشموش یاشیل دؤنلو «کنلده‌دیر»
داغی، اوجا بوی بیر ایگید کیمی، وقارلا قاراداغین تام
گۆیه‌یینده، ارسبار- دیزمار آیریمیندا باش
قالدیرمیشکن، بیر بؤلگه‌دن ایکی تابلو یاراتمیش. گون
چیخان: اوزومدول، گون باتان: دیزمار- ارسبار.
اوزومدول دوزنگاه، داشسیز- چانقیلسیز وئریملی ات
توپراغی، انگین تارلارایله بیر تاخیل انباری. آدینی
آراز بورجلو، آرازلا یاناشی اوزانان ارسبار ایسه، قایالی
داغلاری، یاشیل یاماجلاری، سیزلایان چای-
چئشمه‌لری، آخار دره‌لری ایله باغ- باغات اؤلکه‌سی.
مئشه‌لری یوردو بزر، دادلی، تورلو مئیوه‌لری
دادلاندیریر آغیزلاری ... و آرادا کنلده‌دیر. هر ایکی
گۆزل دیپارین گۆزتجیسی، یولداشی، آغ ساقالی! نه
داغ کی سورولر اوتلاغی، چوبانلار جؤولانگاهی، تره
توپلایان قیز- گلینلر اویلاغی... یاشیل سینه‌سینده
قبا قایالار یان- یانا، اتگی - کورگی، دورد بیر یانیندان
گۆز یاشی تک دوم - دورو آخان گۆزل گۆزه‌لری، باللی
بولاقلاری: یان بولاق، یالقیز آغاج، چیمن بولاق،
امیر قولو چشمه‌سی، چندوستا، آغ چئشمه ... و آیاغی
آلتدان ساری کپیر داشدان فیشقیران «ساری چشمه
گۆزو». آغ گونلرین جارچیسی «قارا سو»، سوواریر
گۆزلر گۆزلی بیزیم «مزره»- نی. مزره بیر بالاجا
کند، بوتون کندلر کیمی. اکین، تارلا، مال، داوار ...
أما وار بیر اؤزلیگی. بورا آلاهی وئرندن بری شعر-
ادبیات دیپاری. بورادا اوشاق شاعر دؤغولور آنادان.
بورادا قارا جاماعاتین دیلی ده آری - دورو، شاعرانه،
سؤزو ماهرانه دیر. موللاسی - میرزه‌سی بیر یانا،
مدرسه - مکتب گۆرمه‌میش ساوادسیز جاماعاتی بیله
شیرین دیللی، خوش بیان. آتالارین سؤزلری تام
یاراشیق، طنزه بولاشیق. آنالارین سینه‌سی داستان
دؤلو، ادبیات دفتری. نه قلم - دفتر گۆرمه‌میش، آخار

تخت قورموش، اوتورموش. اوشاقلار تۇپلانیب، خاهییش تمنا اولونسا بلکه نرمان کیشی دینلهندیره. دئمیشرلر: «لالین دیلین ننهسی بیلر». اما نرمان کیشی اونون ننهسی دئییل، اییهسی، باش تاپماز دیلیندن. هله سپاه دانش، مدرسه دن خبر یوخ، اولار سؤرا گله جک لر، کنده تک ساوادلی موللا عمی. اونون گولوستان - نصاب الصبیان فارسجاسی تهران رادیوسون یایدیغی مدرن فارس دیلینی آنلاماغا نه قدر یارار، تارى بیلیر، بله ده هئچ یارماز. آنجاق یاراسا دا موللا عمی رادیولا آراسی دوزه لن دئییل، جین ایله بسم الله کیمی دیرلر، یاخینا قویماز بو شیطان جعبه سینى. قالار حوكمالی (حکم علی) کی سربازلیقدا بئش - اون کلمه فارسى اؤیرنمیش. حوكمالی هر گون ناهاری نرمانا قوناق، اؤیرندیی سینیق - سالخاق، آغیز فارسجاسی یقین رادیونون دئدیکلرینی آنلایاجینا قدر دئییل، آنجاق او اؤزونو سیندییر، اوزونه تۇز قۇندارماز، ایشینی بیر تهر یاسالایر «نفتدن دانیشیر!» دئییر. نفتین معناسینی دا بیلن آز، چونکو کنده ده اونا «لامپا یاغی» دئرلر. لامپا یاغی نین ردیولا نه دخلی؟! بونو حوكمالی دا بیلیمیر. اما کندی سیاست آدمی «آغممد» (آغا محمد) بیلیر: «اینگیلسین ایشی دیر... قۇملس (کومونیسیت) لرین ال- آیاغین ییغیشدیرماق ایسته ییرلر، نفته بارماق اوزادیرلار». اده، بو آغممد ده یامان تحفه دیر، ا. بئش - اون گون دئمیقراتلارلا اوتوروب - دوروب، لاپ چترچیل اولموش. یئرین آلتیندان دا، خبر وئریر اوستوندن ده. دانیشدیغی جین قۇملس، جئک ایسالاواى (چین کومونیسیت/ چک اسلاواکی)، گیرمان، یاپون... کیمسه نین قولاغینا دگمه مییش زادلار. بللی دئییل یونجایا قاتارلار، سامانا!

بئله گتسه ایدی، ردیول دیرادیر - دیرادیردان باشقا بیر زاد دئییل ایدی، گئنه رحمت قیرامفونا کی هردن بیر «صفه» (دیسک) تاپیب، ماهنی دینله مک اولاردی... ائله بیل ایردیول دا بونو باشا دوشوب، خلقه یاناشمانی دوشونموش کی بالا - بالا تبریز رادیوسو اورتایا چیخیب، آشیقان، زیرنا- بالاباندان زادان سسلندیریر ایدی. پیسندن - یاخشیدان، بو هله بی زادا بنزه ییر ایدی. نه دئمیشرلر: «شؤرا کنده ائشک تاپدین، قالدی اثرکک دیشیسی!». هردن ده بیر مثلا تورکجه اجتماعی وئرلیشلر، نه کؤکده تارى بیلیر. دیل نه فارسجا، نه

قویوب، حرارتله باشلارا وورماقدا ایکن کندی ظارافاتجیل، شوخ آدمی رحمتلیک باهادر الی یاشاریب، ایکی صف آرخادان اوزانیب، المورادین باشینا شاراپ - شاراپ شاپالاق ائندیریرا! دئ: بیر، دئ: ایکی ... الموراد رحمتلیک باغیریر: قارداش اؤز باشینا، اؤز باشینا وورا!... البته بونون گوناھی بلکه ده نه الموراددا ایمیش، نه باهادرادا... بورادا بلکه تام مقصر ناجاققولو (نجف قولو) کیشی، کندی دلگی اولسون کی المورادین باشینی اولجوکله ییب قارپیزا دؤنده رمیش، ائله شومال کی جان وئریر شاپالاغا!

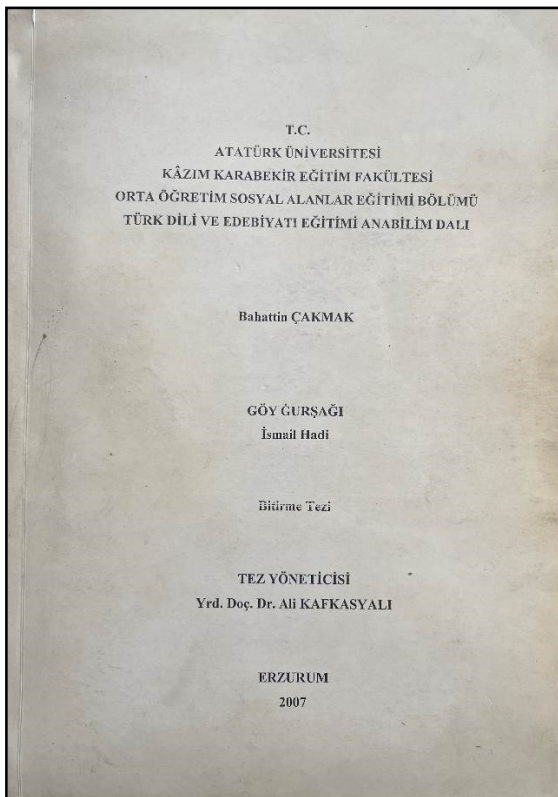
ناجاققولو کیشی یانیندا داشیدیغی تاختا جعبه سیله تام بیر «وزارت بهداشت» قونوموندا: اوشاق کسمک، دیش چکمک، سینیغا باخماق، گؤبک چکمک، یارا دئشمک... کیمی طبابتدن توتدو، توی مجلیسی اداره ائتمک کیمی ایشلرله اوغراشیر، باش قیرخماق بلکه ان سون ایشی اولسون. داها چوخ آلمان پاییمی ماشینلا ایشلر، باشی ماشینلار ساده قیرخار. تئل - داراق باشارماز، بیلیمز. یعنی بئله زادلار یئرلی - دیبلی یوخ ایدی کی باشارمین دا. پاپاق هر باشدا، بؤرک کیشیلیک نشانی، پاپاقسیز باش تاپیلماز، پاپاقلی باشدا دا تئل - مثل هاردا ایدی؟! قالیر بیر ده بئلدن بوکولمه اولگوج، داها چوخ یاشا دولموشلار اوچون. باشی یاخشی بیر ایسلات، اووکالا. ال لر ده کی ماشالله قوورا، ایکی دؤنه اوودون، تامام... اولگوجو ده گوزلجه چک قاییشا، قیلوولا. سییر گلین ناجاققولو عمی، یاری چیرک، یاری توك... قورخما سیلرسن قارا دوشلوگه بللنمز. سییر گلین. «باش قیرخما حاقی» ایلی یاریم باتمان بوغدا، بوندان یاخشی اولماز. آدمین باشی یارالاندی دا غم یوخ، کند آدمی جانی برک. باس پامبیقدان، قوروت قانی. گوناھی دا سال اؤز بونونا، قینا:

- اشی، بئش دیکه دوزدور، ده! باشیوی اوینادیسان، یارالادیق ده، الله کسین!...

نهسه، باش اولدو پامبیق زمیسی!... الموراد کیشی نین یئرینه اولسایدیم، باشی قیللی - قزلیلی بوراخیب، ناجاققولو عمیه تسلیم ائتمزدیم! هله الموراد بو سهوی یاپدیسه، ناجاققولو کیشی نییه انصافی قیراغا قویوب، المورادین باشیندا شوخوم - پرشیم وورور، پامبیق اکیر؟! و ردیول... اولجه نرمان کیشی گتیرمیش، پارچادان بیر دؤن تیکمیشلر اونا، ائوین یوخاری باشینداکی تاخجادا

اوزاقدایام کئلدهدیردن، اوندان چوخ نیگران، بلکه اودا بیزدن؟! «أما بیزدن ساری سن آرخایین اول شانلی کئلدهدیر...»، یاغمورلو، بۇرانی کئلدهدیر... گلدیک- گلمهدیک بیزملهسن، یانیمیزداسان، جانیمیزداسان. هر صباح دونیا یوخودان اویاناندا، گونش قیزیل ساچلارینی دارایاندا... خاطریمیزده سن جانلانیر، دیریلیر، دیرچهلیرسن. بیزیملهسن. روزگار بیزی سندن آییردی. اتگیندن قۇپدوق دیدرگین قوشلارا دۇندوک. گلیب «البورز» اتگینه قۇندوق. اودا سنین کیمی، سئوملی، اورک اوخشایان، قۇناق سئور، سخالی، صفالی... أما منیم اوچون تکجه سنی خاطریلادان بیر منظره. «ئوه ریست»-ه گتسنه ایدیم ده بۇیله اولوردو. گۇزومده او، ایچیمده سن! اونا باخار، سنی دوشونرا! ... عزیز کئلدهدیر!، سۇز بورایا گلیب چاتمیشکن، شهریار سۇز او ایله آچدیغیمیز بو صۇحبتی، فضولی کلامی ایله بیتیرک: «... نرده (هارد) اولسام ای پری، فیکریم سنین یانیندادیر!».

تورکجه، آلاسه یارادانلارا دخلی اولمایان قوراما- قۇندارما بیر زاد. بئله دئیک، تبریز رادیوسو یاراتمیش، داها دۇغروسو، یاراتمایا چالیشدیغی بیر دیل کی ظن لرینجه فارسجایا گنجکم اوچون بیر کۇپرو اولاجاقدیر. هر حالدا نتیجه چوخ گولونج گۇزوکور، حئیرت یارادیردی. رادیونون اۇز تعبیری ایله دئسک «أدام شاخ چیخادیردی!!» «چیخارماق!» (اوزدن ایراق!) چیرکین ایش ایکن «شاخ چیخارماق» کی، الله گۇسترمه سین!!

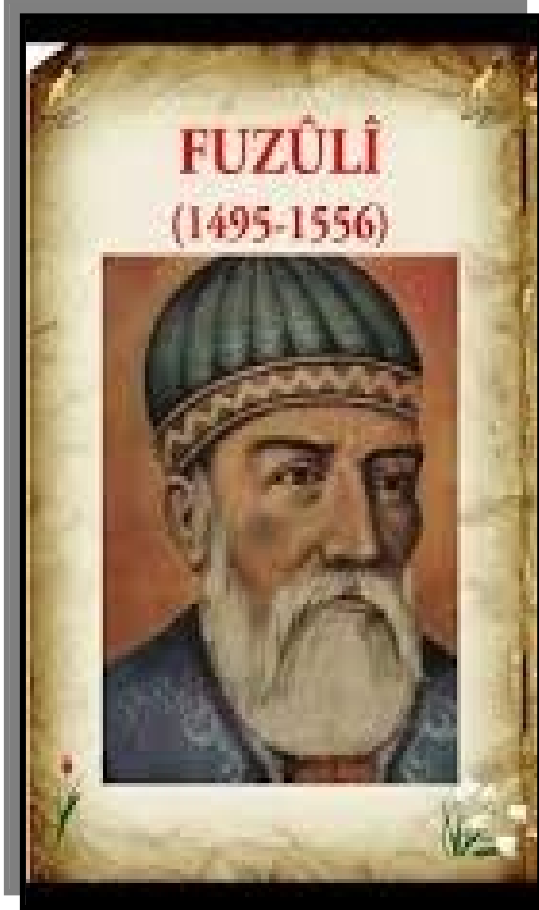
نه ایسه، کند نوح دئوریندن مودئرن دونیایا آتیلماقدا ایدی. دیشیم حیاتین ابدی یولداشی دیر. بو ایکیزلر بیرگه دۇغولموش، بیرگه یاشارلار... انسان حیاتی دائما دگیشمکده اولموش. أما گنجیمیشده بو نورمال بیر سورعتله سورموش. دده اکینچی، بالا دا، نوه ده... وسایط: خئش - آراز، قازما - کولونج، اۇراق - بیلؤو... سۇنرا نئچه ایل لر ایچینده بیر بالاجا دگیشیم: اۇراق درگز اولموش، بیلؤو زومباتا، آغاج قاشیق، آلومینیوم، ساخسی کاسا، میس و... أما ایندی گنجه یانین سحر دوردوقدا گۇرورسن چرگوو یئرینه تیراخور، آت - قاتیر یئرینه کامیون، اوتوبوس و... بو سورعتلی درین چپ - چئویر، حیاتین بوتون یۇن لرینده باش وئرن ایلدیریم چاخیشی سورعتلی تغیرات، البته فکر، باخیش، دونیا گۇروشو ساحه سینده ده دیشیم لر گتیره جک ... تا گلگه چاتا بو گونکو سایبریک دۇورانا، هر نه بیردن بیره آلت - اوست اول.

قاراداغ، اوزومدولو، دیزماری، ارسباری، حسنووو، ... مزهرسی، کئلدهدیری، مئشه لری، یایلاق لاری، بولاق لاری، اولاق لاری و... یئر یوزو ثروتی ایله گۇزلجه ال دگمه میس دۇورانینی یاشارکن، زامان دیشیر، دۇران دیشیر، بالا- بالا یئر یوزو یوخ، یئر آلتی ثروتینه گۇز دوشور. میس قاینایغی، قیزیل یاتاغی... سؤک، تۆک، دئش، ائش، قاز، داغیت، قۇپار، آپار... مئشه گئتدی، داغ داغیلدی، یاماج یاریلدی، چای بولاندى، سو کیرلندی ... اولسون، اولدو کی اولدو. قاز اولسون، قازان دولسون، قورد نه بیلیر قاتیر باهادیر، امیر بازاری یانین منه بیر دسمال چیخسین.

داها کئلدهدیره چیخماغیم گلمیر، نه یاخشی کی قۇجالدیم دا چیخانمایاجم. قارشیداکی گونئیده داغ سؤکوب، معدن آرایان ماشین لارین سسی، تاخ - تاخ، چاخ - چاخ... داغیدیر او گۇزل «اوتاشم» گونئین، ایزاوان قوزئین و منیم عصب لیریمی ...

فضولی شعرینده کی بعضی مضمونلارین آسکئتیزم باخیمیندان فلسفی تحلیلی

FÜZULİ ŞEİRİNDƏKİ BƏZİ MƏZMUNLARIN ASKETİZM BAXIMINDAN FƏLSƏFİ TƏHLİLİ
(Philosophical Analysis of Some Images in Fuzuli's Poems in the Context of Asceticism)

دیلی تورکجه ایله یاناشی، شعر یازاجاق سوییهده بیلدی عرب و فارس دیللی ایله ده کلاسیک ایسلام و تورک ادبیاتینین چیغیر آچان صنعتکارلاراندیر. فضولین فیکرینجه، پوئزییا صنعتی اینسانلارا عمومی وارلیق اوزرینده یوکسلمهیه ایمکان وئرن ایمتیازلی بیر مۆقع یارادیر. فضولی قزلرینده پوئزییاداکی اوستونلویونو آچیق-آیدین نومایش ائتدیرسه ده، «لیلی و مجنون» آدلی مثنوی سی ایله یوکسک شاعرلیک شۆهرتینه یوکسلمیشدیر .

آچار سۆزلر: فضولی، زاهد، فلسفه، عقل، ائستتیک سوئیکت، ائستتیک اویئکت، ائستتیک بیلک، کاینات، دنیا، اینسان، جمعیت، حیات، راسیونال بیلک .

Professor Dr. Mehmet Münir Dadaoğlu

پروفیسور دکتر محمت منیر دده اوغلو

برگردان: دکتر حسین شرقی دره جک

بو فلسفی تحلیل مقاله سینده شاعر فضولینین شعرلریندن ایستیفاده ائتمکله اونون عقل دونیاسی و دوشونجه لری آراسینداکی علاقین ماهیتینی آچیقلاماغا چالیشجاغیق. بونو ائتمکده اساس مقصدیمیز ائستتیک اویئکت اولان فضولی شعیری ایله اونو یارادان ائستتیک سوئیکت (فضولی) آراسیندا (داخلی و ظاهری ائلمنتلری نظره آلاق) ائستتیک باغین نئجه قورولدوغونو ایضاح ائتمکدیر. بونا نایل اولماق مومکون اولارسا، ائستتیک سوئیکت حاقیندا بیلکترین (بدیعی بیلک کیمی (معین درجهده سوئیکتیولیکدن خلاص اولموش)) راسیونال بیلیه ائکویوالنت اینفورماسییا دیری اولدوغو گۆستريله جک دیر .

فضولی تقریباً ۱۴۸۰-۱۵۵۶-جی ایللر آراسیندا یاشامیش، شعرلری ایله تورک و ایسلام دونیاسیندا ادیب و شاعر کیمی تانینان بیر شخصیتدیر. او، آنا

گيريش

فضولى تىكجه ادبى تاثيرىنىن گىنىشلىگى و داواملىلىغى ايله دئىل، هم ده يارادىجىلىغىنىن ائستىتىك دىرى ايله تورک ادبىياتىنىن ان نفوذلو سىمالارى آراسىندا سئچىلن مۇقىيه مالىك دىر.^[۱] معلوم اولدوغو كىمى، زامان-مکان فورمالارى داخىلىنده بىر وارلىق اولاراق اونتولوژى رئاللىق داشىيان هر بىر صنعت اثرى اىكى اساس ائلمئنته مالىك دىر. بونلاردان بىرىنچىسى ائستىتىك سوبىئكت طرفى، دىگرى ايسه ائستىتىك اوبىئكت طرفىدۇر. بو اىكى فرقلى رئاللىق آراسىندا معين راضىلاشمالار و علاقەلر مۇوجوددۇر و نتيجهده هر اىكى وارلىق سفئراسى آراسىندا اوچونجو وارلىق سفئراسى يارانىر. مادى و معنوى سيويليزاسىيانىن توپلانمىسى دئىيمىز، بشر اؤولادىنى ايرلى آپاران و اونو دايم مجموع شكىلده اينكىشاف ائتدۇر تروت بو وارلىق ساحهسىنده باش وئرىر. اينسانى احاطه ائدن طبيعتده بو ساحه يه راست گلنمىر و اونو يارادان اينسانلاردۇر. اينسان حاضر تاپدىغى خاممالي يوغوراراق ذهنيندن فورمالار وئرن هئىكلتراش-معمار كىمى مدنيت و تئخنولوگىيا يارادىر. لاکين سؤزگۇدن عمللرين تحلىلى (ايدراک، آنلام، تفککور و ايضاحات) بيزه بوتؤولوکده صنعتە عاييد اولان خصوصى بىلىک نؤوو اولان ائستىتىک بىلىک (عرفان) وئره بىلمز. چونكى بورادا بعضى سوبىئکتىو عنصرلرين (بدىعى اثرى اينفورماسىيا اولان اثردن فرقلىدىن خصوصيتلردىر) حتى رسامين دا تام اولاراق بىلمدى رولو وار. بو باخىمدان صنعت ساحهسىنين قيمتلندىرىلمەسى ايله باغلى آراشدىرمالار علمدن داها چوخ فلسفين اساس اينتظامى اولان ائستىتىک اينتظامىنا خاص دىر. بو باخىمدان، عموميتله سؤز صنعتىنين بىر قولو كىمى خاراكتىريزه ائده بىلجىمىز ادبى صنعتلر ده صنعت فلسفهسىنين پروبلئمى حساب اولونوردۇ. بونون اساس سببلرىندن بىرى ده بو ساحىن اؤزونو «اوبىئکتىو»

SUMMARY:

In this philosophical analysis attempt, the nature of the relationship (the act of thinking) between the poems of the wise poet Fuzulî and his mental world will be tried to be explained by the method of philosophical analysis. Our main purpose in doing this is to explain how the aesthetic bond (taking into account internal and external elements) is established between Fuzulî's poetry, an aesthetic object, and the aesthetic subject (Fuzulî) who created it. If it is possible to achieve this, it will be shown that the knowledge of the aesthetic subject (as aesthetic knowledge) will to some extent be free of subjectivity and have an informational value equivalent to rational knowledge.

Fuzulî lived between approximately 1480-1556 and is a well-known figure as a man of letters and poet in the Turkish and Islamic world with his poems. He is one of the groundbreaking artists of Classical Islamic and Turkish Literature, with his knowledge of Arabic and Persian, which he knows well enough to write poetry, as well as his native language, Turkish. According to Fuzulî, the art of poetry creates a privileged position that offers people the opportunity to rise above the total existence. Although Fuzulî clearly demonstrates his superiority in the art of poetry in his ghazals, he deserves his fame as a poet with his masnavi named Leyla vü Mecnûn.

Keywords:

Fuzuli, asceticism, philosophy, mind, aesthetic subject, aesthetic object, aesthetic knowledge, universe, world, human, society, life, destiny, rational knowledge.

شرایط یارادان سببلر و پوئزیاسینین تأثیرینین گئیشلیگی و داواملیلیگی آراسیندا دوغماسی ایله بؤیوک بیر تورک کوتله سینیه چاتا بیلدینینی گۆره بیلرک، عرب و فارس دیلرینده کی دیوانلاری ایله دیل، تورک و دیگر موسلمان ایجماعلاری. لاکین اونون شعیرلرینده کی اؤزومخصوص داخلیلی پوئزییا، اینسانی کدرلندیرن شدتلی حزینلیک، مئتافیزیک اوبرازلار و اینسان طبیعتینین اؤزل «خصوصی کایناتی» ایله علاقه یارادان اساس اوبرازلار اولماسیدی، فضولی پوئزیاسیندا آنجاق فولکلور وار ایدی. و بوگونکو تاریخی دیری. دئمک اولار کی، هر بیر فداکار اینساندا راست گلینن، سببی، قاینای، کیم اولماسیندان آسیلی اولماپاراق بوتون درد و بلالارا کؤنولو اولاراق جان آتان فوضولی رند شیدا بیر حیات طرزی اولاراق هئدونیزمدن اوزاقدیر و کئچمیشی کئچمیشدیر. اؤزونو دونیوی احتیراضلاردان دؤندرمیش بیر اینسان اولاراق دا تاپیریق. روحلاریندا بیر نؤو «ابلاهی قیغیلاجیم» اولان بو جور اینسانلار (باشقالارینین نظرینده آخماق سایلا بیله جک سئچیملرله) اؤزلرینی بدبخت ائتمک اوچون بیر نؤو بهانه تاپیرلار و اؤز حیاتلاریندا دا اؤز حیاتلاریندا پیدا اولورلار. بوتون اینسانلار اوچون اذیت چکن بؤیوک فداکارلیقلار کیمی تاریخ صحنه سی. خریستیان دونیاسینین نظرینده عیسی مسیحین بوتون بشریت آدیندان داشیدینی «خاچ»ین معنوی وضعیت و دیری اوندان عبارتدیر کی، بو، اونون بوتون بشریت آدینا چکدی بو بؤیوک عذابین سیموولدور. ایسلام دونیاسی عمومیتله عیسی مسیحین «چارمیخدا اؤلدورولدویونو و ۳ گون سونرا دیریلدینینی» قبول ائتمه سه ده، اونلار عیسی مسیحین هئچ واخت اؤلدورولمדיینه و الله سوییه سینیه قالدیریلدیقدان سونرا دا ایندی ده ساغ اولدوغونا اینانیرلار. قیامتدن اول یئنیدن دونیا یا گله جک و دجاللا ووروشاجاق. فقط بیز دوشونوروک کی، عیسی سون نتیجه ده اینسانلارین گۆزونده بو قدر اوجاللان اونون دیگر دین

تحلیله تقدیم ائتمه یین داورانیش سفئراسی حساب ائدیلمه سی ایدی. حالبوکی هر بیر صنعت اثری اینسان شعوروندا معین رئاکسییالارا سبب اولان تصورات نومونه سیدیر. بو اساس سببه گۆره هر بیر صنعتین و اثرین/اثرین/محصولون/متنن یارادیجی سی داورانیش علملرینین مؤوضوسو اولمالیدیر.^{۱۲۱}

صنعتکار ائستتیک سوبئکت اولاراق صنعت دئدی میز بو حرکتله نه ایستیر؟ ائستتیک مؤوضون بدیعی آکتی اینسان اوچون نه دئمک دیر؟ بیلیرک کی، بوتون بو پروبلملره توخونان و صنعتین پرنسیپلرینی تحلیل ائتمه یه چالیشان فلسفی نظریه لره صنعت فلسفه سی و یا صنعت اونتولوگیاسی دئییلر کی، بو دا عینی معنا داشییر. بو اینتظامین مقصدی صنعتکارا پرنسیپلر دیکته ائتمک و یا مصلحت وئرمک دئییل، صنعت آدلی وارلیق سفئراسینی درک ائتمک و بو ساحین اینسان وارلیغینین مجموعوندا یئرینی گؤستره یه چالیشماق دیر.^{۱۲۲}

بدیعی اثره (مثلاً، فضولینین هر هانسی بیر شعر متنینه) نظر سالماقلا هم بو اوبیئکتین بیزه گؤستریدی تأثیرلری اوبیئکتیو تنقید ائتمک، هم ده ذهنی عالمده باش وئرلری علمی تحلیل ائتمک اولار. اونو بو صنعت اوبیئکتینه (صنعتکارین ایمیچ دونیاسی، یاشادیغی دنیا دا تصویر ائدیله بیلر) باخراق یاراتمیشدیر) ممکن و حتی ضروریدیر .

صنعت اثرینین یارادیلماسی پروسئسینده ائستتیک سوبئکت حلل ائدیجی اولدوغو حالدا، بدیعی محصول اونتولوژی مستویده میدانا چیخدیقدان سونرا ائستتیک اوبیئکت اونا یؤنلمیش پسیخی شعورا اؤز تأثیرینی گؤستره یه باشلاییر. بو باخیمدان فضولینین پوئزیاسینین ائستتیک اوبیئکت کیمی ائستتیک دیری اونون ایستیفاده ائتدی دیلدن دئییل، پوئزیاسینین مئتافیزیک اساسلی بشری فلسفه سیندن قایناقلانیر. لاکین اونون منسوب اولدوغو ادبی عالمده دایم اوخوجوسونو تاپماسینا

بویو ایلهاملاندیردیغی شعر نفسی بو فاجعنی بیزه چاتدیریر .

معلوم اولدوغو کیمی، سوبیئکتین فاجیوی اوبرازا چئوریلمهسی اوچون «سوبیئکت اخلاقی ضدیتلر و یا طبیعی قانونلار قارشیسیندا آجیز قالمالیدیر. بو وضعیتده اینسان اؤز طالعی ایله اوزلشیر و فاجعهلی سون لوغو قاقچیلماز ائدن حادثه لری تتيكلهين سئچيملر ائدير. بو کونتئکستده فضولی

«منی جاندان اوساندیردی، جفادان یار اوسانمازی؛

فلکلر یاندى آهيمن مرادين شمی يانمازی»

دئیکدن سونرا دئدی: «قامو بیمارینا جانان دواپی- درد ائدر احسان، نچون قیلماز منه درمان، منی بیمار سانمازی» دئیهرک اؤزوندن سوروشور کی، نیه آشیق اولدوغو آدام اؤزوندن باشقا بوتون خسته لیرین خسته لیکلیرینی ساغالدیر، اما ساغال میر و بو مارقسیزلیغین سببی کیفایت قدر خسته اولدوغونو دوشونمه سیدیر؟ بلکه ده اونا کیفایت قدر خسته اولدوغونو گؤستره بیلسیدی و یا سئوگیلی سی اونون خسته اولدوغونو باشا دوشسیدی، مطلق اونا رحم ائدردی، اونا گوره ده شاعر آنلاشیلمازلیق دان شیکایتلیرینی بیلدیریر. شاعر اؤزونو موالیجه یه مؤهتاج بیر خسته کیمی گؤره رک سئوگیلی سینین اونو نیه ساغالتما ماسیندان، شفقت گؤسترمه سیندن مایوس اولدوغونو بیلدیریر. هر کسه درمان اولان بو عاشیقین، هامییا خوشبختلیک بخش ائدن بو محبوبون نیه اؤزونو بوندان کناردا قويدوغونو آنلايا بيلمير، اوندان کوسور. بونو عصیان حساب ائتمک اولماز. بو، ساده جه اولراق، اونون طالعیینه بیر ایراد، شیکایتدیر. و فضولی ایسته سه بئله، سئوگیلی سینین بونا محل قويماسینا عصیان ائده بيلمزدی. چونکی، فیکریمیزجه، بو آشیق هر بیر اینسانین چوخ یاخشی تانیدیغی معشوق شکلینده تقدیم ائدیلمن اینساندان چوخ، فؤوق البشری وارلیغا ایشاره ائدیر. شعیرین داوامیندا ایسه فضولی دئییر کی،

خادیم لری کیمی دؤورون ان بؤیوک ایمپرییاسی اولان روما ایله امکداش لیک ائتمه سی، ظلملره قارشى سوسماسی و یاشایا بیلدی و اختدا راحت بیر حیات سورمه سیدیر. راحت حیات اونون آدینا بؤیوک عذابلارا کؤنوللو بویون ایمه سیدیر. دیگر طرفدن، اؤز قومونون اوندان گؤزلمه سی، «الله ین اونلاری باشقا میللتلر اوزرینده اوستون «آغا» ائتمک ایده آلینی حیاتا کئچیرمک بیر یانا، الله ین بئله بیر ودی اولما دیغینی و بوتون اینسانلارین گؤزونده برابر اولدوغونو اونلارا بیلدیرمه لیدیر. الله ین «سؤزلری بو کوبار میللت چیلری آز قالا اؤزوندن چیخاراجاق و نتیجه ده «عیسی بیزی روما یا قارشى عصیانا و اینقیلابا سؤوق ائتمک ایستیر» دئیهرک، عیسی مسیه دن دایم روما والی سینه شیکایت ائدیردی لر. اصلینده، بوتون بشریتین اونلارا قوللوق ائتمک و اونلارا عبادت ائتمک اوچون یارادیلدیغینی دوشونن سیونیستلر اولجه یهودی اولان عیسی مسیه دن قورولوشون مطلق مجبورئدیجی حاکمیتینه شیکایت ائدیردی لر (بلکه ده بیر پیغمبری اؤلدوردیونه گوره روما یا لعنتلنجی عمویدی ایله. ، پیغمبر اولماسایدی، بیر مخالفدن خلاص اولاجاغیمیزا اومید ائدیردی لر. اما سوندا عیسی مسیحه بلالارین بوتون ایلدیریملارینی اؤزونه جلب ائدن ایلدیریم چوبوغو کیمی اینسانلار نامینه اؤزونو قوربان وئرن بؤیوک بیر اذیت چکن کیمی قارشیمیزا چیخیر. اصلینده ایسلام ائیده سینده ایلاهی «یارادیلیش» عملینین ماهیتی «کبد» دئییلن چتین لیک و مشققتدیر. قرآن کریمین بلد سوره سینین دؤردونجو آیه سینه گوره اینسان معین معنادا کعبه ده، یعنی چتین لیکلره، بلالارا گوره شکیللنمیش بیر وارلیق دیر. بو ایفاده اینسان حیاتیندا کی چتین لیکلره و اونون یارادیلما سینین زحمتلی پروسسینه ایشاره ائدیر. اینسان بلا، درد، ایضطراب، بلا، ایضطراب قازانیندا بیشمیش یئمک کیمیدیر. بو باخیمدان، حقیقتن اینسان اولماق چتین، چتین، مشققت لیدیر، یعنی هئچ ده آسان دئییل، «معبود» دور. فضولینین عصرلر

مودریک اینسانلار بو سون سوز گۆزلیگی گۆرندە
فضولینین یانینا گئدەرک سوروشورلار:
«او گۆزل تانرینین قارشیسیندا بوتون سئوگین
بودورمو؟». او دا تردود ائدیر و اینسانلارین بئله
دئمه سیندن قورخور. سوندا جیسمانیدن کنار بو
فاجعه لی آب-هاوا فضولینی پسیخولوژی جهتدن
احاطه ائدیب و شاعر اوچون آرتیق گئجدر:
«فضولی ریندو شیدادیر همیشه خالقا روسوادیر؛ سورون
کیم بو نه سئودادیر بو سئودادان اوسانماز می؟»
بو سوالین جاوابی «بوخ، اوسانماز». چونکی بونون
باشقا بیر شاعرین دیلی ایله دئسک، جاوابی بئله دیر:
«بلا یاغیش کیمی گۆیدن یاغارسا، باشینی آنا
دوتماق دور آدی عشق». اونا گۆره ده فضولی درویش
کیمی دونیادان، اونون احتیراض و قایغیلاریندان
اوزاقلاشیب. خالق اونا خور باخسا دا، او، هئج واخت
بوندان شیکایت لنمیر. چونکی بو، سئوگینین اوبیئکتی
دئییل، ماهیتیدیر، اوندان ایمتینا ائدیله جک بیر
اوبیئکت دئییل. اما فضولینین پونزییاداکی
اوغورلاریندان بیری ده میصرعارلارینین ایلك قاتیندا
اینسان ماهیتینی دایم قورویوب ساخلاماسیدیر. بورادا
اونون اوغورو یالیز بئش دویغو سوییه سینده دوشونه
بیلن سادلؤوح اینسانا حقیقتا تأثیر ائدن صمیمیت
کیمی گۆرونور .

فضولینین حیات حکایه سیندن بۆلمه لر و اثرلرینین اساس خصوصیتلری :

تورک دیوان ادبیاتینی زیروه یه چاتدیران شاعرلردن
بیری اولان فضولی ده تورک ادبیاتینین شؤوقلو،
دویغولو، شخصی حیسلرینی صمیمیتله ایفاده ائدن
لیریک شاعرلریندندیر. بو بؤیوک شاعرین حیاتی
گئنیش کونتردا معلومدور. فضولی اصیل آذربایجان
تورکودور. اونون اوغوزلارین بایات طایفه سیندان
اولدوغو «مجمع الخواص» دا قئید ائدیلمیر. تاریخی
منبع لرده ثبوت اولونور کی، قدیم و بؤیوک اوغوز
طایفه سی اولان بایاتلار بؤیوک سلجوقلار زامانیندان

«قمیم پونهان توتاردیم من دئدیله یاره قیل رؤوشن؛
دئسم اول بیوفا بیلیم اینانارمی اینانمازمی» دئییر.
شاعر سئوگیلی سینین اونا قارشى بیگانلییندن او قدر
ادیت چکیردی کی، حتی اؤزونو سئوگیلی سینه لاییق
گۆرممک اوتانجاقلیغیندان دوغان غم غصنی اؤزونده
ساخلا بیردی، اوندان بیر سیرر. اما اونون حیسلرینی
حیسل ائدنلر اونا سئوگیلی سینه آچیلیب «اونا
سئودانی آچ، بو مؤوضودا اونا ایچینی تۆک، بو
سئودانی آرتیق ایچیندی گیزلتمه، آشیکار قیل»
دئیمی مصلحت گۆرور. اما فضولی معشوقونون،
دوستون، معشوقنین و یا ایستدی تانرینین اونا وفالی
اولماماسیندان و اونا گۆره اولان دوستلوغو
گۆستمه سیندن (وفاسیزلیق ائده بیلر) ناراحتدیر.
بونون اساس سببی اؤزونو گوناھلانديرماسی و
اینانديراجاق درجه ده اونا باغلیلیق، صداقت، سئوگی و
بنده لیک گۆستره بیلیمجینه اینانماسیدیر. بو
سببدن سئوگیلی سینین اونا قارشى تردود ائده
بیلجیندن قورخور. چونکی گۆرونديو کیمی، بو
سئوگی بیر طرف لیدیر و قارشیلیق سئوگیدن
یارانمیر. عاشیقین شاعره بویون ایتمه سی ایله باغلی
فضولی اونونلا همفیکیر اولسا دا،

«دئیلدیم من سنه مایل سن ائتدین عقلی می زایل»
دئییر اونا اللهین گۆزلیینین ده پایی اولدوغونو
بیلدیرین: اگر بو قدر گۆزل اولماسایدین، من سنی
محو ائدجک قدر عاشیق اولماز دیم. بو اینجه لیگی
آنلامایانلار اوچون شاعریمیز دئییر کی، منی تانیان
قافیل سنی گۆرمه یه اوتانمازمی؟ او، دئیهرک بونا
ایشاره ائدیر. اصلینده، شاعر اعتراف ائدیر کی، اگر
سئوگیلی سینین سون سوز یاخشیلیغی و گۆزلیگی
اولماسایدی، اونا بئله بیر مئیل اولمازدی. الله
شاعریمیزی محتشم و عظمت لی گۆزلیگی ایله اؤزونه
جلب ائتمیش، عاغلینی محو ائدجک قدر اؤزوندن
خبرسیز ائتمیشدیر. بئله کی، او فؤوق البشری
عاشیقین گۆزلیینی و گۆزلیینی درک ائدن بعضی

عراق دا هر شئیه و بوتون شیطانیه لایحه لره باخمایاراق مسکونلاشیبار. [۴]

بو سبیلردن کریمسکی، هوارت، مینورسکی کیمی تورک اولمایان بعضی یازارلارین فضولینین اصلن کورد اولماسی ادعاسی تاریخی فاکتارلار و مؤوجود معلوماتلارلا اوست-اوسته دوشمور. [۵] کۆپرولونون قناعتینه گۆره، آدیچکیلن مؤلفلرین فضولینین ائتتیک منشی ایله باغلی یانلیش تصورلرینین اساسی بایات تورکلرینی کورد طایفه سی ایله سحو سالمالاریندادیر. [۶] فضولینین اؤزو ده اؤز حیاتی ایله باغلی بعضی معلوماتلاری آچیقلاماق دان چکینمیشدیر. بونولا باغلی «مطلعل اعتقاد» اثرینین مقددیمه سینده آدینین محمد، آتاسینین آدینین ایسه سلیمان اولدوغونو بیلدیریر. [۷] بو کونتکستده فضولی تورکجه دیوانینین اؤن سؤزونده اؤزو حاقیندا دئییر کی، «من عرب عراقیندا دوغولموشام و عمروم بویو باشقا اؤلکه لره سفر ائتمیشم». بو ایفاده به اساساً اونون او گوندن اعتباراً باغدادین ایلحاقی ساییلان نجف/کره لادان اولدوغونو دوشونمک داها دوزگون اولاردی. [۸] بو تئزیس ده امیی اولان مهم ادبیات تاریخچی سی پروف. فوات کۆپرولو ده رازیلشیر و علاوه ائدیر کی، فضولینین اثرکن تورک اولوب. فضولینین یاشادیقی دؤوره کیمی ایسلام جمعیتلرینده اینسانین ائتتیک منسوبیتینین اونون سوسیال وضعیتینی معین ائدن خصوصی تعیین ائدیجی عاملی اولمادیغیندان اینسانلار اؤز ائتتیک منسوبیتینی گیزلتمه به احتیاج حیسس ائتمیردیلر. او دؤورده بیر چوخ کورد اصللی شاعرلر تورک مدنیتینده تحصیل آلمیش و بو مدنیتین تأثیری ایله آذربایجان تورکجه سینده شعرلر یازمیشلار. [۹] حتی بو عنعنین ۲۰-جی عصره قدر داوام ائتدینین شاهیدی اولوروق: مثلاً، عراق پرئزیدنتلریندن بیرى اولان جلال تلابانین یوخاری نسلیندن اولان درویش لوجاسی و دیوان شاعری شیخ رضا طالبانی

چوخ لو گؤزل تقویملر یازیب. ۲۲۰۰ بئیتدن عبارت دیوانیندا ساتیرا و ایلاهیلر یئر آلیر. [۱۰]

فضولینین تورک اولدوغو دقیق اولسا دا، هر تورک طایفه سی، حتی آنا دیلی تورک اولان هر بیر موسلمان اومتی اونو اؤزلریندن فرقلی گؤرموردو. فضولی بوتون تورک میللتینین تمثیلچی سیدیر، یقین اونا گۆره کی، هر بیر تورک اؤز شعرینده کی گؤزل یومورو، حکمتی بیلیر .

هر بیر خالق طبیعی اولاراق اؤز تاریخی داخیلینده تکامل یولو کئچن شخصیتینی قوروماق، اؤز وارلیغینی، ادبیاتینی، خالق ماهنیلرینی، فولکلورونو، دیلینی، مدنیتینی، عادت-عنعنلرینی، دیرلرینی یاشاتماق ایستیر. نئجه کی، هر بیر خالق بونو بیر چوخ جهتدن ائدیر، دئمک اولار کی، هر بیر خالق اؤزونو بعضی سیمولیک فیقورلارلا ائینیلشدیریر. بو باخیمدان دئییه بیلیریک کی، فضولینین شعرلری تورکجنی اؤز آناسیندان اؤیرنن هر بیر تورک اوچون آنا سودو قدر تانیش و مبارک دیر. اما عینی زاماندا، اونون پوئزیاسیندا کی فلسفی تفککور اینسان فطرتینه اویغون و اویغون اولدوغو اوچون فضولی پوئزیاسیندا مادی دونیا بوتون بشریته آچیق بیر کاراکتر گؤستریر .

تورک پوئزیاسینین سون ۵۰۰ ایلینه اوبرازی، شعرینین نفسی ایله شعر اوسلوبو ایله حاکم اولان مودریک شاعر فضولی بو اثرلر یازمیشدیر: «دیوان»، «بنگ و-باده»، «حدیقه السعدا»، «لیلی و مجنون»، «شکایتنامه»، «انیس القلب»، «هفت جام»، «شاهد و مرض. بیزده اونون «روحنامه»، رساله یی معما»، «مطلعل اعتقاد» کیمی اثرلری وار و ایسلام مدنیتینین بیر چوخ یئرینده نشر اولونوب. جوغرافیایا، خصوصیه ایستانبول، باکیده، مختلف دؤورلرده و گونوموزه قدر گلیب چاتمیشدیر. اونون حاقیندا چوخلو شرحلر یازیلدیگی کیمی، حاقیندا ساییز- حساب سیز مونوقرافیالار دا یازیلیب .

اڻندڻدي، دڻمڪ اولار ڪي، تورڪ ادبياتي ايله ماراقلانان هر ڪسه معلومدور.^[۱۲]

فضولينين اؤزو فارسجا يازديغي ديوانينين مقدديمه سينده نيه «فضولي» تخلصو آلدغييني آچيقلايير. او، اوللر باشقالارينين ايشلتديي تخلصره اوستونلوك وئرميش، او دؤورده هامينين خوشونا گلمهين «فضولي» ڪيمي هم مثبت، هم ده منفي معنا داشييا بيلن تخلصون اونا داها اويغون اولدوغونو بيلديرميشدير. بو ايڪيلي معنالارين هر ايڪي سينين اونا اويغون اولدوغونو بيلديريير. او، بعضا نه عالميم، نه ده فقيه اولماسينا باخمياياري، علمي مسئلهرده اؤز حدودلاريندان ڪنارا چيخيبي، لزومسوز ساييلا بيلهجڪ محاکيمه و ملاحظه ليريلى سوردويونو، بعضا ايسه بو تخلصون اونا گؤره مناسيب اولدوغونو بيلديريير ڪي، او، حقيقتا ده «اوستون» نتيجه لره اده ائده بيلير. فضيلت لي متفڪيرلر استحصال ائده بيلرلر.^[۱۳] حتى تخلص سئچيمينه ياناشماسيندا دا فضولينين اساس ڪاراکتري اؤزونو گؤستريير: ادعاسيز اولماق، ساده جه اؤزو اولماق. اينسانلار اونون پوئزياسيندا ڪي حيكمتي اؤز شخصي ملاحظه لري ايله «رحماني» و يا «شيطان» ڪيمي شرح ائده بيلرلر. بونلار اينسانلارين تاماميله اؤز طبيعتيندن آسيلي اولان سوبيئڪتيو اوستونلوكلريديير. او، اؤزونو و پوئزياسيني «سو ڪيمي» صافلاشديديغي حالدا، پوئزياسيندا ڪي مؤوضولارين «ايلان طبيعتي» اوندان زهر، «تميز طبيعت» لره ايسه اوندان «بال» چيخارا بيلير. يعني اينسانلار اونو بوش ايشلرله مشغول اولان موقتي داخما دا ياشايان گرڪسيز بير زيارتگاه ڪيمي گؤره بيلر، يا دا پيغمبره اولان سئوگي سينه گؤره پيغمبرين «گؤزليگي» نين فاجعه معبدينين قورويوجوسو ڪيمي گؤره بيلرلر. يئر اوزونده توازؤكار اينسان. اصلينده، فضولي بو حيسس و دوشونجه لريني پوئتيڪ ديلده ڪي گوجونو ان ياخشي شڪيلده اورتايا قويدوغو «آلي عبا مرثيه سي» پوئماسيندا ايفاده ائديير.^[۱۴] فضولي صنعتينين ان اوجا زيروه سي ساييلا

پوئزياسينين بديعي ديري باخيميندان بوتون ڪلاسيڪ تورڪ ادبياتي تاريخينده ان بؤيوك شاعر ساييلماغا لاييق اولان فضولي؛ باشدا آذربايجان، اؤزبڪ، تورڪمن و عثمانلي اولماقلا بوتون تورڪ-ايسلام ادبياتينين اورتاق ديريدير. هله ده چوخ اوخونان و سئويلن بو بؤيوك ليريڪ شاعرين تائيري بو گون ده داوام ائديير.^[۱۱] فضولينين «تورڪ پوئزياسي» ندا ڪي يئرني تورڪديلي جمعيتلري اورتاق ادبياتينين تمللري ڪونتئڪستينده تصوير ائتمڪ، اونون پوئزياسيندا ڪي اوبرازلار دونياسيني فلسفي جهتدن تحليل ائتمڪ گلهجڪ تورڪ پوئزياسي اوچون مهم اهميت ڪسب ائديير. معلوم اولدوغو ڪيمي، تورڪ خالقي عسگر اولدوغو ڪيمي صنعتكار خاسيت لي بير خالق دير. آنجاق بديعي فعاليتلر اوچون طلب اولونان ماترياللار هم باهالي اولدوغوندان، هم ده آسان تاپيلماديغيندان دئيه بيلريڪ ڪي، بو و بونا بنزر سبيلردن ان اوجوز و هر يئرده اولان «نيطق» اساس لنان بديعي فعاليتلر تورڪ جمعيتينده داها دا پوپوليلاشيبي.

بو آراشديرمادا اوميد ائديريڪ ڪي، فضولي پوئزياسيندا ڪي اوبرازلار دونياسيني مومڪون قدر فلسفي تحليل ائتمهيه چاليشماقلا فضولينين پوئتيڪ مؤوضولاري تورڪ پوئزياسينين گلهجڪ تورڪديلي نسييلرين شعوروندا و قلبينده آچيلماسينا مهم ايمان ياراداجاق. فضولي تخلصو ايله مشهورلاشان، عرب و فارس ديللرينده، خصوصاً ده آنا ديلي تورڪجه شعيرلر يازان محمد بين سليمانين حياتي، دوشونجه لري ايله باغلي چوخلو آراشديرما و آراشديرمالار درج

شاعر کیمی بونو لیاقتله ایفاده ائده بیلردی، آنجاق دیوانینا میصرع کیمی داخل ائتمزدی .

فضولی بیر مئتافورا یارادیجی سی کیمی اجتماعی حادثه لری بولودلارا بنزه دیر و حقیقت و عدالت گونشینین بو بولودلارین آرخاسیندا گیزلندیینی، اجتماعی حادثه لری فاجیعوی اؤلچوسونون اینسانلارین مناقیشه لری و سئچیم لری نتیجه سینده شیمشک کیمی اوزه چیخماسینی رمزله ایفاده ائدیر.

«برگ سحاب حدیث دن گوژ یاشی چکیر». او، بیلدیریر کی، بو سوسیال شیمشکلر اینسانلارین قلبینی یاندیریر و گله جک نسیل لره اونودولماز ایزلر بوراخاجاق. ائل جه ده فضولینین پوئتیک قدرتی، مجاز یاراتماق باجاریغینی «قربتده کولیی بر باد اولانلارا» میصرع سیندا بیر داها گوروروک. معلوم اولدوغو کیمی، قوربت، قریب لیک، تنهالیق دیاریدیر. اینسان قوربتده اولارکن اؤزونو کولیین قارشیسیندا یاریاق کیمی آجیز حیسس ائدیر. فضولی کربلادا گناهسیز اینسانلارین چارسیزلیینی ایضاح ائتمک اوچون یاد حیاتیندا باش وئرن حادثه لری کولیی ایله سوورولان اینسانلارین دهشتلی قایغیلارینی مقایسه ائدیر. آرخاسیندا کولک اولان یئلکن لی قاییق دنیزده سرعتله اوزدویو کیمی، آرخادا دؤورون حاکم گوچ مرکز لینه صاحب اولان اینسان دا راحتلیق و راحت لیک ایچینده یاشاییر. حالبوکی، عینی آدم مخالف دؤولت حاکمیتینه مقاومت گؤسترنده چوخ لو وحشیلک لره معروض قالیر و بو، اینسانین کولیی محویدیر. عربجه «کولیینیز» معناسینی وئرن «راه وکوم» ایفاده سی ده قرآندا قدرت لی، عظمت لی و حؤرمت لی اولماق معناسیندا، انفعال سوره سینین ۴۶- جی آیه سینده «بیر-بیرینیزله مباحثه ائتمیین، یوخسا ضعیفله یه جکسن و نه کولک، نه روح، نه ده گوچ قالما یاجاق.»

تورک ادبیاتینین و پوئزیاسینین یازیلما میش قدیم دؤور لره ماهیتینی آراشدیرماق بیر چوخ ایختیصاص ساحه لرینین اورتاق مؤوضوسودور: بو ساحین تدقیقی

بیله جک بو ائلنگیادا تاریخین ان اورکسیز حادثه لریندن اولان بو حادثنی دلیل قدرتی چرچیوه سینده بئله ایفاده ائدیر :

«تدبیری قتلی آل علا قیلدین ای فلک، فیکری غلط خیالی خطا قیلدین ای فلک، برگی صحابی حادثه دن تیغیر چکیب، بیر بیر حواله شهدا قیلدین ای فلک، عصمتی حرمراسینا حرمت روا ایکن، پامالی هضمی بی سر او پا قیلدین ای فلک، صحرای کربلادا اولان تشنه لبلره، ریگی روان و سیلی بلا قیلدین ای فلک، تخفیفی قدری شردن اندیشه قیلما یوب، اؤولادی مصطفی^۱ یا جفا قیلدین ای فلک، بیر رحم قیلما دون جیگری قان اولانلارا، غربتده روزگاری پریشان اولانلارا»

یوخاریداکی بیتلرین بیرینجی سطرینده فضولی کربلا قتلین تقصیرینی و گناهینی جبرییه/فتالیست کیمی «قدر»ه باغلا ییر.

لاکین اونون عضو اولدوغو ایسلام مکتبی احکام باخیمیندان اینسانلارین اراده آزادلیغینا و اؤز عمللرینی سئچمک صلاحیتینه مالیک اولدوغونو قبول ائدیر. بورادا شاعریمیز ایلك نؤوبه ده بو جینایتی توره دن بیر قروپ قاتیلین «بیز بئله بیر فلاکت ایستمز دیک، اما نه ائدک، طالعیمیز بئله اولدو، طالعیمیز بیزی بو حرکت سؤوق ائتدی» دئین بیر اینامین اولدوغونو نظرده توتور. "ایکینجی سی، اونون «ای قسمت» آدلاندیردیغی شی، همین گون حاکم اولان زئیتگئیس تدریر. «دینین دیرسیز لشمه سیندن ناراحت دئییلدینیز» ایفاده سیندن بو کئیفیتی آیدین باشا دوشوروک. چونکی او، بخت و تانیرینی عینی گؤرسیدی، اللهم دینین دیرینی آشاغی سالماق دا اتهام ائتمک معناسیز اولاردی. کالئندری و یا ملامی پسیخولوگیاسیندا بو شرحین قارشیلیغی اولای بیلسه ده، اینانیریق کی، فضولی مدرسه مدنیتینی بیلن بیر

یونوس امرنین (ایمره) «دیوان یونوس» او، دونیانین قدیم خالقاریندان اولان بیز تورکلرین آنا دیلی اولان تورکجنین ۱۳-جو عصرین اوللرینده آنادولو لهجه سینده اؤز کیملیینی نئجه تاپماسیدیر. چونکی یونوس ۶۰۰ ایل اولدن بو گونه آچیلان بیر قاپیدیر.^[۱۵] بو معنادا دئییه بیلرک کی، فضولی آشیق قزلری ایله تورکجنین هافیز ۱-شیرازیدیر.^[۱۶] تاریخی کونتکستده اینکیشاف ائدرک ادبیات و علم دیلینه چئوریلن تورک دیلی (اوج لهجه سینده) عیشیر نوای، نجاتی و فضولینین دیوانلاری ایله ان یئتکین سوییه سینه (کامیلیک درجه سینه) چاتمیشدیر. تورکلر تامامیله کؤنولولوک اساسیندا تخمیناً ۴۰۰ ایل داوام ائدن ایسلاملاشما پروسئسینده عرب و فارس دیلرینده ادبی-علمی اثرلر، معلوماتلار یاراتسالار دا، اؤز دیلرینده بو یئتکین لیه مالیک دینی و علمی اثرلر استحصال ائده بیلرک معین بیر پروسئس طلب ائدیردی.^[۱۷] یئر اوزونده هئچ بیر سیویل خالق تام پوستقیل، باشقا خالقلاردان و سیویلزاسیبالاردان تجرید اولونموش یوکسک سوییه لی اؤزونمخصوص سیویلزاسییا قورمامیشدیر. قارشیلیقلی قارشیلیقلی علاقه اولمالیدیر. و بئله ده اولدو. اینسانلار اطراف طبیعتین داخلینده کی هاوا، تورپاق، سو، بیتکی و جانلیلار عالمینه تماس ائتمه دن، بعضا اونا تأثیر ائدرک، بعضا ده اونلارین تأثیرینه دوشه رک اؤز ماهیتینی اینکیشاف ائدیرمیش، طبیعت واسطه سیله ایکینجی طبیعت یاراتمیشدیر. اینسانلارلا موحیط مناسیبتلرینده اولدوغو کیمی، هر بیر خالق باشقا خالقلارلا، مدنیترله تماس دا اولماق مجبوریتینده دیر (ضرورته گؤره تأثیر ائتمک و یا لازیم گلدیکده تأثیر آلماق شکلینده). چونکی اینسان علاقه قورا بیلن وارلیق دئمک دیر. بو باخیمدان دئییه بیلرک کی، اینسان جمعیتده کی دیگر اینسانلارلا علاقه قورا بیلن مخلوق اولدوغونان، بو پوستویده طبیعتله، اینسانلارلا «انیس» اولماق اوچون (نیصیاندا) اونودان بیر وارلیق اولمالیدیر. یقین

تورک شیفاهی افسانه لری، افسانه لری، داستانلاری، آتالار سؤزلری، ناغیللاری، ناغیللاری، تورکولری، تورک دیللی ناغیللاری، تورکولری، تورک دیللی دیلری، تورک دیللی روایتلری، و تورکولری اؤیرنمک دیر. تاریخ، فیلولوگییا، فولکلور، میفولوگییا، آرختولوگییا و صنعت تاریخی کیمی علملر اوزره علمی آراشدیرما قروپلاری اوزون ساعتلار چالیشیر. بو باخیمدان، بو ساحه ده مونوقرافییالارین مهم نقصانلاری دولدورسالار دا، یاریمچیق قالاغی گؤز قاباغیندادیر. لاکین یازیلی ادبیاتیمیز اوچون عینی نقصانلاری قئید ائتمک اولماز. بو سبب دن ایسلامدان سونراکی تورک ادبیاتیمیزی آراشدیریب تدقیق ائدیکده گؤروروک کی، او، عرب و فارس ادبیاتینین تأثیری ایله تکامل یولو ایله اینکیشاف ائتمیش، لاکین هر سینتتور کیمی اونلاری احاطه ائدرک، اونلارا ایستیناد ائدرک اونلاری آشمیش بیر ایمپئراتور ادبیاتیدیر. بو باخیمدان بیز دوشونوروک کی، بیر اثرین و یا شعیرین تورک ادبیاتینا داخل ائدیلمه سینین اولمازسا اولماز شرطی اونون تورک دیلینین هر هانسی دیالکت و یا شیوه ایله یازیلما سیدیر. چونکی شعیر و فیکیرلر یازیلدیغی دیلده دیر، دیل ایسه دوشونجه و «معنا» ائویدیر. بوگونکو عرب ادبیاتینین باشلانغیجینی اونون ایلك یازیلی و شیفاهی نومونه لریندن جاهیلیت عصرینین قصیده لرینه قدر ایزلمک ممکن اولدوغو حالدا، چاغداش ایران ادبیاتینین اساسلارینی اونون ایلك صلاحیت لی نومونه سی ایله فردوسیدن باشلاماق دا ممکن دور. تورک دیلینین بیلدییمیزه گؤره ایلك سندلری اولان «اورخون کیتابه لری» و اوندان اوولکی «چویر کیتابه لری» گؤستریر کی، تورک دیلی تکجه گونده لیک ایشلرده ایستیفاده اولونان طبیعی بیر دیل اولماقلا یاناشی، هم ده ۲۰۰۰-جی ایل تاریخینه قدر دؤوروموزه قدر گلیب چاتمیشدیر. تورک خالقینین تفککور و قاوراییش دونیاسینی ایفاده ائتمک اوچون کونسئپتوال (آنلایش و مؤوضو) گوجو .

شاعرلردندیر. اما اونون معنا دونیاسیندا حیاتی،
عشقی مغزی ایضطراب دیر :

«یا رب بلایی عشق ایله قیل آشینا منی،
بیر دم بلایی عشق دن ائتمه جدا منی.»

...

«اؤیله ضعیف قیل تنیمی فیرقتینده کیم،
وصلینه ممکن اولای یئتورمک صبا منی»

فضولی تانریسینا دئیر: «عشقی بلاسی، یعنی
اینسانلاری سیناغا چکن، بلا و ایضطرابلارا سبب اولان
عشقله بیر یترده اولوم، اوندان چکینمرم». مادی
وجودوم سندن اوزاق اولماغین عذابیندان ضعیفله
بیلر بو سئوگیدن، اما منیمله علاقی بلا ایله کسمه،
چونکی بلکه سحر کولیی آغریدان ضعیفلمیش
وارلیغیمی آسانلیقلا سنه آپارا بیلر .

فضولینین عقل و قلب عالمینده بو ایضطراب اونو
مطلق حقیقته آپاراجاق بیر آلت اولدوغو اوچون آلت
دیر و اهمیت کسب ائدیر. چونکی فضولینین
شعیرلری تامامیله فلسفی و مدریک کاراکتر
دایشییر.¹²⁰

بو سبب دن اونون ایضطراب حالی، ایسلام تصوفونده
«چیله و یا اربعین» آدلانان معنوی سفرده چوخ
مقدس و مبارک گؤرولن مقدس زاهدلیک دئییه
بیلجیمیز درویش رفتاریدیر حیاتا معین باخیشین
عضوو. اودور کی، سؤز و گئدن حیاتی یاشاما طرزینی
پسیخی پوزغونلوق اولان مازوخیزمله عینی گؤرمک
فضولینی و اونون منسوب اولدوغو ایسلام حکمت
دونیاسینی درک ائتمک دئمک دیر. چونکی ایسلام
حیکمتینه گؤره ماسوا الله (الله دان غیریسی) آدلی
شئیرلین سفئراسی و یا کاینات سلطنتی ازده، الهی
علمده اول ثابت بیر وارلیق کیمی، سونرا ایسه وار
ایدی. بیر 'یانی ثابتدی. و سونرا، تانرینین وارلیغیندان
باشقا، ایندی مشاهدیه ائتدیمیز کیمی، اونلار
ائمپیریک دونیانین ائلئمنترلی اولدولار. بئله لیکله،
اینسانلار و اشیلار عالمی متا-کوسمیک فازیای و یا
ایلکین مرحله اولان بو ایلکین وضعیته قایدانا قدر بو

کی، بو نیشان خصوصیتی ایله اینسانلار هر جور
ایضطرابلاری، کدرلری، قورخولاری، تشویشلری،
آغریلاری اونوداراق، اینسانلارا و گلهجهیه امید
بسلهیه بیلیرلر. آنجاق بعضی اوستون یارادیلشلی
اینسانلار وار کی، بوتون بشریتین فؤوقونه یوکسلیر،
اؤز ایضطرابلاریندان مقدس بیر حد و خوشبختلیک
دویارلار. محض بو معنا دئییه بیلیریک کی، روحو الهی
عشقه مالیک اولان فضولی فلسفی حکمت یولوندا
عاشیق دیر.¹¹⁸ او، شعیرلینده اؤز سیویلیزاسیاسینین
سئوگی اخلاقی ترنوم ائدیر. آنجاق دئییه بیلیریک
کی، اونون محبت اخلاقی منسوب اولدوغو مدنیت و
حیکمت عالمینین بشری فلسفه سینه اوغوندور و
حضرت فضولی اؤز عذابیندان سعادت دویار و
اصلینده، اونون یئنگانه خوشبختلیگی بو اضطرابی
حیسی ائتمه سیدیر. حوزن:

«ای معشوقم، بلایا دیرن سن، عشق بلاسیندان
پشمان اولما، آغیاری سیریندن «آه ایدوب آگاه
حرکت» میصراعلاریندا دا یاخیندان آنلاییریق. اونون
فیکرینجه، الله عشقی ایله دولو اولان اینسان
سئوگینین بو ایمتاحانیندان و بلاسیندان چکینمز و
بئله بیر تانری-اینسان مناسیبتیندن اوزاق بیر حیات
یاشایان شهوت و هئدونیست اینسانلار طرفیندن
نیفرت ائدلمز. آریستوتل شعیرین اوغورونو اونون
مؤوضوسونا مناسیبتی ایله علاقلندیریر.¹¹⁹ فضولی
سؤزله، اوبرازلا مهارتله اوینایان بؤیوک صنعتکار دیر.
سانکی هئجا داشلاریندان معنالی معمارلیق قورور.
تورک پوئزیاسینین بیر چوخ ایفاده لی کامیلیکلرینی
اؤزوندی احتیوا ائدیر. دئمک اولار کی، بوتون
شعیرلینده دویغو عنصرلریندن اوستون اولان خالص
ضیالیق یوموریستیک، بعضا ده ساتیریک گؤرونور،
اونون دؤرونون اجتماعی قورولوشونو تصویر ائدن و
تحلیل ائدن «شیکایت کیتابی» ندا اولدوغو کیمی
بعضا کومئدییا ائلئمننتی احتیوا ائدیر. فضولی حیاتا،
سئوگییه بوتون اؤلچولری ایله چوخ جدی یاناشان

ایشتیراکی اولمادان باش وئرن و یا اؤزوندن کنار آکتورلار طرفیندن معین ائدیلن ائلمئنتلری سیمووللاشدیریر، لاکین سون نتیجهده فردین ایچینده اولدوغو و چیخا بیلمدی هر بیر حادثی و سببی ایفاده ائدیر: بو باخیمدان آپارییر. اینسانین اؤزونو درک ائتدی شرتلر اونون طالعی کیمی تصویر ائدیله بیلر .

نتیجه

فضولی بعضی آراشدیرمالاردا «فضولی دئییرسه، گؤزله وفا وار؛ «آلدانما کی، شاعرین سؤزو، البته، یالاندیر» میصراعسینا اساسلاناراق حساب ائدیریک کی، اونو آذربایجان پوئزیاسیندا شاعرلره ائستتیک (بدیعی) یالانلار اؤیره دن صنعتکار کیمی قلمه وئرمک دوزگون دئییل.^[۲۲] چونکی فضولی کیمی حاق و حاق عاشیقی اولان بیر اینسانین قرآن کریمین پیسلدی «اطاعت سیزلییه و یالانا» گؤز یومماسی مومکون دئییل. معلوم اولدوغو کیمی، یالان وفاسیزلیق سؤزودور. باشقا سؤزله دئسک، حقیقتی اؤرتن بیاناتدیر. حالبوکی پوئزییا شعورلو اینسانلارین اینسان، الله و وارلیق آراسینداکی علاقنی عقل و زکا ایله دئییل، قلب گؤزو ایله کشف ائتمه سی پروسئسیدیر. اصلینده شعرده دئییلیر کی، گؤزل اینسانلاردا صداقت اولماسا دا، یالانیز گؤزل اولدوغو اوچون وفالی اولاجاغینی دوشونلر آلداناجاقلار. طبیعی کی، گؤزلیک مطلق وفاسیزلیق طلب ائتمیر. بورادا دئییلن اودور کی، اینسانلارین گؤزلره طلباتی وار و بونا گؤره ده اونلارین همیشه چوخلو طالبلری اولور. بونا گؤره گؤزلر تئز بیر سئچیمه مراجعت ائدیرلر. اگر شاعرلر گؤزلییه حیران اولدوقلاری اوچون اونو تعریفله سه لر و اونو الهه ائتمک اوچون صادق اولدوقلارینی سؤیله سه لر، بونا اینانماق حقیقتدن خبرسیزلیک اولاردی .

فضولی عقلین اؤزونو اوبیئکتلشدیرمه سینی ممکون گؤرور. عقل اؤز اوزرینده فوکوسلاناراق اؤزونو تحلیل

آیریلیق، چوخلوق و مئتامورفوزا گؤره همیشه درد ایچینده اولاجاقلار. بیر سؤزله، وارلیغین ماهیتی عذابدیر. بو باخیمدان فضولینین شعرلرینده کی بلا، سیخینتی، اضطراب و قم-غصه بسیط اینسانی دو یغولاردان چوخ اوزاق بیر معنا داشییر و اینسان-تاری-کاینات مناسیبتینده فونکسیونال اهمیت کسب ائدیر .

فضولی ناغیلی، حکایه سی اولان شخصدیر. بو باخیمدان او، شاعر دیر. چونکی اجتماعی تخییولده شاعر حکمتی اؤزونده احتیوا ائدن و اونو اوی دورما متن اولان ناغیل و یا حکایه واسطه سیله اینسانلارا سئودیریب چاتدیران شخصدیر. بو ایفادنی تورکیه تورکجه سینده بعضا «بیزه دانیشاجاغین بیر حکاه ین وارمی؟» معناسیندا ایشلدیریک. یاخود دا «اونون بیزه دانیشاجاق حکایه سی وار» کیمی ایستیفاده ائدیریک. بیر سؤزله، اونون «لیلی و مجنون» اثری بوتون تورک ادبیاتی تاریخی بویو اؤزومخصوص لوغونو قورویوب ساخلائان بیر اثر دیر.^[۲۱]

فضولی پوئزیاسینداکی مؤوضولار اؤزلرینه قاپالی دئییل، عکسینه، باشقا ائستتیک مؤوضولارا آچیق دیر. و فضولی اینسان حیاتینا فاجعیوی پریمادان باخدیغیندان، اونون شعرلرینده فاجعه حیسی تئز-تئز گؤرونور. او، تئز-تئز اینسانین یئر اوزونده کی طالعیینه و گلجینه، اینسانین یئر اوزونده کی فاجعه سینه هر دفعه مراجعت ائدیر. اونا گؤره ده اونون شعرلرینده «ناراحت لیق و کدر» حیسی آچیق- آشکار اوستونلوک تشکیل ائدیر. مثلاً، «احتیاط ائدین، ای جنت، فیکیر جسور و خیالی خطالار ائدین، ای جنت» میصراعلاری، «آغجیری قانایانلارا، قوربتده یازیقلارا آمان وئرمین» کیمی میصراعلار دا. بونا شهادت وئرن. بعضی منبع لرده الله اچاتا بیلمه یین شاعرلر طرفیندن الله اولایی مزممت کیمی گؤسترلیسه ده، بیزجه، فوضولینین مزممت ائتدی «فلک» نه الله، نه ده قیسمت دئییل، ایندیکی زئیتگئیست ذهنیتیدیر. او، اینسانین اؤز ایراده سینین

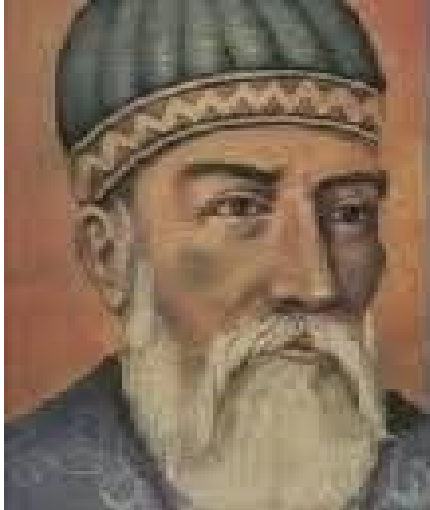
يالنيز اۇز اينستىنكتلرينين صاحىي اولاي بيلديكده آزاد و اينسان اولاقلا. بو كونتكستده آزادلىق اينسانين اينستىنكتلره مقاومت گۆستره بيلدىي زامان اورتايا چيخان يئنى بير وضعيتدير. اينسان اۇز اينستىنكتلرينه تابع اولمادىقدا آغرى حيسس اندجيينى بيلسه بئله، بونو سئچه بيلر، يعنى آزادلىغى سئچير. فضولينين شعورلو شكيلده سئچدىي بو آغرىلى يول بير اصول (صادق اولونان اساس پرينسپ) كيمي آزادئديجي مقدس زاهيدلىكدير . سئوگى و اضطراب پروسسى نتيجهسينده قلب واسطهسيله حقيقتيا اوزونو كشف ائتمكدير. فضولى بونو بيزه آچىق-آيدىن دئير: فضولى دئسه ده، «گۆزل» و جاذيبه دار قادينلاردا وفا واردير. فضوليه ده اينانماين، چونكى قرآنين قينادىغى شاعرلرين تىپولوگياسيندا آنجاق شاعر سؤز كيمي بير ايفاده گۆره بيلرسينيز. اما فضولى كيمي پيغمبر و كربلا عاشيقى اولان بير شخص بئله بير سؤز دئيه بيلمز. اما بونو دئسه بئله، بو سؤز دوغرو اولمازدى. ايشين حقيقتى بئله اولسا دا، فضولينى هومئره ياخينلاشديرماق بهانهسى ايله اونون حيكمتينى يونان ميغولوژى مؤهوماتلارى ايله قارشىديرماق هئچ واخت يولوئريلمزدير. چونكى بيليريك كى، فضولى كيمي شخصيتلر تاريخده ياشاماسايدى، بشرىت معنوى جهتدن ايفلاصا اوغرايلاق روسواچيلىق دنيزينده بوغولاردى. ۱۲۳۱

ئدركن، بو كونسئتراسييادان بوغولدوغونو آنلاير و «كاش سنييله اولماسايديم، كاش سنييله اولماسايديم» دئيهرك عقل فاكولتهسینه مراجعت ائدير و بو تفككور بورولغانيندان باشقا چيخيش يولو آخترماق، تفككور فعاليتينين چاتديغى اؤلچولردن سيخىنتى دويماق. بو، يقين كى، اينتويسييادير، روحون كشفينين باشقا بير اوصولدور. بو باخيمدان راسيوناللاشمائين مادي عالمده پراقمانى

تامين ائدن فعاليتلره محدودلاشماسيندان، اينتويسييائين بيزى وارليغين ماهيتينه آپارماسيندان دانيشماق اولار. اودور كى، بشرىتين فضولينين منسوب اولدوغو دونيا نورمالارى ايله عقل و پراقما دؤورونون منفيلىكلرينى آشماسى مومكون اولاي بيلر . اينسان اينستىنكتلرينين طلب ائتديكلرينى يئرینه يئتيردىي مدتجه حياتدان حظ آلان بير وارلىقدير. حيات ساحهسينده آكتيو فعاليت گۆسترمله اولان بو جانلئين اؤزوندن گۆزلىلن و پروقرامينا يوكلنن پروقرام تاميناتينين طلبلرينى يئرینه يئتيرمهسى اوچون هر بير حيسسين اؤزومخصوص فعاليتيندن حظ آلماسى، اينسان اوچون ده لازيمدير. اورقانيزمين ياشاماسى. حظ اورقانيزمى هر فونكسييادان سونرا و حتى فونكسييا زامانى حيوانى سوييهده جانلى ساخلايان خصوصيتدير. اينسان اۇز اينستىنكتلرينى يئرینه يئتيرمهينده (ياخود قارشىسى آينديقدا) حظ دئييل، آغرى حيسس ائدير. بونا گۆره ده زكا حظين قارشىسيندا دوران مانعهرلى آرادان قالديرماق اوچون اصوللار كشف ائدن و ايجاد ائدن بير ايستعداد كيمي گؤرونسه ده، بو قابىليت داها چوخ اينكيشاف ائتدىي اوچون اينسانلار ديگر جانليلارا دا حاكم اولاي بيليرلر. بو سوييهده اينسان آنجاق «اينسان» و آنجاق حيوانى (آيما) سوييهسينده اينستىنكتيو وارلىق، اۇز فطرى سينين قولو و آزاد اولمايان وارلىقدير. اينسانلار

ئادىلمىشىدۇ. اصليندە صحرا و گئجە بىر-بىرىنى تاماملانغان بىر مۇۋەپپەقىيەت. دوغرودان دا، صحرايا يالنىز گئجە حيات گتيرير. گئجە و قارانلىق صوفى عنعنەسىندە «تۇخيد» سيمووللاشديرير. «زردوشت بئله دئدى» آدلى شعيريندە، «صحرا بۇيويور، واى حالينا صحرانى ايچينه گيزلەدنلرين» بۇلمەسىندە نيتىشە مودىرىكلىيە آپاران يولدا دۇزولمەلى اولان سىناقلا دقت چكن صحرا قىزلارينين آغزىندان دانىشىر. عرب افسانەسىنى خاطرلادان دئكور اولوبوندا "اۇز حقيقتلرينى آختارماق" سياهيتنە چيخين.^[۲۶] دئيه بيليرىك كى، فضولينين شعيرلريندە مجنون صحرائين اۇزودور. و يا ان آزيندان صحراالاشمايا دوغرو سوروكلنن بىر اينساندير. صحرا بۇيويور، صحرا خارابالىق و تنهالىقدير، بورادا مختلifulىك تدرىجا بىرلييه چئوريلير. بئله ليكلە، مجنونون چاتاجاغى تۇوهيد ايدئياسينين معنالى سيموولوودور. چونكى مجنون اۇزونو هميشە اۇزوندن ندنسە تجريد ائدير و دوغولدوغو موحيطين، جمعيتين يوكلدىي بىر شئىي هميشە اۇزوندن كنارا آتير.^[۲۷] شاعر فضولينين شعيرلريندە عموماً مهببت، طبيعت، دينى مۇۋەپپەقىيەت، اينسان حياتينداكى درد و آغريلار دقت مركزيندە اولسا دا، شعيرلريندە عموماً فاجيعوى چالار وار. او، شعيرلريندە عشق آغرىسى، آيرىلىق، حسرت، تنهالىق و اينسانين دنيا حياتيندا كئچيچىليني اساس گۇتورن ائگزيستئىسيالىست مناسيبت مۇۋەپپەقىيەت ائدير، او يغون مۇۋەپپەقىيەت يارادير. بو سبب دن فضولينين شعيرلرى عموماً گرگين ائموسيونال درينلىك داشيبيير و اوخوجونو كدرلە احاطە ائدير، كدرينه شاد اولان بىر روح محييطينه سالىر. شعيرلريندە ديل و شعير تئكنيكاسيندان ايستيفادە ائتمەسى ايله تانينان شاعر تورك ادبياتينين اۇنملى آدلارينداندير . فضولينين اۇز معلوماتينا گۇرە، اونون «فضلى» آدلى اوغلو وار ايدى، او، اۇز سويپهسىندە اولماسا دا، عرب و فارس ديللريندە شعير يازا بيله جك سويپهده شاعر

فضوليدە اسلام پيغمبرينين محبتى او قدر دريندير كى، او، پيغمبرين آدينى چكەدن «سو» قسىدەسىندە اونو «دوست/سئوگىلى» آدلانديرير و «اگر آرزودان اۇلسم» شكلىندە ايفادە ائدير. داياغى، توز آتان، شىمال ائيلين تورپاغيم، اونولا سو تكليف ائت. . يعنى عاشيق شاعريميز پيغمبرين الينى اۇپمك حسرتى ايله يانيب، آخردا يانيب كول اولوب تورپاغا چئوريلير. دئمك ايستيدى اودور كى، سن منيم بو تورپاغيمدا گۇيرته دوزلتسن و اونو سئوديمە تقديم ائتسن، بىر نۇو اونا قوووشارام . يالنىز شخينين، نجاتى بين، باقينين، نديمين، شيه قالىبين شعيرلرى فضولينين شعيرلرى ايله رقابت آپارا بيلسە دە، بعضى مقاملاردا، خصوصاً دە فضولينين شعيرلريندە كى مجرد اوپرازلار شعير و داخىلى آهنگ باخيمىندان هاميسىندان گوجلودور.^[۲۴] فنئيكس دستەسىندە بيز كيميك؟ قناعت گۇزلييرىك "ميصراعسىنداكى اوپرازلار دقت يئتيرسك، "فنئيكس" آرتيق خيالى و مجرد بىر قوش ساييلسا دا، اصليندە "حاقى آختاران" روحلارى ايفادە ائدير. فنئيكس نهايت كى، اود توتوب يانير، اما سوندا يئنىدن اۇز «كولوندىن» قالخير و يئنى فورما ايله مۇوجوددور. بونلار بلکہ دە مينلرلە اينساندان بىريدير. اونلار ايسە يالنىز بوتون دۇورلر دە كونووى ياراتماق اوچون كىفائيتدير. لوکاليزاسيىسى اونلارى هر شئيدن تجريد ائدير و اونلار هم دە خيالى داغ اولان «قاف» داغينين «ممنونلوق زيروهەسىندە» دىرلر. راضىلىق دىنچلىك و ممنونلوق ايچيندە اولماق دئمكدير. اونلار اۇز آدلاريندان هئچ بىر وارلىق و يا يوخلوق ادعاسى اولمادان تام اعتبار و تسليميتلە هر جور آمبىسييا و گۇزلىتيلردن آزادديرلار. بئله كى، اونون شعيرلريندە حتى «اۇلوم» دە «ليلا» ايله گۇزلىشىر.^[۲۵] فضولينين شعيرلريندە ديگر موهوم مۇۋەپپەقىيەت «صحرا»دير. صحرا مئتاфорاسى داها سونرا نيتىشئى طرفيندن فۇوقلبشر اولماق اوچون ياشنامالى اولان "مرحلىنى" سيمووللاشديرماق اوچون ايستيفادە

Söylesem tesiri yok, Sussam gönül razı değil...

Fuzuli

یوخ دور. قدیم دؤورلرده عالیمین اوستونلوک وئردی مذهب آنجاق همین شخصین ایضاحی ایله باشا دوشولن بیر مسئله ایدی و عمومبشری عالیم مذهبی اونون تابع اولدوغو موفتینین فتوای اساسیندا نظردن کئچیریلیردی. چونکی بیر چوخ عالیمترین تحصیل پروسئسینین مختلف مرحلهرینده مذهبیندن آسیلی اولمایاراق سننی و یا شیعه اوستادلاریندان درس آلدیغی و بونون جاری تحصیل تجروبهسی اولدوغو معلومدور. دیگر طرفدن قئید ائتمیلیک کی، صفوی تورک دؤولتینین یارانماسی و اینکیشافی ایسلام و تورکیه تاریخی باخیمیندان مهم حادثه دیر. بو حادثه نین ان مهم نتیجهسی ایسلام دونیاسیندا خیلافت اوزینه ایمامت اوزرینده مرکزلمیش یئنی بیر آغیرلیق مرکزینین میدانا چیخماسیدیر. ان فرقلی خصوصیتی شیعه لیک اولان و سونرادان بوتون ایرانی، قیسمده افغانستان و پاکیزستانی احاطه ائدن بو دینی دونیانین وارلیغی بو گونه قدر داوام ائدیر. فاروک سومترین ادعاسینا گؤره، بو مثلاًین ان دیققتچکن طرفلریندن بیر ده شیعلین ایرانا آنادولودان گتیریلمه سیدیر. آچیغی، سومئره گؤره ایرانا شیعه لیگی گتیرن و شاه اسماعیلین روحانی رهبرلیگی ایله صفوی دؤولتینی قورانلار قیزیلباش- تورکمن آدلی آنادولو تورکلریدیر. اونون سؤزلرینه گؤره، آیدیندیر کی، ۱۴۵۰-جی ایللرده ایران اهالیسینین چوخ آز حیصهسی استئنا اولماقلا، اکثریتی سننی ایدی. اصلینده آنادولودان

ایدی. فضولی عمرو بویو استادی عبدالموئین ددنین درویش لوجاسیندا "چیراسوز" آدلی ایشیقچی وظیفه سینده چالیشمیشدیر. و اؤلوموندن سونرا بلدچی سینین ده اولدوغو توربهده دفن ائدیلدی. کؤپرولونون فضولینین دیوانینا اساسلانان آراشدیرماسینا گؤره اونون شیعه اولماسی معین تاریخی حقیقتدیر.

لاکین فضولی شعرینین «لیلا و مجنون» اون مقددیمه سینده کی روایتده کی آشاغیداک میصراعلاردان آنلایریق: «ای چاری یاری کامیلین عیانی ملک دین، اربابی صیدق و معادلت و رفعت و حیا؛ دؤورون، بو دؤرد فصل ایله بیر معتدیل زامان، شعرین، بو دؤرد رکن ایله بیر معتبر بینا.» پیغمبره بو شکیلده خطاب ائدرکن دؤرد خلیفنین خصوصیتلرینی تعریفلمیش، ابو بکر صدیق؛ بونون قارشیلیغیندا عمری آدلی؛ حؤرمته علینی، عثمانی تواضؤ کارلیقلا تعریفلییر.^[۲۸] اصلینده ایسلام دونیاسیندا اوروپالیلارین دین تاریخینده اولدوغو کیمی ۱۰۰ ایل داوام ائدن مذهب لراراسی محاربه لر اولماییب. سوسیال-اقتصادی کؤکلری اولان بعضی تجرید اولونموش سیاسی حادثه لری (سون بیر نچه عصر استئنا اولماقلا) نظره آلماساق، ایسلام دونیاسیندا شیعه لیک و سننیلک عایدیاتی شخصین آچیقلاماسی اولمادان کناردان باشا دوشولن بیر مسئله دئییلدی. دوشونوروک کی، مسجدیه و یا علم دایره سینده گلن اینسانین اوستون توتدوغو مذهب داللت ائدجک هئچ بیر علامتی

دئسك، اونو عرفان اساسيندا اوجالان ديوارا بنزه دير و بيلديرير كي، علمدن محروم بير صنعت هئچ واخت دايمي اولاي بيلمز، حورمت ده اولاي بيلمز. اونا گوره ده سوزوگندن ديوانين مقدديمه سينده صنعتينين اوزونومورلو اولماسي اوچون علم اوڭرندينين بيلديرير. لاکين بونا اساسلاناراق دئيه بيلمير كي، فضولي شعيري «معلومات و اونسيت واسطه سي» کیمی قبول ائتميشدير. اونون پونزياسيندا كي مؤصولارين فلسفي درين ليگي بو محاکيمي انگليير. بو سبلردن آسيلي اولاراق دئيه بيلير كي، فضولينين شعيرلري (بعضي استثنالارلا) اوز اوبرازلاري كونتئكستينده نه معين حقيقتلرين موزده چي سيدير، نه صنعتين يالنيز ائستتتيك قايعيلارلا ايغا اولوندوغو پلاستيک ليک سوزو، نه ده معين معنالارين اؤتورولمه سيدير. حقيقتلر. شاعرين اوبرازلار ديلي موسيقي ايله سوز آراسيندا دير، آنلاشيلماق اوچون دئييل، ائشيديلمک، حيسس ائتمک (اينتوييسيا) اوچون ياراديلميشدير، لاکين موسيقيه داها ياخيندير. بو باخيمدان احمد هاشيمين صاف پونزيا آنلايشينين پروتوتيبی اولدوغونو سؤيله يه بيليرک. بونون ان گؤزل نمونه لریندن بيري ده «سو قصيده سي» دير .

بير سؤزله، دئيه بيليرک كي، فضولينين پونزياسي اوز تاريخينده فورمالاشميش تورک روحو و اونون تورک پونزياسيندا سيموولار و مجازلار کایناتي چرچيوه سينده اوزونو تاپان مجرد ترانسئندئنتال ساحه يه اولان احتياج و ايستيدير. اوسته ليک، اونون پونزياسيني دالغالي دنيزه بنزتسک، شعيرين مادي طرفيني، يعني شعيره كي ديل ناخيشلارينی، سؤزلري، ميصراعلاري، متري، قافيه يني، سيموولو و ديگر ائلمئنتلري دالغالار/ دالغالار بنزتمک اولار. دنيزدن. دنيزين دالغالاريني مشاهيده ائدرک، بو گورونوشده دالغالارلا بيرليکده دنيزه باخاراق اونون

ايران/خوراسان/عراق بؤلگه سينه يالنيز صفويلرله گئدن بو عنصورلر ايراندا شيعه ليگي يئريتميش و صفويلر شيخ دن شاها کئچرکن زور تطبيق ائتسه لر ده، بونون عقیده و فيقهيني ائتميشلر. ايسلام مکتبي ميثيل سيز بير مذهب دير، ندنسه بو مسئله علم عالمينده بو پريزمادان آنلاشيلماميشدير. فاروک سومرين سؤزلرينه گوره، شيعه ليک آنادولودان آيريليب و عکس تئزيسين نئجه دوغولدوغونو و نئجه قبول ائدیلدييني آنلاماق ممکون دئييل.^[۲۹] شيعيلين فارس منشالی اولماسي تئزيسينين سومرين نئجه سهو تاپديغي و نئجه قبول ائدیلديينين (بو روسواچي تئزيسين) تاريخاً دوغرو اولماديغيني ادعا ائتمينين اساس ايضاحي بيزجه بئله اولاي بيلر: -پسيخولوگيادير. باشقا سؤزله دئسک، هر بير مدنيتده بعضا تاريخي-اجتماعي حادثه ني اينديكي جمعيتين حاضيرکي پسيخولوژی بازاسيندا شرح ائتمک (آنارونيزم) اولار. اما قئيد ائتميليك كي، فاروک سومرين فيکيرلرينين تام عکسي اولان آنتي تئزا، باشدا م. فواد کؤپرولو اولماقلا بير چوخ علم آداملاري طرفيندن مدافعه ائديلميشدير. کؤپرولويه گوره، ايراندا، خراساندا، آذربايجاندا، عراق دا عصرلر بويو ياشايان شيعه-باطيني حرکاتي وار.

و شيخ صفی الدين اردبيليدن بری ايشيقلی مقدسليک هالوسو ايله احاطه اولونموش بو عائله شاه اسماعيلين يوکسک و قطيئتي شخصيتي سايه سينده شيعه-باطيني واسطه سيله شيخ ليک و شاهليغي سينتئز ائدرک عثمانلييا رقيب اولاي بيلدي. قيد ائتدويميز مئنالتئت و مئيللر. و بئله ليکله، شيعه ليک صفويلرين رسمي ايدئولوگيياسی اولاراق بو بؤلگه ده «دؤولت ديني» اولدو.^[۳۰]

نتيجه اولاراق دئيه بيليرک كي، فضولي چاغينين آکتوال و اعتبارلي علملريني تدقيق ائتميش بير معاريفپور صنعتکار کيمي شعيرله باغلي پوئتيک ملاحظه لريني تورکجه ديوانيندا «علم سيز شعير بونؤوره سيز بير شعير اولور، بير شعر اولور. بونؤوره سيز شعير بونؤوره سيز شعيره چئوريلير» باشقا سؤزله

17. Əhməd Həmdi Tanpınar, "XIX əsr Türk ədəbiyyatı tarixi", Haz.: Abdullah Uçman YKY, İstanbul, 2006, S.19.
18. Həmid Araslı, "Məhəmməd Füzulinin əsərləri", Şərq-Qərb, Bakı, 2005, C.1, S.3.
19. Aristotel, "Poetika", Çev.: İsmail Tunalı, (1447a) S.11.
20. Həmid Araslı, Məhəmməd Füzulinin əsərləri, C.1, S.5
21. Tanpınar, "Ədəbiyyat üzərinə məqalələr", S.137
22. Həmid Araslı, S.17
23. Həmid Araslı, S.25
24. Tanpınar, Məqalələr, S.137
25. Yənə orada. S.138
26. Niitsşe, "Zərdüşt belə deyirdi", Çev.: Turan Oflazoğlu, Cem Yayınları, İstanbul, 1991.S.138.
27. Tanpınar, Məqalələr, S.139.
28. Köprülüzadə Fuad, S.16
29. Faruq Sümər, S.1-2
30. Köprülüzadə Fuad, S.11

Ədəbiyyat siyahısı:

- * Əhməd Həmdi Tanpınar, "XIX əsr Türk ədəbiyyatı tarixi", Haz.: Abdullah Uçman YKY, İstanbul, 2006.
- * Əhməd Həmdi Tanpınar, "Ədəbiyyat üzərinə məqalələr", Haz.: Zeynep Kerman, Dergâh Yay., İst, 1977.
- * Aristotel, "Poetika", Çev.: İsmail Tunalı, Remzi Kiatapevi, İstanbul, 1976, S.1447a.
- * Cövdət Qüdrət, "Füzuli", İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1985.
- * Erol Güngör, Doktorluq, Dosentlik, Professorluq dissertasiyaları, Yer-Su, 2018.
- * Füzuli, "Leyli və Məcnun", Haz.: Muhammet Nur Doğan, YKY., İstanbul, 2000.
- * Hasibe Mazioğlu, "Füzuli və Türkcə Divanı'ndan seçmələr", Ank., Kültür Bakanlığı Yay., 1992.
- * Həmid Araslı, "Məhəmməd Füzulinin əsərləri", Şərq-Qərb, Bakı, 2005.
- * İbnü'l Emin Mahmud K. İnal, "Son əsr Türk Şairləri", Milli Eğitim Basımevi, İst., 1988.
- * Köprülüzadə Mehmed Fuad, Fuzulî Hayatı ve Eseri, Yeni Şark Kütüphanesi, İstanbul, 1924.
- * Nitsşe, "Zəşdüşt belə deyirdi", Çev.: Turan Oflazoğlu, Cem Yayınları, İstanbul, 1991.
- * Ü.Aslan-H.Taş-Ö.Zülfe, Tahir Üzgör'e Armağan, "Abdullah Surun "Füzuliyə bir nəzər" məqaləsi, Yayınevi, Ankara, 2018.
- * Takiyettin Mengüşoğlu, "Fəlsəfəyə giriş", Remzi Kitapevi, İstanbul, 1983.

وارليغيني درك ائديريك. و دنيز سانكي دالغالارين ايچينده يوخا چيخدى. حالبوكي بيزه لازيم اولان دالغالارين اوزو دئييل، دنيزين طبيعتي، باشقا سوزله دئسك، شعوردا دنيزين اوزودور. بو دنيز كايناتين طبيعتي و ظاهري گورونن اينسانين «معناسيدير». بير سوزله، فضولينين پونزيياسى هميشه اوخوجونون عقلى درينليينه و مجردليك قابيليتينه و اولچوسونه اويعون اولاراتق درينليك قازانما قابيليتي داشيان ايرفاني و فاجيوى بير پونزيا اوسلوبودور .

آلت بازيلار:

1. Köprülüzadə Mehmed Fuad, "Füzuli həyatı və əsəri", Yeni Şərq kitabxanası, İstanbul, 1924, S.3.
2. Erol Güngör, Doktorluq, dosentlik, professorluq dissertasiyaları, Yer-Su, 2018, S.3
3. Taqiyettin Mengüşoğlu, "Fəlsəfəyə giriş", Rəmzi Kitabevi, İstanbul, 1983, S.220-222.
4. Köprülüzadə Fuad, s.13-14.
5. Hasibe Mazioğlu, "Füzuli və Türkçe Divanı'ndan seçmələr", Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1992, S.1-2
6. Köprülüzadə, S.13.
7. Mazioğlu, S.2
8. Cövdət Qüdrət, "Füzuli", İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1985, S.6-7.
9. Köprülüzadə, S.13.
10. İbnü'l Emin Mahmud K. İnal, "Son əsr Türk Şairləri", Milli Eğitim Basımevi, İst., 1988, C.7, S. 1477-1478.
11. Füzuli, "Leyli və Məcnun", Haz.: Məhəmməd Nur Doğan, YKY., İstanbul, 2000, S.
12. Həmid Araslı, "Məhəmməd Füzulinin əsərləri", Şərq-Qərb, Bakı, 2005, C.1, S.11.
13. Mazioğlu, S.4..
14. Tanpınar, "Ədəbiyyat məqalələri", S.144-145.
15. Əhməd Həmdi Tanpınar, "Ədəbiyyat üzərinə məqalələr", Haz.: Zeynəb Kerman, Dergâh Yay., İst, 1977, S.137.
16. Ü.Aslan-H.Taş-Ö.Zülfe, Tahir Üzgör'e Armağan, "Abdullah Surun "Füzuliyə bir nəzər" məqaləsi, Yayınevi, Ankara, 2018, S.305.

نې خزرى-۱۰۰
 خزرى كولىنى تخلصونده ابدىلشدين
 گوركملى ليريك....
 NƏBİ XƏZRİ-100
 XƏZRİ KÜLƏYİNİ TƏXƏLLÜSÜNDƏ
 ƏBƏDİLƏŞDİRƏN GÖRKƏMLİ LİRİK....

Vüqar Əhməd

ووقار احمد

برگردان : حسين شرقى دره جک

۱۹۹۰-جى ایلده نې خزرى منى ماجارىستانا سووئت
 نماينده هئيتى ترکيبينده گؤندرميشدى، آرتيق
 بؤيوك شاعرله تانىش اولموشدوق. سسرى
 داغيلميشدى، مادی دوروم چوخ چتين ایدی. رادیودا
 قونورارلا (تالیف حاقی) بیرگه معاشیم ۲۷۰ مانات
 ایدی. «دوستلوق»دا ایسه ۴۰۰ مانات آلاجاقدیم.
 دوغما رادیودان آیریلدیم. ۱۹۹۱-جى ایلده
 «دوستلوق»دا باش رئفئرننت، عمومی شعبه نین
 مدیری وظیفه سینه دوزلدیم .

۱۹۹۳-جو ایلده «دوستلوق» جمعیتینین متبو
 اورقانی اولان «نووروز» قزئتینین باش رئاكتورو،
 تانیمنیش یازیچی جمیل علیبی لی خسته لندی.
 جمیل معلمین اؤز راضی لیغی ایله نې خزرى منى
 باش رئاكتور تعیین ائتدی. غیرى-تواضؤکارلیق اولسا
 دا، گؤزل قزئت بوراخیردیق. هر هفته نین ایلك گونو
 توپلانتی دا نې معلم قزئتى تعريفلیردی .

بیر گون سئویم لی موغنیمنیز نیام الدین موسایئو
 ایشه یانیما گلدی. دئدی کی، «آی ووقار، منى ده
 خاریجه قاسترولا گؤندیرین». صدریمیز نې خزرى دن
 خواهیش ائتدیم، ساغ اولسون، نیام الدین موسایئوی
 سریلانکایا ایلك دفعه آنسامبلی ایله قاسترولا
 گؤندردی .

خالق شاعری نې خزرىنى اوشاقلیق دان تانیبیرام.
 اورتا مکتبده شعرلری تدریس اولوناردی، اوخویوب
 ازبرلمیشیک. AZTV ده متمادی اؤز ایفاسیندا
 شعرلری سسلنردی. خالقیمیزین سئویم لی شاعری
 ایدی و بو سئوگی بو گون ده اؤز مقامین دادیر .

طالع ائله گتیردی کی، رادیودا نې خزرىنین اوغلو
 آرزو ایله بیر یئرده چالیشمالی اولدوق. آرزو دا آتاسی
 کیمی صاف، خیرخواه بیر اینسان دیر. آرزو پلیس
 اورقانلارینا کئچدی، ژورنالیستیکادان آیریلدی. ایش
 یئرینی دییشسه ده، ۳۷ ایلدیر دوستلوغوموز داوام
 ائدیر .

بیر گون آرزو منه دئدی کی، آتام دئییر، گل سین وقار
 «دوستلوق» جمعیتینده چالیش سین. نې معلم
 آذربایجانین خاریجی اؤلکه لرله دوستلوق و مدنی
 علاقه جمعیتینین صدری ایدی .

یئنه آخشام دوشوب مئینلیکله ...
 خزری کولینین مئهی ایله اویانان، قیزیل قومدا
 دجلنن، آغ شانی شیرینلینده عمرو بویو خالقینین
 آجی طالعیینه یانان نئی خزری بو تورپاقدا دونیا
 گۆز آچمیشدیر. او، آمالی، عقیده سی، ترهنومو،
 بوتۆلویو ایله همیشه آذربایجان اوغلودور و بو گون ده
 خالقینی لایقینجه تمثیل ائدن، اونون آدینا لایق بیر
 شاعر-وطنداش دیر .

خزر ساحلینده دوغولموشام من،
 لایلامی چالمیشدیر دالغالار منیم .
 خزر-معنوی بوتۆلۆک، طبیعتین معجزه سی،
 سیرداش کیمی نئی خزرینین پوئزیاسیندا تصویر
 اولونور و شاعر خزرله دانیشماغی قلب درینلیندن
 گلن بیر محبتله سئویر .

شاعرله دنیز آراسینداکی دوستلوق، اونسیت آنلاریندا
 ن. خزری محبتینین پوئتیک مقاملارینی دنیز
 ساحلینده تصویر ائتمی سئویر. بو پوئتیک
 تصویرلرده دنیزه مخصوص اولان بوتون ائلئمئنتلر
 ایشتیراک ائدیر: لپه لر، دالغالار، ساحل، بورولغان،
 توفان ...

من بیر دنیزه کی، عشقیم سحر دیر،
 سنی دوشونورم، عزیزیم یئنه .
 منیم دالغالاریم خاطرهلر دیر،
 قوی چاتسین قلبینین ساحلرینه .

خزر ساحلرینده کی «دیالوق» لار صافلیق، معنوی
 گۆزللیک رمزی اولان دنیزله شاعر آراسینداکی
 ابدی-بدیعی دوستلوق بویو بیر جهت ده دقتی جلب
 ائدیر: شاعرین لیریک «من»ی اؤزونو دنیزله موقایسه
 ائدیر :

دنیزم، عشقیمدن قاچماق هدر دیر،
 من کی آدلاییرام چۆلو، چمنی،
 منیم دالغالاریم خاطرهلر دیر،
 اوردا توفان دا وار، بورولغان دا وار .

دنیزلی محبت ائله بیل ایکیات بدیعی تأثیرله اؤز
 ایفاده سینین ن. خزری یارادیجیلیغیندا تاپمیشدیر :

یئنه بیر گون بیر مقاله یازدیم: «نئی خزرینین
 پوئزیاسیندا آبشرون طبیعتینین ترهنومو» نئی
 معلمه دئدیم : «هانسی قزته وئریم چاپا؟» دئدی:
 گئت ممد آرازین یانینا. «آذربایجان طبیعتی»
 ژورنالین باش رئاكتورودور. گۆرسه، منیم
 حاقیم دادیر، نؤویه دن کنار گۆندره جک چاپا، ممد
 دوستوم دور». اونا گۆره نئی معلمه مراجعت ائلدیم
 کی، او واخت قزنت، ژورنال آز ایدی. من ده
 تیتول سوز، اؤزوم گنج. دستک اولماسایدی، مقاله مین
 چاپی ایللرله اوزاناجاقدی .

«من بیر دنیزه م ...»

نئی خزری پوئزیاسیندا طبیعت تصویر ازل
 مؤوضولاردان دیر. شاعرین پوئزیاسیندا آذربایجان
 طبیعتی-آبشرون طبیعتینین دئتاللاری گوجلو بیر
 کولوریته مالیک دیر. ایلك یارادیجی لیق نومونه لرین دن
 توتوموش سون دؤورکی شعیرلرینه قدر «ماوی» لیه
 صادق قالان-بوتون یارادیجیلیغی بویو دونیا ماوی
 رنگله باخان شاعر خزری ده ماوی گۆرور، سمانی دا،
 دوغما آبشرونو دا .

پوئتیک یارادیجی لیق یولوندا آبشرون طبیعتینه
 مخصوص بیر چوخ دئتاللار دقتی جلب ائدیر: دونیا یا
 «باشقا گۆزله باخان» آدمالارین گۆزونده طبیعت
 معجزه سی آبشرون باغلاری، قیزیلدان قیمتلی
 قیزیلی قوم، بعضا ایلیق مئه لی، بعضا سرت، بعضا
 تلاطوملو خزری کولیی، آبشرونون شؤهرتی، چانی-
 آغ شانی .

البته، نئی خزری یارادیجیلیغی تکجه آبشرونو
 مخصوص طبیعت دئتاللاری ایله محدودلاشمیر.
 شاعرین یارادیجیلیغیندا اینسانلارین دا مادی، معنوی
 ذوق و احتیاجلارینی اؤدیه ن، طبیعتی عکس
 ائتدیره ن شعیرلر اولارجادیر. لاکین اونون آبشرون
 وورغون لوغو، بو تورپاغین اؤزوم مخصوص طبیعتینین
 پوئتیک ترهنومو ده اؤزوم مخصوص دور :

یئنه قوملو ساحل، یئنه سرین باغ،

شعيرلر كيتابىما «اۋن سۆز» يازدى، يارادىجىلىق گئجمدە ايشتىراك ائتدى، حاقىمدا سۆز سۆيلىدى . نى خزرى يازى چىلار بىرلىينە كئچن دە جاواد ھىيت، آقشىن بابايئولە بىرگە منە ضمانت وئردى . نى معلمين اوغلو آرزونون تويووندا ايشتىراك ائتدىم. تويادا اونودولماز معلميم، خالق يازىچىسى اسماعيل شىخلى، خالق شاعرلىرى سھراب طاھير قابىل، جابىر نوروز گۆزل چىخىش ائدىب رقص ائتدىلر . تويو نيام الدين موسايئو ايدارە ائدىردى. من دعوت ائتمىشىدىم موغنىنى دوستومو. ساغولسون، پول گۆتورمەدى. دئدى: «شاعردين پول آمازلار .» نى معلم شھيد سالاتين عسگرووا حاقيندا گۆزل بىر پوئما يازدى. كىتابىن چاپ ايشلىرىنى منە تاپشىردى. درام تئاترىنىن يانيندايدى رحمتلىك سالاتىنىن ئولرى. گئتدىم ئولرىنە، آتاسى-آناسى ايلە گۆرۈشۈب، سالاتىنىن شكىللىرىنى آلىب آپاردىم نشرياتا. تانىنىمىش يازىچى ھىدايت اوروجووا تقيدىم ائتدىم. ھىدايت معلمە بىر نئچە دفعە گۆرۈشۈب، يوكسك تىرازلا چاپ اولونان كىتابچايا ترتىيات وئردىك .

«چىنىن دە شھيدلر داشىيان گۆزل ...»

آغلىمىز كسندن كدرلى بديعى صنعت نومونەلرىنى اساساً ۲۶-لارا، روس بولشئويكلرىنە حصر اولونان گۆرۈروك. ندىن، «رئوئىم»، «ئانگىيا»، «اودا» كىمى اينجىصنعتە مخصوص ترمىنلرى ائشىدىن دە اىستىر- اىستىمىز بىليردىك كى، سسرى خالقلارىنى «خوشبختلىيە» چىخاران ھانسىسا بىر قھرمان، سركرده و يا اجتماعى خادىم حاقيندا حزن لو، كدر موتولى بىر اثرلە تانىش اولاجاغىق. ھىمىن بو اثرلر سىقلت و قدرتى، صنتكارلىق باخىمىن دان دئمە اۋترگى ايمىش، انى ايمىش، نئز اونودولانمىش . ۱۹-جو عصرين ايلك رولرىن دە صنتكارلىق و پوئتىك باخىمدان اۋزونون يوكسك تكامل نقتەسىنە چاتان مرثىيە ادبىياتى بديعى يارادىجىلىغىن سووئت دۋورو دئىيلەن مرحلەسىن دە تدقىقاتدان چوخ-چوخ كنادا

منە دنيز، عزيزى سن اۋز عمروم كىمى،

كناريندا اچدىم يارا عشقىمى ...

خزرى كولى-خزرى، نى خزرى پوئزىياسىن دا باكىنىن «ئىمبلىمى» (آرم) سويىپەسىن دە ايفادە اولونور و خزرىيە ابدىت گتيرىب اونو اۋزۈنە تخلص گۆتورموش شاعر باكىنى گۆرمەيەنلرى خزرىنى، لپدۋىنى بىلمەمك دە «گوناھلاندىرير :»

دالغالار قايلارا

قاناد چالاراق گلير،

دالغالار دالغا دئىيل،

سانكى اوجا داغ گلير،

بىلمىسن خزرى ندىر،

يا ندىر لپدۋىن،

ھلە نە گۆرموسن كى،

آى باكىنى گۆرمەين !

آبشئرون طبعىتى شاعرين پوئتىك دوشونجەسىنە حاكم دىر. بو، گۆزونو اچىب گۆردويو طبعىتىن اونون يارادىجىلىغىن داكى بديعى عكسى دىر .

شعيرىمىز اوجا زىروەلرىنى فتح ائتمىش نى خزرى بو گون دە :

آبشئرون، آى آبشئرون،

عۇمور ناھارىم .

آبشئرون، آى آبشئرون،

اودلار ديارىم -

دئىيە، اونون طبعىتى ايلە، بوتون خالقى ايلە تماسى دىر .

گلدىم خالق شاعرى سئوئىملى شاعرين، ممد آرازىن قبولونا. چوخ حۆرمەتلە قارشىلادى. دئدى: «منى پوئزىيا نى خزرى گتيرىب. چوخ گۆزل شاعر، خىرخواه اينسان دىر». الله ھر ايكى بۈيۈك شاعره رحمت ائلسىن! نى خزرىنىن ساپەسىن دە ممد آرازلا تانىش اولدوم. ممد آراز ۲۰۰۳-جو ايلدە

اؤن سؤزده قئید اندیر: «تورپاغین حیرتی سنی اؤز آغوشونا آلدی. تورپاغا تاپشیران دا حیرت ایدی، آغوشون دا یئر آیران دا.»

...یئنه حیرتلندیم، سالاتین، «سالاتین» رثکویئیمینی اوخویان دا. بو، سنین فاجعه‌نی صنعتده ابدیلشدیره‌ن نبی خزری پوئماسینین حیرانی ایدی». بلی، بو قدرت‌لی شاعرین حیرت‌لی پوئزیاسینین حیرتی ایدی:

گئتدی یوخو کیمی، خیال کیمی او،

بیر تی ده قالمادی هومای قوشون دان ...

قهرمان سالاتینین فاجعه‌لی قتلینه حصر اولونموش پوئمادا ائپیک تصویرلره یاناشی شاعر قلمینه مخصوص لیریزم ده گوجلودور. شاعر حیات‌دا قهرمانلا یالنیز بیر کره گؤروشموشدور. ائله همین حیصه‌نین آدی دا «بیر کره، یالنیز بیر کره» آدلانیر:

قوناقلیق ...

ماهنیلار اوچور گؤیلره،

چیراقلار باش اوسته،

رنگین چتیردی

بیر کره گؤروشدوک،

یالنیز بیر کره،

اؤزویله بیر دنیا

حیرت گتیردی .

آذربایجان خالقینین قهرمان‌لیق سالنامه‌سینه بیر آد دا علاوه اولوندو- سالاتین آدی! همین قهرمانلار همیشه صنعتده ابدیلشیبلر. سونرا بو جنگاورلر افسانشیبلر، ناغیلاشیبلر. یا دا بو قهرمانلار، عکسینه ناغیلااردان، افسانه‌لردن گلیبلر. وخت گله‌جک، سالاتین دا افسانلشه‌جک، ناغیلاشاجاق، یئنی دن ادبیات‌دا بدیلشه‌جک، شعرلشه‌جک، ناغیلاشاجاق:

سانکی مغرور-مغرور

بیر هومای قوشو،

گلدی ناغیلااردان،

افسانه‌لردن ...

قالدی، اوزین‌ده ایسه فولکلور شوناسلیق دان توتמוש معاصر ادبیات شوناسلیغیمیزا قدر، پرولئئاریات رهبرلرینین شانینه قوشولموش اثرلر تعریف‌لیب داغین باشینا چیخاریلدی .

...طالع ائله گتیردی کی، خدمت ائلدیمیز خالقلاردان بیرى ناخلف چیخدی. الله آلمیمز بئله یازبیمیش. بو ناخلف‌لیک، دینی تعرف‌کئش‌لیک عقیده‌سی ایله خالقلاری بیرلشدیردی و آذربایجانا قارشى قانلی ۲۰ یانوار قیرغینی ایله نتیجه‌لندی. نهایت، بورلا خاتونون وارثی-هجرسوی‌لو، سینه‌سینی دوشمن گولله‌سینه سپیر ائدرک تک بالاسینی بابا-ننه اومیدینه قویان آذربایجانین ایلك شهید ژورنالستی، میلی قهرمان سالاتین عسگرووانین قتلی ایله نتیجه‌لندی .

خالق سالاتینی ایزدیهملا شهید قارداشلارینین یانینا- شهیدلر خیابانینا یولا سالدی. دنیا خالقلارینین بوتون علی قلم توتانلارینا قارشى قصد همیشه آلچاقلیق و قدارلیغین سون حدی حساب اولونموشدور. ژورنالست قادینا قارشى ائدیلمیش بو وحشیلیک ایسه ارمنی عنصرلرینین تاریخینده اؤزونو بوروزه وئردی ...

سالاتین عسگرووانین گونا‌سبز اولومو بوتون خالقمیزی سارسیتدی. خالق شاعری نبی خزری بو ایتکییه بیگانه قالا بیلمه‌دی، سالاتینی اؤز پوئزیاسی ایله ابدیلشدیردی .

ایگید قهره‌مانا آغی-پوئما حصر ائدیب، مرحومون واختیله ایشلیدی «مولودیو-آزربایدژانا» قزئتینده چاپ ائتدیردی. بدیعی-پوئتیک جهت دن یوکسک سنتکارلیقلا، قم-کدر چالارین دا یازیلیمیش پوئما سالاتینین والیدئینلری، همچنین سویداشلاری اوچون هاراداسا بیر تسکین‌لیک اولدو .

«گنج‌لیک» نشریاتی سؤزله ایفاده ائدیلمه‌سی چتین اولان بیر ایش گؤروب، پوئمانی قیسا بیر مدت‌ده چوخ نفیس شکیلده، یوکسک بدیعی ترتیباتلا اوخوجولارا چاتدیردی. شاعر-دراماتورق هیدایت کیتابا یازدیغی

بیر گون اۆزو گئتدی چیینلر اوسته .

بو میصراعلار کیتابین اوز قابیغیندا ائپقراف کیمی مؤلفین اۆز ختتی ایله وئرلمیشدیر. کیتابدا سالاتینلا باغلی شکیللرین وئرلمه سینی خصوصی قئید ائتمک لازیم دیر. فوتولار آغی-پوئمانی اوخوجو اوچون عیانی لیکه بدیع لیگی، پوئتیک بدیعی دوشونجه نی وحدت حالینا سالییر. فوتولار بدیعی اثرین سندی خرونیککی ماتریال کیمی تصدیقینی آیدینلاشدیریر .

ایلك دفعه اولو ددهم قورقودو صحنه ده «جانلان دیران»، دراماتورگییادا اوبرازلاشدیران نبی خزری بو پوئمادا قورقود صورتینی یارادیر. ددهم قورقود پوئمادا بورلا خاتونا-سالاتینا رحمت اوخویور . عمرونون مودریک لیک جاغینی یاشایان خالق شاعری نبی خزرنین «سالاتین» ی شهید باجیمیزین روحونا، قهرمان لیغینا لایق یوکسک صنعت نومونه سی، قم چالارلی بیر مرثیه دیر. خالقینین آزادلیغی، تورپاغی اوغرون دا شهید اولموش قهرمان حاققین دا محتشم بیر داستان دیر، بو آغی-پوئما. بیز اینانیریق کی، بو اثر هم ایندیکی، هم ده گله جک نسیللرین دیلینین ازبری اولاجاق دیر .

سونرا نبی خزری حضرت محمد (ص) پیغمبر افندی میزه حصر ائتدی پوئمانی تاماملادی و کیتاب کیمی چاپ ائتدیردی. پیغمبر حاققین دا پوئزیامیزدا سهو ائتمیرمه، ایلك پوئما ایدی .

محمد پیغمبرین پوئتیک اوبرازی

بسم الل الرحمن الرحیم، اولو پیغمبریمیز، ایسلامین بانسی، مقدس محمد علیه السلام حیات و فعالیتینین، پاک عملرینین دنیا ادبیاتین دا عکس ائتدیره ن بیر سیرا اثرلر یارانمیشدیر. بو یاخینلاردا خالق شاعری نبی خزرنین «آذربایجان معلمی» قزئتین ده (۱۰، ۸، ۳، ۱، آپرئل، ۱۹۹۲- جی ایل) چاپ

قاراباغین ناراحات گونلرین ده کیشیلرین اورک ائلیب گئتمدی قاراباغ یوللارین دا سالاتینین آیقلاری «قبار باغلامیشدی». «آتا، قاراباغ گئدیرم یئنه» - دئیهرک نه والیدئینلره قولاق آسدین، نه ده جیرپاران جئیهونا. وطن اوغرون دا شهید اولدون :

اوردا اولوم ده وار،
اوردا قان دا وار .
گئتمه سم، قلمیم،
قلبیم ده سینار .

نبی خزرنین پوئماسین دا دنیا دا آغلایر، آغی دئییر. آنا دا فریاد قوپاریر، آتا دا، کولک ده، تورپاق دا، چینار دا. شاعر هیدایتین سۆزلری ایله دئسک: «چینار زنگین و چوخ ساحه لی نبی خزری پوئماسین دا بوتؤو آذربایجانین اؤزودور، ووقاری دیر، اوجالیغی دیر .»
رئکوئیم ده «جئیهونون یوخوسو» ندا تصویر اولونان جاناوار بیرتیجی کاراکتتری ایله سالاتینا قییان قاتیل و اونو یئتیره ن خالقا نیفرتین بدیعی عمومیلشمه سی، دوشمه نین اوبرازینین پوئتیک عکسی دیر .

«ایگید اؤلر، آدی قالار، موخننتین نبی قالار». بو ایل اول شهید اولموش قهرمان قارداشلارینین یانینا گئتدی سالاتین. بیر آد دا علاوه اولوندو ایگید شهیدلر سیاهی سینا :

باکی دا قان آخدی،
بیر سنه اول،
ایگیدلر مرد دوردو،
آخیر نفس ده .
چینین ده شهیدلر
داشییان گؤزل

حکایه ده آیین یئر ائتمه سی اؤزوموزون اؤزوموزه کئاردان باخماسی تأثیر باغیشلا ییر. آی هر شئی دئییر، یئنی دن اولدوز پیلله لرله آسیمانا قایی دیر. «آی» عینی زامان دا موسلمان-تورک دونیاسینی بیدیعی سیموولدور .

اثر بو یو لیری ک دئییم لر آراسین دا شاعر پیغمبرله، ایسلاملا باغلی بو حادثه لر ی نقل ائلییر: پیغمبره آغ اولمایین!»، «حضرتی خدیجه ایلک موسلمان دیر»، «هر جانلینین اؤز روزوسو وار»، «زم-زم مبارک سودور»، «بورکولو یای گونون ده»، «هم ده قاشقا آتین قیصاصی»، «خیدتجی قیز جیغاز»، «وئریملی ال خیرلی ال .»

مرثیه نی ایندییه قدر ادبیاتشوناس لیقدا مرتجع، ایدئالیست ماهیت لی، زحمتکش لری شعورونو زهرله یین، حیات و مباریزه عشقینی اؤلدورمک مقصدی ایزله یین شعر نؤوو کیمی قلمه وئرمیش لر. ۱۹-جو عصر آذربایجان مرثیه ادبیاتی سون ایلره جن تدقیق اولونمامیش و چاپ دان کئاردا قالمیش دیر. نبی خزری اؤز پوئماسین دا بو «محبوس» شعر نؤوون دن ایستیفاده ائتمیش دیر. قلمه آلدیغی مرثیه ژانرین طلبلرینه بیر او قدر جاواب وئرمه سه ده، ایفاده طرز ی باخیمین دان معاصر سسلنیر .

پوئمادا حضرت علی (ع) سایجا چوخ اولمایان میصراعارلا، ائپیتتت زنگین لیگی ایله اینام و مقدس لیک رمزی، ائل جه ده ایسلاما دایاق، «الله شاعری» اولان بیدیعی او بر از کیمی گؤز اؤنون ده جان لانیر :

...علی یاد قلبینه ووران قیلینج دی،
گؤزلره سانجیلان اولدو دونیادا،
بؤیوک ظفرلره علی یول آچدی،
کافی ری یان دیری ب یاخدی دونیادا .

پیغمبرین وصفینه حصر اولونان اثرده محمدین ایسلام دا، دینین تشککولون ده و اینتیشارین دا خیدمتی سوژئتین مرکزی خطینی تشکیل ائدیر .

اولونان و انکران دا مؤلفین اؤز ایفاسین دا سسلنن «پیغمبر» پوئماسی دا دقتی جلب ائدیر .

بئله بیر درین تاریخی مؤوضویا مراجعت مؤلف دن، دوغرودان دا، بؤیوک مسولیت طلب ائدیر. واختیله «خوشبخت» سووئت خالقلارینین آتاسی لئنین حاقین دا اثر یازماق مسولیت حساب اولونوردو. بو مسولیتی اوزرینه گؤتوره نلر ایسه «قباقجیل سووئت شاعری» حساب اولونوردولار. بلکه ده، بو یئرده دیندار اوخوجو منی قینایاجاق کی، موقایسه یئرینه دوشمور، بئله ایفاده ایشلمک ان آزی گوناه دیر. «الله شیطانا لعنت ائل سین»، - دئییب تانری دان گوناھیمی عفو ائتمه سینی دیلییرم .

خاق شاعری نبی خزری لیری ک- پسیخولوژی اوسلوبون ائپیک گئدیشین ده دنیا موسلمانلارینین پیغمبری، الله ین ائلچی سی محمد (ص) حاقین دا قیمت لی بیر اثر یاراتمیش دیر .

«صاف لیق حکایه سی» نین ایلک فصلی «اولدوز پیلله لرله آی ائندی یئر» آدلانیر. آیین نورانی علامت لری الله ین ائلچی سینی عونوانلاییر .

آیین دورو- پیغمبرین نورو :

نورلو پیلله لره دؤنور اولدوزلار،
اولدوز پیلله لرله آی ائنییر یئر .

۷۰ ایلیک یاساق و قاداغا اسارتینین سونون دا مانقور تلاشمایا بیدیعی اعتراض کیمی سسلنن

۱۹۹۵-جى ایلده آتام دونیاسینی دییشدی. قوهوم- اقربا، دوستلار، علم و صنعت آداملاری حزن مجلسینه گلمیشدیلر. هئچ یادیمدان چیخمیر، نبی معلم سالونا داخیل اولاندا هامی آياغا قالخدی. شاهیدی اولدوم کی، خالق اوچون ان نفوذلو شخصیت شاعر-دیر. نبی خزری بو حۇرمتی قازانمیشدی- او دا وار ...

۱۹۹۷-جى ایلده یازیچیلار قورولتاییندا نبی معلمه گۇرۇشودوم، فاصیلهده، فویئده. یاخینلاشدیم. اوزون دن اؤپمهیه قویمادی، ایتلهدی. دئدی: «اعتبارسیزسان، هئچ اولماسا، هر دن زنگ وور». قوللارین گئری بوکوب گوج گلدیم، اوزون دن اؤپدوم. گۇرۇ دولدو، تئز یومشالدى. بسدی باغرینا منی، اؤپدو: «بیلیرسن، سنی چوخ ایستیریم، آی وفاسیز». عذر ایستدیم .

اوندان لئکسیکونوم اوچون بیر سؤز ده اؤیرندیم. بیر باکیلینی منیمله تانیش ائندن ده دئمیشدی: «باکیلیمیزدیر»، - دئییردی «اؤز ایشرونلوموزدور. » نبی خزری دونیاسینی دییشنده ۳۹ درجه قیزدیرما ایله خسته یاتیردیم. نبی معلمدن بیر نچه آی سونرا دونیاسینی دییشهن عزیز انام دئدی: «دور اینه وور، گئت یاسا، نبی خزری اؤلویئه، روحوندان و آرزودان عاییبدیر». گئتدیم، روحو شاد اولسون ! ۱۰ ایل اؤنجه آرزو منی خیردالاندا مدنیت ائوینده کئچیریلهن ۹۰ ایلیینه دعوت ائتدی. سهراب طاهیر، ناهید حاجی زاده ایله یاناشی اوتورموشدوم. سهراب طاهیر ائله تأثیرلی چیخیش ائتدی کی، هامیمیز آغلادیق. چیخیشینی بو سؤز بیرلشمهسی ائیتتله تاماملادی: «نبی خزری دونیا لیریکی ایدی ...»

ووقار احمد

آمنا نظامی گنجوی آدینا ادبیات اینستیتوتونون مطبوعات تاریخی و پوبلیسیستیکا شعبه سینین مودیری، فیلولوگیا علملری دوکتورو، پروفئسور .

الله هر بیر اینسانین اوجا اینامی، سجدگاهی، گۇزه گۇرونمز بیر الهی وارلیغی دیر. حیاتدا اینامسیز یاشامازلار، دئییرلر. اینامسیز یاشاماق ائله اؤلومه برابر دیر. اوجا الله ین بوتون موسلمان دونیاسی اوچون ائلچی سی محمد دیر :

ائشیت سسیمیزی سن، یا محمد،

تک قادیر الله دان، تک سندن مدد !

شاعر اینامین پیغمبر حقیقتی، ابدی لی دیور، بشرین، طبیعتین، کایاتین، کره عرضین وارلیغی قدر اولو پیغمبرین ابدیلینین داخیلی اینام گوجونه پوتتیک حؤکمونو وئیر :

نه قدر بشر وار، محمد ده وار ...

پوئمانین سون فصلی «مراجعت» ده مؤلف پیغمبره خطابهن اونون عمللری و دؤورو ایله بیزیم بو گونوموزو موقایسه ائدیر. یاشادیغیمیز سون یئددی اونیل لیکده بدبخت لیک و اسارت ده عؤمور اورمییمیزین، حرام باتاقلیغینا دوشمییمیزین سببینی اینامسیزلیق دا گۇرور. مانقور تلاشما یا یووارلانما تهلوکه سینه اعتراض کیمی سسلنن اثرده یئتمیش ایلیک دؤور و قورولوشون اینسانی آلچالدان خصوصیتلری ایله اولشیریک. شاعر پیغمبری کمه چاغیریر، اونا خالقین خوشبخت لیگی نامینه مراجعت ائدرک کؤمک الی اوزاتماسینی آرزو لاییر. عینی زاماندا، خالقیمیزین مقدس پیغمبریمیزه بؤیوک محبتینی و اونون قبرینی زیارته تله سنلرین آرزو و دو یغولارینی بئله ایفاده ائدیر :

جاهان دییشدیکجه اؤز تملین دن،

قدیم مدینه یه یوللار اوزانیر .

اودلار دیاریندان، آذر ائلین دن -

قبرینی قوجماغا قوللار اوزانیر .

سئویم لی خالق شاعریمیز نبی خزرینین «پیغمبر» پوئماسی- بو صافلیق حکایه سی ادبیات مجموعه میزه یئنی تۆهغه دیر .

گئینده اؤزونو کپه‌نه‌یه بنزه‌تدی. سئوینه-سئوینه
 فیرلاندىقجا دونونون اته‌یی قالخدی. بو حال
 آى تاجین چوخ خوشونا گلدی. آى تاج دایانمادی.
 او فیرلاندى، فیرلاندى، فیرلاندى... بیردن گوردو
 کى، ایکی بالاجا قاناد چیخادیدیر. او گؤزگویه
 ساری قاجدی. اؤزونه باخاندا چوخ حئیرتلندی.
 آى تاج کپه‌نه‌یه دؤنموشدو. او بو حالینا نئجه
 سئوینمه‌سین؟ قانادلاریندان، گؤرونوشوندن چوخ
 راضی ایدی. او ایندی آرزوسونا چاتمیشدی، اؤزونو
 دونیانین لاپ گؤزلی حساب ائلیردی.
 آى تاج اؤزو-اؤزونه دوشوندو:

-بوخ! داها منیم یئریم بورا دییل. من ده او بیرى
 کپه‌نکلر کیمی چیچکدن-چیچه‌یه قوناجاغام. او،
 اؤزونو پنجره‌دن ائشییه آتیب، چمنلره ساری
 اوچدو. اوزه‌رینده جور به جور کپه‌نکلر اوچان
 چیچکلرین، آراسینا سوخولدو. کپه‌نکلر اونو
 مهربانلیقلا قارشیلادیلار. آى تاج بو چیچکدن او
 چیچه‌یه قوندوقجا اؤزونو چوخ خوشبخت حساب
 ائدیردی. کپه‌نکلردن بیرى اونا یاخینلاشیب،
 سوروشدو:

-سنین آدین نه دیر؟

-منیم آدیم آى تاجدیر.

-من هئج بو آدى ائشیتمه‌میشم. بیزیم آدیمیز
 خاللی کپه‌نک، چؤهرایی کپه‌نک، قیرمیزی
 کپه‌نک اولور. بو آدى سنه کیم وئریب؟
 -نهم.

-سنین نهن ده وارمی؟

تعجب‌له سوروشدو.

-هه وار. بس سیزین نهنیز یوخدومو؟

آى تاج سوروشدو.

-بوخ. آخی بیز چوخ یاشاماریق.

حکایه - اویکو

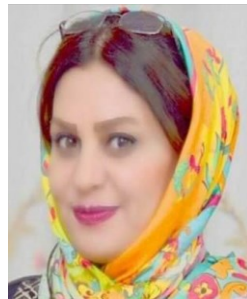
HEKAYƏ- ÖYKÜ

اوشاق ادبیاتی

یازار: «جواهر نانی وئردی»

کؤچوروب، حاضر لایان: «ویدا حشمتی»

«آى تاجین آرزوسو»

هله تره‌جه دؤرد یاشی تامام اولموشدو آى تاجین .
 اونو هر زمان کپه‌نکلرین گؤزه‌للییی والتح
 ائدیردی. او، کپه‌نکلری دونیانین ان گؤزل
 جانلی‌سی حساب ائدیردی. حتی کپه‌نکلرین
 گؤزه‌للییینه او قدر والتح اولوردو کى،

-آى تاج سن بؤیونده کیم اولماق ایسته‌ییرسن؟
 سوروشاندا "کپه‌نک اولماق ایسته‌ییرم" دئییردی.
 او، قارداشی‌نین کؤمه‌یی ایله باغدا-باغچادا
 چیچکلرین اوزه‌رینه قونموش کپه‌نکلردن، لاپ
 آزی بیرینی توتوب ائوه گتیریردی و اونو،
 آناسی‌نین ناراضی‌لیغی ایله آغزی باغلی بیر قابدا
 ساخلاییردی. آما سحر آچیلاندا اونو یا حالسیز یا
 دا اولموش حالدا گؤروردو. آى تاج بو حالا نه قدر
 اوزولسه ده، گینه بو عادتیندن ال چکمیردی.

بیر گون آى تاجین باباسی سیاحتلری‌نین بیریندن
 قایداندا اونا گوللو بیر دون آلدی. آى تاج بو دونو

سوسن بیلدی کی آی تاج ناراحتدی. أما او بو ناراحتلیغی سایماییب، اونو اؤز ائولرینه آپاردی. اوتاغیندا بیر قابین ایچهریسینه قویوب، یونگول بیر قاپاقلا اوستونو اؤرتدو. آی تاج چوخ چاره سیز قالدی. شوشه قابین ایچینده اؤزونو او یان بو یانا چیرپدی. بیر آنلیق دوشوندو: "دئمک من ده کپه نکلری توتاندا اونلاری بو قدر اینجیدیرمیشم. آنام چوخ حاقلی ایدی. کاش آنامین سؤزونه قولاق آسایدیم. کاش کپه نکلری توتوب، ساخلامایایدیم. اما ایندی چوخ گئجدير. دئیه سن من ده او کپه نکلره تای اؤله جه ایم.

سوسن یولداشلارینی چاغیرماغا گئتدی. آی تاج شوشه نین ایچینده او قدر چیرپینمیشدی کی، حال سیز وضعیتیه دوشموشدو. بیردن قیزلارین گولوش سسلری اونو اؤزونه گتیردی. آی تاج، سوسنین یولداشلاریندان بیرینین اونا یازیقلیغی گلیب، قورتارماغی اومود ائدیردی. اما اومودلاری پوچ اولدو.

سوسن آی تاجی شوشه دن چیخادیب، قیزلارین بیرینه وئردی. بیرى باخدیقجا او بیرینه اؤتوروردو. کپه نکل الدن-اله گزه رک، داها چوخ قیزلارین

آی تاج دوشوندو: -"آخی، من نئجه توضیح وئریم کی، منیم نهم انساندیر، کپه نکل دییل". آرادا سکوت دوشدو. بیردن آی تاج دئدی: -گلین اوینایاق.

کپه نکلر بو سؤزو ائشیتدی کده هره سی بیر چیچه یین اوزه رینه قوناراق اؤز گؤزه للیکلریندن اطرافا نور ساجدی لار. آی تاج دا اونلاردان دالی قالمادی. او قدر اؤز گورونوشونه و اوچوشونا والتح اولموشدو کی، او بیرى کپه نکلردن اوزاqlاشدی. بیر چیچه یین اوستونه قونوب، دینجلمک ایسته دی. بیردن اؤنون اوزه رینی بؤیوک بیر کؤلگه آلدی.

بو سوسن آدیندا بیر قیزین کؤلگه سی ایدی. او آی تاجا حئیرانلیقلا باخیردی. بیردن بارماقلاری ایله آی تاجین قانادلاریندان یاپیشدی. آی تاج اؤزونو چوخ ناراحت حسّ ائدیردی. اما الیندن بیر ایش گلمیردی. آی تاجین قانادلاری چوخ ضعیف ایدی.

-منی نئجه تاپدینیز؟
 کپه نکلرین بیرى دئدی:
 -بیز چمنلیکده سنی آختاریردیق. اوچا-اوچا
 گلیب بورا چاتدیق. قیزلارین سسینی ائشیدیب،
 پنجره دن باخاندا سنی گوردو.
 آی تاج سئوینیردی. او یولداشلارینا باباسی نین
 آلدیغی دوندان، فیرلانیب-فیرلانیب
 قانادلاندىغیندان دانیشدی. اونلار چوخ
 تعجبلىدلر. آی تاج اونلارین کؤمه یی ایله ائوینه
 ساری اوچدو.
 آناسینی گوردو کده فیرلانیب، فیرلانیب گئنه
 کچیک قیزا دؤندو.
 آی تاجین سئوینجی یئر-گؤیه سیغینمیردی.
 آناسی مطبخده گنجه یئمه یی پیشیریردی. آی
 تاج محکم آناسینی قوجاقلادی:
 -آنا من سنی چوخ سئویرم!.. من ائویمیزده،
 سیزین یانیزدا چوخ خوشبختم.
 آناسی دئدی:
 -قیزیم منه سوفره نی دؤشه مه یه کؤمک ائله!..
 آی تاج دئدی:
 -یاخشى آنا. آما بیر ده کپه نکلری توتما یا جاغام.
 چونکی اونلار چمنلیکده اؤز یولداشلار ی ایله
 چوخ خوشبخت دیرلر.
 آی تاجین آناسی بو خبردن چوخ سئویندی:
 -آی منیم عاغیللی قیزیم، سن نئجه اولدو کی بو
 تصمیمی توتدو؟
 آی تاج دئدی:
 -چونکی من کپه نکلرله دوستلاشدیم، آنا!
 آی تاجین آناسی بو حادثه نین حقیقتا باش
 وئردی یینی آنلامادی، آما چوخ سئویندی.
 سون

@bizimdil

دقتینی چکیردی. بو ایش، قیزلارین حئیرانلیغینا،
 آی تاجین داها چوخ ناراحت اولماغینا سبب
 اولوردو. چونکی قانادلارینا توخوندوقجا، چوخ
 ایجیردی. قیزلار بيلمه دن اونون قانادلارینی
 گوجدن سالیردیلار.
 نهایت سوسن دینله ندی:
 -یاخشى قیزلار، ایندی منیم کپه نه ییمی یئرینه
 قویون.
 بیاقدان چیرپینان آی تاج لاپ حالدان دوشدو. او
 قانادلارینی قالخیزا بيلمیردی. بارماقلار آراسیندا
 گوجونو لاپ ایتیرمیشدی.
 چیچکلرین اوزه رینه قونان کپه نکلر، آی تاجین
 یانلاریندان یوخ اولدوغونو گوروب، چوخ ناراحت
 اولموشدولار. چیچکدن چیچه یه قوناراق آی تاجی
 سسله ییردیلر. بیردن اوزاقدان قیزلارین سسینی
 ائشیدیب، دایاندیلار.
 سوسن له یولداشلار کپه نکدن دانیشیردیلار.
 -بلکه بو قیزلار آی تاجدان دانیشیرلار.
 کپه نکلردن بیرى دئدی.
 بونو ائشیدن کپه نکلر قیزلارا ساری اوچدولار.
 آی تاج شوشه قابین ایچینده حالسيز وضعیتده
 آناسینی دوشونوردو:
 -هئی!.. گؤره سن آنام نه ایش گؤرور؟ گنجه
 اولمامیش آنامین یانینا گئتمه لییم یوخسا آنام
 نگران قالاجاق. گؤره سن من بوردان چیخا
 بیله جه یم؟
 او غملى-غملى دوشونوردو. بیردن او، پنجره نین او
 بیرى طرفینده کی کپه نکلری گوردو. آی تاج
 چمنلیکده کی کپه نک دوستلارینی تانیدی. سانکی
 آی تاجی قورتارماغا گلمیشدی. اونلار ایچری
 گلدیلر. قانادلاری ایله شوشه قابین اوزه رینده کی
 قاپاغی قیراغا آتیب، اونو چیخاتدیلار.
 آی تاج سئوینه رک سوروشدو:

-سارایا گنتمه گیم عبث(بیهوده)دیر. آکدی گیم
توخوم بیتمه ییب!
-بیلیمیریک، شاه امر اندیب گلمه لیسن!

جوان چار- ناچار ساریا گلدی. اؤ، ایچری گیرنده شاه
اؤنون آیاغ ئنا قالخدی. جوان گوردو هر کسین
دیچگی ینده گوزل بیر گؤل وار. دوشوندو کی،
ایندیجه شاه اؤنو، دیچگی بوش اولدوغونا گوره
اعدام انده جک. قورخودان دئدی:
-شاه ساغ اولسون! بیر الله شاهیدیر کی، توخوما نه
جور قوللوق ائیلهدیم، بیتمه دی. کئچ گؤناه ئمدان،
عادل شاه!

شاه ایسه عکسینه اؤنو قوجاقلادی:
-نه گؤناه، ای جوان! من سنه اؤزون آغ ئرلیغیندا
قیزیل وئیرم!

سارایدا اؤغولتو قویدو:
-بو عدالتسیزلیکدی! - دینلره شاه بؤیله جواب
وئردی:

-نئجه عدالتسیز اولای بیلر کی، بفتون توخوملار
سیزه وئریلمه میشدن اول قاینادئلمیشدی. اؤنلار هئچ
واخت گؤل اچا بیلمزدی. بیشمیش توخوملارین
یئرینه باشقا گول آکدینیز. اؤزلرینی حلال
آدلاندئرانلار! سیز حرامچیلیق ائیله ییب، قیزیل
قازناماق خاطرینه شاه ئ آلداتدئنینیز. حلالا، حرامی
قاریشیدیردینیز. آما آران ئزدان بیر نفر حلال آدم
تاپدئم. ائله بو حلال جوانی دا یئریمه شاه اعلان
اندیرم! ایندی راحت یاشایا دا بیلرم، راحت اؤله ده
بیلرم!

بئله لیکله، شاه تاجینی چیخاریب کاسیب، حلال
جوانین باش ینا قویدو.

سون

@bizimdil

ان حلال آدم

یازار: گولزار ابراهیم اووا

چئورن: تانسو خیاوی

قدیم زمانلاردا عادل بیر حؤکمدار وارمیش. حؤکمدار
رعیتینی و مملکتینی چوخ سئورمیش، عمرقون
سؤنونا قدر خلقینه صداقتله باشچیلیق ائیله میشدی.
ایندی ایسه عمرقون و باشا وورموشدو دییه، یئرینه
حلال بیر آدم اختارئردی کی، حؤکمدار اعلان
ائیله سین. تاپا بیلمیردی کی، بیلمیردی.

بیر گون شاهین جارچی لاری جار چکدی:
"-حلال، دوزگون آداملار سارایا گل سین!"

سارایا چوخلو آدم یئغیشدی. شاه همین آداملار ئ
هره سینه بیر گؤل توخومو و بیر دیچک (گلدان)
وئریب، دئدی:

-آپارین بو توخوملاری آکین! قیرخ گونون تمام ئندا
کیمین آکدی گی گول داها گوزل اولسا، اؤنا اؤز
آغیرلیغیندا قیزیل هدیه وئره جگم!

دوز قیرخ گونون تمامیندا شاه یئنه همین آداملاری
حضورنا یئغدی. آداملاری سایدئ، گوردو بیر نفر
چاتمیر. آدم گؤندردي، همین آدمی تاپدی لار. بو،
جوان بیر اوغلان ایدی. جوان سارایا گنتمک
ایسته مه ییب، دئدی:

کنچیرمک ممکن دئییلدی. چونکی اونلار بتن پیلتهلرین آلتیندا قورولموش خصوصی استحکاملاردا محکملمیشدیلر. بیز دفعه لرله او استقامتده مبارزه نی داوام ائتدیرسک ده، همین استحکام محکم قورونوردو. اونلار اوردان بیزیم تانکلارا آتش آچیردیلار، قاییدیب یئنه همین بتن پیلتهلرین آراسینا گیریدیلر. بیزی همین استقامتده علاوه قوه کیمی او پستون آلماسینا جلب ائلمیشدیلر.

یاریم ساعت دینجلیب یئیندن ایرلیدیک. پستا خیلی قالمیش بو استقامتده کشفیاتچی گروه گؤندریلدی. اوشاقلار گئدن طرفدن سسلر گلنده بیز اونلارین گؤندریلن کشفیاتچیلار اولدوغونو ظن ائتدیک. اما دقتله نظردن کئچیرندن سونرا قارشیدا دؤرد نفرلیک گروهون ارمنی اولدوغونو تخمین ائتدیک. اونلار بیزدن خبرسیز، لاپ یانیمیزدان کئچمک ایسترکن خیدیراف اورخان، مناف اف دورسون تفنگله سون درجه سراسر آتش آچاراق اونلاری یئره سردی. بیرینی ده دیگرمیز اولدوردو. اونلاردان تک بیری قالدی. فرمانده اونو وورماماگی امر ائتدی، اما ارمنی الینده کی خصوصی سلاحلا بیزیم اوشاقلاردان بیرینی آغیر یارالادی. اونو ووروب الیندن سلاحی سالدیق، فرمانده یارالی فرماندهین قیوریلیب آچیلدیغینی گؤردو کده دؤزمه دی، بیر ضربه ایله ارمنین آغیز-بورنونون قانینی بیر-بیرینه قاتدی. قورخودان و دهشتدن دیلی توتولان دشمنی آییلتماق دا گئج اولدو.

گیزیر بهرام نقرتله، اما یونگولجه اونو تپیکله دی:

—قالخ، دیغا اوغلو دیغا. بورا یاتماغا گلیمسن.

ارمنی زاریدی و گؤزلرینی آچاندا بهرامی باشینین اوستونده گؤروب بیر ده گؤزلرینی یومماق ایسته ینده بهرام سیلله سینی ایشه سالدی. پالتاریندان توتوب قالدیردی، اوتورتدو.

—اؤزونو بیجلوییه قویما، ارمنی تولکوسو. قانینی ایچه-جیم سنین.

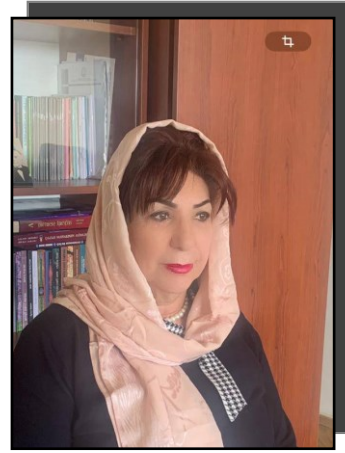
VƏTƏNİN DƏLİLƏRİ

وطنین «دلیلر»ی

سالاطین احمدلی

SALATIN ƏHMƏDLİ

برگردان: تانای شرقی دره جک

کئچدییمیز و ایرلیدییمیز اراضیلرده دشمن گلدییمیزی بیلن کیمی هجوم کئچیردی، اما قارشیمیزدا دؤزوم گتیرمه یرک یا تسلیم اولوردو، یا دا قاجیردی. نوبتی عملیاتا اویغون حرکت ائدیردیک. یاریم ساعت وخت وئریلمیشدی کی، دینجیمیزی آلیب ایرلییه گئدک. اطرافدا یانان، محو ائدیلن حربی تکنیکالار واردی. دشمن حربی حصه لرینی، حتی یارارلی-یارارسیز سلاح و مهماتلارینی قویوب قاچماغا مجبور اولموشدو.

ایرلیده ۹۵۱ دئییلن استقامتده یئریردیک. قارشیدا بؤیوک پست اولدوغو باره ده معلومات آلمیشدیق. دشمن حربی و جانلی تکنیکا ایله محکم تامین اولونموشدو. استراتژی جهتدن ان اؤنملی پستلاردان بیری ایدی و دشمن او پستو وئرمک اوچون اشغال آلتیندا اولان اراضیدن ده خیلی قوه ایله یاردیم گؤندیردی. دفعه لرله ایرلی یئریمک ایستسک ده ایتکی وئریب گئری چکیلیردیک. پستو هئچ جور اله

- بیبیلدمه، یالانینی گنج-تئز بیلجیک،
کشفیاتچیلاریمیز ایندی قاییداجاق.
اسیر آنلادی کی، یالان دانیشسا، دریسینی
بوغازیندان چیخاراجاقلار.
-قاباقدان پستدان گلیریک.
-۹۵۱-دن؟
-اورادان گلیریک.
-هارا گئدیردینیز؟ - فرمانده سسینی
یومشالتدی. - دوغرو سؤیله کی، جانینی
قورتاراسان.
-منی ساغ بوراخماز سینیز... - بهراما ساری
باخدی.

-فرمانده منم، امری من وئیرم. سن دوغرو دانیش، بو
اوشاقلار یالانینی توتسا سنی دیری-دیری یئیجهک،
خبرین اولسون، اللریندن آلا بیلرم. بو طرفلر بیزیم
نظارتیمیزدهدی، سیز بوردا نئجه پیدا اولدونوز؟ اونو
سؤیله هله بیر...
-یاخیندا یول وار.
-هانسی یول؟ پستا دوغرو بوتون یوللار الیمیزدهدیر.
-یئرالتی - ارمنی خیریلدادی. - تپهلیکدن اورا
کیمی ایکی یوز مترلیک قازما یولو وار.
-دئمک بورادا دا گورشنلیک ائلمیسینیز، - فرمانده
گولدو.
اونون ساکت دانیشیغی اسیری اورکلندیرمیشدی:
- منی اولدورمیین، او یولو سیزه گؤستررم.
-سؤز وئیرم. اما بیزی آپاریب باتاقلیغا سوخماق
ایسترسنسه، سن اؤل، اولومون بئله دهشتلی اولار، -
دئییب یئنه باشیلا بهراما ساری اشاره ائتدی.
-یوخ، فرمانده. نیه دئنس آند ایچرم.
فرمانده آذریایجانجا:
-سیزین آندینیز دا اؤزونوز کیمیدیر. سیزه اینانماق...
بهرام فرماندهه یاخینلاشدی:
-اینانمایاق بونا.
فرمانده ساکت سسله:
-اوشاقلار گل سین... صبرلی اول.

حقیقتا ده ارمنی اؤزونو بیجلوییه قویورموش، بهرامین
بیر سیللسیله دیلی آچیلاندا ایستر-ایستمز بیزی
گولمک توتدو:
-کؤپک اوشاغی، سیزین داباقدان گؤنونوزه بلدیک. هه،
دئه گؤرک نه سولنیرسینیز بورالاردا؟
-بیز... بیز ائوه گئدیردیک.
-هارا گئدیردینیز؟
-ائوه، یعنی او طرفه.
- ائوینیزی بئله باشینیزا اوچورداجاغیق. ائوینیز قالیب
کی...
- منیم گناهییم یوخدور.
- ابلیس اولاسان، شیطان اولاسان، گناهین اولمایا، او
معلوم مسئله. - فرمانده اونا باخدی. باخیشلارییلا
ساکتجه سانکی دلیسوو بهراما صبرلی اولماغی
بیلدیریدی. بهرام یارالی عسگریمیزه ساری باخدی،
سونرا دا دشمنه...
- اونون قصاصینی سنده قویمارام...
رنگی آغارمیش اسیر بهرامدان نئجه قورخموشدوسا،
فرمانده صحبتته قاریشان کیمی سورونه-سورونه اونا
یاخینلاشدی، یالوارماغا باشلادی.
- بیز عسکریک.
- بیلیریک، عسکر سینیز. اؤزو ده شرفسیزلردن سینیز.
اونو دا بیلیریک. هارا گئدیردینیز، اونو سؤیله.
- بیز...

كشفياتچيلار گئرى قاييديب، پستون تپه ليك طرفدن ارمنى عسگرلرينى گوردوكلرينى، قفيل ده اونلارى گوزدن ايتيرديكلرينى سؤيلهينده فرمانده يئنيدين ارمنييه ياخينلاشدى.

—سنين وظيفه ن او كئچيدى بيزه گؤستمكدى.

—سونرا؟

—دئديين كيمي اولسا، ساغ قالا جاقسان.

—فرمانده سؤزودور؟

—سنين بو گوردوكلرينين هر بيرى فرماندهدير، سنين مدافعه ناظرين بئله اونلارين ايئنه سو توكمه يه ياراماز، ديغا.

—اونلار منى اؤلدوره جك.

—سن سؤزونده درست اول، قاچماغا—زادا جرات ائلمه، يوخسا من جوابده دئييلم.

فرمانده وارليغيندان اولموش ارمنى ديغاسيني دورتملهدى:

—قالخ، قالخ، دوش قاباغا. بهرام، اونا گؤز-قولاق اولماغي سنه تاپشيريرام. اما دئديي كيمي اولسا، تئلينه بئله ضرر ديمه سين.

—اولدو، فرمانده.

دسته قالخدى. تپه استقامتينده يئرئمه يه باشلادىق. ياغيش ياغيردى. تپه نين سولوندا — بونلارا سنگر دئمك اولمازدى، بلكه ده ايللر اول قازيلميش آرخلار ايدى، ايچينده ياتماق اولاردى، — همين يئر قدر يئرئديك. ارمنى ده ايرليده بهراملا ياناشى ايدى. گوزو اوندا ايدى. بير—ايكى دفعه آياغي بودره ييب بيخيلدى دا...

تپه نين اطرافيندا همين يئرده بيز يئرلشديك، پستا يئنيدين هجوما كئچديمىز باره ده خبرى بى سيمچى بيزه بيلديرنده فرمانده امر وئردى:

—بو تپه ليكدن كيمسنى ساغ چيخماغا قويمايين.

يئنى گؤندريلن كشفياتچى مسيم خبر گتيردى كى، آرخادان دشمن قوه سى بو استقامته گلير. بيز آرخلارا

دولوشدوق. او تپه ليك استقامتده دشمنى ال آتماغا قويماساق دا، آرخادان دا دشمن بيزى محاصره يه آلميشدى و بيز بو باره ده آرتيق آرخايا خبر وئرميشديك. موقعييميزده محكملىيب بو استقامتده دؤيوشوردوك.

همين يارالى فرمانده ايكى گون ياغان ياغيشين ياراتديغي سويون ايچينده — آرخين ايچينده بيزيم يانيميزدا محاصره ده قالدى. اطرافيميزدا جسدلرى گؤرونن ارمنيلردن سلاخلارى ييغماق اوچون بهرام اسير ارمنيى گؤندردى:

—بیرجه آددیم او یان-بو یان ائلسن، مییدینی بو چؤلرده چاققالار داغیداجاق.

قورخموش ارمنى بئش—آلتى سلاحي گتيريب آرخين ايچينه آتدى. ارمنيلر اونو وورموردو، دئيه سن يانيلميشديلار. آرخين ايچينه اؤزلرينكيلرين اولدوغونو دوشونموشدولر. بير—ايكى دفعه ارمنيجه سسلنديلر. بهرام اونا:

—جواب وئر، دئنن چيخا بيلميريك، دشمن آتير.

بهرامين دا ارمنيجه بيلدييندن امين اولان ارمنى اونون دئدييني تکرار ائلدى. بوغوق سسله جاواب وئردى. آرتيق دشمن بوردا ارمنى دؤيوشچولرين ده اولدوغونا امين اولوب بير—ايكى دفعه هجوما كئچمه يه

یارالیلاریمیزی، شهیدلریمیزی دؤیوش میدانیندان چیخارماق اوچون وار گوجوموزله حرکت کئچدیک. یارالیلاری، شهیدلری مویکا (ماشین یویولان یئر) دئییلن یئر بیغیردیک.

ارمنیلرین محو ائدیلیمیش سلاح-مهمات آنبارینین یاخینلیغیندا اولان شهیدلریمیزی میدانان چیخارماق ایسترکن گۆردویوم منظره دن سارسیلدیم، سلاحیمی یئر قویدوم، اونو اورداجا اونوتدوم. اصلینده وئردیمیز شهید ایتکیسیندن، آغیر یارالیلاریمیزین وضعیتیندن او قدر سارسیلیمیشدیم کی، نه ائندیمیزی بیلیمیردیک، دؤیوش میدانیندا جانلی-جانسیز هر کسی چیخارماغا چالیشیردیک، کیمسنی دشمن الینده قویماماق اوچون باشیمیزی ایتیریمیشدیک. دوستوم عباس اف اورخانین جسدینی گۆرنده یانیندا دیزی اوسته چؤکدوم. اونون آچیق یاخاسیندان قانا بولاشمیش بایراغیمیزین بیر حصه سینی گۆروب اۆزومو ساخلایا بیلمدیم. دنیا منه دار گلیردی. حرصدن، غضب دن گۆردویوم ایگید اوغوللاریمیزین سکوت ایچینده قالان جسدلریندن باشقا هئچ نه گۆرموردوم.

نهایت، اولاری مویکا دئییلن یئردن ده گۆتوروب، هامسینی ماشینلارلا آرخایا یولا سالیب آرخالارینجا باخاندان حس ائتدیم کی، سلاحیم اوستومده یوخدو. اورخانین اوستوندن گۆتوردویوم قانلی بایراغی دشمندن آزاد ائندیمیز بو سمتده کی تپه نین اوستونده بیر آغاچا کئچیردیم، بایراق بو توستو، دومان ایچینده، قانلی میدانین اوستونده ائله عزمه، وقارلا داغالانیردی کی، ایچیمده غریبه بیر راحتلیق دویدوم، سانکی اوندا داها دریندن درک ائتدیم کی، بایراقلاری بایراق ائدن اوستونده کی قاندر. سوقووشانی بو اوغوللار قانیلا، جانیلا آلدی، او شهید اوغوللار... قالخب سلاحیمی آختاردیم، یوسفین شهید اولدوغو یئرده، سلاح-مهمات آنبارینین یانیندا سلاحیمی تاپدیم... من سانکی اطرافی گۆرموردوم. بئینیم اوغولدا ییردی...

جهد ائلسه لر ده، اطرافدان آچیلان آتشلر نتیجه سینده تلفات وئریب گئری چکیلدیلر. دشمن قفیل او اراضینی گولله یاغیشینا توتاندا بهرام ارمنیه: -گۆرورسن، اجلاف سلاحداشلارین سیزی ده آتسه توتور. تکی ایستدیکلرینی الده ائتسینلر. جانی جهنم بونلارین.

ارمنی ساکتجه باشینی یئلله دی. بونولا دا بهراما حق قازاندیردیغینی بیلدیردی:

-اوردا بیزدن اولمایانلار وار. سلاحلی مزدلولار. ایچیب بیر-بیرینی ده قتله یئتیریردیلر. هئچ نه اولمامیش کیمی ده داورانیردیلر.

-سیزده کیشیلیک اولمایب دا. اۆزگنی گتیریب اۆزگه مالینا شریک ائلمیسینیز.

ارمنی قورخوسونان سوسوردو.

دشمن توپخاناسی آتشی آلتیندا هر یاندان قوه لریمیز هجوما کئچمیشدی. بیز تپه لیکدن چیخب قاجماغا اولارامکان وئرمیردیک. یارالیلاریمیز دا واردی. طب ایشچیسی شهریار، کمکچیسی داداش اورتادا ایدی. سلاحیمیز قورتاریردی، ارمنی اسیر اونو اۆلدورممک اوچون جانفشانلیقلا ارمنی جسدلرینین یانیندان سلاحلاری توپلایب گتیریردی. پستون آلتیندیغی خبرینی ائشیدنده سئوینجیمیزین حدی-حدودو یوخ ایدی. آرتیق ایچریدن کیمسین چیخمادیغینی گۆرن فرمانده یئرینده یوخلاماق اوچون ایکی آدم گۆندرادی. اولار همین یئرالتی یوللا گندرکن ارمنینی بلدچی کیمی گۆتوردولر. فرمانده اونون اوزونده کی قورخونو گۆروب:

-سنی اۆلدورمییجیمیزه امین اول. یولو گۆستر و ساغ قال.

آلتی ساعتلیق دؤیوشدن سونرا موقتی آتشکس اولدو. بیز دؤیوش گئدن بۆلگه لرده نه قدر شهیدلریمیز اولدوغونو بیلیمیردیک. اما دؤیوش او قدر دهشتلی اولموشدو کی، تانکلار، توپلار آلتیندا ایتکیسیز اولماغیمیز اینانیلاسی دئییلدی. سوقووشانین آشاغیسیندا - همین ۹۵۱-جی استقامتینده اولان

باباخان: -من ده گۆرورم. - باباخان پیچیلدادی. - اما کیمسه یه دئمه، بیزی دلی بیلرلر. کیمسه اینانماز. کاماندار دا گۆرموشدو. یارالاناجاغینی، او آرخین ایچینده سودا یاتاچاغینی یوخوسوندا گۆرموشدو.

من اورخانین بایراغینا ساری بیر ده چئوریلدیم، بیر ده باخدیم، غیری-اختیاری:

-سن ده، من ده، اونلار دا، هر کس بونو گۆرور، اینانیر... گۆردویوموزو دانیشما یاق...

فرمانده وئرلن امره اساساً ترتر استقامتینده گنجیمیزی بیلدیردی. بیز اورادان آرالاناندا من چئوریلیب اورخانین بایراغی سانجیلان سمته باخدیم. بایراق سانجیلان یئرده سانکی کیمسه واردی... من یئنه گۆردویومو گۆردوم و بیر داها دلیمه گتیرم. نئم دئییردی کی، مقدس بیلدین یوخولاری دانیشما. گناه دیر. سنه گۆرونوبسه، دئمک، الله ین سئودی بنده سیسن... منیم ده واقعیت ده گۆردویومو یوخو کیمی قبول ائتمکدن ساوایی باشقا چاره م یوخویدو... باباخانین «من ده گۆرورم، کیمسه یه دئمه، بیزی دلی بیلرلر» سۆزلرینی خاطرلادیم...

اطرافیم باخدیم، نر کیمی اوغوللاری ایتیرمیش قارداشلاریمین یئنه ده دشمن اوستونه، اؤلومه دوغرو نئجه وقارلا گئتدیکلرینی گۆروب دوداغیم قاچدی:

-بیزدن یاخشی دلیمی وار؟ الله بیزیم کیمی «دلیری» بو وطندن اسکیک ائلمه سین! اسکیک ائلمه سین کی، دشمنده قصاصیمیز قالماسین. ظفر بایراغینین اطرافیندا یاللی گئدن اوغوللاری دایما گۆره بیلک. بو یوردون دلیسینه ده، اؤلوسونه ده جانیم قربان.

بیز او پستو آخشام تماميله دشمندن آزاد ائتدیک، چینیمدن آلدیغیم یارایلا منی حربی خسته خانایا گۆندرمک ایسته دیلر، راضی اولمادیم، قطعیتله اورخانین قصاصینی آلماق اوچون سونا قدر ووروشاچاغیمی دئدیم.

پستون اوستونده بیزیم آل-بایراغیمیز دالغالانیردی، تپه نین یاماجیندا دا اورخانین بایراغی آب-هاوایا غریبه بیر رنگ قاتمیشدی. سانکی وطن اوغروندا قربان گئدن اوغوللاریمیزین روحو ائله اورخانین بایراغینین یانیندا دولاشیردی. منه بئله گلمیردی، من اونلاری گۆروردوم. من عقلیمی ایتیرمیشدیم، من اوتوردوغوم یئرده گئجه نین آی ایشیغیندا او روحلارین بایراغین اطرافیندا یاللی گئتدیینی گۆروردوم. من بونو گۆروردوم. من دلی اولمامیشدیم، من اونلاری ساکت-ساکت اوتوردوغوم یئردن سیر ائدیردیم. اوردا منیم اوزونو اوللر گۆرمدیم شهیدلر ده واردی، آند ایچیرم کی، اونلار اوردایدی، یاللی گئدیردیلر. او بایراغین اطرافینداکی غریبه بیر نور ایشیغیندا من اونلارین اوزونو آچیق-آیدین گۆروردوم. قفیل سسه چئوریلدیم. باباخان ایدی:

-فرمانده چاغیریر.

بایراغا ساری باخدیم. اورخانین بایراغی دالغالانیردی. اطرافیندا کیمسه یوخ ایدی. «بسم الله» دئییب قالخدیم. اللریمله اوز-گۆزومو اوووشدوردوم، بیر ده دقتله باخدیم...

باباخان:

-نسه اولوب؟

-یوخ. - دئدیم. کیم منه ایناناجاقدی کی...

آرخایا چئوریلیب دفعه لرله باخدیم، باباخان:

-کیمسه گۆرموسن او طرفده؟ یوخدو هئچ کیم، هامسینی قیردیق. نه تپه التیلاری قالدی، نه تپه اوستلری.

-اونلاری جانیلا، قانیلا آلان اوغوللار بورادادیر، من اونلاری گۆرورم.

اوللر قولو زئینالوو، قولو باخیش ایضالاری ایله یازمیشدیر. ایلك شعیرینی ۱۹۷۸-جی ایله یازمیشدیر. ۱۹۸۰-جی ایله ایسه چاپ اولونموشدور. نین حاقیندا اولان ایلك شعیری "آذربایجان پیونتری" ژورنالیندا چاپ اولونوب. بؤیوک ادبیاتا ۱۹۹۰-جی ایله "ولدوز" ژورنالیندا چاپ اولونان شعیرلری ایله گلیب. شعیرلری تورک، روس، اؤزبک، گورجو، اوکراین، لهستان دیلیرینه ترجمه ائدیلب "سن سن هر یئر"، "کولک پوچت دو"، "نابران نوونللاسی" و "نقطه لر" کیتابلارینین مؤلفی دیر ۳۰ دئکابر ۲۰۱۵-جی ایله آذربایجانین امکدار ژورنالیستی فخری آدینا لاییق گؤرولموشدور.

قولو آغسیدن شعیرلر

Qulu Ağsəsdən şeirlər

بیر یول یاتاغیندان قالخمایان بو چای
قولونا دؤیمنی نه واخت یازدیریب؟
قیش گونو سویوقدان اولن آغاجین
یاسینا مارت آیی یارپاق یازدیریب ...
باشینی یئللسن، کولو کؤزریر،
ایشیق وئرمیر، اما ایشیق سؤز وئریر .
بیرج ائیبی وار کی، دنیا گؤزلین
منی قوجاغینا قوناق یازدیریب ...

شوکور او گویدکی ایسمین حالینا،
شوکور یاغیشینا، شوکور قارینا .
شوکور – آدیمیزی اؤز ژورنالینا
اجل آدقوی دودان قاباق یازدیریب ...

آغام!.. آدام!.. آغدام!
« سن اؤل» او، «ساغ اول» او بللی،
یارانان دان اوزو بری
یاسیندا یاسین اوخونان،
تویوندا توفنگ آتیلان –

شعیریمیز – شاعیریمیز

ŞEİRİMİZ
ŞAİRİMİZ

قولو آغسی کیم دیر QULU AĞSES KİMDİR?

برگردان : علی محمد نیا

قولو آغسس زئینالوو قولو آغسس اوغلو؛ ۲۰ آوریل ۱۹۶۹، آذربایجانین آغدام شهرینده دونیایا گوز آچیب. - حال حاضریدا اولدوز ژورنالینین باش رئاكتورو، آذربایجان دا جمهور باشقانی تقاعدچوسو، آذربایجانین امکدار ژورنالیستی (۲۰۱۵) دیر.

حیاتی

۱۹۹۳-جو ایله موکافات آلمیشدیر. "آروپا" قزئتینده ایشلمیشدیر. دؤولت رادیوسوندا پروقرامی وار. "آذربایجان قادینی" ژورنالینین دا امکداشی دیر. یارادیجی لیغی

قفلتن بیر چاغا سالار های-هشیر
 سحر – کۆرپسیدی دوغان گونشین .
 اونو اوووتماغا تلسر هامی،
 بئلج، سالارلار یئن آخسامی .
 تزدن قارامات باسار دونیانی،
 هانی دوغان گونش؟
 کۆرپسی هانی؟
 ...گۆرسن هر طرفدن لین اوزولور،
 گۆرسن اوشویورسن ... یان دیر اؤزونو ...

آنام
 بو دونیادا
 او دونیانین
 جهننم زابینی چکیب .
 قیرخ بیر – قیرخ بئشد
 فاشیستلرل دؤیوشوب کئرچد –
 آتش کسپلند،
 یا دا سیقارئت فاسیلیند
 گولابلی دا اودون دوغراییب،
 آخورا اوت تۆکوب ...
 اوزونو خاتیرلامیرام دئی،
 هردن ائل بیلیرم،
 منی اؤلندن سونرا کیب ...
 بیر تیک چۆریین دردیندن
 گئج یاتماییب،
 گوندوز یاتماییب،
 تابوتدان باشقا هئج یئرد
 آیاقلارینی اوخاینان اوزاتماییب ...
 شکلی د قالماییب
 داریخان دا کۆکسوم سیخیم،
 بوتون اؤمرو دینجلم د دویمورام –
 آتامین یورغون لوغو

شهریم !
 دونیانی بازارا چیخاران،
 دنیا بازارین دا ساتیلان –
 شهریم !
 یوخاری باشینا کئچن کافیر
 یوخاری دان آشاغی باخان،
 اللهدان دا چکینمین،
 بیرج سارتدن قورخان !
 آغ آلین لی قیزی لی آتلا رینوطني،
 سید جدیدین ایچیلن آندلارین وطنی !
 سن دار گوند
 شوشایا آرخا،
 خوجالییا اومید اولدون،
 سون نفسجن دؤیوشدون،
 سون نفرجن شهید اولدون ...
 آغام شهریم ..!
 آدام شهریم ..!
 گۆرسن اوشویورسن ...
 آغدام شهریم ..!
 شوکور کولون،
 شوکور قایدیش گونون !
 سئوینجدن آغلیمیز چاشیب،
 یوز مین دلینن گلیریک .
 بیر «اوزوندر «هاواسی چال،
 چیخ برد یولونا –
 اوزوندرینن گلیریک ..!

گۆرسن کی، قارانلیق چؤکور آلم،
 گۆرسن کی، آخشامدی ... فیکیر ائلم .
 بیر اوچوق یوخودو گئجنین بویو،
 ن قدر ایمكان وار، راحتلان، اویو ...

زببیل قبالاریدی دونیانین ...
خانیملار و جنابلار،

باخین،

دیقتله باخین :

نؤکرین گؤز یاشی اوزوندن یوخ،

کوربینین آراسیندان آخیر ...

قورخودان رنگی آغاپیاقدی

یوخاریدان اؤزونو آتان هر ن وار :

ایستر آدام اولسون،

ایستر یاغیش، قار ...

بیر د بو کادرلار -

زلزله ده

الله ین آلتیندان

الله ین اوستون قاچانلارین نیداسی،

اوووجدا پارتلایان

فیشنگین ل ویداسی،

گؤی بویدا یورغانین

یئر بویدا میتی لی،

وایفایلا کیلن اینسان شیتی لی ...

و بیر ده:

منی گونش گؤمرسینیز،

گؤزوم یوخو گنتمیر

سویوق یئرد ...

بو بئشگونلوک دونیادا

اوریمدن شنب سئیرین چیخماق کئچدی،

آرزو دئدیین

جان ائویندن شولوق کیرکئشدی .

بوتون یانیق جیرلرین

قراری قتیدی :

ن گؤزل x تت -

سو x تتی دی .

بلک د خیردا دئتالدی :

منیم جانیمدان چیخیر ...

بعضی شئیرلرین هنکایسی وار،

بزی خوشبختلین قافیسسی وار .

بولودلار یاغیش یوخ، توز لییرلر

اولدوزلار یانمیر ها ...

حیس ائلییرلر .

بئش-اوچ آرزو ائتمز اؤمرون قالیغی

دیدیر باشیمیزی کپک بالیغی ...

داش-داش اوینانیلان بیر آینابددی،

آمان اومدوقلاری آمانا بئددی .

نه تالانت؟

نه وئرگی؟

نه سحر؟ -

آدام

گونو آخشام ائدیر بیکارچی لیقدان ...

...یاخشسی پهریزی وار اضطرابلارین

نه اؤزوم کؤکلدیم،

نه کیتابلاریم ...

معتریض آچیلاندا آغلایان،

باغلاناندا گولن ...

بشر -

هئچ واخت ایندیکی قدر

سادلؤوح اولماییب، من بیلن ...

هل تئزدی،

واختا وار ینی :

للی یاشدان سونرا خبر توتاجاق قادین

سلیند اونو کیمین سئودیینی ...

جین آتیندا گزمیشم دؤرد یعنی،

نا تمیز یئری

نه لازیم، اوزاقباشی بیرج اوتاغین اول،
 گئجه نین بیر یاریسی قفیل قوناغین اول...
 سئوسن بو گلشی باشدان آیاغا کیمی،
 کوس دورند آغلایا قوینون دا چاغا کیمی...
 گئندند کؤنلونو د یالوار-یاپیش آپارا،
 گون گؤرممیش دریسین گون چیخمامیش آپارا...
 ...گئند، بیر د قاپیندان جل گیرند گل،
 گونش خسته دونیا یا شوا وئرنند گل...

اول چئشمه ایدی گؤزلری،
 ایندی قارا چئشمک،
 اول دوست گزیردی اونو،
 ایندی دوشمه ن .
 اول آیاغینا باخاردی قارشیداکینین،
 ایندی آیاقابی سینا،
 اول آلینا سورتردی علینی،
 ایندی آلین یازی سینا .
 اول اورک قویاردی ایندییه -
 ساواشدا،
 ایندی اورک ایشاره سی قویور اوله -
 یاواشدان ...
 گوندوز اولدوزلار بیزی گؤرور،
 بیز اونلاری گؤرموروک،
 گئجه بیز اولدوزلاری گؤروروک،
 اونلار بیزی گؤرمور ...
 بئله جه، کئچیر عؤمور
 سوسوز، دار بیر بوغازدان .
 هر شئی
 تزه سطرندن،
 کؤهنه آبزاسدان ...

گولسوم گولمز

ویران ائولری ایشغالدان
 اوچوق داخمالار قورتاردی .
 قادینلا قلب هارداسا کیزدی :
 یوخسا هئچ بیر بئل شایستل
 سینسین قاباغا وئرمزدی .
 ...ایلک سئوگی شئیریم
 من دوستلوق یوللایب اینستاقرامدا
 (شکلین د چکمیشم، تئلفون دا دورور)،

گؤرون ن یازیر :
 «ایکینی ایکی وورارلار،
 اما بیر بیر (ین)
 اؤزو وورولور » ...

بو دونیادا
 هئچ کس دئمدم ...
 او دونیادا سوروش سالار :
 سن کیمن؟
 -گؤزومو یوموب،
 آغزی می آچاجام !
 دئیجم کی :
 آلتین داکی سکامیادا
 بیر یول اؤزو اوتورمایان
 یورغون آچاجام ...

چوخ دا سالیب دونیانی عینیم گؤزدن - نولار،
 آغیز سویویلا بیتیر دوداق دا سؤز دو - نولار ...
 اولوم ن چتین ایشدی، گؤرن گؤزل جزان وار،
 دؤرد طرفین کؤپکس، دئمک، محافظین وار ...
 یئر ترپنیر-ترپنسن، ساللارسان بوداقدان،
 بیر د گوردون، ال ائدیر کیمس سن اوزاقدان ...

سكوت ائيلئسى دى، بىر وولكان آلئويندى
گۇرۇپ دى آنلايانا، گۇزلئردى دئرين مانا...

چىلئنين دئرين ايزلئرى، گىزلئنىمىش بولوتلارا
اىشتى اۇيلى يانسىمىش، او گوزلئيم روخونا
دوكونسان بئلكى، ساغاناك ساغاناك ياغار يا
گۇرۇپ دى آنلايانا، گۇزلئردى دئرين مانا...

سئنى كى اوزون دى گوزل، سۇزون دى گوزل اىنسان
دويگو يوكلو كالبىندى، سارسىلمايان بىر ايمان
بو بىر سابىر سورئجى، چئكتىكچى هئپ اوزايان
گۇرۇپ دى آنلايانا، گۇزلئردى دئرين مانا...

ناسىل سارھوش ائتمئسىن ائللئرين دئغمىش گولئ
**NASƏL SARHOŞ ETMESİN ELLERİN
DEYMIŞ GÜLƏ**

تانى تانى اوصولجا، اينجىتمئدن دئردىغىن
گوللئرين ائن تازئسى، يئتىشمىش هاس باھچئندى
آنلائتىغىم كوشلار، مئست اولدو هيكايمى
ناسىل سارھوش ائتمئسىن، ائللئرين دئغمىش گولئ!...

روزگارلى ائتكئلئرى، كوشاركن جاددئلئردى
آنلاماز اويسا كىمسى، كوردوغوم دوشلئرىمدى
گول كوكولو بىر سئودا، سىغدىرىيوروم عۇمرى
ناسىل سارخوش ائتمئسىن، ائللئرين دئغمىش گولئ!...

مئفتون اولموش كوكوسونا، ياپراكلار سئرى سئرى
سحرر دى اؤتئن بولبول، جوشوپ گئلىر كئن دىلى
گونى كوكون سىنييور، آچىلان پئردئلئرى
ناسىل سارھوش ائتمئسىن، ائللئرين دئغمىش گولئ!...

نە حادىمە

NƏ HƏDDİMƏ

هئر گون

ائىن گوزل اوموتلارلا اوياندىغىم

صباحلار يىمدا

GÜLSÜM GÜLMƏZ بىر گول دوستو يورئغىمى BİR GÜL DÜŞTÜ YÜREĞİME

بىر دالدا بىن آنلام دئرن
رئنگىنى مئفتون ائيلئىن
اوصول اوصول يئديوئرن
بىر گول دوستو يورئغىمى...

رئسىملئردئن چىكىپ گئلئن
كالمىمى ايلهام اولان
اوصول اوصول يئديوئرن
بىر گول دوستو يورئغىمى...

دوكونمادان كوكلامادان
اوزاكلارى ياكىن ائدن
اوصول اوصول يئديوئرن
بىر گول دوستو يورئغىمى...

گۇزلئردى دئرين معنا GÖZLƏRDƏ DƏRİN MƏNA

دئنىزىن ماويسىندى، سولارىن يئشلىيندى
هانگى آرزو ساكلى كى، بىلئنىمئز دئرىيندى

كاتران كاراسى گنجئلئردى اۇلورسون
هانچئر گيىيى بئر شاركى دوشئر كئن دىليينى
وى او شاركى گۆزلئر يندئن
سوزولور كئن اۇلورسون
آه دىيوروم آه
اۇلورسون...

تئنيم توپراك كوكويور

TENİM TOPRAK KOKUYOR

چوك آرسيز بئر سئوگى بئنيكميىسى
كيىمئلئر بيلمئر ايچيىمدى آكان دئيزى
سىزلييورسون گۆزلئر يىمدى يورئغيمدى
كاچ مئوسيمئلئر گئچتى
دويمايالى سئىينى
شيرئلئردى يانييور كئليمئلئر
چارئسيزليك هايكييرييور شاركيىلار
سوكاكلارين ائن ايسسىزى، ائن چيىكمازى
هئپ آيريليكلارا مى چيىكار
هئپ سارى ياپراكىلى ميدير هازانلار
بئن آغلاريم، يئر آغلار، گۆك آغلار
سئنىسيز اولمايان صاباحلاردا
سئن وئ بئن سىرليدير گنجئلئر
بيراكىن...
بيراكىن بئرلئشسين آيريلان يوللار
عۇمروم ها بيتتى، ها بيتتييور
تئنيم توپراك كوكويور...

آرتيك نى گونلئريم آيدىن
نى دى آكشاملاريم يگى...
گونئشيين ايشيىكلارى دا
آيدىنلاتمىيور اؤيلى
كارانلىك دوشئن يوزومو
ائسكىسى گيىيى...
يوكلوغوندا يگى گورونمئك
نى هادديمى

هوزون ساران اوزوملى
بئر چيغ تانئسى ايسلاتييور يوزومو،
سئنى بئكلئر كئن
بيلمئديغين بئر شئهير دى!...

ائللئر ينى گونوللو گۆچ ائتمئر ميىيم ƏLLERİNƏ GÖNÜLLÜ GĞÇ ETMEZMİYİM

سئن كى؛ گونلومون، گوزومون دىليينى بيلئن
بؤيلىسى يورئغى، هيىچ سئومئر ميگيم؟...
جان اوزوندئن گئليپ، جئئئتى سونان
ائللئر ينى گونوللو، گۆچ ائتمئر ميگيم؟...

اۇلورسون

OLURSUN

آه دىيوروم آه
ايللا كى كورشوندان اؤلمويور اينسان
سئنىسيزليك دى كى ايسلاك حاليمدئن
پئنجئرئى ووران ياغمور آنلاركئن اۇلورسون
بئر گونلوك هاسرئتىنى
يىللار جا چيلئلئرئى دئتك ائديپ
زولمو رئوا گورئلئرئى
كئليمئلئر ين چئمبئر ينى، كيرامازسان اۇلورسون
هئر آكشام، هيىچ گنجيىكمئدئن
آينى ساعاتتى گئلئن
ماوى اوستوندى ائن دئر ين گؤلگئلئر دى
اوزانا بيلديغى كادار اوزانان

نقش و نگارهای بی‌بدیل مسجد جامع مرند

این طرح، این علامت را از دست مصریان گرفته و به صورت سمبل مسیحیان جهان درآوردند.

در جنگ جهانی دوم حکومت نژادپرست آلمان نازی با رهبری هیتلر، علامت صلیب شکسته را با نام سواستیکا یا اس اس (گردونه‌خورشید) به عنوان سمبل سیاسی خود برگزید چرا که عقیده داشت این علامت توسط آریایی‌هائی که نژاد برتر!! هستند ابداع شده است. در حالی که احمد کسروی در مقاله ای در نشریه پیمان (۱۳۱۳) ضمن رد ابداع این علامت توسط آریایی‌ها، عقیده دارد که این سمبل دو هزار سال قبل از آمدن آریایی‌ها به آسیا و اروپا در اطراف رود سند مورد استفاده بوده است و بعدها توسط آریایی‌ها مورد استفاده قرار گرفته است

یهودیان از ستاره شش پر داود که به صورت دو مثلث عمود بر هم ترسیم میشود به عنوان سمبل یهود و تفکر یهودیت استفاده می‌کنند.

مسلمانان از ستاره هشت‌پری که به صورت دو مربع (با زاویه ۹۰ درجه) بر روی هم قرار می‌گیرد را به عنوان سمبل اسلامی خود پذیرفته‌اند. البته مذهب اثنی‌عشری ضمن قبول و استفاده از ستاره‌ی هشت‌پر، از ستاره دوازده‌پری نیز به عنوان سمبل دوازده امامی خود استفاده می‌کند. در عالم سیاست و اقتصاد و بهداشت و ... نیز سمبل‌هایی اختصاصی مورد استفاده قرار می‌گیرد.

البته بعضی مواقع نیز طراح از روی شیطننت یا روی نظر خاصی به صورت مخفیانه سمبل و نظر و عقیده خود را در طرح مورد سفارشش می‌گنجاند و چه بسا باعث تنش‌های سیاسی واجتماعی نیز می‌شود. به عنوان نمونه پس از جنگ جهانی دوم و شکست آلمان نازی، پست آلمان که در کنترل انگلیس بود برای بزرگداشت روز جهانی کارگر قطعه تمبری را به چاپ رساند. این تمبر کارگری را نشان می‌داد که در معدن ذغال سنگ مشغول کندن ذغال است. این تمبر در مدت کمی نایاب شد، وقتی کارشناسان علت نایابی را جستجو کردند، روشن شد که طراح تمبر از طرفداران هیتلر بوده و با زیرکی تصویر هیتلر را به صورت سر و ته در میان برجستگی های ذغال سنگ گنجانیده است!

تحقیق و نوشته: دکتر سیدمرندی

در عالم هنر و طراحی معاصر، استفاده از خطوط و شکل‌های ساده هندسی بعنوان سمبل برای رسانیدن پیامی و یا نشان‌دادن موقعیتی، جایگاه ویژه و والایی را به خود اختصاص داده است، به نحوی که بعضی از این طرح‌ها توانسته‌اند در اثر استمرار استفاده در ترسیم، از گستره‌ی جهانی برخوردار گردند.

برای نمونه، ده‌ها طرح ساده به صورت علائم راهنمایی و رانندگی در جاده‌ها دیده می‌شود. این طرح‌ها برای ما همان مفهومی را دارد که برای یک آفریقایی یا اروپایی.

مسیحیان از کشیدن دو خط عمود بر هم صلیب یا چلیپایی را رسم می‌کنند که رساننده‌ی باورهای دینی آنهاست. هر چند عقیده محققین بر این است که علامت صلیب هزاران سال قبل از میلاد حضرت مسیح در کشور مصر به عنوان سمبل فرعونیان کاربرد داشته است و سینه‌ی در کتابی باعنوان (سینه‌ی پزشک مخصوص فرعون) بر این امر ادعان دارد، اما مصلوب شدن حضرت مسیح بر چوبه‌ی داری به شکل صلیب (که در آن زمان اعدام مخالفین بر روی چهار چوبه صلیب وار در اطراف و اکناف دریای مدیترانه مثل فلسطین سوریه و روم و یونان که از فرهنگ رومی برخوردار بودند امری شایع و مرسوم بوده است. هنرمندان را بر آن داشت تا با استفاده زیاد از

از طرف دیگر کشورهای مثل اسرائیل که نه مسیحی است و نه مسلمان، سالهاست تلاش می‌کند با هزینه‌کرد میلیونها دلار و استفاده از ابزارهای فشار، صلیب سرخ جهانی را وادارد تا بعوض ایران با استفاده اسرائیل از علامت اختصاصی ستاره شش پر سرخ موافقت کند که تاکنون موفق نشده است!

حال پس از این مقدمه تقریباً طولانی اما لازم که برای شناختن سمبل‌ها مفید و ضروری بود، به اشکال و نقش و نگارهای اطراف داخلی گنبد بزرگ مسجد جامع مرند می‌رسیم که برای اولین بار توسط اینجانب مورد توجه و کنکاش قرار گرفته و نتایج آن در سال ۱۳۸۷ در کتاب (نگاهی به تاریخ مرند) آورده شد.

تا سال ۱۳۸۵ تصور می‌شد که ساختمان اصلی مسجد جامع و محراب گچبری شده کم نظیر آن در سال ۷۳۱ هجری و در زمان ابوسعید بهادرخان و به تولیت حسین بن محمود بن تاج خواجه ساخته شده است. اما با کشف و قرائت تابلوی گچبری شده ی سوم در زیر مقرنس‌های ضلع غربی طاق در بازسازی پاییز ۸۵ معلوم شد که این بنا حداقل در سال ۴۸۵ هجری قمری یعنی آخرین سال حکومت و عمر ملک‌شاه سلجوقی ساخته شده است و فقط محراب گچبری شده آن در سال ۷۳۱ و در زمان ابوسعید بهادرخان ایلخانی به جای محراب سابق ساخته شده است. (احتمالاً هنوز محراب سلجوقی در زیر محراب ایلخانی باقی است) بدین ترتیب با کشف این تابلو و با این تاریخ مستند، مشخص شده است که این مسجد قدیمی‌ترین مسجد و بنای سرپا و قابل استفاده در آذربایجان و شمالغرب کشور می‌باشد که باید مرمت و حفاظت بیشتر این بنا به عنوان قدیمی‌ترین بنای آذربایجان توسط مسئولین سازمان میراث فرهنگی کشور و استان در الویت برنامه‌های خود قرار گیرد.

سقف این چهاردیواری توسط مقرنس‌های ساده ولی زیبا به تدریج تنگ شده و به یک سطح باز هشت ضلعی منظم منتهی شده است که به علت فرو ریختن گنبد اصلی و پوشیده شدن آن توسط تیر چوبی و تخته، مشخص نیست که آیا این بنا اصلن گنبدی داشته است یا نه! و اگر داشته طبق هشت ضلعی بدنه، گنبدی هشت ضلعی بوده است که در آنصورت نیز می‌توانست کم نظیر باشد چراکه مسجدجامعی را سراغ نداریم که به گنبد

یا در ایران سال‌های ۱۳۵۳-۱۳۵۰؛ در پشت اسکناس‌های ۲۰۰ ریالی ایران؛ عکسی از برج شهیاد (آزادی فعلی) را در خود داشت منتشر شد که در اطراف برج ستاره‌های دوازده پری به عنوان کشورشیمی طراحی شده بود اما پس از مدتی اسکناس‌هایی وارد بازار شد که ستاره‌های ۱۲ پر آن به صورت ستاره شش‌پر در آمده بود! و آگاهان این عمل را نفوذ تفکر یهودی طراح اسکناس دانستند! این امر باعث شد که آن زمان اسکناس‌های ۲۰۰ ریالی با طرح ستاره شش‌پر به قیمت پانصد و حتا هزار ریال در بین کلکسیونرها خرید و فروش بشود. (تصاویر شماره ۲ا)

پس از انقلاب اسلامی، بانک مرکزی ایران در پشت اسکناس‌های صدتومانی از تصویر ساختمان طلائی شش ضلعی مشهوری استفاده کرد که سمبل فلسطین است و از نظر مسلمین مقدس و معراجگاه حضرت رسول اکرم (ص) می‌باشد. اسم این مسجد قبة الصخره است اما بانک مرکزی ایران، در اشتباهی شگرف! زیر تصویر عوض نام قبة الصخره، کلمه مسجدالاقصی (اولین قبله مسلمین) نوشته بود و سالها بعد! وقتی بانک مرکزی به اشتباه خود پی برد کلمه مسجدالاقصی را از زیر تصویر برداشت. چراکه مسجدالاقصی و مسجد قبة الصخره دو مسجد جداگانه‌ای هستند. (تصاویر شماره ۳-۴-۵)

اینجانب در مقاله‌ای در هفته‌نامه شماره ۲۰۹ امید جوان بتاريخ ۲۵ دی ماه ۱۳۷۹ برای این امر اعتراض کرده بودم.

یا طراحان برای نشان دادن صلح، کیبوتری شاخه زیتون به منقار و برای مراکز درمان مسیحی، صلیب سرخ و برای مراکز درمانی مسلمانان هلال سرخ (هلال احمر) را سمبل قرار می‌دهند

کشور ایران قبل از انقلاب اسلامی توانسته بود به عنوان تنها کشور جهانی، علامت شیر و خورشید را به عنوان سمبل درمانی خود به صلیب سرخ جهانی به‌قبولاند، اما پس از انقلاب مسئولین جهت هماهنگی با کشورهای اسلامی هلال احمر را با محفوظ نگهداشتن حق استفاده دوباره از علامت شیر و خورشید قبول کردند. در حالیکه تصویر هلال به اسلام ربطی نداشت و سمبل امپراطوری عثمانی بود.

و گنبد همه را سفیدکاری کرده و روی آن را با تصاویر گفته شده پوشانیده‌اند.

البته وجود تصاویر متعدد صلیب و صلیب شکسته، محققین و مؤلفین را به اشتباه انداخته که اعلام کنند ساختمان فعلی بازمانده کلیسا است! بخصوص اینکه در خاکبرداری کف مسجد به پایه ستونهای مدور آجری برخورد شد که از هر ۵ متر درزیر خاک وجود دارد و نشان می دهد که ساختمان اصلی دریکهزارسال پیش روی این پایه ها قرار داشته است. (شکل ۱۱)

بررسی این نقش و نگارهای کم نظیر دریک مسجداسلامی، این سؤال را مطرح می کند که رسام این تصاویر در حدود صد یا دویست سال پیش فکر ترسیم این همه صلیب و ستاره شش پر را از کجا آورده است و چه اصراری داشته که سقف یک مسجد اسلامی را با این همه تصاویر غیر اسلامی پر بکند؟ آیا نمی توانست روی مقرنس ها را همانند ده ها مسجد قاجاریه در سطح کشور با نقش آجر پر کند؟ چرا حتی یک عدد ستاره هشت پر اسلامی را نگنجانده است؟!

از آبان ماه ۱۳۸۵ این مسجد تحت مرمت مرمتهکاران میراث فرهنگی استان قرار گرفت. آنها لازم دیدند برای مرمت اصولی تمام دستکاری های غیر ضروری این چند دهه را از بدنه ساختمان مسجد بزدایند و مسجد را تقریبا به حالت اولیه اش در آورند و در این راه مجبور شدند سفیدکاری های نقاشی شده را از روی مقرنس های اطراف گنبد، کنده و فرو بریزانند.

البته به نظر می رسد که از زدودن گچبری ها، بیشتر قصد و تمایل داشتند تا این تصاویر صلیب ازبین برود! اما ازبخت بد آنها و خوشبختی دوستداران تاریخ مشاهده گردید که دریک هزارسال قبل، باهزینه کرد زمان و پول زیاد، همین تصاویر باآجر در بدنه محراب خانه کارشده است! (شکل ۱۲ و ۱۳)

درنتیجه معلوم می شود که صدهاسال قبل مرمتهکار رسام سعی کرده است پس از مرمت جاهای ریخته شده گنبد با گچکاری، آجر چینی های زیر گچ را تا حدود امکان و بامهارت تمام، توسط رنگ روی گچ ترسیم بکند.

باز این سوال مطرح می شود که اگر تمام صلیب ها و ستاره ها با آجر و توسط معمار سازنده در حدود هزار سال قبل چیده شده است آیا این اشکال را عامدا و آگاهانه

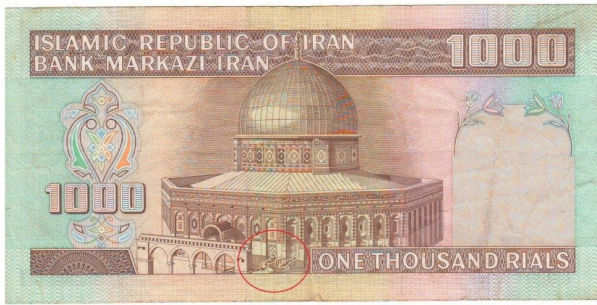
هشت ضلعی ختم بشود، و یا پس از نیم پایه ای هشت ضلعی به یک گنبد مخروطی یا تخم مرغی و پیازی ختم بشود. هرچند وضعیت فعلی سقف و ظرافت ساختاری آن نشان می دهد که این سقف نمی توانسته وزن گنبدی را تحمل کند.

سالهای قبل برای مرمت و استحکام بخشی محرابخانه، تمام مقرنس ها (بالتر از گچبری های خوش خط زیر گنبد) با گچ، سفیدکاری ساده شده بود که روی آنها با رنگ آجری به طرز زیبایی نقش هایی کار شده بود. (تصویر شماره شش) در این فضا از تصاویر متعدد ستاره شش پر (شکل ۷) و صلیب و صلیب شکسته (شکل ۸ و ۹) و ستاره های سه پره ای چرخان (شکل ۱۰) استفاده شده بود. اطراف مقرنس ها و طاقچه های کم عمق با تصاویری آجری پوشانده بود. البته غالبیت تصاویر با صلیب هایی است که گوشه پایین هر صلیب به دو صلیب شکسته ختم می شود و عین همین تصاویر اما به صورت معکوس روی صلیب پایینی قرار می گیرد و بدین ترتیب در هر مقرنس و یا طاقچه از دو عدد صلیب بزرگ و چهار عدد صلیب شکسته بهره جسته است. در هر سمت دیوار یک یا دو مقرنس با تصویر ستاره شش پر و نیز ستاره سه پره چرخان پر شده است.

با توجه به نبودن صحن و صغه و حیاط و حجره های مرسوم در مساجد اسلامی به نظر می رسد که این بنا در اصل یا آتشکده بوده است که دارای هشت تا دوازده پنجره دودگیر در ارتفاع ۵-۸ متری از سطح زمین وجود دارد و یا به صورت کلیسا بوده که احتمالا به دستور دختر ترسای بنام ماریا یا ماریانا ساخته شده است. روی این امر بعضی از مولفین به اشتباه کل بنای شهر مرنند را به این بانو منتسب می کنند و حتی پا را فراتر گذاشته نام مرنند را بر گرفته از نام این دختر ترسا دانسته اند! در حالی که با توجه به قدمت شش هزار ساله مرنند و عمر دو هزار ساله مسیحیت باید بگوییم که این فرضیه از مبنا اشتباه محض می باشد و می شود گفت: "بانوئی به نام ماریا و یا ماریانا وجود خارجی نداشته است."

به گفته کارشناسان، سفید کاری مقرنس ها و نیز اشکال روی آن حداکثر عمر صد تا دویست ساله داشته و احتمالا در زمان قاجار جهت ترمیم فروریختگی های سقف

در این سالها نوشته‌های اینجانب در فضای مجازی و نامه‌هایم به مسئولین مربوطه اثری نکرد. تا اینکه

در پائیز ۱۴۰۲ نسبت به مرمت قسمتی از محرابخانه اقدام شد.

متأسفانه در این مرمت کل منطقه را از رنگ اخرائی پاک کرده و خود صلیب و صلیب شکسته را از بین برده و محرابخانه را بصورت بی‌روچی درآوردند. (شکل ۱۵ و ۱۴)

۱ = نقش ستاره شیعی دوازده پر در پشت اسکناسهای بیست تومانی زمان شاه (انتشار حدود ۱۳۵۲ شمسی)

۲ = پس از چندی روی شیطنت طراح اسکناس، ستاره دوازده پر شیعی، جای خود را به ستاره شش پر یهودیت داد!

۳ = این بنا، مسجد قبة الصخره در بیت المقدس است که بانک مرکزی ایران با شتاب نام مسجد الاقصی را درج نموده است.

۴ = بانک مرکزی ایران وقتی متوجه خبط خود شد بدون توضیح و پوزش، کلمه مسجد الاقصی را از زیر تصاویر حذف نمود!

چیده است یا نادانسته؟ اگر آگاهانه بوده است، معمار پیرو چه دینی و یا تفکری بوده است و یا می‌خواسته برای نسل‌های آینده چه پیامی را باقی بگذارد؟ چرا معمار در احداث محرابخانه از کوچکترین سمبل اسلامی بهره نچسته است؟ آیا در زمان سلجوقیان ارزش تبلیغی صلیب و صلیب شکسته یا ستاره داوود و ستاره اسلامی شناخته شده بود؟ اگر شناخته شده بود چرا معمار سعی نکرده است عوض سمبل‌های غیر اسلامی آن هم با تعصب آن زمان از سمبل‌های اسلامی و یا از سمبل حکومت سلجوقیان که یک عقاب دو سر بود در ساختمان گنبد استفاده بکند؟ و ده‌ها سوال دیگر که نیاز به کنکاش بیشتر دارد و حال نیز که به بهانه درآوردن مسجد به شکل اثلیه اقدام کرده‌اند، آیا در اینصورت لازم نیست تحقیق علمی صورت گیرد و اگر این محرابخانه در اصل آتشکده بود بصورت آتشکده و اگر کلیسا بود بصورت کلیسا در آورند؟! و یا فقط مامور هستند صلیب شکسته‌ها را که

در اغلب مساجد تاریخی ایران بانام مقدس حضرت علی(ع) درهم تنیده است، از بین ببرند؟! (نمائی از آجرکاری مسجد جامع قزوین که مزین به نام حضرت علی و گردونه خورشید است. شکل ۱۶) و نمائی از نرده‌های گرانیقیمت مدینه منوره. شکل ۱۷

با بیرون آمدن نقش و نگار صلیب شکسته با آجر، مرمت محرابخانه به بهانه‌هایی تا سال ۱۴۰۲ مسکوت باقی ماند!

۸= نقش گردونه خورشید یا سواستیکا و یا صلیب شکسته
بردیوارهای محرابخانه مسجد یکهزارساله‌ی جامع مرند

۵= ساله‌بعد (۱۳۹۳)، بانک مرکزی ایران تصویر حقیقی
مسجدالاقصی را براسکناسهای دو هزار تومانی نقش کرد.

۹= نقش صلیب و صلیب شکسته بردیوارهای محرابخانه
مسجدجامع مرند

۱۰= نقش ستاره سه پرچرخان دردیواره‌های محرابخانه
مسجدجامع مرند(از این نقش در زیرمناره مدرسه سنگی
سلجوقی چیفته مناره در ارزروم ترکیه هم استفاده شده است.)

۶= تا سال ۱۳۸۵ محرابخانه مسجدجامع مرند بارنگ اخرائی و
اینگونه شاداب و زیبا به عمریک هزارساله خود ادامه می‌داد.

۱۱= در خاکبرداری کف مسجدجامع مرند برای آجرچینی، این
پایه‌های مدور از خاک بیرون آمد و نشان داد که ساختمان قبلی
مسجد در یک هزارسال قبل، روی این ستونهای مدور قرار
داشته است.

۷= نقش ستاره شش پر در محرابخانه مسجدجامع مرند

۱۵=در زمستان ۱۴۰۲ محرابخانه زیبای شکل ۶ را بدینصورت بی‌روح و با بندکشی‌های زمخت پدید آوردند!!

۱۲= تنها ستون باقیمانده از بنای قبل از یک‌هزارساله مسجد که به دیوار افتاده و تخریب نشده است. (این ستون بیش از یک هزارسال عمر دارد.)

۱۳ = ساخت ستاره شش پر با آجر در حدود یک هزارسال قبل در محرابخانه مسجد جامع مرند (بین دو آجر با گچ برپهای ظریفی پر شده است)

۱۶= در مرمت زمستان ۱۴۰۲ مرمتکاران میراث فرهنگی استان شکل زیبای ۶ و ۹ را بدینصورت بی‌روح و نامتوازن و با بندکشی زمخت در آوردند! آیا عمدی در کار است!؟

۱۴ = ساخت ستاره شش پر با

۱۷= مسجد جامع قرن پنجمی قزوین بانماهای متعدد نام حضرت علی (ع) ختم شده به گردونه مهر یا خورشید.

آجر در حدود یک هزارسال قبل در محرابخانه مسجد جامع مرند

شکل ۱۷= استفاده از گردونه مهر در نرده‌های گرانقیمت محوطه مسجد نبوی در مدینه منوره

ملکلرین اۋولادی اولمور. اونا گۆره عزیزلەیب
اوخشادیققلاری جیهونو دوغما آناسیندان چوخ اثرکەن
آییردیلار؛ روحونو دا قوش تک آغوشلارینا آلیب گۆیه
– تانرینین درگاهینا آپاردیلار. گۆرەسن، اۆز وظیفه
بورجونو واختیندان قاباق یئرینە یئتیرەن اۆلوم ملی
تانرینین ھانسی موکافاتینا لاییق گۆرولور؟ آخی، بو
گنجلرین آتا – آنالارینى، باجى-قارداشلارینى،
سئوگیکلری قیزلاری گۆزۈ یاشلی قویان اۆلوم
ملینین نیینە گرکدی بئله موکافات؟

قلبیمی آغیر نیسگیل بوروموشدو. اینسان حیاتینین
فانیلیگی بارەدە دوشونجەلر ایچیمە پئسسیمیست
آب-ھاوا دولدورموشدو. گۆی اوزون دەکی بولودلارین
دا رنگی آغارمیشدی. حوزنلە قوروبا دوغرو اییلەن
گونش اوفوقدن آسیلمیش ماتام بایراغینی
خاتیرلادیردی. جئیهونون تابوتونو گتیرەن طیارە قم –
غصەیه قرق اولموش دوغما وطن سماسیندان
پریشانلیقلایرە ائنیردی. گۆزلەمە زالیندا جانلاما
عملە گلدى. دوغمالارینى قارشىلاماغا گلنلرین
الین دەکی گول-چیچک دستەلری اۋتن اینسانلارین
بیر-بیرینە سئوگی سیندن، آرزو-ایستکلریندن
سوراق وئیردی. بورادا ائله او گول-چیچک رنگلی
جیب یایلیقلاری ایله گۆزلرینین یاشینی سیلەنر دە
آز دئییلدی. بو، سئوینج یاشلارینا بنزەمیردی.
گۆرونور، تابوت قارشىلاماغا گلن تک بیز دئییلدیک.

طیيارەدن ائندیریلەن ایکی تابوتو یوک آنبارینا
آپاردیلار. اما آنبارین ھئیأتین دە باشقا تابوتلار دا
واردی، اونلاری شىمال ایستىقامتىندىن باكىيا اوچان
طیيارەلر گتیرمیشدی. من جیهونون تابوتونا باخا-باخا
باجیمی دوشونوردوم. اوغلونون اۆلوموندن خبرسيز
باجیم ایندی، یقین کی، اکیب-بئجردی بویستانی
سولاییردی. نئچە واخت ایدی کی، جیهونلا جوشقونا
یئمیش-قارپیز پایى آیرییب، ھسرتلە یوللارینى
گۆزلییردی. بلکہ دە، باجیم گونون بو وعدەسى ان
چوخ دا جئیهونو قیناییردی: "آی ساققالی آغارمیش،
ھاردا قالدین گل چیخ دە! آخی، سنین توی-دویونون

دانشان تابوتلار

DANIŞAN TABUTLAR

Nurəddin Ədil oğlu

نورالدین عدیل اوغلو

برگردان : فرید ستاری فر

۲۰ ایل اول روسیادا قتله یئتیریلەن ھموطنلریمیزین
خاطرەسینە حصر ائتدیم بو حکایەدەکی پروبلئم بو
گون دە اۆز اکتوالیغینی ایتیرمەیب.
...بایین ایلک گونو منیم اوچون شاد خبرلە دە باشلایا
بیلردی؛ لاپ ائله قوھوملاریم کئندن زنگ ائدیپ خبر
وئردیلر کی، بۆیوک باجینین اوغلو جیهونون تویودور،
دورما گل! یا دا گۆزون آیدین اولسون، روسیادا حبس
اولونان اورتانجیل باجینین اوغلو قاراش آزادلیغا
بوراخیلیب!.. اما اوزودۆنوکلوک دە و ظالملیق دا آد
چیخارمیش چرخى فلک منیملە چوخدان کچ
دوشموشدو، ائله اۆز سایدیغینی ساییردی. اونا گۆره
دە بد خبرلە داھا اۋیرنجلیدیم. اوریمە داممیشدی
کی، اون ایلدەن چوخ روسیادا یاشایان باجیم اوغلو
جئیهون دا بعضی دلیقانلی یاشیدلاری کیمی اۆز
اچلی ایله اۆلمک اوچون دوغولمایب! قوش تکی قاناد
آچیب وطندن اوزاقلارا گئدن بئله گنجلر ائله بیل
جانلارینى تانرینین اۆلوم ملکلرینە ھدییه ائتمکچون
آپارمیشدیلار. اونا گۆره دە تابوتلاری گۆی اوزویله
دۆنوردو قوربتدن وطنە. ایلالە دا کی، جئیهون بوی-
بوخونون دا، گۆرکەمین دە اولان جاوانلاری ملکلر عزیز-
گیرامی بالاسی کیمی سئویب ازیزلییردیلر. دوزدور،

ایکیمیزه موشتی گۆزو ایله باخیب قیمی شیردیلار. سونرا اورتایا قریبه ساکیتلیک چۆکدو. آنجاق منه ائله گلیردی کی، او سس سیزلیکده تکجه تابوتلار دانیشیردی.

بیرینجی تابوت: "کیمسه بورادا قاتیللردن سۆز سالدی. هه، هه، اصلینده بیزیم قاتیللریمیز بورادا - وطن، خالق، حاق-عدالت دئییه-دئییه وظیفه کورسوسونه دیرماشانلاردی. منیم قاتیللریم واختیله بیزیم کیمی گنجلرین ایشلیدی فابریک-زاوودلاری هرراجا قویوب داغی دانلاردی... آخی من قاراباغا گۆز دیکهن دوشمه نله دؤیوشلرده آغیر یارالانمیشدیم. آتشکس دن سونرا ایش اوچون آغیز آچمادیغیم ایداره، تشکیلات قالمامیشدی. داش اورکلی اجنبی پاترونلار اۆز وطنیمده منه ایش وئرمه دیلر. اۆزوموزونکولرسه ویجدانلاری ایله آلوتر ائدیردیلر. نئفت داشلاریندا عادی فهله ایشلهمک اوچون من دن ۱۵۰۰ دوللار ایسته دیلر. او پولو قازانماق اوچون روسیایا اوز توتدوم. آخیریم دا بئله اولدو... اگر من بورادا اۆزومو دولاندیرماغا ایش تاپسایدیم، روسیایانین او اوجقار شهرینده نه اؤلوم آختاریردیم؟!"

ایکینجی تابوت: "سیز بو دونیانین ان بختور اؤلوسوسونوز، خوش اولسون او بیرى دونیاداکی حالینیز! سیزی هئچ اولماسا تورپاغا تاپشیرماق اوچون آپارماغا گلیبلر. اما اوچ گون دور کی، بوردايام، منی ایگیرمی گون اول قدیم بیر روس شهرینین بازاریندا باشیقیرخیق، گۆزوقیزمیش «یئنی فاشیست» روح لو جاوانلار اؤلدوردولر. کندیمیزه تئلفقرام دا گۆندریلیب. عائله میزده یئگانه ایشله یهن، پول قازانان من ایدیم. قتله یئتیریلدییم شهرده

اولاجاق... " فیکیرلر اوربیمی یون کیمی دیدیردی. ایندی جیهونون اؤلوم خبرینی باجیما نئجه وئریم؟.. یوک آنبارینین ایشچیلرین دن بیرى منیم برک کؤورلیدییم گؤروب، الینی بیر تابوتا اوزاتدی: - اوچونجو گون دور کی، بوردادیر، هله ده دالینجا گلن یوخ دور!..

بلکه دوشونوردو کی، بو سۆزلر منه تسلی اولاجاق، عکسینه، داها دا کؤورلیب ایچین-ایچین آغلادیم. منه بیر آن ائله گلدی کی، اونودولموش تابوت صحبتین اونون حاقیندا گئتدیینی دویوب دیللنجهک. بورادا نیه، کیمه گۆره یوبانماغینین سببینی، دئییه سن، یالنیز اۆزو بیلیردی. تابوتون اوستونده سویادی و گؤندریلیدی اونوان یازیلیمیشدی. اوخوماغا ماجال تاپمامیش بیردن کیمسه الینی چینیمه قویوب خیریلتی لی سسله دئدی: - باشین ساغ اولسون، آداس! - بو سۆزلری دئییه هوندوربوی لو، ساپساغلام ووجودلو کیشینین اللری ده تابوت کیمی آغیر ایدی. او، جیهونون تابوتو ایله بیرلیکده گتیریلن سینک تابوتداکی جاوانین عمی سی اولدوغونو بیلدیردی: - من قارداشیم اوغلونون قاتیلینی تانیییرام، بیزیمکیلردن دی... قارداش اوغلونو زابراتدا دفن ائدیپ، قاییداجاغام او خابارووسک خارابا قالمیشا، قیساسیمی آلاممیش گئری قاییتما یا جاغام!..

او، سوال یاغان گۆزلرینی منه زیلله دی. ائله بیل اوزاق خابارووسکدان آذربایجانا نؤوبتی تابوت گؤندرمک اوچون اۆزونه اورتاق آختاریردی. من آنبارین حیطینده کی تابوتلاری اونا گؤستریب دئدیم: - بلکه، بو جاوانلارین قاتیللری هئچ او قدر ده اوزاقدا دئییل. منه آداس دئییه بیر آنلیغا دوروخدو، دئییه سن، نه دئمک ایستدییمی آنلامامیشدی. - آخی، بو جاوانلار او خارابا دئدیین خابارووسک شهرینه اؤلکم اوچون دئییل، اینسان کیمی یاشاماغا گئتمیشدیلر، - دئدیم.

هاوا لیمانیندا تابوت داشیماغا وردیش ائلمیش تجلی یاردیم ماشینلارینین سوروجولری هر

داشى، گۆى دە قوشو ساواشماسا، كاسىيى جانين دان،
 وارلى سى مالين دان-پولون دان كئچمەسە، اوندا ھانسى
 قلبە دن دانىشماق اولار؟ دئدىلر، سن دە نئچە ايلدير
 كى، روسيادا پول قازانيرسان، وئر، جانينى قورتار!
 باخ، بئله جە دوز اون ايل من اۆز دوغما اۆلكە مين
 وطنداشى اولماغا چاليشديم. بير اتك پول وئريب
 آلدېغيم پاسپورتون مۇھورونون مورككىبى قوروماميش،
 گۇر باشيما نە ايش گلدى. ھئچ اولماسا، سندسىز-
 فيلان سيز دوزو-دونيانى گزيب، دولاشيرديم. سن
 دئمە، سند آدامين اونوانينى اۆلومە نيشان وئرن
 كاغيد تله سين دن ساوايى بير شئى دئىلميش...
 ھئيف وئرديم او پوللارا... ھله اوستە ليك رشتوران دا
 وئرديم قوناقليغين لذتى ميللى مأمورون
 قورساغين دان گئتمە ييب! او پوللارى اۆزومە توى
 ائل مەك اوچون ييغميشديم... گۇرونور، بو اۆلكە دە
 نادوروست مأمورلارين قورساغى دولسون دئە ھله
 بيزيم كيمي چوخ اوغوللارين اناسى آغلار
 قالمالى دير..."

سونرا تابوتلار بير-بيريلە ويدالاشدى. "او دونيادا
 گۇروشدنك!" - دئدىلر. تابوتلارى آپاران تعجىلى
 يارديم ماشينلارى ھاوا ليمانين دان اوزاقلاشدىلار.

جيھونون تابوتونو آپاران ماشينين پنجرە سين دن
 دالغالارى شاهە قالخان دنيز گۇرونوردو. شوشە نى
 دۇيچلە يەن باكى كولىي ائله بيل كرە لا چۇلون دە
 شھيد اولانلارا حصر ائدىلميش مرثيە نى
 پيچىلدا ييردى.

...اوشاق واختى جيھون بئشىك دە ياتماغى
 خوشلامازدى. باجى سى گونش، قارداشى روسلان
 كۇرپە ايكن خستە ليك دن اۆلموشدو. جيھون دا ائله
 بيل بالاجا بئشىي اۆلن كۇرپە لرين مزارينا
 اوخشاتميشدى. ھميشە اناسينين قوجاغين دا يوخويا
 گندردى. بئشىيە قويان كيمي اويانيب آغلاياردى...
 ديللى-ديلاور جيھون ايندى تابوتون ايچيندە لال-
 دينمز اوزانميشدى. يوللار ماشينى دا، ماشينين
 ايچرى سين دە كى تابوتو دا بئشىك كيمي

بيزيمكىلرين سايى يئرلى اھالينين سايىنى اۆتوب
 كئچيردى. اودور كى، شھرين قوبئرتاتورو قرار
 وئرميشدى كى، بيزى فابريك-زاوودلاردا ايشە قبول
 ائتمە سينلر. من دە بازاردا آلوتر ائلمە يە باشلاديم.
 قازانجىما او قدر شريك چيخان مأمور تاپيليردى كى،
 ھئچ سون زامانلار ائوہ عمللى-باشلى پول دا يوللايا
 بيلميرديم..."

اوچونجو تابوت: "ائە رحمتلين اوغلو رحمت ليك، بس
 سن بيلميرسن كى، ايندى ھر يئردە روشوتخور
 مأمورلار وار؟ من دە بوردا اۆز ميللى مأمورلاريميزا
 پول وئرمەك دن بوغازا ييغميشديم. دوزو، من سيزين
 كيمي قاراباغ دا ووروشماميشام. آنجاق آغليم كسن دن
 بيليرديم كى، دونيايا سپە لنەن داشناك تۇرمە لرى
 بيزيملە عدالت سيز ساواش آپاران تفرورچولارا سلاح-
 سورسات گۇندرير. دوشوندوم كى، ھرە ميز بير
 داشناك ديغاسينى زاوالا گتيرسك، اوندا
 تورپاقلاريميزا تاماھ سالانلارين توخومو كسيلر... من
 دە ائلمديم تنبليك، بير-ايكى داشناكين قولاغينى
 چرتيب جزالانديرديم. اما نە فايداسى، ائى منيم
 آخيرت يولداشلاريم. ياد ميللت دن اولان قانون
 كئشىك چىسى منە آمان وئردى. دئدى: - سنين بو
 جينايە عملين داشناك جلالدارينين خوجالى دا
 تۇرتدىي اورتا عصر وحشيلينين يانين دا ندير كى؟!
 گئت ياشا!.. اجب ياشاديم! واى اۆزوموزونكولرين
 لين دن - آختاريش وئريب منى تاپ ديلار. دئدىلر
 كى، بيە سن اللھين باجى سى اوغلوسان؟ نيه روسييا
 بازارلارين دا ائلديين قھرمان ليغى گئديب قاراباغ دا
 گۇسترمدين؟ دئديم استغفورالله، من اللھين باجى سى
 اوغلو دئىيلەم، ھله اوستە ليك نە ناظر اوغلو يام، نە دە
 دئپوتات-زاد قوھوموم وار. ھئچ مملكتيميزين حرراجا
 قويولان املاكين دان نسلیميزە بير تيكە دە پاى
 دوشمە ييب. بير حالدا كى، وطنين ثروتينى يئيب
 شيشەن ناظر اوغوللارى قاراباغين يولونو تانيمير، منيم
 كيمي كاسيب-كوسوبون قاتيلديغى محاربه نين نە
 فای داسى اولاجاق؟ محاربه دە يوردون يئردە داغى-

ساخت-سالامات گئری دؤنه جک! آنجاق آیدین عمیمین
تئلفون زنگی منیم گومانیمی آلت-اوست ائلدی: -
بیز حاضیرلیغیمیزی گؤرموشوک (یعنی جیهونون
قبیرینی قازمیشیق)... هاوا چوخ ایستی دیرم (یعنی
منئیدی چوخ ساخلاماق اولمازا!)... هاردا سینیز?..

دهشت ایدی. یول منه اوزون گؤرونوردو، یوخسا
پهلوان جیهونون تابوتونو آپاران ماشینین گوجو
توکنمیشدی؟ عمیمله دانیشاندا منه ائله گلدی کی،
ایمی اوزاتسام کن ده چاتار. توی توغ لوسونون بورما
بویوزو کیمی قیوریلان ایلغیم لی یوللار سا اوزان دیقجا
اوزانیردی. دونیانین ان اوزون قوروب چاغییدی او
گون! باجیمگیلین حیط-باجاسی گؤز لیریم ده
جانلان دی: ایلاهی، اورا قوربتده جاوان اوغلو، اری،
قارداشی اولن نه چوخ معصوم-چاره سیز و چؤهره لری
یاس لی قاراپالتارلی قادین ییغیشیب! منیم آرزو باجیم
دا بد خبردن آگاه ایدی. دؤنوب بوستاندا جیهونون
آدینا ساخلا دیغی یئمیشلره باخیب، ناله چکیردی:

بوستاندا تاغیم آغلار،

سوسوز یارپاغیم آغلار،

ساغام اوزوم آغلارام،

اؤلله تورپاغیم آغلار.

...سونرا اوغولتو قویدو، بوغاناق قالخدی. کولک چؤل-
باییرین بارینی-برکتینی سانکی گؤیه سوووراجاقدی.
کند یولون دان قوم دنجیکلری بورولا- بورولا هاوایا
قالخیب، قوملو بازییا ساری یان آلدی. او قوملار کولک
توختادیقجا تزه قازیلیمیش مزارا دوشوردو. ساغلیغیندا
هر گلیشین ده جیهونون آیاغینا دؤشه نن او خیردا قوم
دنجیکلری اوشاق واختی اونون آیاق ایزلرینی اؤپوب-
اوخشامیشدی لار. ایندی سانکی اولوم خبرینی
ائشیدیب اؤز لرینی جیهون دان قاباق دفن ائلییردی لر.

...یولدا بزکلی-دوزکلی گلین ماشینلاری گؤرونوردو.
توی هاواسی اوستونده کؤکلنمیش آداملار تعجیلی
یاردیم (اورژانس) ماشینینداکی تابوت دان خبرسیز
ایدیلر. او تابوتداکی جاوانین دا بو یای آخشاملارین
بیرین ده، بلکه ده پاییز گونو تویو اولاجاق دی. گلین

بیرغالا ییردی. من تابوتا باخا-باخا، باجیم اوغونون
آیاقایلین ایستی قوملارین اوستونده حیط - باجادا
اوینادیغی گونلری خاطیرلاییردیم. جیهون او
قوملارین اوستونده اوینایا-اوینایا بویا-باشا چاتیب،
پهلوان جسسه لی گنج اولموشدو. او قوملار سانکی
اونون آیاقلارینا یاپیشیب، بوتون دونیانی گزیب
دولاشمیشدی. بلکه، او قوملار ایندی تابوتون
ایچین ده، ابدی یوخویا گنتمیش جیهونون
آیاقلارین دان هله ده قوپمامیشدی لار. قولاغیما
جیهونون سسی گلدی:

سونوم قوملو بازیدی

حاق دان گلن یازیدی

یادلار آلدی جانیمی

قبریمی ائل قازیدی...

قوملو بازی کندیمیزده کی قبیرستانلیغین کؤهنه
آدی دیر. قدیم زمانلاردا دنیزین لیدؤیه نی هون دور
تپه لیک اولوب. ایکی عصر دن چوخ ایدی کی، اولولر
قوملو بازی دا تورپاغا تاپشیریلیردی. سون ایللر بازی دا
جاوان مزارلاری خیلی آرتمیشدی. آنالار جاوان
اوغوللارینین مزارلارینی قیرمیزی پارچالارا
بورویوردولر. او آل-قیرمیزی پارچالاری اوغوللارینین
بی اوتاقلارینی بزه مک اوچون توی خونچاسین دا
ساخلامیشدی آنالار... قوملو بازی دا روسیانیین
شهرلرین ده قتله یئتیریلن گنجلرین مزاری وطن
اوغرون دا شهید اولان یاشیدلارینین مزارین دان ایکی
دفعه چوخ ایدی. هله قوربتده عمرونو باشا ووروب،
کفن سیز-قوسول سوز اول نلری دئمیرم. قوربتده شاه
کیمی کئف-داماق ایچین ده یاشاسالار دا اولن دن
سونرا اونلارین مزارلارینا آنا-باجیلارینین آجی گؤز
یاشلاری قاریشمامیشدی.

آناسینی اوغول تویونا حسرت قویان جئیهونون ناکام
تالئینه ایسه سانکی گؤی ده ملکلر ده یاس
ساخلامیشدی. تابوتونون اوستو گؤز یاشلارین دان
ایسلانمیشدی. هردن منه ائله گلیردی کی، او هله ده
آدینا قوربت دئیلن اوزاق یئرده دیر، نه واخت سا

بیر جوت پوتیووکا سیفاریش ائدیم... بیرینی اؤزومه،
بیرینی ده جانانیمما...

– ایشتاھینا قوز حالواسی! آی ابلهین بیرى ابله، بو
دفعه جیهونون اؤزو یوخ ای، تابوتو گلیر!..

بونو دئیهن هر کیم ایدیسه مأمورون باشینا چیرتما
ووردو. مأمور دا عصییلیشیب دئدی: – ائه، سن چوخ
بدبخت آدماسان، هئچ واخت مامورلوغون، مۇهورون
لذتینی بيلمه ییب سن. اونا گؤره آغزینی کؤن ده لن
قویوسان. نه اولسون کی، اؤلوسو گلیر؟ روسییدان
گلن اؤلورلرین بیرى سنین کیمی بوردا ایشسیز –
کوچ سوز گزه ن یوز دیرییه برابر دیر. سن بوردان-بورا
سئچکییه گلمه یهن ده اونلار گلیر، هم ده بیز ایسته ین
نامیزده سس وئریرلر. هله باشقا حاق-حسابلاریمیزی
دئمیرم...

جیهونگیلین حیطین دن اوچالان وای-شیوه ن سسی مأمور
بیین سؤزلرینی ائشیدیلیمز ائدی. یای گونشی چوخدان
قوروبا ائتمیشدی. جیهونون بالزاملاشدیریلیمش مئیدینی
سینک تابوت دان چیخاریب، یویوجوخانا یا آپاردیلار.
کیمسه حیرتله: – ائله بیل ایندی حرکتک گلیب، عمللی-
باشلی دانیشاجاق! – دئدی. اؤلویویانلاردان ان یاشلی سی
اونون سؤزونه گوج وئردی: – هه، ائله بیل هئچ اؤلمه ییب.
درین یوخویا گئدیپ، بدنی ده گول کیمی تر-تمیزدیر.
بیرجه باشینین آرخاسین دا گوللنه نین آچدیغی کیچیک
دلیک وار...

سونرا حیط-باجایا سیغمایان آغلاشما سسین دن سانکی
جیهون دا یوخودان اوپان دی: " – هه، ایندیجه آباغا
قالخاجاغام. آخی منیم تابوتوما هئچ کیمین گوجو چاتماز.
اؤزوم تابوتومو اؤز چینیمه گؤتوروب، مزاریمما آپاراجاغام..."
جیهونون خیالی گئت-گئنده ارییب بورکولو یای
آخشامینین آقارانلیغینا قاریشدی.

...موللانی اوخودوغو "الرحمان" سوره سینین صدالاری
آلتین دا تابوت ایزدیهمین چینین ده ییرغالانا-ییرغالانا
قوملو بازییا – ابدیت یوواسینا ساری یول آلدی.

۲۲،۰۶،۲۰۰۴

آپاران او بزکلی-دوزکلی ماشینلاردان بیرى ده آرزو
باجیمگیلین حیطینه دؤنه جکدی...

"بی اوتاغی گؤرمه یهن ناکام جیهونوم لای-لای".
باجیمین سسی اوزاق دان قولاغیما دوشموشدو. او
سس منیم کیمی جیهونو دا تشویشه سالمیشدی
سانکی. "دایی، آنام دان موغایات اولون!.." – دئییه
دیللهدی تابوت دان. من بو آن نه ائدجیممی
دوشونوردوم.

یولون کنارین داکی یاریمچیق بیچیلیمش زمینین
ایچین ده خاراب اولموش کومباینین صاحبی ده
قاشقباغینی تۆکموشدو. ایندی اؤزونو دونیانین ان
بدبخت آدمی حساب ائدن او کومباین چی بلکه ده
بیلمیردی کی، دونیانین ان آغیر دردی آناسینین
اوستونه جاوان اوغلونون تابوتونو آپارماقدی. کندین
گیرجین ده تنها بیر قوجا ال آغاجینا سؤیکنیب
یاخینلیغین دا ایلنیب-گولهن جاوانلارا باخیردی.
ایندی اؤز جاوان لیق چاغینی خاطرلایان او الدهن
دوشموش قوجا دا، یقین کی، هله اؤلوم حاق دا هئچ
نه دوشونموردو.

...باجیمگیلین هوزنله دولو حیطین ده ایزدیهمی
گؤزه ن ده اورژانس ماشینین سوروجوسو
هیجانلان دی: – معلم ماشین تزه دیر، بعضا درد
اینسانلاری حدین دن چیخاریب، خصوصاً ده قادینلاری.
غضبلرینی تابوت گتیره ن ماشینا تۆکورلر. حتی اؤزومو
ده بیر دفعه محکم ایزشیدیریلر. دئییرم، نئجه اولسا،
سیزی ائشیدرلر!..

– ناراحت اولما! – دئدیم. آنجاق اونون کئچیردی
تلاش حیسسی اؤتوب-کئچمه دی. "دایی، آنام دان
احتیاطلی اول، اؤزونو ماشینین آلتینا آتار!.." جیهون
سون دفعه تابوتون ایچین دن دیلله ن دی.

– جیهون گلیر، جیهون گلیر! – خبر گئدیپ کندین
هر طرفینه چاتمیشدی. هر دفعه جیهون دان شاخ
روس پولو، گؤی دوللاری آلان مأمور بی ده ایداره ده
اوتوروب اللرینی اوووشدوروردو: – آی جان، آی جان،
بو ایلکی کورورت پولوم دا دوزلدی. قوی زنگ ائدیپ

اولوییه ابوالفضل قیزی
ÜLVİYYƏ ƏBÜLFƏZ QIZI

گۆز یاشلارینلا جو جرتدین می هئج؟
هر نفس آلاندا آغیر گلدی می سنه؟
مزاری می نیه قلبینه سالدین کی، خیال آدام؟!
الین چاتمیر قلبینین درینلیینه،
چیخارت منی او مزاردان قورتول دارلیق دان .
اؤزون دن ایزن آلمادان اوزاق اولدونمو اؤزونه؟
گونش باهار سئوهن کیمی سئودین می اؤز گولونو
باغبان کیمی؟

اونون نفسین دن جیرین داددیمی؟!
نفسی ایله نفه سینی کسی می،
نفسیمی کسدیین کیمی؟!
خیال آدام، یوخلوق و وارلیق سرحدین دن بئزمدینمی؟
سؤیله گوروم سول سینهنه یومروغونو چیرپدینمی؟
قلبین ده کی مزاریمی داغیتماغا جهد ائتدینمی؟!
من سیزلیک توخومو تئز جو جریب گۆز یاشلارین دان
تیکان لی مفتیل کیمی ساریلیب ووجودونا ..

بو تیکان لی مفتی لی قیرماغا چالیشدین می؟
گورمک اوچون گۆز لازیم دئییل، بیان ائتدین می؟
خیال آدام، قلبین گۆزلرینه منی
نچه دفعه تصویر ائتدی، سؤیله سنه .
خیال آدام، سن حدودسوز تخییلوم سن،
من آدلی کیتابین اوز قابیغی سان،
قلبیم ده گیزلنوب سؤزوم ده وارسان .
سنین وارلیغین دا وارلیغیم یاتیر،
گیزلی حرفلره یازیلیمیش بیر سیرسن .
سیرلی حرفلری آنلایان تاپار .
روحا دیوار اولماز قازیلیمیش مزار،
من ده خیالام، سن ده خیال سان .
خیاللار ایچین ده یوخا چیخمیشیق !

یارادان سیغال چکیر، کاینات یاشیلاشیر

عؤمور زامانا اسیر، زامان هارا تلسیر؟
مجهول - معلوم کسیشیر، سوکوت سسی می کسیر .
سواللاریم جاواب سیز، سواللاریم باش - آیاق،
یوللاریم دا دولاشیق، فلک، بیر یئرده سایاق .

آذربایجان دا - "دلی کورون" بوینونا دولاندیغی سالیان
رایونون دا دونیا یا گۆز آچیب. ایلك شئیرینی ۷ یاشین دا
اولارکهن قلمه آلیب. هله ایلك قلم نومونه سی - " آغلاما،
آنام، آغلاما" آدلی شئیر اونا اوغور گتیریب- داهی خلیل
رضا اولوتورکون قارداشی محمد خلیلی لی طرفین دن
بینیلیب و

" قلبه" قرئتین ده درج اولونموشدور. " روحومون
نغمه سی"، " سیرلی گوزگو" کیتابلارینین مؤلفی دیر.

یازیلاری آذربایجان، تورکییه ده موتامادی اولاراق
یایم لانیب.

ADUPU نون فیلولوگییا فاکولته سینین ماذونودور.
آذربایجان دیلی و ادبیات فنینی تدریس ائدیر.

" ادبیات و اینجصنعت" پورتالینین امکداشی، تورکییه ده
درج اولونان " گوفته ائدئییات" دئرگی سینین آذربایجان

کورولو عضوی ائدیتورودور.
قیراتله ده مشغول اولور.

شعیرلری

ŞEİRLƏRİ

ایکیمیز ده خیالیق

من سیزلیک توخومونو اکدین می قلبینه؟

آیگون بايراملى
AYGÜN BAYRAMLI

"سۆگى"

SEVGİ

بيلسيديم بۇيوزم ديم،
بۇيويه ن ده اۇيرنديم نيفرتى،
من بالاجا اولان دا بيلمز ديم نيفرت ندى .
من بالاجا اولان دا
بيلدييم تكجه سۆگى،
آنامين چۆرك اوسته
شور چكيمي اولاردى،
او واخت داكى صاف سۆگيم
"شور چۆرييم" اولاردى...
من او واخت دا سۆگيني ،
آنامين قاتار - قاتار
سوفره ميزه دوزدويو
"پئن دير - چۆرك" بيلير ديم،
"كم شيرين چاي" بيلير ديم ...
سۆگى، او واخت من هله
لاپ بالاجا اولان دا
بابامين هديه سى
گول لو دونوم دا ايدى،
دونومون اتيين ده
الوان چيچك ده ايدى،
من بۇيودوم،
دون بالاجالاشدى ...
سۆگى، او ايللر كيمي

گونش كول ائتسين منى،
چيخسين جيسمين توتوسو،
بوروندويوم بوز كوركو سويون دورسون ايستى سى .
روحوما گل گئيين دير گۆرمدييم بير دونو
تورپاقلان سين كۆهنه دون ايستمره هئچ اونو .
كئچميش دونلا دفن انديم ساختا "پيس سيفتلى"،
هدفينه چاتماسين او قارا نيتلى .
پارلاق دونوم ياراشير، گونشه ياخينلاشير،
يارادان سيغال چكير كاينات ياشيلاشير !

والله، كايناتين قولاغى باتار .

عمرلوك محكومسان خياللايرما،
حاليم دان راضييام گيلئى لنميرم .
قلييم ده تيكان لى كوللار كيمي سن،
آغريلار سببى، من كى دينميرم .
بير عمر دوستاغام من بو سۆگيه،
دئيرلر محبوسلار كوسر حيات دان .
داش اوشوير دئيه، ساران يوسونام،
بو يوسون چيخارمى، سؤيله هئچ ياددان؟
گوندوز خياليم سان، گئجه رۇيامسان،
ماهير اووسونكارسان، من آنلاميرام .
نئجه باشايرسان، بوتون بونلارى؟
سن الله، اينجيمه، يوخ دانلاميرام .
ديلينين داش يوكون من بوشالدارام،
دؤنهر ك بولبوله او، جه - جه وورار .
سۆگيم دن تيكره م اوجا سارايى،
قالبين ده ساراي دا حؤكمدار اولار .
سويونوب داش دونو چيرپينار اورك،
ديلين ده لالليغين داشينى آتار .
ائله قيشقيرارسان بو كايناتا،
والله، كايناتين قولاغى باتار !

بۇيۇن دن سونرا دا بېر داھا گۇرۇشمىدىك .
 گۇرەن درس كئچدىمىمىز او همىن آغاچلار دا
 مکتىبى بىتيردى مى؟
 بيز "معلم" اولموشوق ...
 بىلسىدېم بۇيۇمزدېم ...
 سئوگى بىزىم مەھلەدە، بىزىم باغچادا ايدى،
 سئوگى ،سونا نەنەن قاداغان ائىلدىي
 "ياشیل آلچادا" ايدى ...

(۱)

من همىن لىمان دايام .
 گل مىرسن، ندىر انگل؟
 ھارا چكىلدىن يئنه؟
 ھارا يوخ اولدون ايتدىن
 ھارا قئىب اولدون بئله؟
 دى او توردوغون داشين
 يانينا اولان قومام،
 دالغالار ازن يوسون،
 چكىلەن گلن دنيز،
 سىنەنە دولان كولك،
 دنيزدە كى بالىغام .
 يا دا، يا دا كى سۇيله،
 سسلەن دى كى، ھىچ كىمەم
 ھىچ نىم يئر اوزون دە
 دئنه قوم دا دئىيلەم
 ھلە يوسون دئىيلەم،
 دنيز دە يوخ، كولك دە،
 بالىق دا دئىيلەم من .
 من سنين ايچين دە يەم
 من سنين اوزون دە يەم
 ائله همىن لىمان دا
 منى گۇزلە يەن سنەم
 گۇزلە منى عزيزىم

بىزلردن اوزاقلاشدى
 كاش بالاجا قالايديم ...
 سئوگى محلەمىزدە كى
 "اورتادا قالدى" ايدى،
 بىر توپدان اسلى ايدى اويون دا قالماغىمىز،
 او توپو توتماغىمىز، سئوگى ايدى ...
 سئوگى ،سونا نەنەن
 باغىن دا آلچا ايدى
 او دا قاداغان ايدى ...
 بىر دە دولو بىر اوغلان
 كئچىردى مەھلەمىزدىن
 خترى مى اىستىيردى
 "آي قارا قىز" دئىيردى ...
 سئوگى اونون آديما
 آد قوشماغىن دا ايدى
 ايللر كئچدى بئله جە،
 بىر داھا مەھلەمىزدىن
 همىن اوغلان كئچمەدى ...
 باخ او همىن سئوگىلر
 قالدى محلەمىزدە
 قاز بالونلار اوستون دە
 آغاجى شاگىرد بىلىب
 درس كئچمىمىزدە ...
 ايندى تأسف، نە تأسف،
 بۇيۇدوك، شور چۇرىين
 دادى سويا قارىشدى،
 ايندى شىرىنچايلار دا زھر دادىر ائله بىل،
 گول لو دونون گوللرى سولدو
 بىر - بىر بابامىن قىبرى اوزرىن دە ...
 محاربەلر گۇردوك ...
 اورتادا قالدىلاردا توتماغىمىز او توپلار دوشدو ائولرىمىزە ...
 آلچا آغاجى همىن بارى وئرمەدى سونرا
 تۇكولدو اوز دىبىنە، يىغان دا اولمادى ھىچ ...
 سونرا او دولو اوغلان، ھارا گئتدى بىلمدىك،

من سئوینج دن،
 سن آزادلیق دان،
 قاغایبی ...
 من خوشبخت لیگی قوجاقلاییم،
 سن سمالاری ...
 سنین خوس یختلیین اوجماق دیر،
 منیم اوجماغیم خوشبخت لیک دن ...
 بو دونیادا هر یارانان اوتری دیر،
 یاس، آنانلار قوش، عمرودور، کوجاری دیر .
 انسان ائله دوگ اولان دان خوس یخت لییه
 قاجمیر کی،
 قوش لار دا سیز بیلن کیمی
 خوشبخت لیک دن اوجمور کی ...
 گل اوچاق، قاغایبی ...
 (۵)
 همیشه خوشبخت اولمورسان
 چوخلوقلارین ایچین ده
 هردن دونیا دولو آدم
 سنه بوشلوق گورونور
 ایتیرسن سای سیز - حساب سیز
 چوخ لو آدم ایچین ده
 اوندا دئییرسن ؛
 ایلاهی ...
 "نه چوخ اولدو، بو چوخلوق ..."

قوی ایتمه سین بیر آن دا
 وار اولسون همین اومید
 گؤزله، همیشه گؤزله،
 منی اؤز لیمانین دا ...
 (۲)
 سمادا اوچان قوشون
 آیاق ایزینه باخین،
 دوشون آردینجا گئدین،
 گئدین بو یولسوز لوغون
 دیینه کیمی گئدین،
 چاتمایین هنج بیر یئر،
 چاتماق خوشبخت لیک دئییل ...
 یئرده حیات دایانیب،
 بوتون حیات سمادا،
 ماویلر آراسین دا،
 بولودلارین یانین دا،
 آغاجلار اوستون ده دی،
 سئوگی، سعادت، سئوینج،
 هامی سی یئردن اوزاق،
 سمادا اوچان قوشون
 آیاق ایزلرین ده دی ...
 (۳)
 ایلاهی، بیزی آزاد یاراتمی سان
 بس نیه زینجیرلنیب اللریمیز؟
 نیه هاسار ایچین ده دی روحوموز؟
 نیه قیفیلانیب قلبیمیز؟
 قیر بو زنجیرلری
 بیخ هاساری، الله،
 وئر آچاری،
 من آزاد اولمک ایستیرم !
 (۴)
 گل اوچاق ...

عیراق تورکمن ادبیاتی

تلعفردا صو باشی و اطرافده صو چشمه لاری و بولگه لاری

شاعر و بازار: جاسم بابا اوغلو

تلعفر آدی گلنده ایکی شیء گلیر تورکون فکرینه بیری قلعه و بیری صو باشی , صو باشی بیری بیلاغدی (چشمه دیر) بیردان قینار آدین صو باشی نه دن قویدیلر اسکی دولتلهده الاغوز نظامینده بیری لیدار گلدی تلعفره او بیرهده بو بیلاغی گوردی آدینی (صو باشی) قویدی , بو آدی بوتون مخطوطات اورده موجودیر و بوتون تورک دولتلرینده بو آد یازیلوب مشهور اولوب سلجوقدن اناضوله کیبی , عینی عصمانلی دولتینده آدی (صو باشی) قالمش بونون معنی سی یانارینده معنی سی عسکرین لیداری . بو بیلکینی ده برفسور دکتر فاروق سومر یازمیش تاریخ الاغوز کتابینده .

تلعفرده (صو باشی) قلعه نین التینده اولدوغی ایچین و صو قاینادوغی ایچین بوتون تلعفرین محله لرینه (زققلارینه) بولمشلر و تلعفرین باغلاری و بوستانلاری بو بیلاغدان صو ایچار , ده دالاریمز و بابالاریمز دییه لر بو بولگه لارین صویون او اسکی زمانده او بیره زینبیات زمانینده حضرتی امام علی (علیه السلام) عموسی اوغلون ولی ایتدوغیندن صونرا آدی (سعد ابن عبدالرحمن ابن عقیل) او تلعفرین صویونی بولموش باغلارا صو اندیرمش .

اوچ بولومه بولونیب (یاری , قصه , اوزون) ارخ ایتمشلر بو بولگه لاری بیلایم :-

ت	بیرین آدی	تفصیلی
۱-	خورمالیغ بولیگی	امام سعد بولگه سی
۲-	پارچه باغ بولیگی	تلعفر شهرینین جنوبی
۳-	قامشلیق - و اورتا قورغ بولیگی	تلعفر باغلارینن اورتاسیدیر
۴-	سیدلر - و دشیری بولیگی	تلعفر باغلارینن اراسیدیر
۵-	نردن تپه بولیگی	تلعفر باغلارینن التییدی

بو بولگه لاره صو آخارکن تلعفر مللتی بو صولرین یولیند (بند) قوردیلر کی باغلاری و بوستانلری صواروب صو ایچیردسینلر (جدول کیبی) . و بو بندلر او زمان یاغیش یاغاندا صو قاخاردی بو بندلر قویمازدی باغلار و بوستانلار تالان اولسون صو الماسین , او زمان قازدیلر بیرلری گول گول ایتدیلر بو گولردن او زمان یاغیش اولمیان بیلر بو گولردن باغلاری و بوستانلری صوارردیلر . و باغلارا میسکار ایتدیلر یعنی هر عشرت و مللت باغینی خانه اورتادان بولدی کی صو اوزون زمن قالسین بو بعضی معلومات یازیلوب سید حکمت سید علی خان ارشیفینده .

باغلارین ایچینده اولان صو بولگه لاری ایچیلیلایم :-

ت	بیلاغ (گوللر) آدی	تفصیلی
۱-	بیلاغ باشی	تلعفر باغلاری اراسینده
۲-	حیو گولی	تلعفر باغلاری اراسینده
۳-	حسن اغا گولی	تلعفر باغلاری اراسینده
۴-	خالل بک بندی	تلعفر باغلاری اراسینده
۵-	دیشیری بندی	تلعفر باغلاری اراسینده
۶-	سلمی ده را بندی	تلعفر باغلاری اراسینده
۷-	عمیمی بندی (دامله ماجه)	تلعفر باغلاری اراسینده

۸-	فطو گولو	تلغفر باغلاری اراسینده
۹-	قانه بندی	تلغفر باغلاری اراسینده
۱۰-	قلوز بندی	تلغفر باغلاری اراسینده
۱۱-	محمد آغا بندی	تلغفر باغلاری اراسینده
۱۲	صه ری بیلاغی	قانانین قراغینده فرج نیوی باغینده

بو بولکه لر چوخو باغلارین اراسینده هیبسیندان باغلاری صواریلر اغاچلر صو ایچار ،اما کوز (صون بهار) ایندا اونونجی ایدا هر یل صو کاسلیلر باغلاردان صو قاخار بو بولگه لاردا آخار گیدار چول بایارینه اکین صواریلر تلغفر مللتی ایچینده اما او زمان یتیشیر صو چوخ بولگه لارا تلغفرین اتاکنینده و اطرافینده اولان بولگه لاری او صو گوللرین اچیقلیالیم :-

ت	بیلاغ آدی	تفصیلی
۱-	ترسه ارخ بولگه سی	صویو عکسینه بولونمش
۲-	خضرالیاس (ع) بولگه سی	او بولگه خضر الیاس ع مقامی طرفینده اولدوغینه آدینه سویلاندی
۳-	کومباتلی بولگه سی	قیراچلرده بیر بیلاغدییر
۴-	قره تپه بولگه سی	قاره تبه تلغفرین جنوب طرفینده او بولگه آدینه دییلدی .
۵-	قنبر ده ر بولگه سی	قنبرده مغاره سی نین آدینه دییلدی
۶-	مارزوب بولگه سی	بو بولگه پارچه باغ محله سینین التینده

بوتون تلغفرشهرینین ایچینده و یا دیشارینده اولان بیلاغلار (چشمه لار) صو بولگه لاری بولردی ، بوتون تلغفر مللتی بو صو بولگه لارین بیلیر چونکی هیبسینین دده سی و باباسی چفتجی دیر اکین بیچین ایداردی صو صوارردی .
تلغفرین شمال وغرب وشرق و سنجار طرفیندان اولان کویلر ایچینده و دیشارینده اولان گوللری اچیقلیالیم :-

ت	بیلاغ آدی	تفصیلی
۱-	صولاغ بیلاغی	تلغفر و سنجار شهرینین آراسینده
۲-	سوگیدلی بیلاغی	ملا جاسم کویون اوستونده قیراچده
۳-	قوشان بیلاغی	تلغفر شهرینده ، خضر الیاس ع مقامی التینده (دارین ده را ده)
۴-	شیل شوروک بیلاغی	بعد مارزوب بولگه سینن التیندادیر
۵-	چوباره بیلاغلاری	تلغفر و سنجار شهرینین اراسینده بیر گولدییر
۶-	مال وبران بیلاغی	تلغفر و سنجار شهرینین اراسینده بیر گولدییر
۷-	طاسوس بیلاغی	حسنکویی قیراچی اوستوندا تلغفرین شرقینده
۸-	محملة بیلاغی	تلغفرین جنوب طرفینده خضر الیاس ع مقامی التیندا
۹-	اوج گوز صو بیلاغی	تورمی کویونین اوستونده
۱۰-	ممات کولو	تلغفرین شرقی قیراچلرده شمیدی صویو قورومش
۱۱-	دولماز بیلاغی	تلغفرین شرقی قیراچلرده شمیدی صویو قورومش
۱۲-	کنه بیلاغی	تلغفرین شرقی قیراچلرده شمیدی صویو قورومش
۱۳-	قیلاوز بیلاغی	تلغفرین شرقی قیراچلرده شمیدی صویو قورومش
۱۴-	بلبله بیلاغی	تلغفرین شرقی قیراچلرده شمیدی صویو قورومش ، بلبله دیماغ اشوری دیلینده یعنی صیجاغ (ایسی) صویو ایسی جیخارمش .

تلغفرین شمال طرفینده اتالاریمز دیباردییر عقار (تلغفر عقاری) تلغفردن چیخارکن اوگانیه (العیاضیه) یتیرینجه ربیعه بولکه سینه و شرقی ده یتیرینجه کسک بولکه سینه (کاسوک) بو چوللرده چوخ ده رالار وار آدلارینی بیلماذوغوم ایچین بازامادیم و نیچه یاشلی آداملاردان صوردم آدلارینی بیلماذیلر ، شمیدی بو ده رالارین چوخونین صویو قورومش فقط ده را قالمش .

العراق - تلغفر (ته لافر)

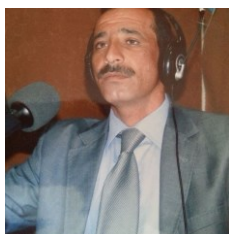
المصدر : ۱- حسین علی جان ۲- احمد قدوش

حقین سیوگلی قولودی
آدی جهانندان اولودی
دنیاپه گلدی محمد

پوتا کوتی داش سویلادی
زولومنان صواش ایلادی
گونوللری خوش ایلادی
دنیاپه گلدی محمد

اؤزودی حقین کلامی
أسمى هـز ایتدی علامی
حسین عوج ویر سلامی
دنیاپه گلدی محمد

شاعر ابراهیم هوار سنی
العراق – رشیدیه

بیر سلام گوندار

عشق جیله سی بانى یورغون ایلادی
گونلوم سنی سیوار هر آن سویلادی
بلمادم بو سیودا باشه بالادی
اوزقندن سیوگلیم بیر سلام گوندار
أو گیچن گونلریم بیر داها دوندار

سنی چوخ اوزلادیم بانه گلمادین
آدین سازده چالدیم سنده دویمادین
أی سیوگلیم بیر گون قادریم بلمادین
اوزقندن سیوگلیم بیر سلام گوندار
أو گیچن گونلریم بیر داها دوندار

سنی باندن جانم اوزاغ اتیلار
باخ بیزلاره نیجه ظلم یاپتیلار
قاچ پاریدان بلمام عشقم ساتیلار
اوزقندن سیوگلیم بیر سلام گوندار
أو گیچن گونلریم بیر داها دوندار

شاعر

حسین عوج

العراق – تلعفر

دنیاپه گلدی محمد

بیر یوزونه آندی بشری
دنیاپه گلدی محمد
یاریلدی ایوانی کسری
دنیاپه گلدی محمد

بیزه گوگردان یاغدی رحمت
هپ ساریلدی نوری نعمت
انسانه ویریلدی قیمت
دنیاپه گلدی محمد

سوندی مجوسلرن اودی
بیلیندی دنیانین دادی
انجیلده احمددی آدی
دنیاپه گلدی محمد

ای علاماتلر بیلیندی
أوراکلردان کین سیلندی
زالمن باغری دالیندی
دنیاپه گلدی محمد

أوزیدی نوری هدایت
أوزیدی رمزی عدالت
أوزیدی ویران شفاعت
دنیاپه گلدی محمد

أوزودی باشلارن تاجی
أوزودی دردلار علاجی
أوزودی حقین سراجی
دنیاپه گلدی محمد
أوزو حقین روسولودی

علیرضا نابدل اوختای

«صمد کۆنلومده دیر»

او خودو قارانقوش آیریلیق سۆزون
مرووت اهلی نین گۆزو یولداکن.
جومدو طوفانلارا اونوتدو اۆزون،
اولدوزا نه جواب وئرجه ییم من!؟

قیشدا قارلی داغلار سوراغلاشسالار-
تبریزین گول اوغلون، مهربان اوغلون؛
بیر هارای چکرم آی اوجا داغلار
آختارین آرازین چنلی بئلیندن!

دوشمان طعنه وورسا صمد هارادادیر،
ایمی سینمه چالیب دئیرم:
صمد کۆنلومده دیر، اورگیمده دیر،

دؤیوشور اؤلسه ده، دؤنمز ائلیندن.
اونون صداقتی جان وئیر بیزه،
آلویلو عشقیندن ایلهام آیریق.
هر ديقه باش چکیر اورگیمیزه
مغایاتلیق ائدیر اؤز اکدیگیندن.

سؤیله یین گئده جک، سۆزو قالاچاق،
عدالت ناغیلین ائل دوغرولداجاق،
ظولم ائوی عدل ایله بر باد اولاجاق،
صمدی قارشیدا گۆره جک دوشمن.

بو بیر ناغیل دیر کی ائللر سؤیله ییر،
بیری سسدن دوشسه او بیرسی دئیر،
ناغیلچی دایانار، سۆز داوام ائدر
ئل اوچون یاشایار بوردا بسله نن.

نیپاران قالماسین اولدوزا دئیین
کۆنلومه آلمیشام صمدین عشقین؛
صمد کۆنلومده دیر، اورگیمده دیر،
وورغونون آداشی جیگریمده دیر
اینتقام آلاچاق ائل دوشمانیندن.

چاکامیام ارتوق نازین عتابین
بأن شعر له یازدیم عشقین کتابین
باکلادیم گلمادی سانین جوابین
اوزقدن سیوگلیم بیر سلام گوندار
أو گیچن گونلریم بیر داها دوندار

هر زمانده رسمین آت خیالیمه
کوتی قدر ورمیش یوگون دالیمه
باندن اوزاق آیین گلمز آلیمه
اوزقدن سیوگلیم بیر سلام گوندار
أو گیچن گونلریم بیر داها دوندار

اسکی خاتیرلاری یادیمه گلیر
سنی یادلادغجه گوزلریم دولیر
نه گونلوم شاد اولیر نه یوزوم گولیر
اوزقدن سیوگلیم بیر سلام گوندار
أو گیچن گونلریم بیر داها دوندار

هوار سسه م سندن اوزاق دوشمشام
شو دنیا ده دالی دالی گزمشام
بیلاغ گیبی اینان قندان چوشمشام
اوزقدن سیوگلیم بیر سلام گوندار
أو گیچن گونلریم بیر داها دوندار

Khudafərin

Türkeə - Farsca

(EKİM – Kasım 2024 - İL 21 - SAY 230 (ELMİ-ƏDƏBİ-KÜLTÜRƏL DƏRĞİ

[http://www. Khudafarin.ir](http://www.Khudafarin.ir)

<https://t.me/xudaferindargis>

Sevgi ağıla ziyandır...

